

OBRAS
DE
RAMÓN LULL

Arbre de filosofia d'Amor
Llibre de Oració
L. de Deu, de Conexença de Deu, del Es de Deu

TEXTOS ORIGINALES

PUBLICADOS E ILUSTRADOS CON NOTAS Y VARIANTES

POR

JERÓNIMO ROSSELLÓ

de la Real Academia de la Historia

CON PRÓLOGO DE

MIGUEL COSTA Y LLOBERA, PRO.

Dalma de Mallorca
1901

D-
273

SG-3

7-23

OBRAS
DE
RAMÓN LULL

INSTITUTO PROVINCIAL

SORIA

B. P. de Soria

61038076
D-2 2731

D-2
2731

8
102

5
124-

B-1721

OBRAS
DE
RAMÓN LULL

ARBRE DE FILOSOFIA D'AMOR
LIBRE DE ORACIO
L. DE DEU, DE CONEXENÇA DE DEU, DEL ES DE DEU.

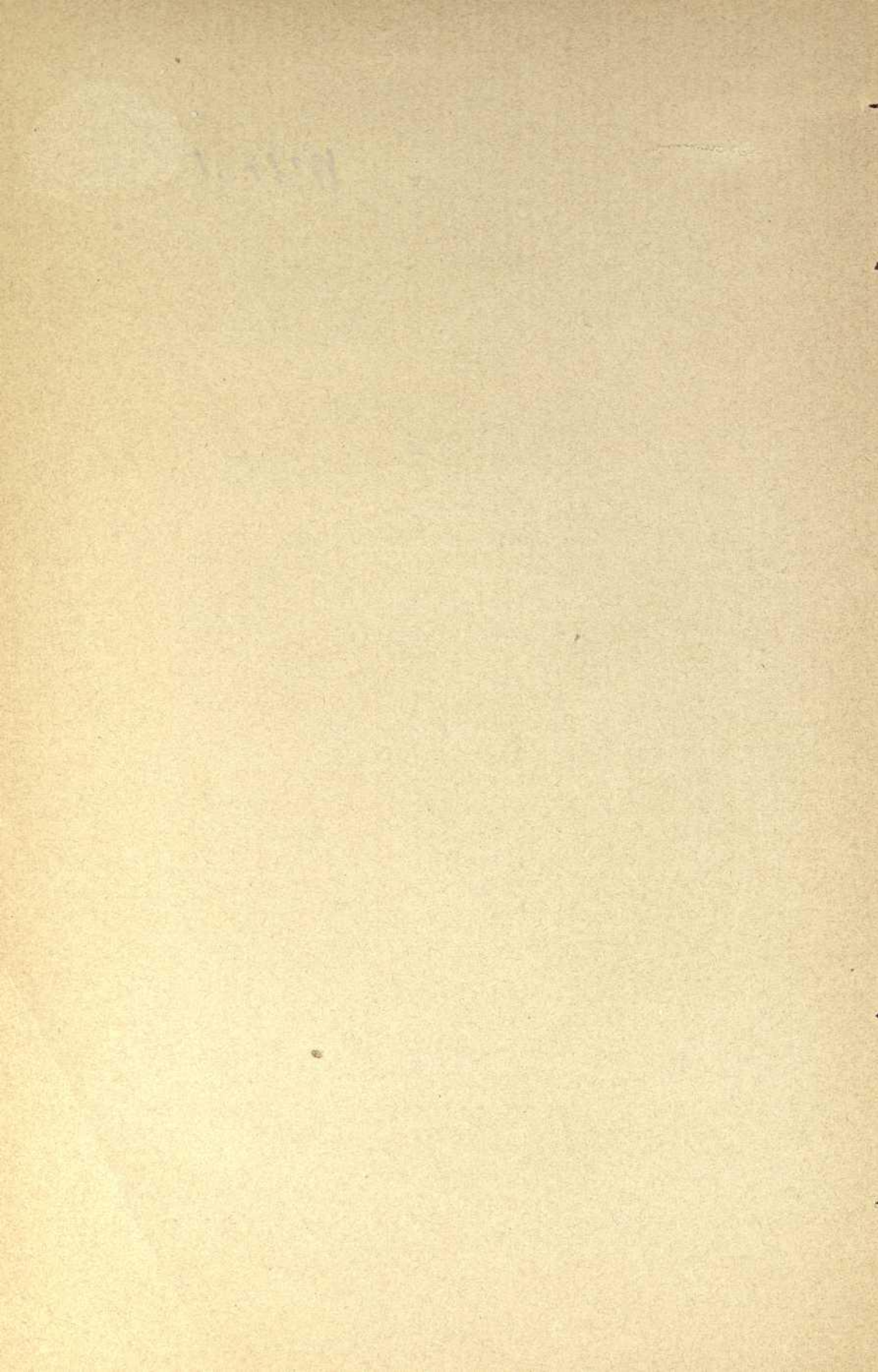
TEXTOS ORIGINALES
PUBLICADOS É ILUSTRADOS CON NOTAS Y VARIANTES
POR

JERÓNIMO ROSSELLÓ
de la Real Academia de la Historia

CON PRÓLOGO DE
MIGUEL COSTA Y LLOBERA, PRO.

PALMA DE MALLORCA
1901

PRÓLOGO

EN el magnífico trabajo de D. Mateo Obrador y Bennassar, que encabeza el primer tomo de esta publicación de los textos lulianos, queda razonadamente expuesto el modo con que va á continuarse la meritisima empresa de D. Jerónimo Rosselló, desgraciadamente interrumpida por la dolencia que sigue padeciendo el anciano lulista. Nada, pues, hay que añadir sobre este asunto; y fuera excusado el prólogo para este segundo volumen si, conforme se hizo en el primero, no creyéramos conveniente dar compendiosa idea y oportunas indicaciones bibliográficas de los diversos tratados aquí contenidos.

Llamar sobre ellos la atención del lector y suministrarle algunos datos: á esto se reduce nuestra humilde tarea.

EL «ARBRE DE PHILOSOPHIA DAMOR».

NO cabe la menor duda tocante á la autenticidad de este libro ni al lugar y la fecha de su composición. El mismo LULL declara haberlo escrito en París y en Octubre de 1298, como también haberlo sometido á la aprobación de los doctores de aquella Universidad y presentado una copia en latín y otra en vulgar, respectivamente, al rey y á la reina de Francia.—«Ramon estant a Paris... consirá fer gran be per manera damor; e per aço proposá fer aquest *Arbre de Philosophia damor*.» Así comienza el *prolech* de este libro, y al final de la obra añade el mismo autor las siguientes palabras: «Fení Ramon aquest libre pres la ciutat de Paris, en lany de M.CC.XC.VIII en lo mes de vuytubre.» Corresponde, pues, este tratado á la segunda permanencia de nuestro incansable polígrafo en la capital de Francia (desde el otoño de 1297 á Diciembre de 1299), época en que RAIMUNDO, como doctor parisiense, defendió allí, antes que el mismo Escoto, la doctrina de la Concepción inmaculada (1). En cuanto al «molt noble senyor, savi e bon rey de França, e a la molt noble, savia e bona regina,» hubieron de ser, dada la fecha, Felipe IV (*le Bel*) y su esposa Juana de Navarra, que aportó en dote aquel reino español á la corona francesa. Prescindiendo de que el Varón apostólico no reparaba en obstáculos para presentarse á los reyes y emperadores, hubo de facilitar su

(1) Pasqual—*Vida del B. Raimundo Lulló*, II, cap. XVIII.

acceso al trono de Felipe el ser este monarca hijo de Isabel de Aragón y nieto, por tanto, de nuestro D. Jaime I, en cuya corte tanto se había distinguido LULL en sus mocedades.

No siempre se halla designado con el mismo título el libro que nos ocupa. En el catálogo de 1311 figura bajo la rúbrica de *Philosophia Amoris*, y de idéntico modo lo intitula Wadding en el núm. 141 de su catálogo (1). El propio Autor, al referirse á este libro en otras obras suyas, le da títulos levemente variados. En su *Ars Generalis ultima* lo denomina *Arbor sive Ars Philosophiæ Amoris*; en el tratado *De experientia realitatis ipsius Artis Generalis* le da el título de *Ars Philosophiæ boni Amoris*, y en el libro *De Fine* lo llama *Philosophia boni Amoris*. Cabe suponer que tales discrepancias de título, en éste como en otros libros lulianos, proceden de poca escrupulosidad en los copistas; pero muy bien pudieron provenir de la precipitación inevitable con que á menudo hubo de correr la pluma de un autor tan extremadamente fecundo.

Cítanse en este libro como del mismo autor las obras *Art amativa* (pág. 5 y 7), *Arbre de Sciencia* (pág. 6) y *Proverbis de Ramon* (pág. 120); pero, aunque faltasen tales citas y no apareciese en todo el tratado el nombre de RAMÓN LULL, bastaría sencillamente su lectura para persuadirnos de que es auténtica producción luliana. Sin ser ésta, ni con mucho, una obra de primer orden entre las que salieron de la activísima fragua de aquella inteligencia profunda y ardiente, resulta con seguridad una de las más típicas y que más señalado ostentan el sello singularísimo de su autor.

Empieza el tratado con una introducción alegórica harto repetida en la *manera* luliana. RAMÓN para medi-

(1) V. Custurer, *Disert. Hist.*, pág. 609.

tar y escribir se ha retirado á un bosque, en cuyo interior descubre deleitosa pradera y en medio de ésta un árbol maravilloso, regado por una fuente. Al pié del árbol encuentra á una bellísima dama, regiamente vestida, que llora y se lamenta del desvío de los hombres. Interrógala el solitario, y ella le responde que se llama *Filosofía de Amor* y que sufre por verse postergada á su hermana *Filosofía de Saber*. Para consolarla RAMÓN le habla del libro que ha compuesto del *Arte amativa* y le propone escribir un nuevo tratado sobre el Arbol de Amor: trabajos que acepta agradecida la dama.

Siguiendo el simbolismo del árbol, divídese el tratado en siete partes que son: raíces, tronco, ramas (*branques*), ramos, hojas, flores y frutos.—Como raíces del *Arbre d'Amor* señaláanse los dieziocho principios expuestos en el *Arte amativa*: bondad, grandeza, duración, poder, sabiduría, voluntad, virtud, verdad, gloria, diferencia, concordancia, contrariedad, principio, medio, fin, mayoría, igualdad y minoría. Danse luego las definiciones de estas raíces y se enseña su combinación (*mesclament*), terminando la primera parte con una serie de conceptos denominados *cogitations d'amor*.—En la segunda, que corresponde al tronco del árbol, se explican la forma y la materia de amor, tomadas estas palabras en el sentido escolástico, y la conjunción de ambos principios.—La parte siguiente se ocupa de las ramas (*branques*) de amor, y éstas se reducen á tres, que son: condiciones, cuestiones y plegarias. Para formular las condiciones va recorriendo el autor una por una las raíces del árbol simbólico y combinando cada raíz con todas las demás. El mismo procedimiento sigue para plantear las cuestiones; y como éstas se corresponden en número y orden con las condiciones, resulta que cada cuestión propuesta se soluciona por la condición correlativa. Orden idéntico siguen las plegarias, que vienen á ser simples enunciados

ó temas de oración.—Trátase en la cuarta parte de los ramos de amor, y se dividen éstos en liberalidad, belleza y solaz. Aquí el libro, abandonando la aridez didáctica, asume la forma de diálogo en que alternan el Amado, el Amigo y el Amor, es decir, Dios, el alma fiel y la caridad divina.

Las hojas del árbol, según aparece explicado en la quinta parte, consisten en suspiros, llantos y temores, cuyas propiedades manifiesta el autor en forma de breves apólogos en que intervienen, á más del Amado, el Amigo y el Amor, como otras tantas personificaciones las raíces del árbol y sus actos, llamados respectivamente *Damas* y *Donceles de Amor*. Termina esta parte con una extensa narración simbólica, llena de candorosos y pintorescos rasgos, én que se refiere la mística enfermedad y medicación del Amigo, su fuga, su captura, su sentencia capital que discuten la Vida y la Muerte de Amor, su confesión y testamento; después la prolongación de sus días por consejo de la Prudencia y luego el apresuramiento de su fin por arte de la Sabiduría, que le hace ver las abominaciones del mundo y las ofensas del Amado; por último su muerte de caridad, sus exequias y sepultura, con los lamentos de la *Dona d'amor* y los consuelos que le prodigan las *Damas* ó raíces, sacados de sus rúbricas respectivas.

Las flores del árbol místico, bajo cuyo nombre se simbolizan las altezas, alabanzas y honores del Amado, constituyen la sexta parte. El capítulo de las altezas está compuesto de breves y numerosos proverbios, derivados unos del concepto de alteza combinado con las diversas raíces, y reunidos otros sin ilación, á manera de proverbios. En el capítulo de las alabanzas aparece un nuevo Amigo, sucesor del difunto, y va componiendo sus loores al Amado con la substancia de las diversas raíces de amor. Este nuevo Amigo quiere á

todo trance buscar los honores del Amado, y para ello pide consejo y ayuda á todas las *Damas de Amor*, las cuales no tardan en persuadirle de tomarlas en su compañía y emprender una peregrinación por el mundo. Condúcenle á una gran ciudad, en donde visitan la catedral, la corte del rey, un monasterio, las aulas de los estudiantes; y como en todas partes hallan defecciones y miserias, inspiran al Amigo profundo desaliento y propósito de vivir en la soledad; mas un misterioso peregrino, deteniéndole en el camino del desierto, le hace ver la necesidad del apostolado en medio de las contradicciones de los infieles y de los mismos cristianos, para hacer así florecer los honores del Amado divino.

La última parte del tratado contiene tres capítulos que respectivamente se refieren á Dios, á sus obras y á la bienaventuranza, como frutos del árbol de Amor. En el capítulo de Dios (considerado como último fin), para coger el fruto, tiene el Amigo que someterse á las interrogaciones de un *Doncel de Amor*; y va contestándolas con frases de inspirado misticismo que recuerdan lo mejor del *Libre d'Amic e d'Amat*. Luego á su vez el Amigo tiene que proponer cuestiones á las *Damas de Amor* y al Amado, y éste le contesta con breves y profundos conceptos en que se concentra lo más substancial de la Teodicea luliana. En el capítulo de las obras de Dios interroga el Amigo y contesta el Amor primeramente sobre las operaciones divinas que los teólogos llaman *ad intra* (generación del Verbo y espiración del Espíritu Santo) y luego sobre las operaciones *ad extra* (creación, conservación y gobierno de las criaturas, acción natural por medio de las segundas causas y acción directa, preternatural ó sobrenatural del Agente divino en los seres creados, especialmente en el hombre). En el capítulo siguiente, prosiguiendo el diálogo, afirma el Amor la existencia de la bienaventuranza para el hom-

bre en la vida futura, probándola por los mismos atributos de Dios; luego explica en qué consiste la eterna bienaventuranza y demuestra cómo es fruto de amor, exponiendo sus propiedades.—Termina todo el tratado con una breve advertencia sobre el uso y aprovechamiento del mismo, que puede ser *habituat assumadament* para fomentar el amor divino y combatir las tentaciones del amor malo, para resolver cuestiones de amor según el arte (*artificiadament*) y finalmente «para predicar muchas palabras buenas del Amado.»

Tal es en resumen este libro singular, que ofrece no pocas reminiscencias del insuperable *Libre d'Amic e d'Amat*, escrito unos quince años antes en Montpellier. Diríase que es la misma substancia de aquel cántico sublime, solidificada por el método del *Arte* y expuesta en el andamiaje sistemático, entre cuyas complicaciones y asperezas lucen aún no pocos retazos de la primitiva forma, llenos de espontaneidad y lozanía. Juntanse en este libro la aridez del artificio didáctico y la exuberancia de una fantasía enamorada del simbolismo, los rasgos de observación realista y las expansiones de un corazón desbordante de caridad y de zelo. Aquella aridez y complicación tal vez parezcan mayores por cuanto muchos conceptos doctrinales, lejos de estar desenvueltos, aparecen sólo indicados, sin duda porque el Autor suponía en sus lectores el conocimiento de su propio sistema. El simbolismo y la alegoría parecerán llevados á un extremo que tal vez sea inadmisibile para un gusto depurado. Pero el lector estudioso que, á pesar de las dificultades, perseverare recorriendo las páginas de este libro, hallará deliciosas compensaciones á su fatiga y, recogiendo notable caudal filológico, podrá enriquecer su espíritu con un verdadero tesoro de pensamientos elevados y nobilísimos afectos.

Este *Arbre de Philosophie d'amor* fué uno de los

veinte libros lulianos cuya condenación por heréticos proponía Eymerich (1); y pueden verse su resumen y juicio por Littré en la monumental *Histoire Littéraire de la France*, si bien formulados uno y otro harto rápidamente y á la ligera, so pretexto de no insistir en lo ya expuesto antes, sobre la *Ars amativa boni* (2).

Aunque el texto original de este tratado permanecía inédito hasta ahora, su versión latina había sido impresa por primera vez en París, en 1516, con dedicatoria á D. Alfonso de Aragón, Arzobispo de Zaragoza y de Valencia (3), y por segunda vez en 1737, al ser incluida por los colaboradores de Salzinger en el tomo VI de la importantísima edición de Maguncia.

Existen copias manuscritas del libro que nos ocupa en la Biblioteca de Berna y en la Nacional de París (4), copias que suponemos de la versión latina, pues no se dice que contengan el primitivo original.

Para la transcripción del texto catalán, que en el presente volumen aparece impreso por vez primera, sirvióse el benemérito D. Jerónimo Rosselló de dos códices principalmente, que se conservan en Palma. Uno de ellos pertenece al Colegio de Ntra. Sra. de la Sapiencia y de él se ha tomado el facsímile polícromo que acompaña esta edición; el otro es propiedad de la distinguida familia Palou de Comasema (5).

(1) V. *Directorium Inquisitorum*; como también las *Vindiciæ* del P. Pasqual, tomo I, pág. 226,—II, pág. 21 y sigs. — y IV, pág. 534, etc.—V. etiam *Memoriale*, tomo I de la edición maguntina.

(2) Tomo XXIX, pág. 200.

(3) En 1 vol. in-4º, per *Jacobum Fabrum Stapulensem* (Jacques Lefèvre d'Étapes).—V. Custurer, *Disert. Hist.*, págs. 609 y 373, nota 17, donde da algunas noticias referentes á este devoto lulista que hizo también imprimir el *Liber de Laudibus B. Virginis Mariæ*, el *Primum volumen Contemplationum*, etc.

(4) V. *Hist. Litt. de la France*, t. XXIX, pág. 203.

(5) V. la descripción de ambos códices en el *Apéndice* que va al final de este volumen.

II

EL «LIBRE DE ORACIÓ».

Lo mismo que el tratado anterior, tampoco éste ofrece duda acerca de su autenticidad ni del lugar y tiempo en que fué escrito. El mismo Autor, en el *explicit* de este libro, declara que lo compuso en Barcelona, á ruegos «del molt alt e noble senyor En Jacme, rey de Arago, e de la molt alta e noble Dona Blanca, regina de Arago, sa muyler», en el año 1299. Jaime II el *Justo* es el indicado monarca, con quien mantuvo nuestro LULL constantes y afectuosas relaciones. A este rey dedicó el *Dictat de Ramon* (1); de él obtuvo amplio permiso para predicar en las mezquitas y sinagogas de sus estados (2), y al mismo dirigía, años después, una carta desde Montpellier, enviándole un libro *De Proverbiis* y pidiéndole recursos pecuniarios (3).

En cuanto á la fecha de 1299, puesta por el Autor en este libro de oraciones, debe modificarse según nuestro modo presente de computar los años. Computábanse éstos en tiempo de LULL, conforme él mismo consigna, no por la Era vulgar, es decir, de 1.º de Enero á último de Diciembre, como hacemos ahora; sino por la Encarnación, esto es, desde 25 de Marzo hasta igual día del

(1) V. Rosselló: *Obras rimadas de Ramón Lull*, pág. 367.

(2) V. el documento publicado por Gabriel Llabrés en el *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, tomo III, pág. 104.

(3) V. *Ramón Lull en Venecia*, estudio del mentado M. Obrador, inserto en el mismo *Bol. de la Arqueológica Luliana*, n.º de Junio-Julio de 1900, como también el prólogo del tomo I de estas OBRAS, pág. LXVI.

año siguiente. De este modo los meses de Enero, Febrero y casi todo el de Marzo no pertenecían al año entrante, sino que venían á ser los últimos del año saliente. Según esto, la fecha de 1299 que nuestro Autor puso al fin de su libro de Oraciones deberá cambiarse por la de 1300, si nos consta que el opúsculo fué escrito entre comienzos de Enero y fines de Marzo. Pues bien: en el mes de Enero precisamente hubo de ser compuesto el *Libre de Oracio*, conforme indica el diligentísimo P. Pasqual (1). Salió LULL de París á fines de 1299 para venir á Mallorca, según la biografía del Anónimo coetáneo; pero antes de llegar á nuestra isla, hubo de hacer una parada considerable en Barcelona, conforme se lee en el *Dictat de Ramon*:

A honor del Sant Sperit - Comensá e finí son scrit
 Ramon, en vinent de París, - El comana a Sent Lois
 E al molt noble Rey d'Aragó - Jacme, en l'Encarnació
 De mil doscents noranta nou. -
 O humil Rey d'alta corona, - Comensem ja en Barcelona,
 E sia Jesu-Christ lausat, - Car vostres gents vos han cobrat
 Sa, alegre e ab haver - On havets fait vostre poder.

El regreso feliz y victorioso de Jaime II á su pueblo, de que se hace mención en el pasaje transcrito, es seguramente su vuelta de la expedición de Nápoles y Sicilia, después de la victoria alcanzada sobre su hermano D. Fadrique, en apoyo de Carlos de Anjou, su suegro. Pues bien: Jaime II, según refiere Zurita, desembarcó en Barcelona en Diciembre de 1299, y no permaneció en la capital del Principado más que hasta el Febrero siguiente (2). Dentro de este intervalo hubo de componer nuestro apostólico varón su tratado de Oraciones,

(1) Pasqual: *Vida del B. R. Lullio*, tomo II, cap. XVIII, y al final del mismo tomo: Crónología de los libros del B. R. L.

(2) *Anales de Aragón*, lib. V., cap. XL.

á requesta del Rey y de su esposa, de los cuales tal vez recibiría el encargo, con ocasión de presentarles el *Dictat de Ramon*, luego de su llegada á Barcelona.

El libro que nos ocupa viene á ser un devocionario, digno ciertamente de las piadosas y reales personas á cuyos ruegos fué escrito. Con profundo sentido teológico dice el Autor en su prólogo que, siendo Dios primero por orden de tiempo y dignidad con respecto á todas las cosas, así es razón que sea honrado por su propia bondad y excelsitud, antes que por la utilidad que de Él puedan recabar las criaturas. Por esto consagra las primeras oraciones á la adoración de Dios uno, de la Trinidad, de los divinos atributos y de Jesucristo; luego dedica las siguientes á la veneración de María Santísima, de los Ángeles y de los Santos; y por último destina las oraciones restantes á rogar por los cristianos, por los infieles, por los difuntos, por los amigos y parientes y por sí mismo, concluyendo con la acción de gracias.

Cada uno de los doce capítulos señalados consiste, por lo general, en una sola oración ó plegaria; sólo tres de los mismos resultan más extensos. El de los atributos divinos contiene sendas oraciones relativas á la bondad, grandeza, eternidad, poder, sabiduría y voluntad de Dios; el de Jesucristo va recorriendo en siete plegarias los principales misterios del Verbo humanado; y el de la deprecación por sí mismo contiene tantas súplicas cuantas son las principales virtudes que se han de adquirir y los vicios capitales que se han de evitar. A los doce capítulos indicados sigue como apéndice otro capítulo que enseña con prolijas repeticiones á usar provechosamente las anteriores plegarias, para adquirir y acrecentar el amor á Dios. Así termina este tratado, en cuyas deprecaciones sencillas y profundas transpira la unción piadosa de aquel espíritu, formado principalmente en el ejercicio de la oración más efusiva y constante.

Es de notar que este libro ni contiene cita alguna de otras obras del Autor, ni en ellas se ve citado: cosa que se explica por su carácter meramente devoto, sin asomos de doctrinal.

No figura este opúsculo en el primitivo catálogo de 1311; pero en cambio aparece por duplicado en la lista de Wadding (1), y fué también tachado de herético por Eymerich (2), de cuya tacha lo vindicaron en 1614 los Jurados mallorquines y más tarde el P. Pasqual (3).

Citan este tratado, sin haberlo visto, los autores de la *Histoire Littéraire de la France*, (t. XXIX, pág. 332) refiriéndose al catálogo maguntino de 1714, donde se le designa bajo el título de *Liber de tredecim orationibus*.

Antes de ahora, únicamente se había estampado este libro en una traducción castellana, anónima, harto defectuosa (4), que es la citada por el Sr. Rosselló en las notas del texto catalán que aquí por primera vez se publica.

En un m. s. latino del siglo XVII existente en nuestra Biblioteca Provincial, figura entre varias obras lullianas un *Liber de Oratione*; pero no corresponde al original publicado aquí, sino á la parte 5ª. de la *Medicina de Peccat, qui es de Oracio*, como puede verse en las *Obras rimadas*, pág. 564.

Entre los varios códices utilizados para la presente impresión del texto original, ha servido de base, como

(1) En el n.º 140 lo cita Wadding «Liber de Orationibus: *Com malos* (sic) *homens...* (error, por *molts homens*)—y en el n.º 163 «Liber Orationum, factus pro Regina Aragonum; incipit: «Cum multi homines....»—V. Custurer, pág. 609, n.º 142 y pág. 611, n.º 168.

(2) V. *Directorium Inquisitorum*.

(3) V. *Memoriale* (edic. de Maguncia, t. I) y *Vindicie*, t. I, pág. 233 y IV, pág. 609.

(4) *Libro de Oraciones y Arte de amar á Dios... ahora fielmente traducido al castellano idioma...*—1 vol. en 8º. impreso por Ignacio Frau en Mallorca, 1755, del cual hay varios ejemplares en la Biblioteca Provincial de Palma.

yo (1), creyó LULL que era lo mejor probar la conformidad de los dogmas revelados con la razón misma. Para ello hubo de valerse de su método propio, de su *Arte*, que es á la vez lógico y metafísico, comprendiendo en sus fórmulas lo real y lo ideal, toda la ciencia del sér en su sentido más lato. Pero las reglas y fórmulas del *Arte general* no son para el pensador mallorquín sino moldes de toda verdad, según la expresión de un lulista contemporáneo (2), y así no se sirve de tales procedimientos para inquirir las verdades divinas, sino para confirmar las que Dios ha revelado. «El empeño es audaz, peligroso, cuanto se quiera, pero no herético» — dice el doctísimo autor de los *Heterodoxos Españoles*.—Realmente peligroso puede resultar un argumento no apodéfico, para probar la Trinidad divina, si se atiende tan sólo á su fuerza lógica; peligroso el establecer *á priori* la Encarnación del Verbo; pues, fundándose en el argumento, podría concluirse que la Encarnación fué necesaria y no libre, siendo así que las obras de Dios *ad extra* no pueden ser necesarias. Mas estos peligros desaparecen, si se atiende al espíritu y á las intenciones del bienaventurado Mártir, no dando á las demostraciones más alcance del que pueden tener. Así entendidos, tampoco resultan estériles y vanos tales esfuerzos de raciocinio; pues, si no logran dar la evidencia de su objeto, producen en el ánimo una como luz difusa que dispone á formar el juicio de credibilidad, previo trámite para llegar á la fe (3).

(1) *Hist. de los Heterodoxos Españoles*, tomo I, pág. 529.

(2) Moss. Salvador Bové: *Exposició del sistema científich lulíá*, = Revista «Mallorca» = 1900.

(3) Así lo entiende el sabio autor de *La Tradició Catalana*, llmo. Dr. Torras y Bages: «Es cert que de la confrontació de totes les obres lulianes, que sempre somet á l'autoritat de la Iglesia, resulta evidentment que lo que ell entenia per demostració era, ó be lo que en Teología s'anomena molt científicament, no demostració de la fe, sino dels motius de credibilitat d'ella...» (*La Trad. Cat.* pág. 301).

Los autores de la *Histoire Littéraire de la France* califican este *Libre de Deu* de «très subtil et souvent téméraire» (pág. 312), y lo incluyen equivocadamente entre los libros inéditos, siendo así que en otro lugar de la misma obra (pág. 219) va reseñado como uno de los impresos, y efectivamente lo está, en el tomo VI de la edición de Maguncia. De su versión latina existen copias manuscritas en las Bibliotecas Nacional y Mazarina de París, como también en nuestra Provincial; y en los mss. españoles núm. 605 y 10.591 de la Biblioteca de Munich consérvase el texto catalán (1).

Este mismo texto original, inédito hasta ahora, aparece en el tomo presente, según la transcripción de D. Jerónimo Rosselló. Sirvióse este docto lulista de varios códices de la buena época, y principalmente de uno muy estimable, del siglo XIV, que figura entre los más valiosos y raros volúmenes de la importante biblioteca del Sr. Marqués de Vivot (2).

IV

EL «LIBRE DE CONEXENÇA DE DEU».

ESTE opúsculo más breve que el anterior y más substancioso, si cabe, fué también escrito en Mallorca, poco tiempo antes y bajo las mismas condiciones. En

(1) *Hist. Litt. de la France*: tomo XXIX, pág. 220 y 312.

(2) Como es de ver por las notas á pié de página, tuvo además el Sr. Rosselló á la vista la versión latina de la edición de Maguncia, cuya lección cotejó con la original del códice. La descripción de éste va inserta en el *Apéndice* referido.

Octubre de 1300 lo terminó el venerable maestro, según afirma él mismo en el *explicit*. Después de haber compuesto muchos libros en que se habla de Dios, conforme dice LULL en el prólogo, quiso en su edad postrera (*en la derrería de nostres dies*) resumir en este tratado la doctrina que había esparcido acerca de la Divinidad. Para ello, insistiendo en los conocidos principios del *Art general*, determinó fundarse principalmente en aquellos que pueden considerarse como atributos divinos, desenvolviendo el asunto con la misma táctica ó piadoso ardid que observamos en el opúsculo precedente.

Divídese el que ahora nos ocupa en veinticinco cuestiones, cada una de las cuales se soluciona por cinco razonamientos que arrancan de otras tantas verdades reconocidas, denominadas *máximas* por el Autor. Con sólo ver los enunciados de las XXV cuestiones que este libro contiene, puede ya colegir el discreto lector, que no desconozca los intentos del incansable catequista, con cuánta frecuencia se han de dar argumentos que tiendan á demostrar la distinción de Personas en la Esencia de Dios. Maravilla y asombra realmente la múltiple variedad de caminos por donde el solitario pensador conduce á sus lectores hacia el dogma de la Trinidad, por más que estos caminos se pierdan al fin en el abismo del misterio. Mas, con ser tan variados estos argumentos, tienen en el fondo algo de común que permite reducirlos á una idea capital: la del acto infinito por el cual la divina perfección ha de producir perfección infinita. Si con tal idea se hace concebir la pluralidad de supósitos como consentánea á la Divina Esencia, no se concluye tan necesariamente la distinción real de las tres Divinas Hipóstasis, que por el solo razonamiento nos viésemos obligados á admitirla, si no se nos impusiese como dogma divinamente revelado.

Aquí, pues, como en el tratado siguiente, cabe hacer

las mismas observaciones escritas á propósito del opúsculo anterior, sobre el alcance de los argumentos demostrativos de los misterios y sobre la rectísima intención con que los sacaba del tesoro inagotable de su ingenio, con la fuerza de un zelo realmente apostólico, nuestro almogávar de la fe cristiana.

El juicio de credibilidad se establece por lo común en esta forma: la revelación cristiana es creíble porque tiene pruebas de ser divina; tal dogma pertenece indudablemente á la revelación cristiana; luego tal dogma es creíble con el asentimiento debido á la divina Autoridad, por más que no se explique á nuestra inteligencia. El ardiente zelo de LULL, en su oposición al escepticismo de los averroístas, no se contentó con esa demostración extrínseca de la credibilidad en general de la revelación cristiana; quiso mostrar creíble de por sí cada misterio y artículo de la fe. No tuvo bastante con defender cada dogma negativamente, probando que no es contrario á la razón; quiso defenderlo con argumentos positivos, haciendo ver que está en armonía con los altos conceptos racionales. Tal es su audaz empresa, briosamente realizada en este tratado *De Conexença de Deu*, como en tantas obras suyas.

Con el título de *Liber notitiæ Dei* figura este libro en el primitivo catálogo de 1311. Entre varios otros de análogo título, aparece, en la lista copiada por Custurer, bajo el n.º. 304 un *De Deo majori et minori*, que parece ser este mismo tratado que nos ocupa, pues su *incipit* coincide con el de nuestro texto catalán: (*Cum Deus creavisset...—Com Deus haja creat...*)

No se halla citado este opúsculo en otras obras del Autor, ni sabemos que se haya impreso hasta el presente. El texto que aparece en este volumen está tomado por D. Jerónimo Rosselló del precitado códice trecentista, propiedad del Sr. Marqués de Vivot,

el preferible, uno de principios del siglo XV, propiedad del mismo docto lulista Sr. Rosselló, y cuya descripción puede verse con la de los otros en el *Apéndice*.

III

EL «LIBRE DE DEU».

CON título análogo á éste atribúyense á LULL tantos libros (1), que los suponemos en su mayor parte, no genuinamente lulianos, sino escritos según la doctrina del Doctor Iluminado, por sus discípulos é imitadores. El que nos ocupa es indudablemente auténtico, y fué escrito en Mallorca, en Diciembre de 1300, conforme el Autor mismo declara (2). Figura este tratado en el catálogo de 1311 con el título de *Liber Dei*, y es con seguridad el mismo que aparece repetido por Wadding bajo las denominaciones de *Liber de Deo*, *Liber de Deo et Jesu Christo* y *Liber de Deo, vernaculus* (3).

Este libro que, según creemos, no se halla citado en otras obras del Autor más que una sola vez en el tratado *De fine*, contiene varias citas de diversos tratados del mismo LULL (4), como corresponde al íntimo enlace que tiene con el sistema científico que constituye el fondo de su doctrina.

(1) Así en el catálogo de Wadding (v. Custurer, *Disert. Hist.*, pág. 621 y 622) como en los del P. du Sollier, de Nicolás Antonio y varios otros.

(2) V. pág. 371 de este tomo.

(3) *Vernaculus*, es decir, en lengua vulgar ó del país: (n.º 260).

(4) Cítanse los libros: *Art general* (pág. 272), *dels Articles* y *Arbre de Sciencia* (pág. 352) y el *Libre del Home* (pág. 362 de este volumen).

Y efectivamente, después de declarar el Autor en su prólogo que somete los errores en que haya podido incurrir á la corrección de la Santa Iglesia Romana, asegura que «en aquest libre entenem procehir segons la *Art general*.» Tal es el método que aplica á la primera parte en que trata de Dios y á la segunda que se ocupa de Jesucristo. Tomando por base los dieziocho principios del *Arte general*, que son los mismos arriba indicados en el *Arte amativa*, va discurriendo por las diez cuestiones metódicas del mismo *Arte general*, que son las siguientes: Si la cosa es ó no, qué es, de qué es, por y para qué es, cuánta es, cuál es, cuándo fué, dónde está, cómo es y con qué es. A cada una de estas cuestiones contesta con diez razones sacadas de los indicados principios, bondad, grandeza, eternidad, poder, sabiduría, etc. y de sus actos correspondientes, bonificar, engrandecer, eternizar, *possificar*, entender y demás. Brilla en estos ratiocinios una agudeza y profundidad de inteligencia que asombra y fatiga los entendimientos no acostumbrados á tan arduas especulaciones. No intentaremos dar el resumen de tales razonamientos; pues, condensados como están, no pueden en su mayor parte ser resumidos, y para exponerlos aquí, sería menester reproducir todo el tratado.

En todo él no aparece un solo capítulo ni un solo párrafo en que directamente se hable de la Trinidad; pero, á propósito de las diversas cuestiones sobre Dios, se van insinuando en las respuestas las nociones del gran misterio; por manera que el lector infiel se ha de encontrar finalmente como envuelto en el dogma de las tres Personas Divinas, antes de haber podido reaccionar contra su enunciado directo. Táctica es ésta muy hábil y propia de un libro compuesto principalmente para la conversión de mahometanos y judíos; y el mismo Autor de un modo explícito la confiesa en los prólogos de sus

dos tratados, *De Conexença de Deu y Del Es de Deu* (1). Puesto en la primera parte este modo indirecto de introducir á los infieles en el conocimiento del dogma fundamental de la fe cristiana, considera el apostólico Varón que ya los tiene dispuestos para exponerles en la segunda parte directamente el misterio de la Encarnación y toda la Cristología, compendiándola en las respuestas á las diez cuestiones consabidas del *Arte general*.

No hemos de discutir aquí el alcance y valor de los razonamientos con que el ferviente *procurador de los infieles* intenta apoyar los misterios divinos. Sólo creemos del caso advertir que, si tales razonamientos alcanzan hartas veces un valor demostrativo, al tratarse de verdades religiosas asequibles á la razón humana, como la existencia y la unidad de Dios; no resultan ni pueden resultar argumentos apodícticos con respecto á dogmas, como la Trinidad y la Encarnación, que sólo pueden constarnos con certeza absoluta por haber sido divinamente revelados. Redúcense, pues, á menudo los racionios de la Teodicea luliana á ingeniosos argumentos de congruencia; y este carácter parece indicar en ellos la palabra *coué* (conviene, es congruo y puesto en razón) que suele emplearse en sus conclusiones; si bien á veces la conclusión se extrema con un *coué de necessitat* y hasta probar lo imposible de la conclusión contraria.

Este empeño extremado de demostrar hasta cierto punto los dogmas inasequibles á la razón humana, es el cargo más serio que puede hacerse á la doctrina de LULL, y no se escapó ciertamente á la perspicacia del

(1) «Con nos fassam comu ensercament de Deu, per tal que aquest libre sia comu a totes nacions, ocultament parlan de les divines Persones, les quals significam en lo proces d'aquest libre; e no n volem parlar manifestament, per ço que los juheus e los sarrahins no sien agreujats en aquest libre a legir e ohir, con sia aço que eyls han greuje de ohir parlar de la diuina Trinitat de Deu».—Pág. 376 de este tomo.—V. otro pasaje análogo, en la pág. 440.

encarnizado anti-lulista, Fray Nicolás Eymerich. En su tratado sin título—que se lee á continuación del *Diálogo contra los lulistas* (1) presentado al antipapa Clemente VII—el fogoso inquisidor encabeza sus cargos contra la doctrina del Doctor Iluminado por una proposición relativa á las relaciones entre la ciencia y la fe, y luego inserta la siguiente: «que todos los artículos de la fe pueden demostrarse por razones naturales».—Que el bienaventurado Mártir anduvo siempre ocupado en esa demostración, es cosa innegable y atestiguada á cada paso en sus numerosísimas obras. Pero hay que entender lo que LULL se proponía. No intentaba ciertamente explicar ni comprender el misterio sobrenatural, como que en repetidos pasajes declara al Sér infinito incomprendible para la inteligencia finita, y en el *Desconhort* dice de un modo terminante:

E si bes pot provar, nos segueix que creat
 Contengua ne comprena trestost lens increat,
 Mas quen enten aytant com en eyl's en es dat (2).

Lo que el gran contemplativo y propugnador de Cristo intentaba, era mostrar como los dogmas de la fe católica no se oponen á la razón ni la contradicen. Él se había encontrado con los averroístas, que á la sazón no sólo dominaban en las escuelas de los árabes, sino que invadían hasta la Universidad de París; los cuales sostenían que la fe y la ciencia son campos distintos y que una misma cosa puede ser verdadera según la fe y falsa según la razón. Para oponerse con todas sus fuerzas á tan demoleadora doctrina, como observa Menéndez Pela-

(1) *Incipit tractatus qui dialogus contra lulistas appellatur* (escrito en 1389:—impreso en Barcelona en 1503 y en Roma en 1585).

(2) *Obras rimadas*, pág. 333.

V

EL «LIBRE DEL ES DE DEU».

AL mismo año de 1300, en que fué tan señaladamente fecunda la pluma del apostólico *Procurador de los infieles* (1), pertenece también este tratado, en cuyo final escribió el propio autor: «*Es fenit a Maylorca la ciutat, en l'any M.CCC, en lo mes de Septiembre.*» Por el prólogo sabemos que LULL abrigaba el propósito de traducir al árabe este opúsculo (*aquest libre proposam metre en arabich*), propósito que, según opina el Sr. Roselló (2), fué extensivo á los otros dos tratados inmediatos y similares, destinados igualmente á la conversión de mahometanos y judíos.

El presente opúsculo, que no se halla citado en otras obras lulianas, cita de ellas únicamente la llamada *Art general*, según cuyo procedimiento desenvuelve su tema.—De ocho partes se compone el tratado, en las que explica sucesivamente: que Dios es ó existe, que Dios es sér perfecto, que en Dios hay sér de sér, que en Dios hay sér en sér, que Dios es sér para ser, que en Dios hay sér con sér, que en Dios sér tiene sér, que en Dios la esencia es ser. Cada una de estas ocho partes comprende ocho razonamientos fundados en sendas proposiciones trascendentales. Que semejantes argumentos en su mayor parte se dirigen á penetrar en la vida íntima de Dios, estableciendo en Él la Trinidad de Personas,

(1) V. P. Pasqual—*Vida del B. R. Lulio*—t. II, cap. XIX.

(2) V. nota á la pág. 273 de este volumen.

harto se echa de ver con sólo considerar los asuntos indicados. El fondo de las ideas y la marcha de los raciocinios, lo mismo que su alcance, guardan en este tratado gran analogía con lo que hemos visto en los dos libros anteriormente considerados; por más que la forma sea muy distinta y los puntos de vista sean otros. La diferencia capital que se nota entre aquellos dos opúsculos y el presente, consiste en ser éste más abstruso y menos claro. A ello debe contribuir no poco la confusión producida por las múltiples acepciones en que se toma la palabra ES, que unas veces denota la primera persona del presente de indicativo del verbo *ser*, otras veces, empleándose como nombre substantivo, se toma por esencia ó naturaleza, ya significa existencia ó acto de ser, ya subsistente ó supósito... El Autor, según el gusto de la época, lejos de evitar estas ambigüedades, parece que se complace en jugar con el vocablo, v. gr.: *En Deu es es, es... Peccat es, empero no es es.* (En Dios es esencia el sér.— El pecado existe, pero no es sér).

En el catálogo de 1311 figura un *Liber de existentia et agentia Dei*, que debe ser tratado distinto, toda vez que el erudito P. Pasqual lo pone en su lista cronológica como escrito en París el mismo año de 1311. En el catálogo adicional puesto á continuación del primitivo (1) aparece un *Liber de est Dei, et non dicitur esse duo*, que probablemente será el tratado presente en su versión latina. Otros títulos análogos se registran en la dilatadísima serie de las obras lulianas (2), correspondientes tal vez á trabajos que no tengan de LULL más que la norma y el sistema.

(1) Prólogo de D. M. Obrador, pág. XLIII, al frente del tomo I de esta publicación.

(2) V. entre otros catálogos, los de Wadding y Nicolás Antonio, que al final de sus *Disertaciones Históricas* reproduce, comenta y adiciona el P. Custerer: núms. 262, 282, 283, 303, etc.

No conocemos ediciones de este *Libre del Es de Deu*, cuyo texto original aquí se publica, transcrito por el infatigable D. Jerónimo Rosselló del códice mismo que utilizó para los dos anteriores tratados.

*
* *

Con estas indicaciones damos por cumplido el objeto de este prólogo. Dejamos para los pensadores profundos la tarea de pesar las razones, medir los conceptos y juzgar la doctrina del Doctor Iluminado, como dejamos para los eruditos la investigación de las fuentes, afinidades é influencias de estos libros en el vastísimo campo de la cultura humana. Ni nos sentimos con fuerzas para tan arduos trabajos, ni creemos que sean lugar oportuno para ellos los pliegos preliminares de un tomo de esta edición. Si ella obtiene la favorable acogida que es de esperar, por tratarse de los textos originales del insigne polígrafo, no dejará seguramente de promover interesantísimos estudios, ahora que la atención de tantas inteligencias se fija en el augusto Patriarca de las letras catalanas, en aquel prodigio de actividad y contemplación, en el gran razonador y mártir de Cristo, el B. RAMÓN LULL.

MIGUEL COSTA PR.

Pollensa, Octubre de 1901.

ARBRE

DE PHILOSOFIA D AMOR

☩ DEVS, AB VOSTRA AMOR
comença l Arbre de filosofia d amor.

DEL PROLECH

AMON, estant a Paris, per ço que pogues fer gran be per manera de faber, lo qual no podia aportar a fi e a compliment, confira fer gran be per manera d amor; e per aço proposa fer aquest *Arbre de filosofia d amor*. E per ço que l arbre faes e ordenas sens negun empatxament, ana en una beyla felua, pres de Paris, espessa d arbres, e aondosa de fontanes, prats e ribatges, d auçeyls e de besties seluatges. § Esdeuench RAMON en un beyl prat; en lo mig hauia un gran arbre e una beyla

BIBLIOTECA
DE LA
MUNICIPALIDAD
DE SORIA

fontana. A la ombra del arbre estaua una beyla dona molt ornadament vestida, e ploraua, planyia e dehia aquestes paraules: ¡Ah, trifta dolorosa! ¡E com est molt auorrida en esta present vida! Car sciencia, ta germana, ha molts feruidors ¹ qui la aprenen per philofofia; e tu ne has poch, segons ta dignitat e honor. § RAMON ² vench a la dona, la qual humilment saluda; e la dona agradablement li rete fes saluts. Demana RAMON a la dona con era appeylada, ni per que estaua en plants e en plors. RAMON, dix la dona, jo fon appeylada *Philofofia d amor*, e planch e plor per ço car he poch amadors, e ma germana *Philofofia de faber* ne ha molts mes que mi. § *Philofofia d amor*, dix RAMON ¿que es causa que *Philofofia de faber* ha mes feruidors que vos? Ne per que vos ne hauets enueja, pus que eyla es vostra for? RAMON, dix la dona, la occasio per que ma for ha mes feruidors ³ que mi es car los homens, cant començen a apendre sciencies, començen a amar faber per mi, car sens mi no poden amar faber. E con faben les sciencies, amen la philofofia de aquelles, e han ne feyts molts libres e moltes arts; e adeliten se en amar les sciencies, e no en amar mi, ni ma philofofia d amar, qui es propriament de ma essencia e natura. E per aço cant volen amar, no faben amar mi ni mes condicions en tan gran virtut, com faben entendre veritat de les cofes ⁴ qui aprenen; e aço es per ço car estan longament en apendre sciencies de enteniment e de veritat, e no en apendre sciencies d amor e de bondat. E per aço se segueix contra mi injuria e peccat,

1. Edit. lat. de Mag. Sectatores.—2. Edit. lat. Raymundus motus pietate et charitate.—3. Edit. lat. Amatores.—4. Causas. Edit. lat. Veritates verum.

BIBLIOTECA
DEL
INSTITUTO PROVINCIAL
SORIA

C. H. C. S. S. S.
S. O. R. I. A.

ESTADO
AUTO P. I.
SORIA

e gran dampnatge a molts amadors de faber; car aytant com mes faben fens amar mi e bondat, aytant han major manera de fer mal, ¹ e de enganar e trahir los uns los altres; e per aço planch e plor, e estich en desconfort e tristor. E enueja ne erguyl no m fa plorar, mas plor per ço car los demes homens de est mon no faben amar; car si fabien tan be amar com faben entendre, per mi e per ma for poria esser tot lo mon ordenat e en bon estament; car lo mon se hauria a la fi a la qual es creat, de la qual si lo desuien los demes homens d aqueft mon. § Cant RAMON hac entesa la clamor de *Philosofia d amor*, dix a la dona que eyl hauia feyta una *Art de bona e vera amor*, qui es appeylada *Art amatina*, ab la qual pot hom ligar fa ² volentat a desirar be e esquiuar mala amor, e a amar Deu, si mateix, e son prohifime. Car en axi con l enteniment francament se enclina a faber veritat ³ per art de faber, en axi pot hom, per art de bona e virtuosa amor, francament enclinar fa volentat a amar be e bones obres, e esquiuar mal e males obres. ⁴ § Encare vos dich e propos fer un arbre d amor, lo qual vuyl que sia appeylat per lo vostre nom; ⁵ e fera arbre on se contendra art de amar be e squiuar mal. E si aquefts dos libres son apreses per molts homens, poran esser occasio, en partida, con per eyls fiats consolada. ⁶ § Molt plach a la dona ço que RAMON dehia, e volch ⁷ que començas *l Arbre de filosofia d amor*, e que li donas *l Art amatina*; ⁸ e

1. Edit. lat. Tantò majorem astutiam habent faciendi malum.—2. La.—3. Edit. lat. Veritatem verum.—4. Et malas operationes, per modum Amoris.—5. Edit. lat. Quam nolo vocari meo nomine, sed tuo.—6. Edit. lat. Quod per ipsos adhuc per gratiam Dei in parte consolaberis.—7. Edit. lat. Et desideravit.—8. Edit. lat. Artem amativam, quam composuerat.

en aquells dos libres volia legir e veure si era ver ço que RAMON dehia.

DE LA DIVISIO DEL ARBRE

DE PHILOSOFIA D AMOR

A exalçar bona e vera e gran amor, ¹ e a destrohir mala e falsa amor, comença RAMON l *Arbre de filosofia d amor*; lo qual departim en set parts, que son: Rails, tronch, branques, rams, fuyles, flors e fruyts. E aquesta diuisio confira RAMON ² segons la diuisio del *Arbre de sciencia* que feyt hauia. § Per aytal diuisio d arbre d amor pot hom conexas los començaments, e l tronch e les altres parts d amor; e per la conexença que hom ha d amor pot hom ordenar e dispondre sa volentat a amar e a guanyar lo habit d amor per gracia de Deu, qui dona habit de caritat, qui es forma d amor, enformant la volentat a amar be e esquiuar mal, e ordena e mou la volentat de home a amar pus fortment los grans bens que ls petits, e a defamar pus fortment los majors mals que los menors. § E en aquest arbre entenem a parlar per semblances, axi com *Amat*, que appeylam Deu; e *Amich*, home qui Deu ama; e amor, *Caritat*; e *Doncs d amor*, rails de est arbre; e *Donzeyls de amor*, bonificar, magnificar e los altres; e *Aguila d amor*, alta amor, e axi de les altres comparacions.

1. Edit. lat. Bonum et magnum amorem.—2. Edit. lat. Raymundus fecit.

DE LA PRIMERA PART

DE LES RAILS DEL ARBRE

D AMOR

REMEMBRA RAMON la *Art amatiua* que feyta hauiá, e pres los .xviij. començaments de aquella, e aquells appeyla les rails d'aquest arbre d'amor, les quals rails fon: Bonea, granea, duracio, poder, fauiesfa, volentat, virtut, veritat, gloria, differencia, concordança, contrarietat, començament, mija, fi, majoritat, egualtat e menoritat. § Per aquestes rails d'amor pot hom enfercar e atrobar tot ço que s'pertany a bo e a gran amar. E aquestes rails departim en tres parts, ço es a saber, diffinicions, mesclaments e cogitacions.

DE LES DIFFINICIONS D AMOR

AQUESTA part es departida en dues parts, la una es de diffinicions simples, l'altre es de diffinicions

compostes. Simples diffinicions son aquelles que son de cascuna rail d'amor; compostes son aquelles per que amor es diffinida ab cascuna de ses rails. § La raho per que posam en aquest arbre d'amor diffinicions, es per ço que ab eyles puscam conixer e atrobar la essencia e natura d'amor, e los seus secrets; car qui ha conexença dels començaments e rails de la substancia, pot hauer conexença de la essencia e natura de aquella, confia aço que los seus començaments reuelen e mostren los secrets de aquella.

DE LES DIFFINICIONS SIMPLES

DE LES RAILS D'AMOR

BONEA es ço per que bo fa be, e per qui bona cosa es beffer e mala cosa es no effer. § Granea es ço per que bonea, duracio, poder e les altres rails son grans. § Duracio es ço per que bonea, granea e les altres rails duren. § Poder es ço perque bonea granea e les altres poden effer ço que son, e poden fer ço que fan. § Sauiesa es ço per que faui enten fauiament. § Volentat es ço ab que hom vol bonea, granea e les altres. § Virtut es ço que fa exir de bondat virtuos bonificar, e de granea virtuos magnificar, e en axi de les altres. § Veritat es ço per qui son veres cofes. § Gloria es ço en qui han repos bonea, granea e les altres. § Diferencia es ço per que

bonea, granea e les altres son clares rahons e reals. § Concordança es ço per qui bonea, granea e les altres, en una e en moltes cofes, han concordança. § Contrarietat es ço per que moltes cofes son contraries. § Començament es ço qui es denant a totes cofes per començar. § Mija es ço qui esta enfre començament e fi, e qui fab a la natura de abduys. § Fi es ço en qui començament ha repos. § Majoritat es imatge e semblança de granea, bontat, duracio e les altres. § Egualtat es subject en qui ha repos la concordança de bonea, granea e les altres. § Menoritat es ço qui es prop a no res, e es semblança de poca bonea, granea e les altres. § Amor es corda ab la qual esta l amich ligat a son amat. ¹

DE LES DIFFINICIONS COMPOSTES

DE AMOR

EN aquesta part d amor ² volem compondre e ajustar les .xviij. diffinicions demunt dites ab la diffinicio de amor; e ayço fem per ço que la diffinicio d amor sia mils coneguda per les altres diffinicions. § Bona corda ³ de amor es aquella que liga, ab bon amar, bon amich a bon

1. En la edit. lat. de Mag. se lee en este punto la siguiente adición, al parecer del traductor, y que no vemos en ninguno de nuestros códices: «In hac Arbore Philosphie Amoris vocamus Amatam, hominem qui amat Deum, se ipsum, et suum proximum: et Amatam maxime vocamus Deum.—2. Edit. lat. In hac parte Philosphie Amoris.—3. Edit. lat. Vinculum.

amat. § Gran corda d amor es aquella que liga gran e bon amich a bo e a gran amat. § Durable corda d amor es aquella que liga en tots moments, en totes hores, e n tots dies e nits l amich bo e gran al bo e gran amat. § Poderofa e forts corda d amor es aquella que liga bo, gran, durable e poderos amich al amat qui es bo, gran, durable e poderos, en tal manera que l amich no ha poder que s partefca de fon amat. § Sauia corda d amor es aquella qui representa e demoftra al amich los bons, grans, e alts, e poderofes secrets del bo, gran, durable e poderos amat. ¹ § Volificada corda d amor ² es aquella que liga a la volentat lo bo, gran, durable e poderos habit d amor per fauiefa illuminat. § Virtuofa corda d amor es aquella que liga en amar virtuos, bo, gran, durable, e poderos bonificar, magnificar, durar e possificar. § Vera corda d amor es aquella que fa effer vers amadors de bontat, granea e les altres. § Gloriofa corda d amor es aquella que fa ligar e repofar en bonea, granea e les altres l amar del amich e del amat. § Diferencia de bo, gran, durable, poderos, faui, volgut, virtuos, ver e glorios amich e amat es corda de bona e gran amor ab que s liguen lo amich e l amat, per ço que no s pufquen departir. § Concordança de bo e gran concordar es corda d amich e amat ab la qual se concorden en una bontat, una granea, e les altres. § Contrarietat ab la qual contrasta l amich als enemichs de fon amat, es corda d amor bona, gran, durable e poderofa, la qual no poden trencar los enemichs de bo e gran amat e amich. § Començament de bo,

1. En algun códice: Amor. Edit. lat. Sapientis Amati.—2. Edit. lat. Amorofum vinculum Amoris.

gran, durable e los altres amar, es corda d amor qui comença ligar l amich a fon amat; e con mays lo comença a ligar ab bontat, pus bona es la corda d amor; e con mays lo comença a ligar ab granea, pus gran es la corda d amor; e en axi dels altres ligams que amor ha per les fues rails. § Mija, que conjuny e ajufra bonea e granea d amich e d amat en amar, es corda de amor ab qui esta pres e ligat l amich a fon amat; e lo amich se te a aquella corda per ço que no caiga de fon amat, cant per eyl es trebaylat, e en afliccions e aduerfitats pofat. § Fi d amor es corda d amor ¹ en qui ha repos lo començament de bo, gran, durable e poderos amar; e per aço l amich, con comença a amar fon amat, no pot hauer repos fens bo, gran, durable e poderos amar. § La major corda d amor per la qual l amich puja a amar fon bo e gran amat, es aquella qui te tot l amich ligat e pres a fon amat; e aytant com la corda es de major duracio, poder, e les altres, es l amich major en amar. § Egualtat de major amich e amat, la qual egualtat es de major bontat, granea e les altres d amich e d amat, es la major corda d amor; e qui ab aytal corda es ligat a fon amat, no s pot d eyl partir, ni en abfencia de fon amat viure no poria. § Menor corda d amor es aquella que s de poca bontat ² e qui poch dura, car no ha gran poder ni virtut; e per aço los amichs qui ab aytal corda fon ligats al amat, fon toft hujats d amar, e una poca d aduerfitat los defliga de lur amat. ³ § Dites hauem les diffinicions d amor, les quals fon necessaries

1. Edit. lat. *Finale vinculum amoris est Finis Amoris.*—2. Edit. lat. *Parvum in Bonitate.*—3. Edit. lat. *Avellit ipfos et facit recedere ab Amato.*

a saber de cor per aquells qui del arbre d amor volen hauer gran conexença, e qui volen hauer art e manera a folre les questions d amor, e a enfercar los secrets de philosofia d amor.

DEL MESCLAMENT DE LES RAILS

DE AMOR

AQUESTA part es departida en dues parts: la primera es del mesclament que amor ha ab cascuna de fes rails singularment: l altre es del general mesclament que amor ha en un temps mateix ab totes les fue rails e començaments. § La intencio per que mesclam amor ab fos començaments e rails, es per ço que mostrem e donem doctrina a multiplicar amor per fes rails, car en multiplicar amor se multiplica la corda d amor que liga l amich a son amat. E on major es la corda d amor, major esta la participacio e el folaç del amich e del amat. § Mesclament de bontat e amor fa l amich con ama son amat ab bo amar; e lo mesclament es per ço car natura es de bontat bonificar, e d amor amar; e con l amat guardona l amich de bon amar, en quant l ama ab bon amar, e li fa hauer bon amar, adonchs se mesclen en bo amar la bonea e amor del amich e del amat. § Cant l amich e l amat se amen ab gran amar, adonchs se mesclen, per lur gran amar, la granea e la amor del amich, e

la granea e amor del amat; e aytal mesclament de grans amors ama molt mes gran amich que hauer de son amat grans diners, possessions e honraments; car per aytals granes temporals l'amich no pot hauer molt gran amar en vers son amat, ni l'amat a son amich; e per ayço los grans amadors d'amor no amen les grans prosperitats d'aquest mon, per ço que no sien en eyles ocupats, car simplement volen amar Deu per granea d'amor. ¹ § L'amich que fa durar son amar, per ço que longament püsca amar son perdurable amat, mescla duracio e amor en durable amar; e per aquell mesclament dura amistat e folaç d'amich e de amat. E on pus longament dura, pus fortment se ajusten l'amich e l'amat en amor e amar. § Cant l'amich enforçeix a tot son poder la amor per amar son amat, adonchs se mesclen lo poder e la amor del amich en poderos amar; e aquell amar es tan forts, que negun altre poder menys forts no l'pot vençre ni sobrar. Car amor, aytant com es pus forts, ha pus forts appetit e natura a contrastar als enemichs de si mateixa e de son amat; e l'amat, qui per fort amor, d'amich es amat, no consent ni vol que major poder d'amor sia vençut ni ligat per menor. § Sauiesa e amor se mesclen per scibilitat e per amabilitat, car en quant amor es sabuda per sauiesa, e sauiesa es amada per amor, se mesclen entendre e amar d'amich e d'amat; e per lo mesclament de entendre e amar se mesclen sauiesa e amor. E per ayço cant l'amich sab que ama la amor de son amat, e sap que es amat per aquella, ama mes ço que sap d'amor, que tot ço que sap de son cors ni de totes les prosperitats e natures e benauyrançes ² d'aquell.

1. Edit. lat. Simpliciter volunt amare Deum. — 2. Prosperitats e benauyrançes.

§ Cant l amich mescla fon voler ab amar, qui es obra de habit d amor, adonchs vest¹ sa volentat d amor, e fon voler d amar. E quant per alcunes aduersitats la volentat fe vol enclinar a defamar l amat, lo voler e l amar no s poden partir, pus que l habit d amor ha vestit a la volentat de fon amar;² empero ayço no pot fer amor fens ajuda de fon amat e de les altres rails d amor. § Adonchs cant virtut e amor fon mesclades la una en l altra, fon mesclats virtuificar e amar; e per lo virtuificar es l amar virtuos e vestit de virtut, e per l amar es lo virtuificar amorificat e vestit d amor. E dementre que en axi virtut e amor fon mesclades, e han actus vestits la una de l altre,³ no poden entrar vicis ni defamors en eyles, e fon virtuts e amors missatgers d amich e d amat⁴ qui s trameten virtuos amor. § Veritat e amor fe mesclen en vers amadors, qui ab vera amor amen vertader amat;⁵ e aquell mesclament es tan gran, que falsetat ni defamor no hi poden entrar ni caber.⁶ E per ayço los vertaders amadors volen enans morir o molts trebayls softenir, que mentir ne defamar lur amat. E l amat qui ha tan vertaders amadors, no s pot çelar ni pot a eyls de no dir de fon amar e de fon regne. § Per lo fobira e glorios amat fe mesclen gloria e amor, per mesclament de gloriatiu e amatiu, e de gloriabile e amable, e de gloriar e amar en los amadors qui amen lo fobira, glorios, amoros amat. E per ayço en aytals amadors semblen trebayls, perills, penes e langors effer glories e amors, seguretats, delits e sejons. § Diferencia e amor fe mesclen en quant diferencia fa estar en amor fi

1. Edit. lat. Induit.—2. A la voluntat fon amari.—3. Edit. lat. Et habent suos actus mixtos.—4. Edit. lat. Nuncii Amici.—5. Amar. Edit. lat. Amatum.—6. Edit. lat. Possint intrare.

matexa enfre amant, amable e amar; e amor fa effer amable lo differenciant, differenciable e differenciar d amich e d amat, qui fon differents la un del altre, e per amor es cascu amat per l altre, en tant que s ajusten en amar. § Concordança e amor fe mesclen adonchs con l amich e l amat fe concorden en amar la un l altre. E aytant con fe han pus bona, gran e durable amor, aytant pus fort concordança e amar fe mesclen, e se ajusten, e s lunyen de contrarietat e de departiment d amich e d amat. E per ayço concordança e amor, si fortment fon mesclades, neguns trebayls e aduerfitats que l amich sostenga per amor, no l poden partir de fon amat. § Contrarietat e amor fe mesclen en l amich, adonchs cant l amich en amar fon amat no segueix l orde de les rails d amor. E per ayço aytal amich es tost hujat d amar fon bon amat, e una poca de aduerfitat e trebayl que sostenga per amor, lo venç e l fa irat contra fon amat. § Començament e amor¹ fe mesclen adonchs con l amich comença a amar fon amat; e con l amich comença a multiplicar fon amar per bontat, granea, duracio e les altres, adonchs amor comença a effer pus bona, gran e durable. E per ayço l amich qui perfeuera en amor, tots jorns comença a creixer fon amar.² § Mija e amor fe mesclen en quant de la amor del amich e del amat es feyt un amar qui ajusta l amich e fon amat. E con l amar que ix de la amor del amich e del amat esta equal mija enfre abdos, adonchs es aquella amor tan forts, que neguna res no poria partir l amich del amat, ni l amat del amich. E per ayço aquell amar tan precios e tan ple d amor esta thesaur d amor

1. Amar.—2. Edit. lat. Qui perseverat in Amor semper crescere suum Amare.

d'amich e d'amat; e l'amich e l'amat no vendrien aquell amar per negunes coses d'aquest mon ni del altre. § Fi e amor se mesclen totes les vegades que l'amich confira de son amat les fues valors e honraments, e desira veher e feruir son amat. E cant l'amich ha molts languiments, suspirs e plors per amors, adonchs l'amat comta los guafardons qui pertanyen al amich per raho dels trebayls qui fosse per amors. Mas cant l'amich ama l'amat, per ço que sia per eyl guafardonat dels trebayls que fosse per sa amor, adonchs fi e amor no s mesclen, enans se depertexen e se luyen, e l'amat no vol estar en la presència del amich qui no l'ama per raho de sa bona e gran virtut. § Majoritat e amor se mesclen, adonchs con l'amich ama son amat ab major bontat, granea, duracio e virtut. E per ayço amor puja a estar en majoritat de amar; e on major es l'amar, major es lo folaç, e l plafer del amich e del amat. E l'amich qui esta en lo major grau d'amor es tant embegut e amorificat d'amor,¹ que los menors graus de amor no sent ni ha de aquells conexença. § Egualtat e amor se mesclen adonchs con l'amich e l'amat se amen egualment per egual bonea, granea, duracio e poder. Aytal egualtat d'amor no pot esser en creatura, mas en Deu folament, qui ama egualment enfre sa amatiuitat e amabilitat. E per ayço lo home qui pot egualar en son amar lo bonificar, magnificar, durar e los altres actus de les rails, puja son amar en pendre alcuna semblança del amor de son amat.² § Menoritat e amor se mesclen con l'amich ama poch son amat, e con lo seu amar es bo per poca bontat; e es malalt con l'amich se huja de amar

1. Edit. lat. Est tam inebriatus Amore.—2. Semblança de son major amat.

e efquiva los perills e les aduerfitats que l amat vol que haja l amich per fa amor. E per ayço los amadors qui amen l amat ab menor amor, no fon bons ni fon grans amadors, e leugerament fan traycions e engans al amat. ¹

1. Aquí concluye el capítulo en la edición latina de Maguncia; pero después sigue otro que no encontramos en ninguno de nuestros códices, no obstante ser, dos de ellos, de esmerada corrección, y remontarse ambos á una antigüedad respetable, pues si no pertenecen al último tercio del siglo XIV, no pasan de los primeros años del XV. Creemos que el fragmento que falta en los códices no es adición del traductor, sino que debió existir en el manuscrito que sirvió para el traslado, toda vez que la misma división de esta sección del libro anuncia dos partes, una de la *mixtion* especial de las raíces del amor y otra de la general, aunque en el siguiente título *De les cogitations de amor* dice el autor que se divide en dos partes, y sin embargo así en el original como en la versión, no forma esta materia más que un solo capítulo, sin hacerse división alguna. El párrafo que da fin al único capítulo de la *mixtion* que contiene el texto original de nuestros códices, forma el último del capítulo de la *mixtion* general que encontramos añadida en la traducción. Dice así el texto latino del capítulo no contenido en nuestros manuscritos:

«*De generali Mixtione Radicum Amoris.*—1. Mi Amor, dixit Amicus, ostendas mihi modum, per quem multum possim amare supremum Amatam, nam non decet ipsum amare finè magno Amare, nec possim faturari cum parvo Amare.—2. Amice, dixit Amor: si vis habere magnum Amare erga tuum Amatam, pone omnes actus mearum Radicum in tuo Amare, excepto actu Contrarietatis et actu Minoritatis, qui impediunt actus aliarum Radicum in Amare, et tunc habebis altum et valde ornatum Amare et munitum actibus mearum Rationum. Tunc disposuit se Amicus ad amandum suum supremum Amatam, et posuit in suo Amare actus Radicum Amoris hoc modo.—3. Mi Amate, dixit Amicus: quia tu es bonus et magnus, volo propter te et erga te habere bonum et magnum Amare; et quia tu es æternus, volo, quòd in meo Amore perseveret bonum et magnum Amare.—4. Amicus perseverabat in amando suum Amatam cum bono et magno Amare, qui consideravit, an ipsum posset plus amare: et tunc de toto suo posse multiplicavit suum bonum et magnum Amare; et dum Amicus sic amabat Amatam cum bono magno durabili et potenti Amare, sentiebat se multum oppressum, adeò, quòd non sufficiebat sustinere altitudinem amandi; et

§ Dit hauem del mesclament d amor, lo qual fa ab fes rails: e si lo mesclament es per tres rails, es major que

ratio hujus erat, quia suum Amare fuerat multiplicatum per bonificationem, magnificationem et acceptionem Durationis et Potestatis, ejus corpus sic languebat et amittebat suas vires, quòd Amicus tunc fuisset mortuus, nisi ipsum sustinisset letitia amandi.—5. Dum Amicus sic amabat suum Amatam, transmisit suum intelligere ad intelligendum Amatam et Dignitates ejus et similiter actus earum, quos per illas Dignitates habet in se et extrà se: et dedit totum suum velle ad amandum suum Amatam, secundum quòd suus intellectus ipsi representavit Amatam; et tunc miscuit Amicus intelligere et Amare cum supradictis actibus, et sic fuit Amare valde multiplicatum.—6. Sed Amicus voluit adhuc amplius multiplicare suum Amare, et recoluit cardinales et theologicas Virtutes et alias derivatas ab ipsis, quas miscuit cum suo Amare, ut cum ipsis amaret suum Amatam; et tunc quaelibet Virtus produxit in ejus Amare multiplicationem Amoris; et Amare Amici fuit plenum Virtutibus et bonificatione et magnificatione etc.—7. Item Amicus recoluit Veritatem et Gloriam sui Amati, et posuit in sua recollectione prædictas considerationes, ut omnes simul et semel conjungerentur, et ut per ipsas suum Amare esset dispositum ad attingendum per Amorem Altitudines sui Amati: et tunc habuit Amicus tam altum Amare erga suum supremum Amatam, quòd ejus intellectus et ejus memoria non sufficiebant ad regendum illud; nam Amicus erat propè raptum propter repletionem Amoris, qui tunc dixit Amori, quòd de actibus aliarum Radicum Amoris non posset plus habere, quia vix posset sustinere illos, quos jam haberet in suo Amare.—8. Amice dixit Amor: cum omnis Virtus sit circa difficile, debes te ita viriliter cogere, ut facias, quòd omnes alii actus mearum Radicum sint in tuo Amare, aliàs non esset tuum Amare plenum omnibus mei Radicibus.—9. Mi Amor, dixit Amicus: cum tuæ Radices non sint idem numero, sed distinctæ ab invicem, in quantum tu es creatura, quomodo possem habere ipsas sine successione temporis in uno *nunc*? hoc, dixit Amicus Amori, est impossibile in præfenti vita; et sic tu non debes me cogere ad faciendum id, quod est impossibile in hac vita.—10. Amice, dixit Amor: non dico, quòd tu in uno *nunc* habeas omnes actus mearum Radicum in momento, sed volo, quòd ipsos actus habeas in tuo Amare successivè de uno *nunc* in aliud, objectando tuum Amatam, suas Dignitates et actus earum tali modo, quòd in tuo Amare non sit aliud objectum neque aliæ rationes, et hoc potes facere.—11. Amicus audiens verba Amoris tunc recoluit Rationes sive Dignitates Amati, con-

per dues; e si es per totes, es tan gran que major esser no pot. E per ayço los amadors qui mesclen pus fort amor ab fos començaments son majors, pus bons, pus fermes e vertaders amadors que los altres qui amor mesclen ab poch començaments.

DE LES COGITACIONES DE AMOR

AQUESTA part es departida en dues parts; la una es de les cogitacions que ha l'amich en la essencia e natura de amor, e en les obres de aquella; l'altra es de les

fiderando, quòd ipse sint distinctæ in suo recolere et intelligere, quas in suo Amare tantum concordavit, quantum potuit, et tentavit ipsas objectare in uno *nunc* live in uno momento.—12. Dum Amicus hoc tentabat, recoluit Principium, quod idem est ac Amatus, et ejus infinitum est æternum Principiare, et per consequens Medium sui Amati, scilicet Bonificare, quod est Medium sue Bonitatis, et Magnificare, quod est Medium sue Magnitudinis, et Æternificare, quod est Medium sue Æternitatis, et sic de aliis. Etiam recoluit et intellexit Finem sui Amati, scilicet suum Bonificatum, suum Magnificatum et Æternificatum etc., que omnia simul et semel miscuit in suo Amare, et quantum potuit, cœquavit in suo recolere, intelligere et amare: unde Amicus tali modo speculando et contemplando suum Amatam sensit suum Amare ita multiplicatum in Majoritate altitudinis sue speculationis et contemplationis, quòd fuerit propè raptum, donec advénit Minoritas Amoris in suum recolere, intelligere et Amare ad minorificandum suam speculationem et contemplationem; et tunc maledixit Amicus Minoritatem Amoris, quæ ipsum dejecit à sua contemplatione, et quæ ipsum movit ad speculationem mundanarum rerum, quæ sunt parvi valoris, ad quas sine permissione deduxit ejus recolere, intelligere et amare.—Y aquí sigue en la versión latina el último párrafo del capítulo del texto original *Del mesclament de les raïls d'amor*.

cogitacions que l'amich ha en confiderar les condicions qui s'pertanyen a amich e a amat. E aquestes dues partides volem menar enfemp; e les unes cogitacions mesclar ab les altres; car on pus fortment fon mesclades, pus fortment es l'amich enamorat de son amat. § La raho per que posam en aquest arbre d'amor cogitacions d'amor, es per ço que donem doctrina als amadors con sapien hauer moltes, bones e grans cogitacions del amat; car molts homens fon qui desiren amar e no poden amar, per ço car d'amor no sabien cogitar, ni la cogitacio d'amor multiplicar. § Cogitaua l'amich en la essencia d'amor qui es aquella forma qui mou l'amich a amar. § Cogitaua l'amich en la natura d'amor, e dix que natura d'amor es aquella corda qui liga l'amich a son amat. § Cogita l'amich en les condicions de son amat, e dix que totes fon amables ab granea de bontat, duracio, poder e virtut, per ço que l'amat pusca esser molt amat. § Confira l'amich en les seues condicions, e dix ¹ que eyl no era digne d'amar gran e bo amat, car poch de be hauia en si mateix, e moltes vegades hauia peccat e errat contra son amat. § Confira l'amich en la gran bonea, virtut e amor del amat, e dix que l'amat era condicionat a molt donar, perdonar e amar; e per ayço, per les condicions de son amat, era condicionat a molt amar son amat. § Ab cogitacions se parlauan l'amich e l'amat, e aquelles paraules enamoraue amor ab sa essencia e natura; e per ayço amor enamoraue l'amich de son amat ab totes les essencies e natures de les rails d'amor, exceptada contrarietat e memoritat qui no deuen esser acompanyades ab les altres

1. Edit. lat. Dicebat cum omni humilitate in suo animo.

rails, con l'amich remembra, enten e ama fon amat. ¹ § La resplendor e la virtut del sol dixeren al amich si volia que li ajudassen a amar fon amat. ² L'amich respos al sol e dix que les amabilitats de fon amat e la essencia e natura d'amor, e les cogitacions que hauia de fon amat li abastauan a amar fon amat. § Viu l'amich una beyla flor qui hauia creada fon amat, e dix a la flor que la sua beylea lo mouia a cogitar la beylea de fon amat; e per ayço la flor dix á l'amich que no hauia grans cogitacions e durables en vers fon amat, car aquell ha grans cogitacions d'amor qui cogita en l'amat simplement segons les condicions del amat e la natura e essencia d'amor. § Ab cogitacions anaua l'amich vefer fon amat, e en la via hac pahor de ladres e mals homens, e les condicions d'amor e del amat abfentaren se del amich e les cogitacions fugiren, e l'amich no hac ab que vehes fon amat. § Per les grans cogitacions que l'amich hauia de fon amat, estaua lo feu cors malalt, lo qual cors demanaua fanitat; mas no ho volia la anima del amich, per ço que eyla pufques hauer fanitat en l'amat e amor. ³ § Males gents ahontaren e feriren l'amich, qui laufaua fon amat; e lo amich se ris, e feu los gracias, per ço car lo hauen honrat. § Sens sospirar e plorar cogitaua l'amich en les beylees e en los honraments de fon amat, e dix l'amich a amor que poca de sa natura posaua en fon amar. ⁴ § Ornaua amor les cogitacions del amich ab la sua natura e ab les condicions del amat; e moria l'amich e la sua anima

1. Esta última frase se omite en la edit. lat.—2. Edit. lat. Dum Amicus recoluit, intellexit et amavit suum amatum, quæsiuerunt lux et virtus solis ab Amico, an vellet, quob intrarent in ipsum ad faciendum ipsum amare suum Amatam.—3. En l'amat, e amar. Edit. lat. In Amore et Amatione.—4. De este párrafo se hacen dos en la edit. lat. aunque con alguna amplificación.

viuia en l'amat. § Destruir volch l'amich son cogitar, car tant lo trebayl'aua, que no l'lexaua repofar, ni podia menjar ni dormir; mas al cogitar del amich ajudaren les condicions d'amor e d'amat. § Volia l'amich vendre majors cogitacions per menors, car no podia sofferir los grans trebayls d'amor. Compra l'amat les majors cogitacions per les menors, e les menors cogitacions turmentauen pus fortment l'amich que les majors, car per menors cogitacions no ha l'amich tan gran ajuda del amat e amor con ha per les majors; e per ayço fugi l'amich als menors trebayls d'amors, ¹ per ço que repofas en los majors. § Dit hauem de moltes maneres de cogitar, ² a donar doctrina con per moltes e diuerfes maneres de cogitar pot hom multiplicar amor e amar enfercant les maneres per les rails de amor.

1. Edit. lat. A minoribus cogitationibus Amoris.—2. Edit. lat. Modis cogitandi Amici de Amato.

DE LA SEGONA PART

DEL TRONCH DEL ARBRE

DE AMOR.

Lo tronch del arbre d amor es departit en tres parts, ço es a saber, en forma d amor, e en materia d amor, e en la conjuncio de abdos. ¹ § La raho per que posam en aquest arbre d amor, tronch d amor, ² es per ço car lo tronch de amor es ajustament de totes les rails d amor. E l amich, con ama fon amat, a les vegades es mes tocat a amar fon amat per una rail que per altra, en axi com lo amich qui ama alcunes vegades mays l amat per bonea o per bona amor ³ que per granea o per gran amor, ⁴ que per durable, e en axi de les altres. E per ayço l amich, per raho de la doctrina que donam en lo tronch d amor, pot conexas la art e manera per la qual conexas per qual rail d amor es mays ocasionat a amar fon amat. E per ayço hom pot multiplicar les rails e egualar, per ço que la amor sia major, pus durable, pus forts e pus virtuosa.

1. De abduys.—2. Edit. lat. Ratio propter quam in predicta Arbore Amoris est Truncus Amoris, est, quia Truncus Amoris est quidam aliud quod resultat de Radicibus Amoris.—3. Per bonea d amor. Edit. lat. Per Bonitatem Amoris.—4. Edit. lat. Per Magnitudinem Amoris.

DE LA FORMA D AMOR.

LA forma d amor es dobla; car una es la forma d amor qui es la essencia d amor; e altra es la forma qui es effectiua, e es obra de la primera forma qui ab eyla enforma les rails d amor, en quant les ordena e les dispon a effer occasions d amar, e ordena l amich a amar. E aquestes dues formes menarem ensemps en est arbre de amor. § La primera forma, qui es la essencia d amor, cuyl la feua forma ¹ de totes las formes de les rails, en axi con de bonificatiuïtat, magnificatiuïtat, duraficatiuïtat, possifficatiuïtat e les altres; e de totes fa la segona forma d amor, e d aquella viu, e per eyla se fofte. E cant aquella defayl, eyla durar ni viure no pot, car no ha de que viua ni de que se mantenga. § L amat ab ses condicions representa al amich les formes de les rails d amor, per ço que l amich les cuyla ab la effencial forma d amor e que n faça la forma nutritiua de que viu amor. E ayço fa l amat per ço que l amich haja ab que pufca molt amar. § Aytant com l amich cuyl de les rails d amor lurs formes, aytant ama; e con ne cuyl moltes, molt ama, e cant ne cuyl poques poch ama. E a les vegades ne cuyl tantes, que no les pot fon cors fostenir, e mor lo cors per amor, e l amat ha plafer per ço car es molt amat. § Malalt estaua l amich per sobre amar, e volch oblidar la gran bonea de fon amat; mas l amat dix a l amor que fon amich li faylia e

1. La segona forma. Edit. lat. Colligit suam Formam.

volia fugir, e amor religa l'amich pus fortment; e feu li doblar lo remembrament, per ço que pus fortment remembras la bonea de son amat. § Dix l'amich a la amor que no podia sostenir la major granea de son amar. Amich dix amor, lo teu amat, qui es major que altre, vol esser amat ab major amor. § Membra l'amich menoritat de amar, per ço que li ajudas de major amar qui l'fehia languir e morir. Menoritat d'amar dix al amich que eyla no podia contrastar a major amar.¹ § Contrarietat d'amor, dix l'amich, ¿poriets me ajudar contra major amar? Major concordança d'amor auís les paraules que l'amich dehia a contrarietat d'amar, e recompta aquelles paraules a major granea de bontat, duracio, e poder de amor,² e tots enfemps ligaren e preferen l'amich, e puniren lo ab major amar. § Suspiraua, planyia e ploraua l'amich, e de amor se clamaua qui l'auçia per amar. Ohien los feus plants e plors contrarietat e menoritat d'amar, mas les altres rails d'amor no l'volien escoltar, e aytant con podien turmentauen l'amich per amar. § Començament de amor ¿pories en mi començar, dix l'amich, penediment d'amar, car volenter fugiria a trop amar?³ Amich, dix començament d'amor, jo he promesa leyalta a major amor e a major granea de virtut; e per res no faria contra eyles fayliment ne peccat. § Major amor, dix l'amich, pus que en mi hauets tant de poder que de vos no m'puch partir ¿poriets me tenir ajuda, car per vos no vuyl morir? Amich, dix major amor, qui per mi no vol morir,⁴ no es digne de viure en major granea de bontat, duracio,

1. Edit. lat. Quod ipsum non posset iuvare, quia non posset resistere majori Amori.
—2. Poder e amor.—3. Edit. lat. Jugere à nimio Amore.—4 Edit. lat. Qui non vult mori propter majorem Amorem.

fi e virtut en qui tu volries viure. § Desira l amich morir, car no poria fugir a la amor qui trop lo trebaylaua; e l amor e l amat softengueren l amich que no moris, per ço que l amor no fos ociosa, e que l amat fos molt desirat. ¹

DE LA MATERIA DE AMOR

MATERIA d amor es dobla; una es de la essencia de amor; altra es de les amabilitats del amat, les quals l amich fa esser amades en la amabilitat qui es de la essencia d amor. E aquestes dues materies volem menar enfemps per donar doctrina con l amich, en la materia d amor essencial, sapia aplicar la accidental, per ço que la forma d amor haja gran subject, en lo qual pufca multiplicar gran amar. § Les materies d amor son les amabilitats de les rails d amor, en axi ² con bonea qui es amable, e granea, e les altres. E con l amich ajusta lurs amabilitats, adonchs la forma d amor creix la amabilitat d amor, e de la materia ³ ve gran amar. + § Amar volch l amich la bonea de son amat, per ço que amas l amat ab bo amar. Entra la bonea del amat ab sa granea en l amor del amich, e l amich hac bo e gran amar. § Cant l amich hac bō e gran amar, volch hauer durable e poderos amar, e adonchs entraren en la sua amor, per esser amades, la bonea, granea, duracio e poder del amat ab fauiesfa, vo-

1. Desirat e amat.—2. Axi.—3. E de la forma e de la materia. Edit. lat. Et ex forma et Materia.—4. Gran amor.

lentat, virtut, veritat e gloria del amat: e l'amich hac tan fortment ple fon amar de les semblances de fon amat, que a penes podia softenir los desirers e les amors que li venien de fon amat. § En l'amar del amich volgren entrar diferencia e concordança, començament, mijsa e fi, e egualtat ab majoritat, per ço que l'amar del amich fos major. Mas l'amich se escufa a eyles, e dix que no podia major amor caber ¹ en sa amabilitat. Mas l'amor e l'amat obriren la porta, e entraren les semblances del amat en la amor del amich ab majoritat, e l'amich perde imaginar e sentir, e estech enraubit ² per sobre amor e amar. § Cridaua l'amich al amor que li ajudas, car massa amaua. Amich, dix amor, jo t vuyl ajudar a molt amar, per ço que ab ton amat pusca hauer gran concordança, e que no destrua materia d'amar. § Sentia l'amich per honrar, laufar e feruir fon amat, gran fam, fet, calor e moltes de altres malanances; e alegrava s'amor per ço car l'amich hauia gran materia e occasio d'amar. § Ploraua l'amich per los trebayls que softenia per amor; e dehia amor que les lagremes e ls plors del amich eren materia de fon gran amar. ³ § Adormis l'amich e plora amor, car dementre que l'amich dormia no hauia materia ab que multiplicas amar. § Ploraua l'amich, car vehia que les gents fehién defonor a fon amat, en quant amauen mes lurs honraments que los honraments de fon amat; e l'amor del amich ris, per ço car l'amich hauia materia de plorar per amar lo honrament de fon amat. § Perde l'amich un diner d'aur que hauia, per lo qual hauia que menjar e vestir; e ris se amor, per ço car l'amich hauia materia per

1. Edit. lat. Intrare.—2. En rabeu.—3. Este párrafo falta en la edit. lat.

la qual se confias en lo thesaur de fon amat, qui abafta a tots aquells qui en eyl han esperança. § Ploraua l'amich, car hauia temptacions a peccar; e dix amor que temptacions de peccar fon materia al amich a remembrar fa poca amor a la ajuda de fon amat. § Perde l'amich un fill que molt amaua; e dix amor al amich que per la mort de fon fill podia mes amar fon amat. § Trift eftaua l'amich, per ço car hauia mal abat. Amor dix al amich que se alegras, car l'amat ama molt fon amich cant lo ferueix ab paciencia, humilitat e esperança. § Malalt fo lo amich, e hac pahor de mort. Amich, dix amor, fi tu mors per esta malaltia, pus toft ne veuras ton amat. § Cant l'amich defira fostenir molts trebayls per amor, adonchs l'amat e amor dixeren del amich moltes bones paraules. § Lexa l'amich moltes riqueses e molts honraments per ço que no l'empatxaffen a amar fon amat; e l'amat e amor se donaren al amich, per ço que hagues gran e bo amar. § Morir volch l'amich per honrar fon amat; e l'amat volch que l'amich vifques honrat en fa amor.

DE LA CONJVNCCIO QVI ES DE LA FORMA

E MATERIA DE AMOR

AQUESTA conjuncio d'amor efta dobla; car una es la conjuncio qui es de la effencia de amor, qui conjuny la effencial materia d'amor, e altra es la conjuncio de la materia d'amor e de les amabilitats del amat; les

quals la forma d amor ajustta en la sua general amabilitat en la qual les fa esser amades. § Los actus de les rails d amor, ço es a saber, bonificar, magnificar e los altres, son obres d amor, adonchs cant l amich se conjuny ab son amat per bo e gran amar e los altres. E per ayço cant l amich conjuny e ajustta en son amar gran bonificar, durar, possifficar e los altres, conjuny gran, bona, durable e poderofa forma e materia d amar. § Ab malificar e paruifficar compra l amich bonificar e magnificar, e en requiri son amar qui per malificar e menorifficar estaua malalta. ¹ § Gita l amich mal cogitar de durar, e nasque en durar bo cogitar, e per ayço l amich possiffica son amar en durar. ² § Entendre e voler e virtut se vestiren d amar, e anaren ab l amich son amat saludar. § En la amor del amich verificaf e gloriejar no fehien diferencia enfre ls sejons e trebayls que l amich hauia per amor. § Concordar e contrariar se combateren en l amar del amich. Vençut fora concordar si l amich hagues en vers son amat poch amar. § Mal amar volch començar en la volentat del amich ira, erguyl e defesperança; mas bon amar hauia ja començada en la volentat del amich paciencia, humilitat e esperança. § Amar, qui esta mija d amich e d amat, volgren contrariar e menorifficar gitar d amor, e volgren posar defamar enfre l amich e l amat; mas no pogren, car l amat hauia longament estat en la amor d amich e de amat. § La fi d amar trames l amich a son amat per bonificar, magnificar e durar, e l amat trames per eyl's al

1. Edit. lat. Amicus emit bonificare et magnificare, cum quibus ditavit suum amorem, quod infirmabatur per malificare et parvificare.—2. Edit. lat. Amicus ejecit malum cogitare, et tunc intravit in durare bonum cogitare; et ideo roboravit Amicus suum Amare et durare cum Potestate.

amich gracia, merce, pietat e esperança. § Molt trebayla l'amich en guafanyar major amar, e quant lo hac guafanyat, trames lo a son amat per esperança. § Egualment volch l'amich amar en son amat bonificar, magnificar, durar, possificar, entendre e amar, e per ayço ama egualment de son amar jutgar e perdonar. § Menoritat volch l'amich gitar de son amar, e no ho pogra acabar fens major amor e esperança. § Dit hauem del tronch d'amor, e donada hauem doctrina con hom sapia conexer les obres qui s'fenten per les rails en lo tronch d'amor; per lo qual sentiment pot l'amich conexer en qual estament esta son amar, ni ab qual de les rails d'amor ha major participacio e concordança.

DE LA TERÇA PART

DE LES BRANQVES DEL ARBRE

DE AMOR.

BRANQVES d amor fon moltes; mas nos ¹ les volem a dur ² a tres tan folament, les quals fon: Condicions, questions e pregueres de amor. La raho per que posam en aqueft arbre condicions, questions e pregueres d amor es, car per les condicions fabra l amich condicionar fa amcr a desirar e amar fon amat, e fabra folre ³ les questions d amor: e per les questions d amor fera folaç enfre lo amich e l amat ⁴ qui s faran questions d amor: e per les pregueres fabra l amich pregar fon amat. § Las condicions, questions e pregueres iran per les rails ⁵ d amor, per ço que segons lurs diffinicions sien ordenades e conegudes e departides les condicions en rubriques, ⁶ mesclant amor ab cascuna rail d amor: e aço mateix farem de les questions d amor, e pregueres. E les questions trametrem a les condicions, ab qui poran esser foltes en tal manera, que les condicions e les questions se concor-

1. Vos.—2. Edit. lat. Reducere.—3. Edit. lat. Poterit etiam solvere.—4. L amich e l amor. Edit. lat. Inter Amicum et Amatam.—5 Edit. lat. Fient per Radices.—6. Edit. lat. In Septendecim Rubricas.

daran per nombre e rubriques; e aço mateix de las pregueres. § Primerament meclarem amor ab bonea e granea, e en apres ab bonea e duracio, e en axi fuceffiua-ment de rubrica en rubrica tro a la rubrica d amor e egualtat. ¹

DE LES CONDICIONS DE AMOR

DE BONEA E AMOR

TOT amat qui haja bona e gran amor, deu effer amat per bona e gran amor. II. Bona amor, aytant con dura, multiplica fon amar. III. Negun poder de bona amor pot effer mal. IV. Aytant com bona amor es fabuda, es dispost l amat a effer amat. ² V. Ab bona amor neguna volentat es mala. VI. Amor fens virtut no pot effer bona. VII. Veritat de bonea e d amor fa bo e ver amador. VIII. Sens bontat neguna amor en gloria ha repos. IX. En negna amor pot effer gran bontat fens diferencia d amich e d amat. X. Sens concordança de amich e d amat neguna amor pot effer bona. XI. Negun amich ab mala amor ha bon amat. XII. Tota bona amor comença bon amar. XIII. Negun mija d amich e d amat es meylor que bon amar. XIV. Bona amor es fi e repos de bon amador. XV. Sens bontat neguna amor pot effer major. XVI. Neguna egualtat de bontat

¹. En algunos códices falta esta última palabra.—². Edit. lat. Quânto plus Amor scitur, tantò plus est dispositus, quòd ametur.

e d amor pot effer mala. XVII. Neguna menor bontat d amor pot fer gran amador.

DE GRANEA E AMOR

NEGVN amor que poch dura es gran. II. Poder qui no pot d amor fer nuyla res, no pot effer gran. ¹ III. Amor, aytant con pus gran es fabuda, aytant multiplica e nodreix gran amar. IV. Amor qui no es volguda ² no pot effer gran. V. Sens gran virtut d amor, negun amich pot grans trebayls softenir per amor. VI. En neguna falsa amor ha gran amar. VII. Sens gran amor negun amich pot gran gloria conquerir. ³ VIII. Amich qui ha gran amor no fa diferencia enfre los plasers e trebayls que ha per fon amat. IX. Sens concordança de amich e d amat neguna amor pot effer gran. X. Aytant con lamich contrasta ⁴ als contraris d amor, ha gran amor. XI. Tota amor qui comença e conferua gran amar ⁵ es gran. XII. Neguna amor es gran, si no esta egualment ⁶ enfre lamich e l amat. XIII. Tota gran amor requer gran fi d amor. XIV. Neguna gran amor es contra major amar. XV. Neguna egualtat de gran amor e amar es poca. XVI. Ab menor amar neguna amor es gran. ⁷

1. Edit. lat. Non est magna.—2. Edit. lat. Amare quòd non desideratur.—3. Edit. lat. Adquirit.—4. Edit. lat. Resistit.—5. Amor.—6. Edit. lat. Nisi æqualiter procedat.—7. En varios códices se observa la falta de alguno de los párrafos que contiene este capítulo; pero vese que es debido al descuido del copista, puesto que donde falta el párrafo salta la numeración.

DE DVRACIO E AMOR

AMOR fens durar no pot hauer poder d'amar. II. Amor qui no dura ni es sabuda, no ha poder de amar. III. Negun amar pot durar en volentat qui s'huja d'amar. IV. Aquella virtut qui fa durar amor, deu effer amada. V. Neguna falsa amor pot durar. VI. Gloria qui molt dura deu effer molt amada. VII. Amich qui fa diferencia entre los seus bens e los bens de son amat, no ha durable amor. VIII. Sens gran amor, concordança de amich e d'amat no pot durar. IX. En contrarietat d'amich e d'amat amor no pot durar. X. Negun home es faui qui comença amar en amor qui no dura. XI. Amor qui esta en lo mij del amich e l'amat tots temps dura. XII. Qui fa amor fa durar aconsegueix la fi d'amar. XIII. Ab poch durar neguna amor pot effer major. XIV. Qui en amor vol egualar suspirar e plorar, fassa durar son amar. XV. Ab minoritat d'amar negun plafer pot durar.

DE PODER E AMOR

QUI no coneix amor no pot re fer d'amar ni per amor. II. Volentat qui s'dona al poder d'amar es plena d'amar. III. Poder qui no pot d'amar fer amador,

no ha virtut. IV. Poder qui no pot per amor softenir veritat e destruir falsetat no ha poder d'amar. V. Qui pot fer de gl'oria glorios, pot fer d'amor amoros. VI. Negun poder pot fer neguna obra sens diferencia d'amich e d'amat. VII. Negun poder pot concordar amich e amat sens amor. VIII. A poder qui fa d'amor ço que s'vol, no pot neguna res contrastar. IX. No deu esser amat ni lausat¹ poder qui d'amor no pot començar amar. X. Poder qui no pot pacificar l'amich e l'amat no esta en lo mij loch de amor. XI. No deu esser amat poder qui no se ha a la fi d'amor. XII. Major poder d'amor fa major amador. XIII. Igual poder d'amich e d'amat no ha fretura² de amor.³ XIV. Negun poder de poca amor venç poder de gran amor.

DE SAVIESA E AMOR

NEGUN amich qui sens virtuosa volentat vol amar, es faui. II. Per foyl e vicios amich negun faui amat⁴ desira esser desirat ni feruit. III. Saueia e falsa amor no s'poden mesclar. IV. Qui no vol saber gloriosa amor no sab amar. V. Si saueia no declara diferencia de gloriejant e gloriat en gloria, no mou l'amich a gran gloria amar. VI. Aytant amable es en la essencia e natura de gloria, concordança de glorios e gloriat, con en saueia de

1. Edit. lat. Non est amabilis nec laudabilis. — 2. Firitura. Edit. lat. Indigentiam. — 3. Amar. — 4. Negun amat. Edit. lat. Nullus Amatus.

enteniment e entes. VII. Tot amich faui es contrari als enemichs d'amor. VIII. Aytant se coue començar amar de amor, con entendre de fauiefa. ¹ IX. Aytant esta amar en lo mij d'amor, con entendre en lo mij de fauiefa. ² X. Saui amador fouen confira la fi d'amor. XI. Tot faui amador se sotfmet a esser seruidor de major amor. XII. No es faui amador qui no sab egualar amor e amar. XIII. Negen faui amador vendria ³ major amor per menor.

DE VOLENTAT E AMOR

NEGVNA volentat sens amor es virtuofa. II. Negen voler es ver sens ver amar. III. Tota volentat gloriofa es amorofa. ⁴ IV. Sens diferencia d'amich e d'amat no pot amor estar en volentat. V. Amor e amar en neguna mala volentat poden hauer concordança. VI. En volentat qui contrasta a gran amor no ha gran concordança de amich e d'amat. VII. Sens fi d'amor en volentat, amar no pot començar. VIII. Los mijans de volentat e d'amor fon voler e amar. IX. Sens fi d'amor neguna volentat ha repos. X. Tota volentat es menor en qui no cab ⁵ major amor. XI. Volentat qui s'eguala ab amor no ha de res fretura. ⁶ XII. Negen amich ha gran volentat d'amar qui per menor amor cuida hauer major amat.

1. Edit. lat. Sicut de intellectus intelligere.—2. Edit. lat. Sicut intelligere in medio intellectus.—3. Edit. lat. Daret.—4. Edit. lat. Est amabilis.—5. Edit. lat. Non introducitur.—6. Edit. lat. Indigentiam.

DE VIRTVT E AMOR

VIRTVT, veritat e amor fon riquefes e thefaur d'amich e d'amat. II. Sens virtut d'amor neguna gloria es amadora. III. Sens diferencia de virtuts no poria amich amar. IV. Concordança de virtuts enfortheix concordança d'amich e d'amat. V. De neguna virtut d'amor neix ¹ contrarietat d'amich e d'amat. VI. De virtuofa amor neix e comença virtuos amar. VII. Amich qui no ha en lo mijloch d'amor ² virtuos amar, no sap defirar ³ ni per amor trebayls fostenir. VIII. Sens virtuos amar negun pot atenyer la fi d'amor. IX. Per neguna virtut ha l'amich pahor de major amar. X. Negunes amors eguals per virtut fon males. ⁴ XI. Neguna virtut menor ha natura de major amor.

DE VERITAT D AMOR

NO es vertader amich qui falsament ama vera gloria d'amor. ⁵ II. No poden effer nombrats en effencia d'amor amich e amat sens vera diferencia d'amos. ⁶ III. Car fals amator no pot hauer concordança ab ver

¹. Edit. lat. De nulla virtute nascitur.—². Edit. lat. In medio Amoris.—³. Amar. Edit. lat. Non fecit amare.—⁴. Edit. lat. Nulli æquales Amatores sunt mali per Æquitatem Virtutum.—⁵. Edit. lat. Veram gloriam.—⁶. En algun còdice: Damadors.

amat, no poden veritat e amor participar ab fals amador. IV. A verdadera amor neguna res no pot effer contrari. V. Sens veritat d'amor no pot l'amich començar vei fospirar e amar. ¹ VI. Cant vera amor esta enfre amich e amat, no ha l'amich pahor de fals amador. VII. Vera fi d'amor es fenyal e fenyerà ² de vertaders e leylals amadors. VIII. Ab major veritat d'amor pot l'amich destruir tota falsa amor. IX. Egualtat de veritat e amor no ha fobre fi major, e fa ardit amador. X. Menoritat de vera amor ha pahor de fals home.

DE GLORIA E AMOR

SENS diferencia d'amich e d'amat negun pot hauer gloria per amor. II. Sens concordança d'amich e de amat negun pot hauer gloria d'amor. III. Qui tem fostenir pena per amor, foyl es fi espera ³ hauer gloria per amor. IV. Per gloria d'amor comença folaç d'amich e d'amat. V. En cambra de gloriofa amor estan en folaç l'amich e l'amat. VI. En cambra de gloriofa amor cuyl l'amich la fi de fon amar. ⁴ VII. La major gloria dona el major amat als majors amadors. VIII. En gloria on ha egualtat d'amich e d'amat, neguina perfeccio no ha de res fretura. IX. Negu ha major amor qui lexa major gloria per menor. ⁵

1. Edit. lat. Sufpiria in Amare.—2. Sempre. Edit. lat. Signum et vexillum.—3. Foyl en fi espera.—4. Amor.—5. En algun códice: Amor.

DE DIFFERENCIA E AMOR

SENS diferencia, en neguna amor pot esser concordança. II. Diferencia d'amich e d'amat no viu de contraris. III. Sentir e imaginar e amar son differents començaments d'amor ab los quals l'amich va vefer son amat. IV. Si en amor no hauia diferencia d'amich e de amat, no poria estar amor entre l'amich e l'amat. V. Fi e compliment esta l'amar del amich dels differents actus de les rails d'amor, de les quals esta l'amar honrat¹ e vestit. VI. Neguna diferencia d'amor es major que aquella qui es de voler e d'amar. VII. Sens diferencia de eguals amadors no foren eguals amors. VIII. No pot esser menor amor en amich qui no fa diferencia entre los bens e los mals d'amor.²

DE CONCORDANÇA E AMOR

PER concordança d'amor s'ajusten l'amich e l'amat, e per contrarietat se l'unyen.³ II. Lo cor e ls uyls del amich se concorden a començar suspirar e plorar per amor. III. En lo mij del amich e l'amat se posa amor

¹. Edit. lat. Indutus.—². Edit. lat. Inter bonum et malum, que ipsi contingunt propter Amorem.—³. Edit. lat. Separantur.

per ço que ls pufca concordar. IV. Sens fi d amor amich e amat no s poden concordar. V. Major concordança de amich e d amat esta per major concordar. VI. Neguna egualtat d amich e d amat pot effer fens concordança. VII. De menor amor, es menor concordança¹ d amich e damat.

DE CONTRARIETAT E AMOR

NEGVNA amor comença per contrari. II. Contraria amor no pot estar enfre amich e amat. III. Ab contrarietat d amor negun amich ateny la fi de ço que ama. IV. La major contrarietat d amich e d amat es peccat. V. Neguna egualtat d amor esta per contrari. VI. Ab menor amor² negun amich pot contra falsa amor.

DE COMENÇAMENT E AMOR

TOT bo e gran amador comença amar en lo mij loch d amor.³ II. Tota amor comença per la fi d amar. III. Sens major amich e amat no pot effer major començament d amor. IV. Per egualtat d amor d amich e d amat

1. De menor amor, menor concordança.—2. Edit. lat. Per minorem Amorum.—3. Edit. lat. In Medio Amoris.

comença igual amor. ¹ V. Menor començament d'amor no es de gran amador.

DE MIJA E AMOR

EN lo mijloch d'amor esta amar ² qui es la fi del amich e l'amat, el folaç d'amador. ³ II. Sens major amor no pot esser major mija d'amor. III. Aquell mija d'amor es major qui es de igual amich e amat. ⁴ IV. Per menor amor no esta l'amar del amich en major amat. ⁵

DE FI DE AMOR

MAJOR fi d'amor fa majors amadors. II. Per la fi de amor se igualen en l'amich fuspirs e plors, languiments e plafers. III. Neguna menor fi d'amor fa amar iuarçofament l'amich a fon amat.

1. Edit. lat. *Æqualis Amor incipit per Æqualitatem Amici et Amati.*—2. Edit. lat. *In Medio Amoris consistit Amare.*—3. Edit. lat. *Amici et Amati.*—4. Dos còdices concuerdan exactament en cuanto al contexto de este párrafo. En otro lo vemos suprimido, mas en la edit. lat. lo substituye el traductor con el IV, traducido casi literalmente.—5. Señalado este párrafo con el número III en la edit. lat. coloca el traductor en este lugar otro concebido en estos términos: «*Amor manens in Medio dexterá amplectitur Amantem, nam verus Amor nihil habet finiftrum.*» Difícil es averiguar si del códice del texto original de que se valió el traductor para el traslado, resultaba ya esta variante; pero nos inclinamos á creer que, tal vez ofreciendo el párrafo, por alguna incorrección, dudoso sentido, lo substituyó como le plugo. Son repetidos los casos que hemos visto de estas libertades en los traductores de las obras lulianas.

DE MAJORITAT E AMOR

NEGVNA major amor pot effer fens major egualtat d'amich e d'amat. II. Enfre major amor e menor no esta repos.

DE EGUALTAT E AMOR

PER menor egualtat d'amor negun amich poria hauer fejorn ni repos.

DE LES QVESTIONS DE AMOR

HOM pot fer questions d'amor en deu maneres, ço es faber: Si es amor? que es amor? de que es amor? per que es amor? quanta es amor? qual es amor? en qual temps es amor? on es amor? com es amor? ab que es amor? E per aquestes deu maneres de questions, volem fer questions d'amor; e ades per una manera, e ades per altre, cascuna questio trametem a fa condicio qui es fa folucio; la qual es a ella semblant per rubrica e per nom-

bre. E primerament direm de les qüestions de bonea e amor.

DE BONEA E AMOR

QUESTIO. Demana l'amich a la amor, per que son amat es amat per tan poch adadors, con sia digne de esser amat per molts adadors. SOLUCIO. Amich, dix amor, la solucio de aquesta qüestio esta en la primera condicio de bonea e amor, e en axi de les altres, per ordre de rubriques e de nombre. II. Demana l'amich a la amor, per que no multiplicaua son amor. III. Amor, dix l'amich, ¿pot me per tu esdeuenir negun mal? IV. Demana l'amich a la amor, per qual natura se sentia tan pesant a amar son amat. V. Demana l'amich a sa volentat per que estaua malalta. VI. Al amich demanauen adadors, per que defamaua peccat e amaua virtut. VII. Adadors demauen al amor, ab que nodria e felia bon adador. VIII. Demanaren dones al amich, com sentia los mals d'amor ab que hauia repos. IX. Cantaua un auceyl d'amor al qual demanaua bontat, ab que conexia amor d'amich e d'amat. X. Amor, dix lo amich ¿per que est tan bona? XI. A una flor d'amor demana l'amich, ab que poria hauer bo amat. XII. Al amor demana l'amich, ab que hauia començat son amar. XIII. Demana l'amich al amor on poria atrobar son amat. XIV. Demana un donzeyl del amat al amich, en qual font hauia beguda amor. XV. Al amich demana una don-

zeyla d amor, ab que amaua la major amor. XVI. Amich dix l amat ¿per que has amor mala? XVII. Al amor del amich demana la flama del foch, per que hauia tan poch amador.

DE GRANEA E AMOR

A la eternitat del fobira amat demana l amich, que estaua raho de fon gran amar. II. Laufor d amor demana al amich, si sabia ab que poder d amor es gran. III. Al amor del amat demana l amich, per que no estaua gran en molts amadors. IV. A la sua amor demana lo amich, ab que estaua gran. V. Al amich, qui temia fostenir los trebayls d amor, demana caritat, per que se hujaua d amar. VI. Vera amor demana a falsa amor, per que hauia pahor e fugia. VII. Al amich demanaren auçells qui cantauan d amor, ¿que es gran gloria? VIII. Consolacio e paciencia demanaren al amich, de quel guardonaria amor per amar son amat. IX. Membrança e esperança d amor demanaren al amich, ab que estaua amor gran. X. Victoria e laufor demanaren al amich, si per eyles hauia gran amor. XI. Grans dones de valor demanaren al amich, per que es gran amor. XII. Menoritat e contrarietat demanaren al amor del amich, per que estaua en lo mij loch d amor. XIII. A un petit amador demanaua un gran senyor, per que hauia tan gran amor. XIV. Libertat demana al amich, si ab eyla amaua major

amat. XV. Justicia demana al amich, per que amaua egualtat d' amor e damar. * XVI. No podia lamich fostenir los turments qui fon per major amar, e demana al amat, fi ab menor amar poria atrobar los grans secrets damor.

DE DVRACIO E AMOR

ANGEL damor demana al amich, ab que hauia poder damar. II. Amar volia lamich e no podia amar, e demana al amat, qui li empatxaua fon amar. III. Lamich estech un dia fens amor, e demana al amor, per que no duraua. ² IV. Al amat demana lamich, qual virtut deuia molt amar. V. A la fauiesfa e membrança del amich demana vera amor, per que falsa amor tan longament ha durat. VI. Les pintures e figures de la cambra del amich e del amat ¿per que duren? ³ VII. Demana lamich al amor, per que li era fugit fon amat. VIII. Concordança damich e damat dix al amor: ¿Ab que dures con lamich ha grans trebayls per fon amat? IX. Amor damich, demana al amat ¿per que defampares lamich, pus que lo has enamorat? ⁴ X. Sauiesfa e duracio demanaren al amich, fi fabia que es foylla ⁵ de amor. XI. Seruidors damor demaneren al amich, fi fabia quals fon los majors fundaments ⁶ damor.

1. E d'amat. Edit. lat. Et Amare.—2. Duraria. Edit. lat. Duraret.—3. En la edit. lat. este párrafo está sustituido por este otro: «Avicula Ameris quæfuit ab Amico quis fit prudens e constans Amico» Repetimos aquí las mismas dudas expresadas en la nota 5.ª e la página 41.—4. ¿Quare repudiaret Amicum, postquam ipsum dulcoraverat cum Amore?—5. Fulia. Edit. lat. Stultitia.—6. En uno de los códices; Fonaments.

XII. Trames lamich al amat una epistola d amor en la qual li demanaua, ab que poria aconseguir e hauer la sua amor. XIII. Amor, dix lamich, ¿ab que pots effer major? XIV. Demana lamich als seus plasers e a les fues passions, ab que estauen eguals en la sua amor. VX. Plafer, folaç e sejorn damor ¿per que no duren?

DE PODER E AMOR

DEMANA fauiefa al amich, pus que desideraua molt amar son amat, per que no la trametia a la amor. II. Demana volentat al amich, per que tota la donaua al poder damor. III. Amor, dix lamich, lo teu poder fens passio e accio ¿ha virtut? IV. Les carreres damor demanaren al amich, quant iria per eyles veser son amat. V. Demana gloria al amich, per que nos vestia de eyla son amar con membraua son amat. ¹ VI. Al amich demanaren poder e libertat damor, si sabia lo subject damor. VII. Discordia fo feyta enfre lamich e amat, e lamich demana a paciencia e pietat, si sabien ab que pogues recobrar son amat. VIII. Honors e laufors demanaren al amich, si era heretgia damor ociositat damar. IX. Dones vestides damor demanaren al amich, si hauia ohit blasmar lo poder damor. X. Oracio e deuocio demanaren al amich, si sabia on estaua poder damor. XI. Libertat e

1. En uno de los códices carece de sentido este párrafo por alteración del texto. Edit. lat. Quare fuim Amaro non inderet de ipfa.

virtut demanaren al amor, si negun de fos poders era ahirable. XII. Demana un petit amich al amor, ab que fehia fos majors amadors. XIII. Demana lamich al amor, si valors, honraments e honors eren les fues riquefes. ¹ XIV. Al amich demanaren molts homens, per que naturalment es amable gran poder damor.

DE SAVIESA E AMOR

AMICH, ¿no fabs que es fauiefa damor? II. Demana lamich al amor, per que son amat era tan poch honrat e feruit. ² III. Demanaren al amich, si en la fua amor fauiefa e foylia podien estar. IV. Al amich demanaren amadors, ³ com fabia amar. V. Lamich demana a fauiefa, com poria gran gloria molt amar. VI. La gloria del amat demana al amor, si era per eyla tant amada com fauiefa. VII. Amich, ¿fabs que es fauiefa d'amar? VIII. Demana lamich al amat, si li plahia ⁴ que amas aytant filosofia de amor con de fauiefa. ⁵ IX. Dues dones de valor demanaren al amich, si en eyl podien estar egualment entendre e amar. X. Al amich demanaren amadors, en qual lit dormien les fues cogitacions. XI. Demanaua lamich al amor, com poria effer pus faui amador. XII. Sauies dones demanaren al amich, si fabia que es foylia damor. XIII.

1. Edit. lat. Utrùm valores et honores essent divitiar equalis Potestatis Amici et Amati.—2. Edit. lat. Quare fuis Amatus tam parùm ametur, et quare illi impendatur tam modicum fervitium?—3. Edit. lat. Plures Amatores.—4. Playa.—Edit. lat. Quantum Philosophiam Sapientiar.—5. Edit. lat. Plures Amatores.—4 Playa.—Edit. lat. Quantum Philosophiam Sapientiar.

Valor e honor demanaren al amich, si hauia vist foyl mer-
cader d amor.

DE VOLENTAT E AMOR

DEMANA l amat al amich, si la sua volentat hauia vir-
tut. II. Amich, dix l amat, ¿fabs que es vera vo-
lentat? III. L amich demana a son amat, si amaua tant
gloriejar con amar. IV. Veritat e claretat ¹ d amor dema-
naren al amich, si en la sua volentat porien habitat e
estar. V. Bonea e malea ² demanaren a la volentat del
amich, si enfemps porien ab eya albergar. VI. Donzeyls ³
d amor demanaren al amat e l amich, ab que porien hauer
gran concordança. VII. Demanaren dones d amor al
amich, que fehia començar en fa volentat amar. VIII.
Honors e laufors demanaren al amat e amich, per quals
miffatges se trametien amors. IX. A la ociosa volentat del
amich demanaren amors, per que estaua tan hujada, trista
e trebaylada. ⁴ X. A fa volentat demana l amich, per que
estaua menor e no major. XI. A la volentat del amich
demanaren virtuts, de que estaua plena. XII. Al amich
demanaren honrats fenyors, ⁵ per que en major amor no
cab menor amor. ⁶

1. Clardat.—2. Edit. lat. Malitia.—3. Dones. Edit. lat. Domicelli.—4. Edit. lat. Quare esset ita fessa tristis et vexata.—5. Edit. lat. A Magnatibus.—6. Edit. lat. Quare cum minori Amore presumant ire ad majorem Amatam?

DE VIRTVT E AMOR

AL amich e al amat demanaren amadors, de que viuia lur amistat. II. A la gloria del amat demana l amich, si era molt amada. III. A la virtut del fol demana l amich, ab que podia ¹ molt amar. IV. A la amistat del amich e del amat demanaren dones, de que hauia necessitat. V. Per amor volaua un auçeyl qui demanaua, de que nexia contrarietat d amich e d amat. VI. Dones de virtut demanaren al amich, ab que començaua virtuos amar. VII. Oracio e deuocio demanaren al amich, ab que poria trebays fostenir. VIII. Hujat fo lamich ² e demana al foch, ab que poria si mateix defujar d amar. IX. Demanaren al amich, si per neguna virtut hauia hauda pahor d amor. X. Demana lamich a son amat, si ab lamor poria egualar neguna virtut. XI. Amat, dix lamich, ¿has tan gran virtut per bonificar com per amar?

DE VERITAT E AMOR

DEMANA lamich a son amat, per que anauen tan pochs homens en la sua gloria, e tants en infern. II. Amat, dix lamich, ¿ha en tu ver nombre per amor e de

1. Poria Amar. Edit. lat. Cum quo posset Amare.—2. Amicus fuit fessus in amando.

amor. III. Al amat demana lamich, si poria perdonar a fals amator dementre defama ver amor. IV. Dones de veritat e poder demanaren al amich, si en amar fon amat atrobaua negun contrari. V. Als sospirs e plors del amich demanaren jutges damor, de qual font ixien. VI. Pahor hac lamich, e volch fugir a fon amat, e demanali lamat, per que hauia hauda pahor, pus que lamaua. VII. Demana lamich al amor, ab que poria conexer fals amator. VIII. Amat, dix lamich, çab que pot hom destruir falsa amor. IX. Cauaylers d amor, dix lamich, çper que sots tan ardits combatadors? ¹ X. Demana lamich al amor, si per negun temps hauia hauda de res ² pahor.

DE GLORIA E AMOR

AMOR, dix lamich, çde que estas plena? II. Efcuders del amat demanaren al amich, de que es gloria de amich e de amat. III. Pahor hac lamich a sostenir grans trebayls per amor; e per aço demanaren li justicia e caritat, per que esperaua hauer gloria de fon amat. IV. Demanaren al amich paciencia e humilitat, si per pena de amor pot començar glorios amar. V. A imaginar e sentir se abfenta lamar del amich, ³ e demanaren al amich imaginar e sentir, en qual loch lo porien atrobar, car sens eyl no volien estar ni viure. VI. Menjaua lamich una beyla

¹. Edit. lat. *Estis ita audaces et bellicosi.*—². De re.—³. Edit. lat. *Amare Amici absentavit se ab imaginatione et sensu.*

poma d'amor. Demanarenli veer e ohir on la hauia cuylida, car eyls volien l'arbre destroir qui la hauia engendra. VII. A l'aguila d'amor ab que l'amat pren los majors amadors, demanaren amadors, si volaua per aer d'amor. VIII. Un lebrer ab qui l'amich prenia les lebres d'amor, demana a fon fenyor, si hauia de res fretura. IX. A un mercader d'amor qui compraua joyes d'amor a fon amat ¹ demana l'amich, si fabia molt de mercaderia. ²

DE DIFFERENCIA E AMOR

A I. amor demana l'amich, si en eyla estaua natura de amich e damat. II. A la diferencia d'amich e de amat demanaren amadors, de que viuia. III. Escuder de amor demana al amich que volia ³ anar vefer son amat, en qual cauayl d'amor volia caualcar. IV. Membrança d'amor demana al enteniment d'amor, ab que estaua amor enfre l'amich e l'amat. V. Les rails d'amor demanaren al amich, de que era la sua corona. VI. Al amor demana l'amich, de que era la sua concordança major. VII. Al amat demanaren amadors, si porien esser eguals en amor. VIII. Menor diferencia d'amor demana al amich, si ab eyla volia estar en fon amat. ⁴

¹. Joyes a fon amat. Edit. lat. *Jocalia á suo Amato*.—². En algun códice se halla alterada la numeración de los párrafos de este capítulo anteponiéndose unos á otros.—³. Qui volia.—⁴. En algun códice ofrecen falta de sentido este párrafo y el anterior. En los más autorizados hay perfecta conformidad entre el texto original y la versión latina.

DE CONCORDANÇA E AMOR

DEMANAREN al amich, si sabia que es triaca ¹ d amor
e veri damor. II. Amich, dixeren secrets d amor,
¿ab que comences suspirar e plorar? III. Al amor dema-
naren virtuts, en qual ciutat pacifica lamich e amat.
IV. Volia un home amar virtuts, e no les podia amar, e
demana al amor, que era occasio que eyl no podia amar
virtuts. ² V. Al liri e la rosa demana lamich, ab que
poria hauer major amar. VI. Dos amars ³ demanaren a
amor, ab que se porien egualar. VII. Demana lamich al
amat, si hauia en si mateix neguna natura per ques po-
gues deyl lunyar fon amar. ⁴

DE CONTRARIETAT E AMOR

DONES damor demanaren al amich, ¿on estan los
perills d amor? II. Contrarietat d amor ploraua e
panyia. Demanaren li concordances d amors, per que
ploraua e panyia. III. Ab falco d amor no podia lamich
pendre amor, al qual falco d amor demana lamich, per
que amor no prenia. IV. A un ermita damor demanaren

1. Triaqua. En otro código: Triacle.—2. En algunos códigos falta esta última pala-
bra.—3. Edit. lat. Dux Amationes.—4. Son amat. Edit. lat. sua Amatione.

pastors d'amor, si sabia que es major contrarietat d'amich e d'amat. V. Oueyles d'amor demanaren al pastor, si sabia qual home es pus contrari al senyor d'amor. ¹ VI. Bona amor demana a mala amor, per que viuia.

DE COMENÇAMENT E AMOR

EN cantant demanaren auçeyls d'amor al amich, si sabia on començaua amor son amar. II. Rofes e violes demanaren al amich, si sabia qual es lo major començament d'amor. III. Demana un jutglar ² d'amor al amich, si sabia quals son las majors necessitats d'amor. IV. A un rey d'amor demana una regina d'amor, si sabia ab que comença major amor. V. A les noces de major amor menja ³ menor amor, a la qual demana la viula, de que era lo fo d'amor. ⁴

DE MIJA E AMOR

FONTS d'amor demanaren als amadors qui en eyles beuien, on dormia la dona d'amor. II. Esteles d'amor demanaren al amich, si sabia de que es major amar. III.

¹. Edit. lat. *Dominiò Amoris*.—². Edit. lat. *Quidam præfigiator*.—³. Edit. lat. *Comparuit*.—⁴. Edit. lat. *A quo quæsiuit, utrùm et ubi effet locus pro ipso?*

Amich, dix valor, ¿qual es lo major mija d amor? ¹ IV. Langors d amor demanaren al amich, pus que fe entremetia d amors ;per que no estaua en lo major amat?

DE FI E DE AMOR

POMES d amors demanaren al amor, ab que fehia majors amadors. II. Lo liri el rúbis d amor demanaren al amich ¿quals fon los correus qui porten letres per amor? ³ III. Demana la corda d amor a la fageta d amor, ⁴ per que no corria tost quan anaua ferir lamich per amor.

DE MAJORITAT E AMOR

EGVALS honraments d amor demanaren al amich, si fabia de que es major amor. II. Suspirar e plorar demanaren al amich si atrobaua repos en amar. ⁵

1. Este párrafo no se encuentra en la edit. lat. — En el número III traduce la edit. lat. este párrafo, y después continua en el número IV el siguiente, que no se encuentra en los textos originales: IV. Puellas Amoris quæfiverunt ab Amico, an feiret, ubi cubat Amor? — 3. Edit. lat. Quinam essent nuncii, qui literas portant ad Amatam? — 4. Edit. lat. A fagita. — 5. En uno de los códices que confrontamos faltan los dos párrafos de este capítulo. Es manifiesta omisión del copista. La versión latina guarda perfecta concordancia con el texto original, no omitido en los otros códices que son los más antiguos.

DE EGVALTAT E AMOR

MENORS amors demanaren a eguals amadors, si per amor huien repos.

DE PREGVERES D AMOR

A donar doctrina con hom sapia pregar per amor, volem en axi traer pregueres d amor de les condicions e questions d amor, com hauem treytes les questions de les condicions d amor. § Qui vol pregar per amor ab bonea e granea d amor, prengue semblança de la condicio e questio primera a la rubrica de bonea e amor: e qui vol pregar per amor de bonea e duracio, vaja a la segona condicio e questio de la rubrica de bonea e duracio, e faça la preguera de lurs semblançes, e en axi de les altres. E per ayço pora hauer art e manera de atrobar moltes e diuerfes oracions e pregueres d amor; e daço donam doctrina en les pregueres consequents.

DE BONEA E AMOR

EN dolor e en trificia estaua lamich, per ço car l amat hauia tan poch amadors, com sia aço que son amat

fia en tan gran granea de bontat e amor, que per molts bons e grans amadors deuria effer amat, honrat e feruit. E per aço lamich prega lamor ab molt bo e gran amar que enamoras de fon amat molt bons e grans amadors. ¹ II. Prega lamich amor que duras en fon amar, per ço que la fua amor pogues multiplicar en bontat, car bontat d'amor sens duracio no pot creixer. III. Amat, dix lamich, sens vostra bontat e poder jo no pufc hauer bona amor, ab la qual vos desir amar; e per ayço deman al poder de vostra bona amor que m do poder de bona amor ab que us pufca amar, e que ab eyl pufca amar be e defamar mal. IV. Pregaua lamich lamat que la bonea de fa amor faes effer coneguda, car quant bonea d'amor es coneguda, enforteix los amadors a fostenir trebayls e langors per amor. V. Prega lamich fon amat que li fanas fa volentat ab bontat d'amor, qui es medicina qui gita de volentat males cogitacions, imaginacions e amors qui fan volentat effer malalta. VI. Amat, dix lamich, pus vols per mi effer amat, e tu no pots effer amat sens bontat d'amor, ni amor no pot effer bona sens virtuts, donam virtuts ab que et pufca amar. VII. Bonea e veritat del amat prega lamich que li bonificassen e verificassen fon amar, car sens eyles no volia amar fon amat. VIII. Pregaua lamich la bonea e gloria de fon amat que li bonificassen e li gloriejafen lamor ab que amaua fon amat, per ço que en lamat hagues fa amor bon repos. IX. Prega lamich bona amor que li reuelas la natura per la qual hauia essencialment en fi mateixa diferencia d'amich e d'amat, car

1. Pux. Edit. lat. Ut amorificaret plures bonos et magnos Amatores ad amandum suum bonum et magnum Amatam.

aytal reuelacio era bona a molt amar. X. Bona amor, dix valor d'amor, la natura que hauets per concordança damich e d'amat, mostrats la als amadors, per ço que fapien ab eyla concordar lurs bones amors. XI. Flor d'amor pregaua bon amor que faes bons amadors qui amassen bon amat. XII. Prega l'amich lo major senyor d'amor e bontat que umplis lo mon de bona amor, e que en gitas mala amor; car tota bona amor comença bon amar, e tota mala amor comença mal amar. XIII. Prega l'amich fon amar que estigues en lo mij loch de bona amor, per ço que ab mal amar no pogues participar. XIV. Pregaua l'amich bonea e fi d'amor que li vestissen fon amar, ab lo qual volia anar vefer fon amat e en eyl hauer bon repos. XV. Donzeyla d'amor prega l'amich que amas fon amat ab major bontat e amor, e que trames fon amar per eyla al major amat, lo qual desiraua molt honrar e feruir. XVI. Bonea e amor prega l'amich que se igualassen en ses obres, car ab eyles porien lurs amadors destruir mal e peccat. XVII. Volch esser l'amich bo e gran amador, e prega menor bontat que no fos fa privada; car priuadea de menor bontat empatxa priuadea de major amistat damich e d'amat.

DE GRANEA E AMOR

Lamich trames un fustpir e un plor a la granea e eternitat de fon amat quels plagues multiplicar sa amor en magnificar e durar; car gran e eternal amat desiraua

amar. II. Poder d'amar, dix lamich, pus que en mon amat fots tan gran, placiaus que fiats gran en ma amor qui defira poder de gran amar. III. Pregaua lamich la gran amor de son amat que s faes conexas a molts amadors, per ço que hagueffen a eyla gran amor; car per ignorancia de gran amor no pot effer gran amador. IV. Pregaua lamich fa volentat que s ornas es vestis de gran amor e de grans magnificencies e empeniments, pus que defiraua amar e feruir gran amat. V. Lamich prega son amat que li donas gran justicia, per ço que s jutjas a grans trebayls softenir per amor; e que li donas gran prudencia, per ço que sabes elegir la pus gran amor; e que li donas gran fortitudo, per ço que vençes grans temptacions; e que li donas gran temprança, per ço que hagues gran abstinencia; car totes aquelles granees de virtuts se couenen a gran amor. VI. Pregaua lamich son amat que li faes amar gran veritat, car ab poca veritat no podia contrastar a la gran falsetat qui te quaix tot lo mon en error, e multiplica falsa amor. VII. Pregaua lamich son amat que li donas grans ales d'amar ab que pogues pujar a eyl amar, e en la sua gloria estar. VIII. Amat, dix lamich, dona m tan gran amor, que en tu amar, honrar e feruir no faça diferencia enfre riure e plorar, feynar e trebaylar, car en altra manera not poria molt amar. IX. Pregaua lamich amor que en amar, feruir e honrar son amat li donas gran concordança de riure e plorar, trebaylar e feynar, fanitat e malaltia; car aytal concordança es necessaria a gran amar. X. Amat, dix lamich, dona m grans trebayls, grans aduersitats a softenir per tu honrar e feruir, e que sapia que son los feyns els pla-

fers de gran amar. XI. Amat, dix l'amich, pus que me has començat a tu amar, donam gran amor ab qui pufca començar gran amar, lo qual me faça començar grans obres, a tu molt laufar e adorar, ¹ e encara que t'faça a les gents honrar e feruir. XII. Amat, dix l'amich, fe eftar lo meu amar en lo mij de gran entendre e membrar, per ço que fía ma amor gran en tu amar, laufar e benehir. XIII. Lamat, dix l'amich, qui ha gran amor, ha grans trebayls per amor, els trebayls no pot foftenir fens amar gran fi d'amor, la qual gran fi te prech que m'faças tots jorns amar, per ço que ls trebayls d'amor pufca foftenir. XIV. Pregaua l'amich l'amat ² que li donas tan gran amor, que per eylla pogues foftenir e portar los majors plafers e trebayls qui efdeuenen per gran amor. XV. Amat, dix l'amich, tu qui dones gran amor, dona m'gran egualtat d'amor e amar, per ço que la mia amor no fía en res poca e ociofa. XVI. Pregaua l'amich fon amat que l'lunyas de poca e menor amor, per ço que ab gran e major amor pogues grans feyts emparar ³ e cumplir a tractar fa honor.

DE DVRACIO E AMOR

LA duracio de fon amat pregaua l'amich que ab durar li donas poder damar fos honraments, fes valors e honors. II. Prega l'amich fon entendre e membrar ques

1. E adorar a les gents.—2. L'amich amor,—3. Edit. lat. Perficere.

guardaffen dimaginar e sentir que volen que fa amor dur en amar los bens qui poch duren. ¹ III. Amich, dix l amor, no te hujes damar, per ço que jo enfre tu e l amat pufca durar. IV. Al amich dix amor, que faes durar virtut en fon cogitar, per ço que en lo cogitar eyla pogues fer durar virtuos amar. V. Amat, dix lamich, fe durar veritat en ma amor, per ço que en eyla fals amar no pufca durar. VI. Amat, ² dix amor, nom fasses defirar plaser de imaginar e sentir, pus que poch dura; e fem defirar los plasers qui molt duren, per entendre e membrar la gloria de ton amat. VII. La amor dix al amich, que no la faes durar en amar los bens specials qui poch duren, mas en amar los generals qui molt duren. VIII. Amor, dix lo amich, concorda ton amar ab entendre, a ³ membrar les valors de mon amat, per ço que molt pusca en tu durar. IX. Amich, ⁴ dix amor, con cogitaras en vanitats, en aquella cogitacio no leixes durar ton entendre e membrar, car fi ho fas, jo nom pore abstenir de eyles amar. X. Dix amor al amich que con començaria neguna res a amar, que començas a membrar e entendre fi la cosa que vol amar es durable. XI. Amich, dix amor, si vols fer durar ton amar, fe lo estar en lo mij de membrar e entendre ton amat e fes obres. XII. Pregaua lamich fon amat que faes en eyl durar fanitat, dispoficio e oportunitat, per ço que pogues durar en amar la fi d amor. XIII. Amat, dix lamich, fe durar mon amar en major cogitar, per ço que en major amor pufca estar. XIV. Prega lamich amor e amar que fe egualaffen en eyl, per ço que pogues durar e feruir

1. Edit. lat. Qui non volebat, quòd fuus Amor duraret in amando bona, quae parum durat.—2. Amich. Edit. lat. Amatè.—3. E a.—4. IX. Al amich.

son amat. XVI. Amich, dix amor, no leix durar temptacio en ma cogitacio, car on mays la hi fas durar, fas a mi hauer menor amar en vers ton amat.

DE PODER E AMOR

PREGAVA lamich son amat qui li faes conexer amor, per ço que fabes amificar si mateix e los altres de amar. ¹ II. Amat, dix lamich, dona m tot lo poder d amor, per ço que t pufca amar ab tota lamor. III. Pregaua lo amich virtuts que li procurassen ab son amat quel faes fenyor e sotfmes del poder d amor, per ço que tot fos en amor agent e pacient. IV. Poder de veritat e d amor demana lamich al amat, per ço que n pogues destruir e auçiore falsa amor. V. Amat, dix lamich, dona m poder de gloria, per ço que cón fo en en tristicia per amor, me pufca alegrar. VI. Prega lamich son amat que li donas poder d amor, per ço que lo ² pogues donar e partir enfre molts amadors. VII. Amat, dix lamich, dona m poder d amor, per ço que ab eyl ³ pufca concordar molts amadors en tu amar, honrar e feruir. VIII. Pregaua lamich a amor bona que li donas son poder, per ço que pogues contrastar a mala amor. IX. Amor, dix lamich, tu qui est liberal, virtuosa e gran, dona m ton poder per ço que pufca de tu e per tu començar gran e virtuos amar. X. Pregaua lamich son amat que li donas del mij loch de

1. Edit. lat. Quatenus se ipsum et alios indulcoraret Amore.—2. La.—3. Eylá.

amor poder damar, per ço que tot fos vestit e compres de amor. XI. Amat, dix lamich, dona m poder e fi damor, per ço que no pufca amar fens fi damor. XII. Pregaua lamich fon amat que li donas lo major poder damor, per ço que pogues fostenir los majors trebayls e langors que hom ha per amor. XIII. La egual amor damich e d amat pregaua lamich que li donas en gloria egualtat damor e d amar, per ço que pogues amar de tota fa amor lo sobira amat.¹ XIV. Pregaua lamich lo major poder damor quel defenes² del menor poder damor, qui tots jorns lo temptaua a amar menor bontat e virtut damor.

DE SAVIESA E AMOR

L amor pregaua fauiefa e volentat que fouen la portaffen del amat al amich, e del amich al amat. II. Lamich pregaua fauiefa e virtut que li vestiffen fon amar, car trametre lo volia a fon amat. III. Pregaua lamich a la fauiefa e vera amor de fon amat³ que li ligassen e li preffessen⁴ la foyla e falsa amor qui te lo mon torbat per foyls e falses amadors de peccat. IV. Lamich oraua e pregaua fauiefa que li mostras la gloria de fon amat, per ço que pus fermament⁵ la pogues amar. X. Sauiefa damor, dix lamich, mostra m ço de que es lo gloriejar de mon amat, per ço que pufca saber de gloria fa claretat.⁶

1. Sobira amich e amat.—2. Defeses.—3. Edit. lat. Regavit sapientem et verum Amorem sui Amati.—4. Prengueffen.—5. Fortment.—6. Clardat.

VI. Pregaua lamich concordança damor que l concordas ab fon amat en amar. VII. Adoraua e humilment pregaua lamich fon amat que li faes conexer los enemichs de de fa amor, per ço que ls fabes defamar VIII. Sauiefa, dix lamich, tu qui me has mostrat bo e gran amor, mostra m a començar grans ferueys ¹ e honraments que pufca fer a mon amat. IX. Pregaua lamich sauiefa que s metes ² entre eyl e fon amat, pus que amor se era mesa entre abdos. X. Lamich pregaua sauiefa que tota hora que amas, li mostras la fi damor. XI. Sauiefa, dix lamich, mostra m la major amor, per ço que pufca effer major amator. XII. Pregaua lamich sauiefa d amor que li mostras a egualar amor e amar, per ço que fon amat, ab tota fa amor, pufques ³ desirar, honrar e feruir, e tots los trebayls d amor fabes sostenir. XIII. Sauiefa, dix lamich, con fere temptat a mays amar menor amor que major, mostra m les nobleses, alteses e riqueses de mon amat, e del mon la sua viltat, vanitat e error.

DE VOLENTAT E AMOR

VOLENTAT, dix lamich, pregats virtuts que ornen vostre voler, per ço que ab eyl pufca amar mon amat. II. Volentat, dix lamich, nom lexets voler falsetat, car fens ver amar no vol amat effer feruit ni honrat. III. Amich, dix volentat, prech te que ames ⁴ molts trebayls

1. Seruicis.—2. Mefes.—3.—Sabes. En otro códice: Pogues.—4. Ams.

softenir en est mon per ton amat, per ço que en laltre fetgle pufques¹ hauer gran gloria en voler ton amat. IV. Volentat, dix lamich, ama diferencia damor, ab la qual lamat es different a totes altres essencies. V. Amich, dix volentat, ama gran concordança de virtuts damich e damat. VI. Volentat, dix lamich, defama contrarietat damich e damat, car cyla es començament de guerres e de mals. VII. Amich, dix volentat, con començaras voler, no l comences fens amar ton amat. VIII. Volentat, dix lamich, tu qui has en lo mij loch de ta essència ton voler e ta libertat, hages los en aquell loch ab bon amar. IX. Amich, dix volentat, con volras de mi usar, no n vuyles usar fens la fi de bo² e gran amar. X. Volentat, dix lamich, no vuyles hauer³ major voler, fens major virtut e bontat damar. XI. Amich, dix volentat, liga ab ton amar, entendre e membrar ton voler, per ço que no m fasses ociosa estar. XII. Volentat, dix lamich, no vuyles usar de menor voler, per ço que en tu pufca habitar e fejnarn major amar.

DE VIRTVT E AMOR

VIRTVT, dix lamich, de lo lum de veritat qui esta fermat en paret damor, pregats lamat que ne encena vofra lenterna en qui es apagat. II. Justicia, prudencia, fortitudo, ⁴ temprança, ⁵ fe, esperança, caritat e les altres vir-

1. Pufca.—2. Bon.—3. Voler.—4. Fortalea.—5. E fe.

tuts prega lamich que accompanyassen fon amar, lo qual trametia a fon amat, per ço que estigues en fa gloria. III. Diferencia de virtuts, dix lamich, entrats en ma amor, per ço que de vos sia plena. IV. Concordança de virtuts, dix lamich, venits estar en ma amor, per ço que haja pau ab mon amat. V. Prega lamich paciencia, abstinencia, humilitat, castedat e pietat que li vençessen temptacions que li trebaylauen fon amar. ¹ VI. Virtuosa amor, dix lamich, no lexets començar en mi vicios amar. VII. Per les aygues damor nadaua lamich; e pregaua lamich lamor que en lo feu port pogues estar ab fon amat. VIII. Caffaua lamich ab falcons e lebrers de virtut, e pregaua fon amat ques levas pendre per amor. IX. Les majors virtuts d amor pregaua lamich que li ajudassen contra majors vicis, car no ls podia vençre ab menor amor. X. Pregaua lamich virtuts que se igualassen en fon amar, per ço que de eyles fos plena fa amor. XI. Menor virtut de amor, dix lamich, no trebaylets mon amar qui desira pujar a ² major virtut damor.

DE VERITAT E AMOR

AMOR vera, dix lamich, no lexets viure falsa amor, qui fa estar fos amadors en la ira de mon amat. II. Ab ciris enceses e illuminats damor anaua lamich pregar fon amat que mostras veritat de fa amor a fos

1. Edit, lat. Quæ impediabant et vexabant suum Amare.—2. Ab.

amadors. III. Seruidors d'amor pregaren veritat e concordança que anassen estar en la amor d'amich e damat. IV. Pregaua lamich son amat que li complis son cors de vers suspirs d'amor, per ço que fos senyor de sos contraris. V. Vera amor, dix lamich, met ¹ les mies mans en les tues obres, els meus peus en les tues carreres, per ço que no sia semblant als ypocrites qui falsament suspiren e ploren per falsa amor. VI. Veritat e amor prega lamich que l ² ornassen e vestissen, fanassen e embeylissen son amar, per ço que enfre eyles pogues estar. VII. Vers fenyals de amor pregaren lamat quels trametes ³ a son amich, car falses fenyals d'amor lo volien enganar, e son ver amar de falsa amor vestir, per ço que tots temps fos sens repos. VIII. Pregaua lamich fa amor que vestis de major veritat, per ço que l faes senyor de falsa amor, a la qual destruis sos amadors. IX. L amich pregaua veritat e amor que se igualassen en son amar, per ço que fos, contra peccats e fals amor, ardit combatedor. X. Amat, ⁴ dix lamich, dona m major veritat d'amor, car menor veritat d'amor me fa pahor de fals home.

DE GLORIA E AMOR

GLORIA e diferencia de amor prega lamich que s mostrassen a lurs amadors, per ço que molt les poguessen ⁵ amar. II. Pregaua e fahia pregar lamich son

1. Mit.—2. Que li ornassen.—3. Tramefes.—4. Amor.—5. Pusqueffen.

amat que mostras a fos amadors e feruidors ço de que fa gloria era plena. III. Amat, dix lamich, per la vostra concordança de gloriã e gloriejar, ¹ desir concordança de amor e damar ab que pufca a tristicia contrastar. IV. Paciencia e humilitat pregaren l amor del amich que anas ² en eyles estar, per ço que en eyla no pogues començar mal ni vicios amar. V. Paciencia e humilitat pregaren l amor del amich que en lo mij loch deyla les levas habitar, per ço que l amich fos be guarnit ³ contra tot peccat. VI. Prega lamich fa amor que nol enamoras dels plasers de sentir, ⁴ car en eyls no podia repofar son amar. VII. Lamich prega son amat ⁵ que li faes amar major gloria, car damar menor gloria era hujat. VIII. Pregaua l amich la egualtat de gloria e damor que se egualassen en son amar, per ço que no hagues de res fretura. IX. Lamich prega fa amor que gitas e exilas ⁶ de fi matexa menor amar, car ab eyl no podia estar fens trebayl, ⁷ pahor e dolor.

DE DIFFERENCIA E AMOR

AMICH, dix amor, con pregaras ton amat quet perdo tos peccats, pregal quet punesca, per ço car contra eyl has errat; car on menys faras diferencia enfre justicia

1. Edit. lat. Tuæ Glorie et tui gloriare.—2. Anes. En otro còdice: Amas. Edit. lat. Ad ipfas veniret.—3. Edit. lat. Præmunitus.—4. Edit. lat. Carnales delectationes.—5. Amar.—6. Exillas.—7. Edit. lat. Quia finè illo possèt esse finè labore,

e misericordia de ton amat, ab eyl hauras major concordança. II. Diferencia d'amich e d'amat pregaua amor que la guardas dels contraris damdos. III. Per ço que lamich pogues començar gran amar, desira grans e moltes obres d'amor ab que molt pogues pregar fon amat. IV. Pregaua lamich fon amat que li umplis fon cor e fon cors d'amor, per ço que hagues moltes e beyles vestidures. V. Amat, dix lamich, dona m¹ les accions e passions d'amor, per ço que en tu haja gran gloria per esser gran e forts amador. ² VI. Pregaua lamich fa amor ques faes major, puys³ que eyl era major peccador. VII. Pregaua lamich fon amat que li mostras la major diferencia e egualtat d'amor. VIII. Menor diferencia d'amich e de amat pregaren dones d'amor que no faes menors amadors.

DE CONCORDANÇA E AMOR

Lamich pregaua concordança d'amor quel lunyas a peccat, e quel ligas a fon amat. II. Concordança de amor, dix lamich, con jo sia tan gran peccador ¿poriets en mon cor començar suspirar, e en mos uyls plorar, e en⁵ ma boca merce clamar? III. Amat, dix lamich, en lo mij loch de peccat esta mon voler encarçerat, e prega lamor que li do penitencia en vos amar. IV. Malalt estaua lamich per peccat, e gitas en lit, qui era bastit de justicia

1. Dona.—2. Grans e forts amadors.—3. Pus.—4. Prega.—5. Ab.

e misericordia, e prega lur concordança quel portassen al judici e perdo de fon amat. V Ab major concordança de contriccio, fuspigar e plorar anaua lamich a fon amat merçe clamar. ¹ VI. Penitencia, deuocio, fuspigar e plorar, dix lamich, egualats vos en mon amor, ² per ço que ab mon amat me pufca concordar. VII. A concordança de amich e damat dehia un pastor d'amor, que no volgues effèr menor, e que fos major, ³ per ço que eyl fos pastor de grans amadors.

DE CONTRARIETAT E AMOR

A contrarietat e a peccat menaçaua lamich ab virtut e concordança de fon amat, qui hauien en eyl començat amar. II. Amat, dix lamich, en lo mij de ma volentat vos fon contrari effat per fals amar, lo qual vos presènt que us placia a eyl perdonar. III. ¡Ah, mala amor ⁴ e contraria a virtut, amiga de peccat! dix lamich; pus que en vos no ha repos, nom empatxets lo repos de bona amor. IV. Lamich pregaua la major amor ⁵ que li ajudas contra lo major contrari de fon amat, ⁶ e la major amor prega lamich que eyl mateix hi volgues ajudar. V. ¡Ah, mala amor! dix lamich; vos qui fots contra egualtat de amor e damat, ⁷ no m vuylats tan fouen empatxar a feruir

1. Edit. lat. Ad petendum veniam ab ipso pro offensa, quam commiserat contra ipsum.—2. Amar.—3. Edit. lat. Major Amator.—4. Edit. lat. Maledicte Amor mundi.—5. La major amor pregaua lamich.—6. Edit. lat. Contra contrarium Amorem sui Amati.—7. Edit. lat. Contra Equalitatem Amoris et ipsius Amare.

mon amat. VI. Ploraua lamich, e remembraua la major concordança de fon amat; car contrarietat de mala amor, on pus fort es tocada, mes multiplica vici e peccat.

DE COMENÇAMENT E AMOR

PREGAVA lamich amor que de sos començaments, e en mij de si matexa, començas fon amar. II. Prega lamich fa amor que no començas¹ fon amar, tro que membras fon amat.² III. Amor, dix lamich, comença en mi major contricció, confessió, penitencia e satisfaccio, per ço que mon amat me trameta major perdo.³ IV. La major egualtat damich e damat prega lamich menor que en fon amar començas egualtat de bonificar, magnificar, durar, entendre, verificar e virtut.⁴ V. Fugia lo amich a menor començament d amor, per ço que vestis de major amor fon amar.

DE MIJA E AMOR.

MIJA e fi damor pregaua lamich que dixessen⁵ a fon amat que eyl se penedia molt fort de peccat.

1. No li començas.—2. Amar.—3. Edit. lat. Veniam et remissionem.—4. Edit. lat. Verificare et reliquarum Dignitatum.—5. Que li dixessen.

II. Major mi ja damor, dix lamich, digats a mon amat que jo es per de eyl major esperança, perdo e pietat. III. Prega lamich lamat que en mij loch damor egualas lo començament e la fi d amor. ¹ IV. Menor amor, dix lamich, no fiats en fre mi e mon amat, car de major amor me fon enamorot.

DE FI E AMOR

FI d amor major, dix lamich, pus que m feyts amar major amat, feyts me viure e morir per fa amor. II. Igual fi d amor, dix lamich, egualats en mi membrar, entendre e amar ab que feruefca mon amat. III. Repres lamich la menor intencio damor, qui volia anar dormir en la fi de amor, en qui major intencio damor hauia delit e repos.

DE MAJORITAT E AMOR

MAJOR egualtat damich, amar e amat, dix lamich, portats mos eguals desirers, fuspis e plors a mon amat, per ço quel preguen que m perdo mon peccat. II. Pregaua amich la major amor quel defenes de menor

1. En la edit. lat. se traduce así este párrafo: III. Amicus rogavit Amorem, ut ex prosperis et aduersis faceret æquale Medium ad amandum suum Amatum.

amor, que li hauia feyt mes amar ſi mateix, moltes vegades, que fon amat.

DE EGVALTAT E AMOR

ESPERAUA lamich hauer en gloria, e n presència de fon amat, egualtat d amor e d amar, fens la qual tota amor esta menor.

DE LA QVARTA PART

DELS RAMS DEL ARBRE

DE AMOR

RAMS d'amor son tres, ço es a saber, liberalitat, ¹ beylea e folaç de amor. § La raho per que liberalitat es ram d'amor, ² es per ço car amor ha natura de donar amar; e dona lo ab bontat, granea e ab les altres rails del feu arbre, enfora contrarietat e menoritat. E d'aquest ram parlarem ab les natures e propietats de les rails del feu arbre. § Ço per que beylea es ram d'amor, ³ es car amor requer beylea d'amich e d'amat, e de lurs obres; e sens eyla, amor en lo feu arbre no pot florir ni granar. ⁴ E de aquest ram parlarem ab les beylees de les rails del feu arbre. § La raho per que folaç d'amor es un de los rams, ⁵ es per ço car amich e amat, sens folaç d'amor, no s poden ajustar e acompanyar, ni la hu ab l'altre pot participar. E d'aquest ram parlarem ab les rails de son arbre, e recomptarem les ventures ⁶ que esdeuenen al amich per amor; de les quals parlen l'amat, l'amich e amor.

1. Son tres; liberalitat.—2. Edit. lat. Esse Ramus.—3. Edit. lat. Est Ramus.—4. Edit. lat. Nec fructificare.—5. Edit. lat. Est Ramus Amoris.—6. Edit. lat. Cafus.

DE LIBERALITAT DE AMOR

L amor e lamich parlauen de la liberalitat e larguesa del amat, dient lamor al amich, que aytant con li era gran be effer, segons comparacio de no effer, e effer home, e no effer peyra, serpent o ase, aytant li era son amat liberal de fa gran bontat, car lo hauia volgut crear, e li hauia donat effer huma. E per ayço, amich, dix lamor, est molt obligat a honrar, amar e feruir ton amat; e que dels bens temporals fies liberal a ton prohifme, segons la gran bontat natural que Deus, qui es ton amat, te ha donada. Lamich dix al amor que ver dehia, e dix que molt mays fe sentia obligat e tengut a honrar, amar e feruir son amat, per ço car fahia amar ab bontat moral, que per tota la natural bontat que Deus li hauia donada; car mays valia son bo e gran amar, que fa humanitat ni tots los bens temporals que Deus li hauia donats, car per son amar participaua ab son amat, e per son bon e gran amar anaua veser son amat. § Amich, dix lamat, encara es un altre grau major per que tu est obligat a honrar, amar e feruir mays ton amat, ¹ que per neguna altra raho, ço es a faber, que ames, ² honres e feruesques primerament e especialment ³ ton amat per la sua propria bontat, car eya es en major amabilitat ⁴ que totes quantes bontats son creades, e encare mays que totes altres cofes; car la diuina

1. Seruir ton amat—2. Ans.—3. Edit. lat. *Servias præcipuè et simpliciter*—4. Edit. lat. *Est in immensum in majori Amabilitate.*

bontat es infinida, eternal e de tota perfeccio complida, e totes creatures fon termenades, començades e finides. § Amor, dix lamich, molt me tench per tengut de effer liberal de mon amar, e a Deu e a mon prohifme eyl donar; per ço car Deus, mon amat, ¹ me ha donat fon amar, en quant me vol amar, e ha m donat effer huma, qui fera apres refurreccio perpetuat en gloria, de la qual mon amat me dona esperança. E encara que mon amat me ha donat poder de sentir, imaginar, entendre e membrar, qui fon tan grans dons, que nols vendria per tot laur ni largent ni l honrament daquest mon. § Amich, dix lamor, encara te es ton amat pus liberal per lo moral, virtuos e ver membrar, entendre e amar, imaginar e sentir que te ha donat, que per lo natural poder de entendre e amar e imaginar ² e sentir que te ha donat. Car per morals virtuts e veritats est mays amat per ton amat, que per tots los naturals bens que te ha donats. § Amor, dix lamich, encara m sent pus tengut a honrar, amar e feruir mon amat per la fua eternitat, poder, fauiefa, volentat, virtut, veritat, gloria e amor, que per tot ço que me ha donat ni que m poria donar. § Molt plach al amor, ço que lamich dehia de fon amat, e dix al amich que eyl era pus obligat a honrar, feruir, membrar, entendre e amar fon amat per les obres que ha en fi mateix per fa bontat, granea, eternitat, poder, fauiefa, volentat, virtut, veritat, gloria ³ e amor, que per tot ço que li hauia donat; car mays val, fens tota comparacio, fol lo bonificar que Deus ha en fi mateix per fa bontat, e en axi de fon magnificar, lo qual ha per fa granea, e enaxi de les altres, ⁴ que no s fa tot quant ha creat.

1. Mon amor. — 2. Membrar. — 3. Virtut, gloria. — 4. Edit. lat. Et sic de aliis Opera,

§ Molt confira lamich en ço que lamor li dehia, e dix que eyl no poria cogitar ni aefmar con molt era tengut a membrar, entendre e amar, honrar, laufar e feruir fon amat, e a fer honor a eyl a tot fon poder. E dix al amor aquestes paraules: Amor çha en lamat neguna altra liberalitat per quel deja molt amar, membrar, entendre, honrar e feruir mas aquelles² que dites hauem? § Amich, dix lamor, confira con Deus es liberal a home de totes fes creatures, car lo sol, la luna e totes les esteles, e los elements, metayls,³ erbes, arbres, peixs, auçeyls e besties ha creades e donades a home,⁴ e la natura de totes fa concordar a feruir home; e confira con molts fon los homens peccadors qui a Deu fon defobedients e contraris, e que li fan molta de defonor, e Deus lur dona fos bens, e los fa honrament en est mon de fes creatures. § Vejes, amich, con Deus ha començades moltes cofes a feruir home; e confira con Deus es liberal de sa pietat e misericordia, qui fon mijans ab los quals perdona als peccadors, los quals prega que ixquen de peccat per sa amor e venguen a la fi per quels ha creats. Confira e ama con Deus los homens, qui fon⁵ menors per peccat que les besties per natura, appeyla Deus a effer majors per do e perdo que tot lo cel, mar e totes les altres cofes elementades. Confira encara con Deus es aytan egual a perdonar als peccadors, per liberalitat de misericordia e pietat, con als homens justs, es just, per justicia, a donar gloria. § Amich, dix lamor, dues maneres de larguea ha en ton⁶ amat, les quals no t vuyl recordar¹ ni dir en aquest li-

tionibus aliarum Dignitatum.—1 Seruir mes que aquelles.—2. Edit. lat. Stellæ et metalla.—3 Edit. lat. Datæ ad seruitium homini.—4 Sic.—5. Ha ton.—6 Edit. lat. Vo-

bre, qui es comu a tots homens, a creftians, juheus, farrhins e pagans, per ço car es de philofofia d'amor. E aquelles dues maneres fon majors que totes les altres maneres de larguea que Deus pot hauer, ni tots los homens qui fon creats no les porien dir, fegons que fon bones, grans, poderofes e virtuosfes. ² Entes lamich les dues maneres de larguea que entenia amor de fon amat, e en aquelles confira longament, e plora, per ço car no eren fabudes e amades per tots homens; con fia aço que hom fia mes creat a conexas, membrar, amar, honrar, laufar e feruir aquelles dues maneres de liberalitat, que a totes les altres liberalitats de fon amat. § Amor, dix lamich, una altra manera de donar ha en mon amat, de que no hauem parlat, ço es a faber, que a les erbes, peixs, auçeyls e besties dona lo cel e ls elements per que viuen; e a los auçeyls e besties dona naturals vestiments, e dona lur les erbes e lurs fements, e a una bestia dona una altra bestia, e a un peix altre peix, e a un auçeyl altre auçeyl, e a un home altre home, ³ e a cascuna cofa dona ayço que li pertany a viure, fegons fa natura. § Amich, dix lamor, con ton amat fia tan liberal donador, e en totes les maneres,

lo dicere.—2. Los códices del texto original que tenemos á la vista no expresan estas dos manifestaciones de la liberalidad y largueza de Dios; y no lo hace el autor según antes tiene dicho, porque, tratando de la FILOSOFIA DE AMOR, y escribiéndose el libro, no solo para los cristianos, sino para los judios, musulmanes y paganos, consideraba tal vez que no estarian al alcance de la comprensión de los últimos aquellas manifestaciones, que son otros tantos misterios de nuestro dogma. Más, como el traductor latino, según resulta de la anterior variante, tradujo de un modo opuesto al texto original las palabras *no t'vuyt remembrar ni dir en aquest libre*, escribiendo *volo discere in hoc libro*, añade, en el punto que anotamos, para ser consecuente con la variante, las siguientes explicativas palabras: «Et illi duo modi sunt majores, quam omnes alii modi Largitatis quos DEUS possit habere, et quem omnes creati homines possint dicere: felicit Modus æternæ Productionis et Modus Incarnationis, in quo DEUS voluit fieri Homo, et dedit se in mortem pro homine.» En el texto original el Amigo se da por entendido de los dos modos á que el Amor alude, aunque el primero no los exprese.—3. Edit. lat. Dat alium hominem ad serviendum.

per que dons pufquen effer dats, e ab aytantes bontats e granees e virtuts, e ab mes encara que hom no pot dir, ¿que daras tu a ton amat? § Amor, dix l'amich, jo volria donar a mon amat tot ço que eyl me ha donat, ço es a faber, tot mon effer, e tot mon poder, e tots los bens temporals e espirituals; e tot mon sentir, imaginar, membrar, entendre e amar fia feu. Empero jo no ho pufch donar, fens que eyl nom ho faça donar, e que tu me fasses mes eyl amar que mi mateix e que totes altres cofes. § Molt plagueren al amat les paraules que dehien lamor e l'amich de fa liberalitat, car molt be ne hauien parlat, fegons les rails d'amor; e trames al amich eſperança que li dix que eyla li era fermança per fon amat, que li daria perpetua benaurança ab que no viſques fens amar, ni moris en mortal peccat.

DE BEYLEA DE AMOR

ACORT fo empres entre lamor e l'amich, que parlaffen de la beylea del fobira amat, fegons les rails d'amor. E dix lamor al amich que enfercaffen les beylees de les creatures, per ço que ab eyles fabeffen mils parlar de la beylea del amor del amat. § E dix amor que les beylees de les creatures, fon en dues maneres, ço es a faber; beylea natural e beylea moral. Beylea natural, es enaxi con la beyla dona, qui ha beyla cara, beyls cabeyls e beyl cors. Beylea moral, es con la dona ha beyla amor per bontat,

justicia, fauiesca e castetat. E d'aquestes dues maneres de beylea amor volia parlar ab lamich; primerament per ço que volgues hauer beyla amor e beyl¹ amar, ab que amas son amat, qui nos lexa amar a negun home qui haja letja amor per peccat. § Amich, dix lamor, lo sol es beyl per color, ço es, per sa resplendor, e es beyl per sa bontat, e per sa granea, duracio, poder e virtut; car molt de be fa a los corfes fajus, qui fens eyl no haurien virtut ni porien durar;² e la una rayl del sol embeyleix la altra, ço es a saber, que la sua bontat, que es una rayl, embeyleix la granea, e la granea, qui es altra rayl, embeyleix la duracio, e axi la una embeyleix l'altra;³ car per la sua granea de virtut embeyleix la sua beylea e resplendor. § Amor, dix lamich, la mar es beyla, per ço que es gran, e conte en si matexa molts peixs, qui son beyls e grans; e la terra es molt beyla, per ço car es gran, e es vestida e ornada d'arbres, erbes, aygues, plans e muntanyes, auçeyls, besties, homens, casteyls, viles e ciutats; e totes aquestes cofes son beyles per duracio, poder e virtut. § Amich, dix amor, vejes l'arbre qui es gran, e carregat de fuyles, flors e fruyts, e confira con la sua beylea es gran per color, e es bona als uyls a vefer; e la gran odor que ix de les flors es beyla e gran al odorar; e la dolçor del fruyt es beyla e gran al gustar, en en axi de les altres rails del arbre d'amor. Mas si l'arbre era beyl per color, e les fues flors eren de mala odor, e lo feu fruyt hauia mala fabor, feria l'arbre beyl per una manera, e letg per moltes maneres. E aço es eximpli als homens que han

1. Amor de beyl.—2. Edit. lat. Nec possentdar e.—3. Edit. lat. Hoc est, Magnitudo virtutis ejus facit pulchram Bonitatem ejus, et è conuerso, et sic de aliis.

moltes condicions per que fon beyls, e alcuna per que fon letgs. Axi con la beyla dona qui es beyla per beylea corporal, e si no es casta es letja per letja amor, qui es mala contra bontat, e es viciofa contra virtut, e falsa contra veritat, e es pus letja en l'enteniment del homens qui faben que es orrea, ¹ que beyla al uyls d'aquells qui no ho faben; ² e aço mateix de la volentat dels bons homens qui aquella dona defamen, e letja es a lurs boques, en ço que la escarnexen e de eyla dien gran mal. E encare es pus letja segons Deu, qui la fab letja e qui no la ama, e li apareyla los inferns, on estan los demonis qui fon les pus letjes creatures per peccat que negunes altres creatures. § Amor, dix lamich, jo viu un beyl casteyl qui era molt letg, per ço car era de un cauayler qui ab aquell casteyl fahia molt de mal; e viu un beyl cauayl, mes era letg, per ço car era de males custumes. § Amich, dix amor, e jo viu un burgues qui era molt rich, e hauia beyls vestimets, mas era molt auar, per la qual auaricia era molt escarnit e menyspreat, car los bens de son amat tenia ociofes, e tolia als pobres qui per amor de Deu demanen almoynes; e on mays aquell burgues ajustaua riqueses pus letg era de vicis e de falsa amor. § Amor, dix lamich, la taula es beyla cant es gran e ha en eyla beyles touayles e beyles copes d'aur e d'argent, mas molt es pus beyla si los homens qui en eyla menuguen e beuen, han bontat, tempraça e almoyna, e si fan a Deu gracies de les viandes quels dona, e de la fabor que en eyles atroben. Mas si ls homens fon mals, golofes, e embriachs, tota la beylea que ha la taula per natura es letja per la moral legea de

1. Edit. lat. Turpis.—2. En algunos códices faltan estas cuatro últimas palabras.

aquells a qui eyla ferueix. § Amich, dix lamor, jo viú un beyl libre en qui un fals jutge legia, lo qual era letg per la viltat de fon fenyor, qui poch en lo libre entenía. § Amor, dix lamich, e jo viú un clergue qui cantaua de Deu, e dehia moltes beyles oracions; mas tenia fon cor en vanitats, e no en les beylees e noblees del fobira amat. E per aço, ab fes letges cogitacions enletgia les paraules que dehia, per ço car a Deu no eren agradables. § Per moltes d'altres maneres enfercaren lamor e lamich la beylea natural de les creatures, e la letgea que en eyles posauen los homens per peccats. E dix lamor al amich, quant feria aquell temps que lo mon fos tan beyl per custumes, con es beyl per les beylees naturals de les creatures? § Amor, dix lamich, ¿quant ferets vos tan beyla, tan gran, tan durable, tan poderosa, tan virtuosa, vera e gloriosa per amar, con per vos mateixa? § Amich, dix amor, no es colpa de mí, si jo no fon tan beyla, gran, durable, poderosa e les altres, per amar, con fon per ma essencia e natura; mas colpa es dels menors amadors ¹ qui no m sabien hauer ni tractar, segons quem porien hauer ab major bonea, granea e les altres; e tènem me ociosa, e si s fan la mia natural beylea, la qual he per ma natural bonea, granea e les altres. E per aço planch e plor, e no trob qui m vuyla ajudar a éffer aytant beyla per obrar, ² con fon per ma natura. § Enaxi parlant lamor e lamich de la beylea damor creada, dixerén que parlaffen de la beylea del fobira amat, qui es aytan beyla per la obra que ha amat en si mateix, com es per fa beylea essencial e natural. § Amich, dix lamor, en Deu ha aytan beyl

1. Edit. lat. Est culpa meorum Amatorum.—2. Edit. lat. Per meum Amare.

bonificar, con es la beylea de fa bontat, con sia ço que lo feu bonificar sia aytan gran, durable, poderos, faui, amoros, virtuos, ver e glorios, con es la fua bonea; car si no ho era, feria la fua bonea ociofa, e feria menor per ociofitat, e viciofa per menoritat e contrarietat. E aço mateix se seguiria si lamat no hauia aytan gran beylea per magnificar con per fa granea, e per eternar con per eternitat, e en axi de les altres, enfora contrarietat e menoritat, qui no poden effer en lo sobira amat. ¹ § Molt confira ² lamich en la beylea de fon amat, per ço que amor li hac dit; e dix que la major beylea que pot effer de Deu en creatura, es la major amor que Deus ha a creatura; e la major beylea que creatura pot hauer, es Deu membrar, entendre e amar, e de tot fon poder honrar, laufar e feruir Deu e fes obres. § Molt plagueren al sobira amat les beyles paraules e les beyles veritats que dehien per fa amor, e trames al amich fa amor e fon amar, per ço que lamich, ab beyla, bona, durable, poderofa, fauia, amorofa, virtuofa, vera e gloriofa amor, los membras, entefes, ³ e amas, e que en eternal gloria lamat al amich fa amor donas.

DEL SOLAÇ DE AMOR

L amor e lamich parlauen de la bonea del amat, e dix lamich que eyl volia amar tot be [per amor de la bonea de fon amat; e dix lamor que eyla volia effer per

1. Este último miembro del periodo falta en la edit. lat.—2 Confidera.—3 Entenes.

ço que enamoras los homens de la bonea del amat. § Dementre que lamich e lamor parlauen de la bonea del amat, vench la granea del amat estar en lamar del amich e d amor, e lamich fo embriach dels bens que amaua per amor de la bonea del amat. § Estaua lamich embriach per amor, e vench prudencia a fon amar per ço que li mostras quals fon les carreres de gran amor; e dix lamich a prudencia, que totes les carreres damor fon grans, pus que fon bones. Prudencia, dix al amich que no s fias en tots homens; e lamich dix a prudencia que tant lo hauia compres bona e gran amor, que vijares li era que tots los homens sien ¹ bons e amadors de fon amat. § Parlauen lamich e lamor de bonea infinida e eternal, e de finida e començada bonea, e dix prudencia al amich, que amas molt mes los bens qui fon majors e qui mays duren, que los menors e qui poch duren; e justicia vench estar en lamar del amich e damor, e lamich guari del vi damor. § Cant lamich fo guarit de la embriaguea damor, e hac discrecio e raho per prudencia e per justicia, la gran bonea damor, qui tota estaua en lamar del amich con era embriach per amor, fe departi enfre membrar, entendre e amar, e lamor fo menor en lamar, e lamar romas malalt, e desira lamich effer embriach per amor. § Recompta amor al amat, que lamar del amich estaua malalt, per ço car fe sentia menorificat de la gran bonea damor qui fe era partida enfre eyl e l membrar e l entendre. Trames lamat caritat al amor ² del amich, per ço que l tornas en possessio del vi ³ d amor, sens perjudici del membrar e entendre del amich, e de justicia e prudencia; e la gran bo-

1, Edit. lat. Effent.—2, Edit. lat. Ad Amare.—3, Edit. lat. Potionem vini.

nea e duracio de caritat abasta a umplir lamar, membrar e entendre del amich, § L amor e l amich parlauen del poder, fauiefa e volentat del amat, e dix amor que la fauiefa podia faber tot be e tot mal, e la volentat del amat no podia amar negun mal, e podia amar tot be. E per aço lamar del amich hac pahor que la volentat de fon amat fos menor, e la fauiefa fos major en poder; lo qual amar se clama d amor, per ço car hauia dites aquelles paraules al amich del poder, fauiefa e volentat del amat. Recompta l amor al amat ço per que fon amar se clamaua; e trames l amat prudencia e justicia al amar del amich, que li dixessen que eyl ha aytan gran poder e bonea per fa volentat en no amar ¹ peccat, con ha per ² fa fauiefa en faber peccat. E lamar del amich senti s fanat contra la dubitacio en que hauia estat. ³ Empero se fe clama al amat del amar del amich, qui no hauia perseverat contra temptacio; e dix al amat que punis fortitudo, ⁴ qui no hauia tengut en perfeuerança lamar del amich, en quant hauia duptat que la volentat del amat no fos tan gran en poder d amar, con la fauiefa en poder de faber. Escufa s fortitudo ⁵ al amat, e dix; que natura es de bo e gran amador que haja pahor de la defonor de fon amat. § Parlauen l amich e l amor de temprança e de esperança, qui fon carreres per les quals amadors van al amat, e dix l amich, que per temprança, qui es gran e bona virtut, esperaua hauer la gloria de fon amat. Acufa l amor lo amich al amat, dient que eyl confiraua ⁶ effer egualat enfre caritat e temprança; e l amat trames justicia al amich per

1. En no voler amar.—2. Com per.—3. Edit. lat. Et tunc sentiebat Amare Amici se fanabat de timore, quem habebat.—4. Fortalefa.—5. Fortalefa.—6. Consideraua.

ço que l punis, per ço car, per fós merits, cuydaua esser faluat; e dix a justícia que punis l amor, que no fahia mes amar esperança per gracia e caritat que per temprança. Puni justícia lamich per esperar merce, misericordia e perdo,¹ e donali contriccio, e feu li fer confessio, penitencia e fatiffaccio, e puni amor per multiplicar l amar del amich.²

§ La fauiesfa del amich dix al amich, que eyla desiraua faber aytanta de veritat de son amat, con ne amaua per amor; e per aço fe dix al amat, que fauiesfa hauia erguyl e enueja en lamich, per ço car volia aytant entendre veritat per successio³ e demostracio, con ne amaua lamich per subposicio, deuocio e infusio damar. Escusa s fauiesfa, e dix a virtut,⁴ que eyla no podia errar en molt desirar faber veritat de son amat. Prega lamich son amat que pacifficas son entendre e amar, car per lur contrarietat estaua malalt.⁵ Trames lamat fa veritat a la fauiesfa del amich, per ço que la illumina en tan gran virtut e bonatat, con ne hauia mester a son faber; e trames a la volentat del amich humilitat e paciencia. § Parlauen lamich e l amor de la gloria del amat, e dix l amich, que son amar estaua malalt, per ço car no amaua lamat fens mija, car la fauiesfa fahia una semblança noueyla de Deu, la qual posaua enfre eyl e la gloria de son amat; la qual semblança lo empatxaua a molt amar son amat. § Amich, dix l amor, lo meu e l teu amar no pot esser ab⁶ l amat en esta present vida, fens noua semblança, en la qual fauiesfa representa lamat al nostre amar. Amor, dix lo

1. Edit. lat. Per spem et misericordiam.—2. Edit. lat. Et puniuit Amorem cui præcepit, quòd multiplicaret Amare Amici.—3. Edit. lat. Significationem.—4. En el còdice menos antiguo: Dix a volentat. Edit. lat. Dixit ad voluntatem.—5. Edit. lat. Per forum contrarietatem cogereetur multum egrotare.—6. En. Edit. lat. Cum.

amich, jo fent natura en ma volentat que desira amar mon amat fens mijs; mas no fent aytal natura en ma fauiefa; car eyla, si hauia desirer de vefer lamat, no faria aquella femblança que posa enfre si e fon amat. E per aço he creença que la fauiefa sia poca e ociofa, per ¹ que ma volentat e mion amar ² ne volen fer clams al amat. Amich, dix lamor, per lo habit de caritat, lo qual mi enforma en la volentat, fents en tu natural desirer que volries amar fens mijs; mas fauiefa per prudencia no pot ³ effer tant informada a desirar vefer fon amat, con jo ho fon per lo habit de caritat. E per aço no fassen clams volentat ni ton amar al amat de fauiefa, car eyla no pot entendre tant per prudencia en est mon, con jo faç per caritat; ⁴ e per aço en est mon esta lo feu entendre pus fort malalt que lo meu amar. § L enteniment del amich enfercaua en les mars ⁵ d amor, ab diferencia, lamat; e la volentat del amich lo enfercaua en les mars de fauiefa, ab concordança. Ajustaren se les mars en lamich, qui dix al amor, que lamat hauia feyta diferencia en totes aytantes creatures con fon; empero en totes no hauia posada concordança, car moltes creatures fon qui fon contraries. E per aço lo feu amar qui enfercaua ⁶ lamat ab concordança, no era tan gran com lo feu entendre, qui enfercaua lamat ab diferencia; per que us prech, amor, dix lamich, que per vos haja tan gran amar en enfercar mon amat, con he entendre a enfercar mon amat per ⁷ fauiefa. § Amich, dix lamor, en les mies mars esta tota diferencia en concordança damich e damat fens con-

1. Pus.—2. Amor.—3. Edit. lat. Tua sapientia non potest.—4. Edit. lat. Quantum ego potero amare per charitatem.—5. Edit. lat. In abyffis.—6. Enferca.—7. Ab.

trarietat; e en les mars de fauiefa esta en concordança o en contrarietat. En concordança esta per ço que l'entendement conega la diferencia del amich e lamat; en contrarietat per ço que entena ¹ que enfre lamich e lamat no ha contrarietat, ni lamat no la ha en si mateix; car tot quant ha en si mateix, esta en concordança de bontat, infinitat, eternitat, virtut, veritat, gloria e poder. E per ayço la natura de mon amar e del teu entendre jo no la poria mudar, pus que ton amat la ha volguda aytal con es crear. § Al amat fe clamaua lamar, de amor, qui la hauia començat en tan gran concordança d'amich e de amat, que no la podia portar ni fostenir; e per ayço estaua en languiment, e sentia s morir. Loaua s l'entendre de fauiefa al amat, per ço car lo hauia començat en tan gran concordança d'amich e d'amat; e l'amat trames al amar major si d'amor, per ço que fos en major languiment; e trames al entendre major si de veritat, per ço que hagues major conexença de entenent e entes, per la qual major conexença hagues guafardo, ² car de fauiefa se era laufat, e per ayço cantaua l'entendre e ploraua lamar. ³ § Amat, dix lamich, aytant con lo meu amar esta en major amor, aytant me fa pus fortment trebaylor e languir, fufpirar e plorar, e defirar e tractar tos honraments e tes valors e laufors. Mas l'entendre, aytant con esta en major fauiefa, aytant lo veig alegrar, cantar e fejnarnar; per que t prech, amat, jo lamich, que tu qui has egualtat de entendre e amar en gloria fens trebaylor, me vuyles egualar ab entendre, en cantar, fejnarnar e repos. Trames lamat aduerfitats, trebaylor, fufpirs e plors al amar del amich per

1. Edit. lat. Ut intellectus intelligat.—2. Hagues major guafardo.—3. L. amor.

amor, per ço que fossen de eyl prosperitats e sejöns per amor. § Lamar de major amor desiraua estar en menor amor, per ço que pogues repofar, sejönar e dormir, car trop se fentia trebaylat per les grans aduersitats qui esdeuenen per major amor. Clama s major amor, al amat, de son amar, qui dehia que ço que son prosperitats eren aduersitats. Trames lamat en lo mij loch de major amor gloria, egualtat, concordança e paciencia qui ajustassen plafents prosperitats e trebayls, e que abdos egualment vestissen e ornassen lamar de major amor, per ço que lamich amas e laufas, per plafents trebayls e prosperitats, son amat.

DE LA CINQVENA PART

DE LES FVYLES DEL ARBRE

DE AMOR

FVYLES d'amor fon fuspirs,¹ plors e temors. Son fuspirs que ixen del cor del amich, qui es ple d'amar qui l fa fuspitar per lo gran defir que ha del amat, e per los trebalys que fofte per amor. E l'amor fa exir los fuspirs del cor ab les fues rails; ab les quals² parlarem dels fuspirs de amor,³ per ço que donem doctrina a conixer les fonts de on ixen los fuspirs. + § Plors d'amor fon les aygues que reguen e muylen⁵ los uyls per amor, qui fa sentir al amich los trebayls e los languiments, ventures e perills que ha en feruir e honrar fon amat. § E los temors d'amor fon testimonis qui recompten los fayliments que l'amich ha feyts contra amor e fon amat;⁶ e fon los flageyls ab los quals l'amor e l'amat menaçaen al amich con ha poch amar, e cant te⁷ ociofes les rails d'amor, ab les quals parlarem de los plors e temors d'amor.

1. Edit. lat. Folia Arboris Amoris sunt *tristia*: Suspiria.—2. Edit. lat. De quibus.—3. Edit. lat. Cum Suspiriis majoris Amoris.—4. Edit. lat. Suspiria exeunt et oriuntur.—5. Edit. lat. Madefaciunt.—6. Edit. lat. Contra suum Amatam.—7. Amar e car te. Edit. lat. Et quando radices Amoris tenet.

DELS SVSPIRS DE AMOR

BONEA e granea e duracio vengueren al amich, lo qual pregaren que les meses en fa amor, per ço que hagues bo, gran e durable amar, e que per amor pogues bons, grans e durables fuspirs gitar. Confenti lo amich a lurs pregueres, e bontat, granea e duracio entraren en lamor del amich, e multiplicaren¹ en lamich tan bo, gran e durable amar, que lamich, de dia e de nit, no podia estar mas en fuspirs gitar per amor, e no podia menjar ni dormir, ni en pau estar. § Poder, fauiefa e volentat hagueren enueja de bontat,² granea e duracio, qui eren en fejorn en lamor del amich, lo qual pregaren que los leixas entrar en fa amor. Pahor hac lamich que si entrauen en fa amor, que li multiplicassen fon amar, e dix los que fon cor era en tan greus trebayls per fuspirs e languiments, que ab eyles no ls poria fostenir. No pogueren entrar poder, fauiefa e volentat en lamor, car no ho volia lamich, e lo poder dix a la volentat que hagues gran voler a entrar en lamor; e dix a la fauiefa que declaras pus fortment al amich veritat de fon amat; e si eyles ho fahien, eyl obriria les portes damor ab gran poffificar. Volentat e fauiefa faeren ço que confeylaua poder, e entraren totes tres en lamor, e lo cor multiplica angoxes³ e fuspirs, ab que fahia lamich languir. § Virtut,

1. Edit. lat. Et produxerunt.—2. Edit. lat. Concupiverunt Bonitatem.—3. Langors.

veritat e gloria volgueren entrar en lamar del amich, per ço que fos sospirs fossen virtuoses e vers, e que en la gloria haguessen sejorn e repos. Pahor hac lamich de lur entrament, car trop se sentia agreujat per l'entrament de poder, fauiefa e volentat. Empero confira que fos sospirs no valien res fens virtut e veritat, e hac esperança que per gloria pogues hauer repos, e pogues menjar e dormir. Lexa lamich entrar en son cor virtut, veritat e gloria, e la virtut e gloria del amat mostraren se a la veritat que lamich hac de son amat; e per ayço ¹ multiplica en l'amar amar, e en lo cor sospirar; e lo cors del amich languia, e no podia los trebays sostenir. ² § Diferencia e concordança de les bones obres del amat volgueren entrar en lo cor del amich ab membraça, per ço que lamich remembras les nobles obres de son amat, les quals ha en si mateix e en les creatures. Dementre que lamich confirava si lexaria entrar en sa amor diferenria e concordança, al amich dix contrarietat, que no les lexas en son cor entrar, car si ho fahia, la memoria li remembraria tan fortment les nobles obres de son amat, que son cor gitaria tants sospirs, que per aquells lo conuenria languir e morir. Consenti lamich al confeyl que li hac donat contrarietat, e oblida son amat e les fues obres; e bonea, granea e les altres aygues damor, qui eren entrades en l'amar del amich, no volgren estar en lo cor, del qual ixiren, e lo qual no hac ab que ni de que gitas ni multiplicas ³ sospirs d'amar; e lamich perde son amat e sa amor. § Cant lamich se senti fens amor, amar e amat, conscien-

1. Mostraren se a la veritat; e per aço.—2. En la edició lat. se añade: Et tunc putavit Amicus se deceptum.—3. Edit. lat. De quo multiplicaret,

cia, contricció e penitencia entraren ab justícia en son cor, al qual donaren tantes de langors, trebayls e pahors, que en punt fo de fenir; e crida molt fortment al amor e lamar que tornassen en son cor estar ab son amat; e malehi contrarietat del mal conseryl que li hauia donat. L'amor e lamar resposeren al amich, e dixeren que no tornarien en son cor estar fens major començament, mija, fi, e egualtat de suspirs, e de bontat, granea e les altres rails d'amor que de son cor hauia gitades per conseryl de contrarietat lur enemiga, e amiga de menoritat d'amor. L'amich dix que entrassen en son cor ab totes, e ab aytantes de condicions con hi volrien entrar, car mays amaua morir per molt suspirar per amor, que viure fens suspirar e estar fens amor, amar e amat. Entraren en lo cor del amich amor e amar, ab membraença, qui remembra l'amat e ses obres; e entraren bontat, granea e les altres rails d'amor ab majoritat. E l'amich hac son cor tan ple de suspirs, que nols poch sostenir; e prega menoritat d'amor que li volgues ajudar. Mas majoritat d'amor no la lexa entrar, e multiplica al amich sos trebayls e suspirs, per ço car hac esperança en menoritat de amor, qui es son contrari, que contra eyla li pogues ajudar.

DELS PLORS DE AMOR

PLORAVA l'amich ab les rails d'amor, qui son fontanes de on nexen en los uyls del amich lagremes e plors; car l'amor amafica lo cor del amich, e lo cor puja laygua

als uyls, qui plören per la amaficacio del cor qui fospira per amor; e per ayço lamich langueix per amar, fufpirar e plorar. § Fa lamor tractar al amich que la gran bonea del amat fia coneguda e amada per tots los homens del mon. Ana lamich per longues terres dient a molts homens, que eyls entenen e amen la gran bonea de fon amat sobré totes bontats. No volen los homens escoltar lamich, ans lefcarnexen e l reprehen de ço que fa per amor. E car lamich no pot acabar ço que vol lamor, fospira lo cor, e estan los uyls en plorar. § La bona e gran amor diu al amich que plor per la gran e mala amor qui tant dura en lo mon qui es del amat, e qui lo ha creat a fa honor. Plora lamich,¹ e fos plors fa² durar contra mala e gran amor, e dix a la bona e gran amor, que fon plorar no pot destruir ni forçar falsa amor. La bona e gran amor, dix al amich, que fi fon plorar no val als altres homens contra mala e gran amor, que vayla en eyl al menys, per ço que eyla e fon amat hagen en eyl honrament e honor. § Remembra lamich fos peccats, e hac pahor de les penes infernals, qui tots temps duren; e volch plorar, e no poch plorar. Demana lamich al amor poder de plorar per amor,³ e lamor dona li poder de plorar, ab que ploras per amar fon amat, e per la defonor que pren per tants homens. § Sauiefá dix al amich que ploras pus fouen e ab majors lagremes per amar fon amat que per pahor de fon amat; car los plors qui fon per amor fon pus plafents al amat, que los plors qui fon per pahor, con fia aço que plor d'amor do repos als amadors, e plor de pahor do trebayl. E per ayço plora

1. Edit. lat. Amicus plangit et ploravit.—2. Falia.—3. Per pahor.

lamich ab la un uyl majors lagremes per amor, e ab laltre menors, per ço que faes major honor a fon amat per amor que per pahor. § La volentat del amich vench vestida de caritat a la membraça del amich, per ço que amas fon prohíme, qui es creatura de fon amat; e dix al amich que ploras, per ço que ¹ tants homens son en error, e en ira de fon amat per peccat, per lo qual van a effer punits en lo foch infernal qui tots temps dura. Plora lo amich per fon prohíme ab caritat, e dix a fos plors que li aportassen de fon amat misericordia ² e perdo, per ço que fon plorar pogues ajudar a fon prohíme. § Vench virtut al amich ab justícia e ab les altres virtuts, per ço que ploras virtuofament, e sens vici e peccat; e dix justícia, que raho e dret es que amich qui ha ofes fon amat, plor per contricció, satisfaccio e penitència; e prudencia dix al amich, que si eyl no ploraua ³ en est mon fos peccats, que no riuria ⁴ en laltre; e fortalefa dix que plor de bona e vera amor es pus fort que de mala e falsa amor; e temprança dix que qui menuga trop e no plora en est mon per massa ⁵ menjar, que en laltre plorara per sobre endurar; ⁶ e fe dix al amich que ploras, per ço car los seus feruidors no son tants con los feruidors de descreença; e esperança dix al amich que ploras, per ço car los homens estants en peccat cuyden ab eylla esperar misericordia e perdo de fon amat; e caritat dix al amich que ploras, per ço car eylla es en tan pochos homens. Moltes daltres virtuts pregaren lamich que ploras, axi con humilitat qui l prega que ploras, per ço car fon tants homens erguylo-

1. Car.—2. Medicina. Edit. lat. Veniam et misericordiam.—3. Plora.—4. Riura.—5. Trop.—6. Edit. lat. Plorabit in alio propter nimiam famem.

fes, e paciència quil prega, per ço car ab eyla no vençen los homens erguylofes e irats. Plora lamich per los prechs de virtuts, e cascuna lagrema vestida fo de virtuts. § Veritat dix al amich que la meses ¹ en fos uyls, per ço que de eyla ixiffen veres lagremes e plors, e que fos ver amador e enemich de ypocresia. Plora lamich moltes lagremes e plors ab veritat; hac lamat pietat del amich, al qual trames per penyores, ² multiplicacio damor e amar, languiments, fuspirs, lagremes e plors per fa amor. § En los plors del amich volch gloria estar, per ço que lamich en eyla pogues, ab plorar, repofar. Lexa lamich entrar e estar gloria en son plorar, ³ e hac tant de repos en eyla, ⁴ que molt major plafer hauia en plorar per amor, que en sentir, menjar ni dormir. E dix als amadors de bona amor, que en plorar ⁵ per bona amor esta sejorn de amor, e solaç damich e amat. § Diferencia damor dix al amich que la meses en fos plors, per ço que un plor fos per amor, e altre per temor, e altre per pahor, e que al plor damor donas mes de lagremes que al plor de temor, e al plor de temor que al plor de pahor. Lamich ⁶ dix a diferencia damor que lamat parteix enaxi fes lagremes en fos plors a fa volentat, con fa en les peregrinacions indulgencies. § Concordança damich e damat dix al plorar del amich que s concordas ab membrar, entendre e amar, car en contrarietat de tots tres eyla no podia estar, ni eyl no poria effer sens eyla bo, ni gran, virtuos, poderos e durable. Concorda plorar en si mateix membrar,

1. Metes.—2. Per joyes. Edit. lat. Pro donis et jocalibus.—3. E estar en gloria son plorar. Edit. lat. Quòd Gloria effet apud suos Fletus.—4. E hac cant de repos. Edit. lat. Habuit cantum quietis.—5. Que plorar.—6. Edit. lat. Cui Amicus respondit dicens.

entendre e amar, per ço que de eyl pogueffen moltes lagremes exir, e molts peccats e colpes pogueffen delir. Entra concordança de membrar, entendre e amar en lamich, e feu lamich tant plorar, que no podia menjar ni dormir. § Contrarietat d'amor dix als uyls del amich, que no plo-rassen, car per plorar se destruhia veser, e per ço car plo-rauen, escarnien los homens lamich, qui dehien que eyl ploraua per falsa e per ypocresia, e per ço que pogues alguns homens enganar e trahir. Demana lamich a con-cordança d'amor si consentia al conseryl que li donaua contrarietat d'amor. Concordança d'amor coneix que lo amich no era forts en amor, e prega lamat que punis lamich, qui temia plorar per fa amor. Puni lamat lamich multiplicant en eyl suspirar e plorar, e feu lo pus fortment a les gents escarnir. § Començament d'amor volch co-mençar en los uyls del amich noueyles lagremes, per ço que plorar pogues multiplicar. No ho volch lamich, car no li era semblant que fos uyls pogueffen major plorar fostenir que aquell que fostenia. No volch començament d'amor començar en lo cor del amich noueyls sospirs, e lamich perde fon plorar, e de fos uyls lagremes no po-gueren exir; e lamich perde lo plafer que sentia per plo-rar, e senti s luyat d'amor e de fon amat, e troba s en trebayl e dolor; e hac tan gran pahor de fon amat que no podia menjar ni dormir, e estaua pres de morir. ¹ Pre-ga lamich començament d'amor que començas en fon cor noueyls sospirs, e que en fos uyls començassen noueyles lagremes a fon plafer, e que li retes los antichs sospirs e les antigues lagremes. § En lo mij d'amor estaua amar

1. Este último miembro de la cláusula falta en la edit. lat.

qui del mij del cor del amich gitaua fospirar, e del mij de plorar gitaua lagremes per amor del amat, al qual dix l amich que amar lo fahia estar en lo mij de fa amor, e fufpirar en lo mij de fon cor, e plorar en lo mij de fos uyls, e per ayço no l podia defamar, oblidar, ni ignorar. § En la fi d amor volch l amich repofar, per ço que fos uyls abundaffen en lagremes e en plors, car l amich qui confira la fi d amor, confira lo honrament e la honor qui fon deguts a fon amat; e cant veu fer honor a fon amat, plora per amor, e cant veu que les gents fan defonor a fon amat, plora per dolor; e per ayço la fi d amor es font de plorar e de lagremes. § Majoritat e menoritat volgueren entrar en lo plorar del amich. Majoritat hi volia entrar per ço que gitas moltes lagremes per amor, e menoritat hi volch entrar per ço que gitas poques lagremes per amor. Lexa l amich entrar majoritat d amor en fon plorar, e no menoritat d amor, per ço que l amat e l amor hagueffen molts feruidors per plorar; e dix a egualtat d amor, que egualas en eyl la major egualtat d amar, fufpirar e plorar que pogues, car ab major egualtat de tots tres volia fer honor e feruici a fon honorable amat.

DE LA TEMOR DE AMOR.

SABER volch l amich fi eyl hauia temor d amor; car fens temor d amor negun amich pot molt amar fon fenyor e amat; e per ayço l amich, ab les rails d amor,

volch enfercar si en si mateix hauia temor d'amor. § Temor hauia lamich que amas fon amat ab poquea d'amor, car gran defonor fa amich a fon amat cant lama ab poca amor, qui no es per gran bontat. E dix lamor al amich que eyl hauia pahor¹ de rependre les gents e l rey² con fan peccat e defonor a Deu, qui es senyor de honor e d'amor e de totes altres creatures. § Remembra lamich que eyl hauia hauda moltes vegades pahor de rependre lo rey, de peccat, e los altres homens peccadors; e per ayço dix que en aquell temps que hauia hauda pahor a rependre los homens peccadors, estaua fon amar de poca bonea d'amor, e que no hauia hauda temor de fon amat e amor;³ per que lamich prega lamat e lamor que n'presessen venjança ab molt amar, fustpirar e plorar. § Enfercaua lamich en sa consciència e amor si fon amar duraua per pahor de pena o per temor d'amor, e atroba, ab intencio e veritat, que eyl moltes vegades ama fon amat per ço que li perdonas fos peccats e que en l'inforn nol meses; e poques vegades lo hauia amat per la granea e eternitat de sa bontat. E per ayço conech que fon amar hauia poch durat en temor d'amor, e molt en pahor d'inforn. E adonchs lamich dix a sa amor que preses, e ligas fon amar, e que longament lo tingues en carçre de temor d'amor, per ço que a fon amat no faes defonor. § Demana lamich a fon poder d'amor, si hauia temor o pahor de fon amat. Respos poder d'amor, e dix al amich, que eyl hauia temor e pahor de fon amat. Temor hauia, car vos, amich, temets molt amar la honor el feruey quis pertany a vostre amat; la qual temor hauets per la pahor

1 Edit. lat. Timorem.—2 Edit. lat. Regem et populum.—3 Amar. Edit. lat. Amare,

que hauets a fostenir trebayls e langors per amor. ¹ E con volets anar de una terra en altra, hauets pahor de fam, fet, fret, calt, malaltia e de mals homens. E car vos, amich, dix poder d'amor, no ufats de mi aytant con se coue a honrar vostre amat e fa amor, ² e aytant con ne podets ufar, hay temor e pahor, per ço car en amar me tenets ocios. § Saber volch lamich si li calia hauer pahor per indifrecio, adonchs com tractaua la honor de son amat e utilitat de si mateix e de son prohime, e demana a fauiefa d'amor, que li n dixes veritat. Amich, dix fauiefa d'amor, adonchs con vos dormiets e deuets vetlar e cogitar en procurar la honor de vostre amat, qui us ha feyt procurador a tractar fa honor, me hauets tenguda ociosa; e con vos menjauets e beuiets trop ³ a la taula, e hom vos demanaua de noues de vostre amat, vos parlauets indiscretament, e ma virtut en vos estaua ociosa; e encare que moltes vegades me hauets tenguda ociosa per trop parlar e caylar, o per poch apendre e mostrar, ⁴ e enaxi de molts altres fayliments que hauets feyts contra l'amor e vostre amat, per que n planch en plor; e vos de vostre amat ne deuets hauer vergonya e pahor, car lo feyt que tractats a honrar vostre amat hagrets, lonch temps ha, accabat, si mi no tengueffets ociosa. § Volentat d'amor, ohi les paraules que fauiefa dehia al amich, e dix al amich, que moltes vegades la hauia tenguda ociosa, en quant ab eyla podia voler be e defamar mal, e no hauia volgut be ni defamat mal; e per ayço deuia hauer gran pahor de son amat, car per

1. Amar. Edit. lat. Amorem.—2. Edit. lat. Suum honorem.—3. Maffa.—4. Edit. lat. Aut propter medicam doctrinam,

vostre negligencia hauets perdut molt bo, gran e virtuos voler que pogrets hauer hagut a honrar e feruir vostre amat e amor. Vergonya hac lamich con ohi les paraules que li hac dites la volentat, e plora e clama a merce e pietat que li aportassen perdo de son amat. § Justicia, prudencia e les altres virtuts ohiren les paraules que fauiefa e volentat hauien dites ¹ al amich, al qual amenaren membraença qui faes testimoni con moltes vegades la hauien pregat que les meses en son entendre e amar, en los qual no les volch metre, e metia en eyl injuria e foylia ² e molts daltres vicis e peccats, e tenia eyles ociofes e defonrades, per que deuia hauer gran pahor de son amat. E encare que deuia hauer pahor, per ço car no hauia pahor, car pus ofes es lamat per lamich qui no ha pahor con ha peccat, que per lo peccat que ha feyt. Conech lamich que les virtuts ³ dehien veritat, e volch blaftomar lamor, qui no li hauia donat bo e gran ⁴ amar. Escufa s amor, e amena volentat per testimoni, e dix que eyl hauia libertat per volentat que de eyla podia multiplicar gran e bo amar, e per ço hauia colpa, en quant no hauia volgut ufar de la libertat de fa volentat aytant con ne podia ufar en voler e amar virtuts e en defamar vicis. § Veritat volch effer en les paraules que hauien lamor e lamich, e dix que eyla trahia Deus e los angels a testimoni que lamich hauia moltes vegades feytes grans errades contra eyla ⁵ e contra amor, per que eyl de son amat deuia hauer gran pahor; e ayço sabia fauiefa, e membraua memoria; car eyl sabia que si es un home catholich, cent ne son infaels e

1. Hagren dites.—2. Edit. lat. Stultitiam.—3. Edit. lat. Quòd iustitia, prudentia et alie Virtutes.—4. Donat gran.—5. Edit. lat. Quòd Amicus ipsam sapius offendisset.

en error, qui creen falsetat. ¹ E vos, amich, fejnats, e dormits, e fots sens caritat e amor, ² que no hauets a Deu ni a vostre prohibme; e daço no us podets escufar, car vos deuriets trebaylar e desirar a vostre poder con tots los homens del mon foffen en vera fe e amor, e que falsetat, qui m te en lo mon tan defonrada, fos del mon gitada, e que jo e amor hagueffem molts bons amadors qui a vostre amat, lo qual vos feyets en eyl molt amar, hagues honrament per son poble, lo qual ha creat a si amar, honrar, conexer e servir. Conech lamich que molt deuia hauer gran pahor de son amat, per ço car a multiplicar veritat de la fe no hauia feyt son poder; e confessas a lamor que li donas en penitencia que tot son poder faes en multiplicar veritat, e en destruir falsetat, error e peccat. § Gloria d amor, dix lamich, ¿he feyt contra vos fayliment e peccat, per lo qual deja hauer pahor de mon amat? Repres gloria lamich, qui demanaua ço que eyl fabia, e dix que eyl les demes vegades la hauia volguda hauer en los delits corporals, pus que en los espirituals; e car la hauia volguda hauer en menor bontat e virtut, e no en major, ³ era contra eya e contra son amat; per que de son amat ne deuia hauer gran pahor. Gran pahor hac lamich de son amat tro ques fo confessat e hac presa penitencia e feyta fatiffaccio, e son amat li trames caritat e esperança. ⁴ § Diferencia d amor, dix lamich, ¿fabets si he feyt fayliment e peccat contra vos per que de mon amat ne deja hauer pahor? Amich, dix

1. Edit. lat. Qui credunt falsitatem pro Veritate.—2. Edit. lat. E es sine Timore.—
3. Que en major.—4. Esta última cláusula, desde las palabras *per que de son amat* inclusive en adelante, falta en algunos códices y tambien en la edit. lat.

differencia d amor, jo fon corda d amor ab que s liguen l amich e l amat, segons que es dit en les diffinicions compostes de les rails d amor; e vos, amich, hauets feyt contra mi fayliment e peccat, per ço car no m feyts conexer e amar a aquells qui mi no amen ni conexen; car fens mi no poria effer amor d amich ni d amat, con sia aço que per mi un es ¹ l amich e altre es l amat; e aço mateix es de lur bontat, granea e duracio e les altres, qui fens mi no porien effer en concordança d amich e d amat. Encare que vos fabets que jo fon lum del vostre enteniment, per lo qual podets hauer conexença de moltes cofes; e car vos no m feyts fer honor, pus que es tan gran ma valor, deuets ne de vostre amat hauer pahor. § Concor- dança d amor reprenia l amich, per ço car ab eyla no concordaua los homens qui s baraylauen, ni concordaua los homens a una vera fe e creença a honrar e creure fon amat, ² ni no volia concordar una virtut ab altra contra vici e peccat, ni no concordaua en granea de bontat, duracio e poder fon membrar, entendre e amar, e en egualtat de tots tres. E en moltes d altres cofes, amich, dix concordança d amor, hauets feyt contra mi tort e peccat ³ e contra vostre amat. § Maraueylas l amich con per tantes maneres li pertanyia ⁴ hauer pahor de fon amat; e demana a contrarietat d amor, si per eyla li calia ⁵ hauer pahor de fon amat. Respos la contrarietat d amor qui es corda d amor, segons que s conte en la fua deffinició en les rails del arbre d amor, e dix al amich, que eyl era mal

1. Per ço que es un.—2. Edit. lat. Reprehendit Amicum, quia homines Schismaticos et eos qui erant in vera fide et credulitate, non concordabat ad honorandum suum Amatam.—3. Edit. lat. Fecisti injuriam.—4. Tanyia.—5. Per eyla deuia. Edit. lat. Propter ipsam deberet.

e poch feruidor, car poques vegades hauia contrastat a peccats, qui son enemichs de fon amat; e qui no contrasta als enemichs de Deu, no deu dormir fegur ni estar sens pahor. ¹ § Començament d' amor, dix lamich, ¿per que me has leixat començar fayliment e peccat, e fals e mal amar? Amich, dix començament d' amor, jo te he leixat començar fayliment e peccat, e fals e mal amar, ² per ço car tu no m' volies hauer en ta amor ab bo, gran, durable, poderos e virtuos amar; car si ho volgueffes jo no t' leixara començar fayliment ni peccat ni fals amar, per que m' dech de tu clamar al amat, ³ e no tu de mi, car tu has en mi libertat a ta volentat. § Mija d' amor, dix lamich, tu qui est corda d' amor, ¿per que no me has tant ligat a mon amat que contra eyl no haja pogut fer negun peccat? ⁴ Amich, dix mijia d' amor, la mia corda no pot ligar poch amich a gran amat, car qui ha poch amar, en gran palau de gran amor ⁵ no deu estar; car aquell palau d' amor es condicionat en tal manera que lamat no pot amar amich qui haja poch amar. § En plorant se clamaua la fi d' amor al amat del amich, qui la cercaua pus fouen en les menors bontats e virtuts que no en les majors. Ohi lamich los clams que de eyl fahia la fi d' amor, e hac pahor del amat que li doblas son amar, fufpirar e plorar, per ço que fatiffaes a la fi d' amor; car si ls hi doblaua no poria viure longament ni fostenir major amar, fufpirar e plorar que aquell que fostenia per amor. E cant lamich confira que eyl hauia pahor de morir per amor, hac pahor, car

1. En la edit. lat. se omite la versión de esta última cláusula, desde las palabras *car poques vegades*.—2. Peccat e fals amar.—3. Edit. lat. Et ideo volo de te conqueri coram Amato.—4. Edit. lat. Ut nullo modo possim errare contra ipsum?—5. Gran Amat. Edit. lat. In palatio magni Amoris.

hauia hauda pahor a morir per amor. ¹ § Majoritat d'amor vench al amat, e amena granea e bontat d'amor per testimoni, dient al amat que lamich les hauia gitades de fon amar ² moltes vegades, e metia en eyl poca de bona amor, la qual menorificaua suspirar e plorar. Hac pahor lamich de la justiciá de fon amat, e dix a majoritat de amor e a granea e bontat que eyl los donaua fon amar, e que de eyl faessen a lur volentat. § Egualtat de amor, dix al amich, vos hauets contra mi errat ³ moltes vegades, per que n deuets hauer pahor de vostre amat; car cant vos estauets ocios, e no n egualauets ab lamar lo membrar e l'entendre, bonificar, magnificar, verificar e virtut, jo no podia a les temptacions que hauiets contrastar, car faylia m la corda d'amor qui es de concordar e egualar, per que prech lamat que de vos me faça dret, ⁴ en tant queus multiplich amar, suspirar e plorar en tan gran quantitat d'amor que apenes vos leix menjar ne dormir. § Con lamich estaua ligat a fon amat ab menor corda d'amor, hauia de totes cofes pahor, car en neguna cofa no atrobaua seguretat; e per ayço defraua ⁵ que ab la major corda d'amor fos ligat a fon amat, per ço que de res no hagues pahor, e que pogues sejornar e dormir en les riqueses d'amor. § Dit hauem de les fuyles d'amor; ara volem dir alguns accidents qui ixen d'amor ⁶ e per amor en lamich qui ama fon amat. ⁸

¹ Esta última cláusula se omite tambien en la traducción latina, y empieza el párrafo que sigue de este modo: Quando Amicus consideravit, quod ipse timerit mori propter Amorem, iuit Majoritas amoris ad Amatam, quæ sècum adduxit Bonitatem etc.—² Amor.—³ Edit. lat. Fefisti mihi injuriam.—⁴ Edit. lat. Ut mihi faciat vindictam.—⁵ Edit. lat. Considerabat.—⁶ Edit. lat. De Timore.—⁷ En estos últimos párrafos observamos algunas variantes en uno de los códices que confrontamos: mas nos abstenemos de notarlas por cuanto son visibles equivocaciones de pluma del copista.

DE LA MALALTIA QVE LAMICH

HAC PER AMOR

MALALT estava lamich per amor, la qual amor lo hauia feyt malalt per trop fufpirar, plorar e temor. E dix al amor, qui es mare de fon amar,¹ que trametes missatge per un defir al metge d'amor, e li dices quel vengues² fanar e guarir de fa malaltia. Trames amor lo defir al metge d'amor, lo qual vench per guarir lamich de menor amor ab major amor. Aquell metge hauia en custuma que fanaua ab concordança d'amor sens contrarietat de major amor, e les medicines que donaua multiplicauen amor ab granea de bontat, duracio e les altres. § Lo metge d'amor feu jaure³ lamich en una beyla cambra d'amor, pintada de beyles figures qui al amich remembrauen fon amat e les fues noblefes e valors, axi con figures de beyls e grans arbres carregats de fuyles, flors e fruytes, de les quals⁴ ix gran odor, e figures d'auçeyls, e de besties, de beyls homens e beyles dones. E aquelles figures fan recordar al amich que fon amat es beyl e gran en bontat, qui tantes, tan grans e tan beyles creatures ha creades. § Lo lit en que lamich fo posat, per fejornar e dormir, era d'amor, e hauia propietat e virtut que negun home que hi jagues no podia dormir ne oblidar les noblefes e beyles del amat. § Cant lamich fo

1. Edit. lat. De quo procedit Amare.—2. Al metge d'amor que l vengues.—3. Ja-her.—4. Fruyts dels quals.

mes en la cambra d'amor, e en lo lit d'amor fo pofat, cuyda dormir e hauer repos; e per veser les beyles figures de la cambra, ¹ e per la natura del lit d'amor, hac major trebayl per amor que dabans no hauia; e dix a fos feruidors quel leuaffen d'aquell lit e lo tragueffen de aquella cambra, car on mes hi estaua, fa amor multiplicaua e fa malaltia crexia. § Tafta lo metge al amich fon pòls, e guarda en fa urina, e conech que lamich hauia necessitat de una medicina quel faes frenetich, per ço que parlas con a foyl per amor; car aquells han major fanitatz per amor qui parlen fens manera d'amor. Lo metge feu la medicina de les rails d'amor, enfora contrarietat e menoritatz d'amor, per ço que fos pus forts, e dona la al amich que la begues per amor de fon amat. § Bech lamich la medicina d'amor, e senti s'pus fortment trebaylat per amor ² que dabans; e dix a fos donzeyls d'amor qui l'feruien, que lo metge hauia mes tuxech d'amor en la medicina, per ço que lauçies per amor. E dix als donzeyls que li hagueffen ³ altre metge, altre lit e altra cambra, e que li aportassen triaca quel guaris del veri d'amor. Anaren los donzeyls a una apotecharia on hom venia triaca feyta d'amor e de bonea, granea e virtut que fahia amar aquells qui no amauen, e fahia vetlar aquells qui dormien. Los donzeyls donaren a beure al amich la triaca d'amor, e multiplica fa frenesia e fa malaltia d'amor. § Blastoma lamich lo metge e fos donzeyls, e propofa fugir a mal metge e a mals feruidors, ⁴ e anar estar e guarir en una forest on no ohis parlar de fon amat,

1. Edit. lat. Propter visonem, quam habuit de figuris pictis in illa Camera.—2 Trebaylat d' amor.—3. Edit. lat. Quòd ipsi deberent providere.—4. Malis ministris.

ne vees negunes figures que li faessen membrar ni amar fon amat, car no podia softenir la malaltia que hauia per fa amor. § Tot aquell dia estech lamich en gran trebayl e en gran malaltia per amor, tro a la nit, que fugi, dementre quel metge e los donzeyls dormien; e fo acompanyat per menoritat e contrarietat d amor. ¹

DE LA PRESO DE LAMICH

QVE FVGI AL AMAT ²

MATI entra la dona d amor en la cambra per vefer lamich, e nol atroba. Desperta lo metge d amor e los donzeyls fos seruidors, als quals demana on era anat fon fill qui per eyla era malalt. Molt se maraueylaren lo metge e los donzeyls d amor, car lamich no veferen. Lo metge dix que lamich era fugit ab menorificar qui es donzeyl de menor amor, e ab contrariejar qui es donzeyl de contraria amor, per ço que guaris del mal de amor. § La dona e l metge trameseren ³ dos donzeyls de amor, concordar d amor e majorificar d amor, per cercar lamich, e si l atrobauen quel pregassen el presessen ⁴ contrariejar ⁵ e menorificar d amor. Concordar e majorificar cercaren lamich, lo qual atrobaren en una beyla plana, apres un gran boscatge; lo qual amich pregaren que retornas a la dona d amor, e que estegues ⁶ en cura

1. Edit. lae. Et Contrarietas et Minoritas Amoris concomitabantur fugientem Amicum.—2. Al amor.—3. Trameteren.—4. Pringueffen.—5. Contrariar.—6. Effigies.

del metge d'amor. § No volch lamich tornar a la dona d'amor ni al metge d'amor, e dix que la dona d'amor hauia mala custuma, car turmentaua e auçeya ¹ fos feruidors; e lo feu metge era molt fals home, car eyl met veri d'amor en les medicines, ab les quals multiplica los mals els trebayls d'amor; e per ayço no volia effer en subjeccio ² de tan mala dona ni de tan fals metge. § Concordar e majorificar d'amor volgren ³ pendre lamich d'amor, mas nol lexaren pendre contrariar ni menorificar, e gran batayla fo feyta enfre concordar e contrariar d'amor, e enfre majorificar e menorificar d'amor. Vençuts foren contrariar e menorificar, si no fos lamich qui los ajudaua contra concordar e majorificar, los quals foren vençuts e preses, tro que vengren ⁴ ajudar a concordar e majorificar dos angels d'amor que lamat trames per pendre e ligar lamich e contrariar e menorificar; e tots tres foren meses en la carçre d'amor. § Pres estaua lo amich en lo carçre d'amor, e moltes eren les cordes d'amor ab les quals estaua ligat a son amat, per ço que no fugís a son amat ni als trebayls d'amor. Seruienlo bonificar, magnificar e los altres donzeyls d'amor; bonificar li donaua menjar d'amor, e magnificar li donaua gran menjar d'amor; e durar e possificar li fahien continuament beure fort vi d'amor; e on mays lamich menjaua e beuia les viandes d'amor, ⁵ mays crexia fa malaltia e fa fam e fet d'amor. § Trames lamich al amat humilitat, paciencia e pietat, que li aleujas los mals d'amor e que li donas altres feruidors, car aquells que hauia lauçeyen

1. Auçia.—2. Edit. lat. In tribulatione.—3. Volgueren.—4. Vengueren.—5. Edit. lat. Et quantò Amicus comedit et bibit plura cibaria et pocula Amoris.

per amor. E si ayço amat fer no volia, que li dices que lo auçies per amor, car mays amaua morir que softenir tan grans mals per amor.

COM L AMICH FO JVTJAT A MORT

PER AMOR

Lamat volch jutjar lamich a mort per amor; mas la dona damor, qui hauia pahor que si fon fill e amich moria, que atrobas un altre tan bo amador, prega amat que al amich donas vida d amor que fos son aduocat, per ço que allegas los drets per que lamich no deuia ¹ morir. § Dona amat vida d amor al amich per effer son aduocat, e la mort damor pres per effer aduocat seu, e que recomptas los drets que amat hauia en auçiere ² lamich. § Los drets damor fon les rails d amor, e lo libre en que fon escrits es damor. En aquell libre legi vida damor, e allega per lamich, e dix que aquella amor es bona e gran qui molt dura, car per aytal amor ha amat bo, gran e durable amador; e per ayço amat no deuia auçiere ³ lamich per amor en sa juuentut, ⁴ mas en sa veylefa. § Allega mort d amor, e dix, que aquella es bona e gran amor qui per major amor fa morir lamich per son amat; e per ayço, si lamich no mor encontinent que ama son amat per amor, no es lamor de gran bonea, e es acompanyada ab menoritat e contrarietat d amor, qui softe-

1. No degues.—2. Auçir.—3. Auçir.—4. Jouentut.

nen lamich que no muyra per amor, e fan li fer engans e traycions contra amor e son amat; axi com lamich qui fugi al metge d'amor, e anaua estar en un bofcatge, per ço que no amas ni membras amor ni son amat. E encara que en la batayla, com fugia, ajudaua a contrariar e menorificar, contra concordar e majorificar; per que, amat, dix la mort d'amor, es digne de morir, per totes aquestes cofes ¹ e per moltes d'altres. § Amat, dix vida d'amor, en la rubrica *De bonea e amor*, on son les condicions d'amor, ha una condicio d'amor, al .x. capitol, que diu: «Sens concordança d'amich e d'amat neguna amor pot esser bona.» E si vos, amat, ausits ² vostre amich per amor, no fera enfre vos e eyl concordança; car enfre aquell qui auçiu e aquell qui mor no pot ³ esser concordar. E car sens concordança d'amich e d'amat, amor no pot esser bona, per ayço no deuets esser contra bona amor, pus que sots bo amat. § Allega mort d'amor, e dix, que en aquella mateixa rubrica, al .xiiij. capitol, ha una condicio d'amor que diu: «Bona amor es si e repos de bon amador.» E vos, amat, dix mort d'amor, fabets que lamich vos trames humilitat, paciència e esperança per missatges qui us dixeren que eyl no volia viure, car no volia los trebayls d'amor sostenir; per que podets conixer que eyl no ha bona amor, car si ho hauia, hauria repos ⁴ en sostenir trebayls per amor. E pus que no ha bona amor, no es digne de viure, e deu per dret morir. § Amat, dix vida d'amor, al .ij. capitol, en la rubrica *De granca e amor*, diu una condicio d'amor: «Poder qui no pot d'amor fer nuyla res, no pot esser gran.» E si lamich

¹ Causes.—² Ohits.—³ No hi pot.—⁴ Edit. lat. Haberet quietem et delectationem.

auçits ¹ no fera poder qui pufca d'amor, e romandra lo poder d'amor poch e no gran. E per ayço si lamich auçits, ² farets tort e peccat al poder d'amor, qui per la vida del amich es gran; car lamich, dementre viu, fa a lo poder d'amor grans defirs, fufpirs ³ e plors, los quals fofte lamich per amor. § Amat, dix la mort de amor, per aquella condicio matexa vuyl que lamich fia jutjat si deu morir o no; car si mor per amor, lo poder d'amor pot molt mes si fa al amor auçiore lamich, que si no l pot ⁴ fer auçiore. E per ayço requer dret e raho que lamich muyre per amor, per ço que lo poder d'amor pufca fer grans cofes d'amor, les quals fa con fa al amor auçiore sos feruidors. § Amat, dix vida d'amor, a la rubrica *De duracio e amor*, al primer capitol, se lix una condicio d'amor qui diu: «Amor fens durar no pot hauer poder damar.» E per ayço, si mor lamich, morra lamor; car amor, pus que no pufca amar, no porra ⁵ viure, ni fens amich amor no pot amar. E per ayço, si auçeyts lo amich, auçiorets lamor, contra la qual farets tort e peccat, car per eyla hauets haut mant bon amador. ⁶ § Amat, dix mort d'amor, en lo .iij. capitol, fots aquella matexa rubrica, se lig: «Negun amar ⁷ pot durar en volentat quis huja damar.» E car lamich se huja d'amar, e parech ho be adonchs con fugi al metge d'amor qui fa medicines ab que multiplica amors, no pot durar fa amor; e val molt mes ⁸ que muyra dementre que en eyl dura amor, que si moria fens amor. § Amat, dix la vida d'amor, a la rubrica *De poder e amor*, al .xij. capitol, se lig: «Major

1. Auçeyts.—2. Auçeyts.—3. Defirs, amors, fufpirs.—4. No li pot.—5. Poirà.—6. Molt bons amadors.—7. Neguna amor.—8. Molt mays.

poder d'amor fa major amador.» E per ayço quant lo amich es tant turmentat per amor, que segons cors de natura no pot viure, ne ls trebayls softenir, adonchs amor ha gran poder, si sobre natura lo fa viure; per que es dret e raho que vos, amat, façats viure l'amich, per ço que amor haja per vos gran poder en l'amich, e que l'faça molt gran e forts amador en vos amar, honrar e feruir. § Amat, dix mort d'amor, vida d'amor cuyda allegar per los drets d'amor, e allega aquells contra l'amich; car molt major e pus forts poder ha amor si auçiu l'amich, e que natura ni neguna res sobre cors de natura no l'pufca defendre l'amich a morir, que no ha si l'amich ha defensio contra mort per alcuna cosa qui contrasta l'amor que son amich no pufca auçir. § Amat, dix vida de amor, a la rubrica *De fauiesfa e amor*, al .vij. capitol, fe lix: «Tot amich faui es contrari als enemichs d'amor.» E car vostre amich es faui, en quant lonch temps ha es estat contrari a gola, luxuria, auaricia, erguyl e als altres enemichs d'amor, deuets voler que vostre amich viua, per ço que ajudi al amor contra sos contraris. § Amat, dix la mort d'amor, no diu ver vida d'amor, car l'amich, con fugia, era contra concordar e majorificar, qui son donzeyls e missatges d'amor, e ajudaua a contrariar e menorificar, qui son donzeyls e missatges de falsa amor, per ques tany que l'amich ades e encontinent muyre per amor. § Moltes d'altres condicions allegaren vida d'amor e mort d'amor, la una contra la altra, que serien longues a recomptar; e l'amat hac confeyl sobre les allegacions d'amor que hauia ohides, car fens confeyl no volch donar judici. § Confeyla s l'amat ab les rails de

amor, e demana quals d'eyles confeylauen que jutjas lo amich a viure, ni quals confeylauen que degues morir. Adenantaren se ¹ contrarietat e menoritat d'amor, e dixeren al amat que lamich no deuia morir, e que vida de amor ho hauia, per moltes auctoritats ² d'amor, molt ver-taderament prouat. Totes les altres rails d'amor dixeren al amat que lamich deuia morir per amor, car la mort de amor ho hauia molt be prouat per les condicions de amor. Conech lamat que lamich hauia hauda amistat ab menoritat e contrarietat d'amor contra eyl e contra les altres rails d'amor, e per ayço jutja lamich a morir per amor.

QVANT L AMICH SABE QVE L AMAT LO HAC

JVTJAT A MORT ³

SABE lamich que fon amat lo hac jutjat a mort, e malahi contrarietat e menoritat, qui se eren adenantades de pregar per eyl, qui no les ne hauia pregades; car per eyles lo tenia en fuspita fon amat. § Demana lamich confessio, car confessar se volia de tots fos generals peccats. Los donzeyls d'amor amenaren oracio, qui es confessor d'amor, al qual lamich se confessà ab contricció, fuspirs, lagremes e plors, humilitat e temors. Mas, enans que s' confessàs, dix oracio al amich aquestes paraules:

1. Edit. lat. Responderunt.—2. Edit. lat. Authoritates five Conditiones.—3. Con amich mori per amor. Edit. lat. Quomodo Amicus moriebatur propter Amorem.

Amich, dix lo confessor damor, tot hom qui ve a confessio deu effer vestit e ornat de virtuts, e deu de si gitar vicis e peccats, e deu hauer ferma e forts volentat e penediment, e que nuyl temps no s torn al peccat que ha feyt ni a altre. Encara deu hauer contriccio e dolor de fon peccat, e que n Deu haja bona e gran esperança, ¹ e que s sotfmeta de tot en tot a ayço que li dara fon bon confessor en penitencia; e si ayço no fa, poch val fa confessio. § Encare deu amich qui s confessà, discorrer ab fon enteniment e fa volentat e fa memoria e fa imaginacio per tots fos senys corporals, e enferçar los peccats que ha feyts en vehent, ohint, odorant, gustant, palpant, parlant, imaginant, membrant, entenent, e amant o defamant; ² e de cascun fayliment e peccat deu hauer gran contriccio e dolor, e deu fer penitencia e satisfaccio a fon poder. E qui fa aytal confessio, fa confessio qui es per misericordia e pietat representada al amat. § Ordenas lamich a fer confessio segons la manera que hauia dita ³ lo confessor damor, e dix que eyl hauia peccat moltes vegades ab los uyls en veuent beyles creatures, car mes se alegrava per la beylea de eyles que per la beylea del amat, qui les ha creades a significar ses grans beylees e bontats, per ço que los amadors se alegren en les sues beylees. E dix lamich que eyl hauia peccat ab ses oreyles contra fon amat moltes de vegades, la donchs con ohia dir mal de fon amat, o de alcuna sancta persona, car no reprenia aquells qui dehien lo mal, e no escusava lamat, ne aquella persona de qui era dit lo mal; e encare que moltes vegades era anat al

1. Edit. lat. Spem, quòd ipsi dimittat sua peccata.—2. Edit. lat. Intelligendo et odiendo.—3. Edit. lat. Præscripsit.

fermo, mes per ço que ohis beyles paraules rethoricades e ornades de poca utilitat que ¹ de veritat, e a les paraules bones fe adormia e a les males eyl vetlaua. § Senyer en confessor damor, dix lamich, les odors de les flors e de les pomes me han feyta membrar e imaginar luxuria; e les douçes ² viandes, plafents a menjar, me han moltes vegades fet trop ³ menjar e beure; ⁴ e los tocaments de blans lits e de carns me han feyt moltes vegades peccar contra mon amat; e la mia imaginacio no refrenaua, enans la multiplicaua en imaginar los delits temporals. ⁵ § Ab mon membrar, entendre e amar he peccat contra mon amat, car eyl oblidaua e ignoraua scientalment, per ço que per lo recordar e entendre que de eyl fahia, no fos empatxat a sentir les vanitats daquest mon, que molt he amades, e membraua, entenia e amaua vicis e peccats, e no virtuts ⁶ ne bones obres. E per ayço ab les mans fahia mal, e ab los peus anaua per males carreres, e ab la boca dehia males e falses paraules qui eren molt letges a ohir. ⁷ § Moltes fon les altres maneres de peccats, dix lo amich, per les quals he offes mon amat, e ab totes mes parts corporals e espirituals, e ab tota la totalitat de mon effer he faylit e peccat contra mon amat, per que ne hay ⁸ contricció, dolor e tristicia, e me n planch, e n fustpir, e n plor, e me n fotsmet a fatiffaccio e a penitencia, a tot mon poder corporal e espiritual, fegons vostre judici. E si los meus uyls, e los altres senys, e los membres de mon cors, e totes les potencies de ma anima han offes ⁹ mon amat, bo

1. Que paraules de gran utilitat e.—2. Dolçes.—3. Maffa.—4. Boure.—5. Edit. lat. Temporales et corporales delectationes.—6. Edit. lat. Veritates.—7. Edit. lat. Valde turpia ad dicendum et audiendum.—8. He.—9. Edit. lat. Et quia mei oculi et mei ceteri sensus offenderunt.

es que n sien punides, e que n porten gran penitencia; car de tot ço que m fara lamat, fon alegre e pagat, e en res no n vuyt esser estaluiat ni blandit. ¹ § Cant lamich fo confessat, lo confessor d amor hac deyl gran pietat, e prega lamat que li perdonas fos peccats; e dix al amich que hagues en fon amat bona e gran esperança, per ço que li aportas deyl merçe e perdo e pietat. Trames lo amich al amat justicia e pietat que ² li dixessen que eyl era pagat a esser punit o que li fos perdonat; e que tot ho esperaua egualment hauer de fon amat, per ço car en eyl misericordia e justicia fon germanes.

DEL TESTAMENT D AMICH QVI MOR

PER AMOR

Aun ver escriua damor trames lamich, per ço car volia fer testament d aquelles cofes que hauia haudes en comanda per fon amat; e lexa lo cors als vermens que l menjassen, ³ e a la pols de la terra per ço que l vent lo escampas, e que de eyl no fos feyta neguna memoria; car moltes vegades lo hauia ornat e vestit de beyls vestiments, per ço que les gents ne parlassen e que eyl ne hagues vanagloria. ⁴ § Lexa lamich fon cor ab defirs e sospirs, e fos uyls ab lagremes e plors als amadors damat qui fan penitencia per amor; e lexa ls fa

1. Este último miembro de la cláusula falta en la traducción latina.—2. E que.—
3. Edit. lat. Dimisit suum corpus vermibus in cibum.—4. Edit. lat. Magnam Gloriam.

imaginacio a imaginar les beylees de la gloria de fon amat, e les penes d'infern, e les letgees dels demonis; e lexa a fon amat fa memoria per eyl a membrar, e fon enteniment per eyl a entendre, e fa volentat per eyl a amar; e lexa als homens peccadors les pahors que hauia de fon amat, per ço car hauia peccat. ¹ § Escripti lo ver escriua damor lo testament ab tinta damor, e en carta damor, e foren testimoniis les rails damor. E l'escriua de amor mostra lo testament al amat, qui mana a justicia e leyaltat, ² prudencia, fortitudo ³ e caritat que fossen confeguidors ⁴ dels bens del amich, e que complissen lo testament, segons que era volentat del testador.

DE LA ORACIO QVE L AMICH FEV

COM SE DECH MORIR ⁵

ESPERANÇA, merce e pietat trames lamich a fon amat que ⁶ pregassen que volgues que les rails damor no laucieffen tro que hagues feyta oracio; car oracio es missatge qui aporta del amat al amich gracia e perdo. Consenti lamat que lamich no moris tro que hagues feyta oracio a sa volentat, ab tal condicio empero que lo faes ab sanctetat. ⁷ § Ordena s lamich aytant con poch a pregar e adorar ⁸ fon amat, car home qui prega e adora ⁹

1. Edit. lat. Quia contra ipsum peccavit et delinquit.—2. Edit. lat. Legatitati.—3. Fortaleza.—4. Edit. lat. Executores.—5. De la oracio que feu l'amich a la mort.—6. Amat, e que l.—7. En un códice falta esta última parte de la cláusula.—8. E aorar.—9. E Ora.

tan noble e tan poderos amat, molt deu effer ordenat ¹ en fer oracio; e qui mor non deu effer negligent a la fi en Deu pregar; car ultra la darrera fi, no ha negun confort ni remey per pregar per aquell qui mor en mortal peccat. § Humilia lamich fon cors, e estech ajonoylat, e leua fon cor ab sospirs a fon amat per amar, e fa memoria a remembrar la misericordia del amat, e fon enteniment a entendre la justicia de fon amat, e fes mans leua al cel per esperar gracia e perdo, ² e fos uyls leua ab plors e lagremes al cel, per ço que deuaylas aygua de misericordia que l mundas de peccats. E dix al amat aquestes paraules ab tota la major veritat e humilitat que les poch dir. § Amat, dix lamich, oracio es demanda que hom fa a Deu que do e que perdo; ³ e qui demana a Deu que li do benauyrança e gloria eternal, no pot querir major do; e qui demana de fos peccats misericordia e perdo, coue que deman ab contriccio, dolor e penediment ⁴ de fos peccats. E per ayço, amat, jo no fon digne de demanar aquests dos dons tan grans, car poch fon per peccats, per natiuitat e per natura; per que jo no deman segons comparacio de mon estament, car no fon digne de rebre tan grans dons. E vos, amat, que donats segons vostra honor e dignitats, donats me gloria eternal, e perdonats me tots mos peccats; car segons les vostres condicions, e no segons les mies, gloria e perdo vos deman, fufpirant e plorant e vos membrant, entenen e amant e merce clamant. § Amat, dix lamich, segons la vostra gran bonea fots condicionat a donar grans dons e no

1. Edit. lat. Ornatus.—2. Edit. lat. Misericordiam.—3. Edit. lat. Ut ipsi des gloriam et beatitudinem, et ut ipsi remittas sua peccata.—4. Edit. lat. Et penitentia,

petits, e segons vostra gran misericordia fots mes condicionat a perdonar majors torts, colpes e peccats que menors; e per ayço amat, jatsia que jo sia poch per merits e gran peccador per grans e molts peccats, exoits mes oracions segons vostres condicions, e no segons les mies. § Amat, raho, justicia e veritat me costrenyen a amar vostre judici, si m volets dampnar per mos peccats o m volets ¹ perdonar; e per ayço jutje mi mateix a amar tot ço que façats de mi, sia per salvar o per dampnar. E si jo, amat, vos deman paradís, deman lo us per bonea, misericordia, larguea, pietat e perdonar; e car natura de justicia e raho me fan amar en gloria vos vefer, lausar, amar, honrar e seruir, e natura de be me fa ² vostra gloria desirar, e fa m defamar les penes infernals, qui empatxen los dampnats qui no poden vos vefer, amar, lausar, honrar e seruir. E per ayço, amat, no us ho deuets tenir a defonor ni a mal, si us deman vostra amor e vostra gloria a que me hauets creat, e si us deman misericordia e perdo, per ço que us pusca vefer e amar, lausar e benehir eternalment sens finir. § Amat glorios e ple de bontat, si fos dret e raho no demanar a vos perdo, fora la vostra misericordia ociosa en los homens peccadors, e la esperança que donats als homens peccadors, qui esperen de vos merce e pietat, fora falsa e viciosa, e no fora vera ni virtuosa. E si negun home que sia just o sia peccador, a vos gloria no degues demanar, fora en vos ociosa vostra larguea e vostra caritat. E car ayço no pot esser quina maraueyla si un home peccador vos demana vostra

1. E no m volets. Edit. lat. Sive mihi velis parcere et remittere mea peccata.—2. Natura de be desirar me fa. Edit. lat. Natura boni facit.

amor ¹ e vostra misericordia e perdo! § Amat, en lo capitol *De Oracio*, qui es en un libre qui es feyt *De prouerbis de Ramon*, se lig, ² que qui demana gran be, deu ha- uer gran amor a la bontat del fenyor a qui demana lo gran be; e lig fe en un altre prouerbi, que qui demana a fon amat duracio de gran be, que faça durar fa oracio; per que ara, en lo punt de ma mort, vos do tota ma amor a amar vostra bontat; e si m lexats viure, tro a la mort vuyl estar en vos pregar, lausar e benehir. E pus que jo, amat, fas mon poder per oracio, raho e dret requeren que vos me donets vostre do e perdo; ³ car si no ho fahiets, jo seria pus just en vos pregar e amar, que vos en donar e perdonar, la qual cosa no pot effer. E car no pot effer nom pusch defesperar de vostre do ni perdo. § Amat abundos ⁴ de tots bens, tu me has donat effer, e has me donat effer huma, qui es lo meylor effer creat qui pot effer, enfora los angels; ⁵ e has donat a effer huma tots los efferes corporals a eyl feruir; e aquest do tan gran me has donat en esta vida, fens que jo no l te demanaua, mas que tu, per ta larguea gran e amor, lom has volgut donar. E si tu, amat, ara nom dones, en lo punt ⁶ de la mort, perdo e paradís, con ten prech e ten clam merce aytant com pusch, tu est major donador fens pregar, que ab merce clamar, e dones en aquest mon, on no val tant donar con en l altre; e feries tot enuerfat de tes bones

1. Edit. lat. Tuam Gloriam tuum amorem.—2. Qui he feyt *De prouerbis* per vostra amor, se lig. En otro códice: Qui es feyt *De prouerbis*, se lig. Alude LULL á su extensa obra titulada *De los proverbios*, que no debe confundirse con el reducido opúsculo *Libre de mil prouerbis*. Los que trascribe el autor en este pasaje son los 5.º y 6.º del capitulo XXXIV de la tercera parte en que la obra está dividida.—3. Edit. lat. Et veniam meorum peccatorum.—4. Aondos.—5. Edit. lat. Exepto angelico esse.—6. Present.

custumes, lo qual enuerfament jo no pusch creure per
neguna re; per que no es maraueyla fit deman e esper
de tu do e perdo per ta amor e per tes bones custumes. ¹
§ Poderos amat, dix lamich, si jot demanaua do que nom
pogueffes donar ¡quina maraueyla si no l me donaues, pus
que no l me pogueffes donar! Mas enaxi es a tu leugera co-
fa donar e perdonar, ² e molts mils fens tota comparacio,
con es a mi demanar e esperar de tu do, misericordia e per-
do. E per ayço, amat, dona e perdona, e no guarts a qui
dones e perdones, mas guarda con molt te pertany do-
nar e perdonar. § Virtuos amat, dix lamich, tu te est do-
nat a effer per mi membrat e entes; e si tu no t dones a
mi, per ço que fies per mi amat en laltre fetgle, e en
aqueft te est donat a mi, en quant me fas tu membrar, en-
tendre e amar, est major donador en aquefta ³ vida per
amar ⁴ que en laltra, on no t pore amar, si en esta vida
no m vols perdonar; e ames mes en esta vida effer amat,
entes e membrat, que en laltre en qui no vols effer per
mi amat, mas tan folament entes e membrat, si fon damp-
nat. E ayço no pot effer, car no ho requeren tes virtuts
ne ta amor, per que de tot en tot he esperança en tu que
mi dons gloria em perdons ⁵ a tota ma volentat. § Moltes
daltres rahons e oracions volch dir lamich al amat, mas
hac pahor que fos enemichs qui lo hauien acufat a son
amat, no li aleuassen fals testimoni, dient que eyl fahia
longa oracio, per ço que alongas fa vida e no moris. E
lexas s de la oracio, e obri la boca, e cuyda espirar e mo-
rir per amor.

1. Edit. lat. Per tuum amorem et gratiam.—2. Edit. lat. Remittere peccata.—3. En
esta.—4. Amor.—5. Mi dones e m perdones.

QVANT L AMICH NO POCH MORIR

PLORA amor, car cuydaua que fon amich moris, con lo viu estar ab la boca uberta; e moltes de les rails de amor ploraren, car gran pietat hauien del amich, qui era jutjat a morir per fobre gran amor. ¹ La dona vida d amor cant viu que lamich era encara viu, prega prudencia que li donas ajuda e confeyl si poria ajudar al amich, car dampnatge era de la fua mort. § Prudencia dix a vida d amor aquestes paraules: Si amich qui ama tan fortment que mor per amor, membra la bonea del amat, e oblida lo mal e el trebayl que foste per amor, bontat li fa be per amor, car natura es de bona amor fer be cant lamich membra fon bon amat. E dementre que bontat faça be al amich, la mort d amor no pot auçiore lamich, car nol pot auçiore sens fer mal, e lo mal no li pot fer, pus que bonea d amor fa be al amich. § Amich qui ha gran plafer e paciencia en fostenir trebayls e langors per amor, no pot morir per amor; car los plasers e la paciencia li ajuden contra los mals d amor, con sia ço que plafer do repos, e paciencia sia virtut que venç totes cofes. § En les condicions *De duracio e amor* se lig, al .v. capitol: «Neguna falsa amor pot durar.» Segueix fe donchs, dix prudencia a vida d amor, que vera amor pot durar; ² e per ayço amich, dementre que ha vera amor

1. Sobre amor. Edit. lat. Qui fuerat iudicatus sine injuria, quia nullam commiserat contra Amorem.—2. Edit. lat. Possit dare vitam.

e remembra que eyl es ver amador e ha ver amat, no pot morir; car veritat d amor ha virtut contra mort, per la virtut del ver amat. § Lig fe a la rubrica *De poder e amor*, en lo .xiiij. paragrafi: «Negun poder de poca amor venç poder de gran amor.» Con sia aço que lo major poder d amor, vença tota hora lo menor. E per ayço, amich qui ha major poder d amor no pot morir, car major poder d amor lo fofte contra menor. § Al fegon capitol, en les condicions *De fauiesfa e amor*, fe lig: «Per foyl e vicios amich negun faui amat defira effer defirat ¹ ni feruit.» Per que es fegueix que fi lamich es virtuos e ver, e es faui e difcret, ² que lamat ama effer per eyl feruit, e en quant vol effer per faui amich feruit, fofte lamich que no muyre per fa amor. § Lig fe al .vj. capitol de les condicions *De volentat e amor*: «En volentat qui contrafta a gran amor no ha gran concordança de amich e d amat.» E per ayço amich qui ha gran concordança ab fon amat, e qui li dona tota fa volentat, no pot morir, car la concordança que ha ab fon amat ajuda a fon viure. ³ § Al primer capitol de les condicions *De virtut e amor*, fe lig: «Virtut, veritat e amor fon riqueses e thefaur d amich e d amat.» E per ayço, dix prudencia a vida d amor, fi lamich ha virtut, veritat e amor, les riqueses e l thefaur que ha, li ajuden contra la mort qui l vol auçiore; car ab la virtut fe defen de vicis, e ab la veritat fe defen de falſa amor, e ab amor de ira e defamor. § Al .x. capitol de les condicions *De veritat e amor*, fe lig: «Menoritat de vera amor ha pahor de fals

1. Effer amat ni feruit.—2 Edit. lat. Si Amicus est virtuosus et verus, et, si Amatus est discretus.—3 Edit. lat. Legitur sic: In voluntate, quæ refistit magno Amori non est Coucordantia Amici et Amati; et propter hoc, dixit Prudentia, Amicus, qui habet magnam Concordantiam cum suo Amato, iuvatur ab ipſa ad vivendum.

home.» E per ayço es significat que amich qui ha a fon amat major amor no ha pahor de fals home; ¹ per que es segueix que si lamich ha major amor a fon amat, no li cal hauer pahor de neguna res, e pot effer ardit combatador; per lo qual ardimient estara forts contra la mort, con sia aço que ardimient do gran força. § Lig se al .ij. capitol *De gloria e amor*: «Sens concordança d amich e de amat negun pot hauer gloria d amor.» Segueix se, donchs, dix prudencia, que si lamich ha gran concordança ab fon amat, que per la gran concordança haura gran gloria, ² e per la gran gloria haura gran repos contra pena, e per lo gran repos contraftara a la pena de la mort qui no l pora auçuire. § Al .viii. capitol, *De differencia e amor*, se lig: «No pot effer menor amor en amich qui no fa differencia enfre los bens e los mals d amor.» E per ayço, si lamich ha plafer en fostenir los mals d amor, enaxi con ha plafer en hauer los bens d amor, los trebayls d amor no l poran auçuire, pus que n eyls haja ³ plafer, con sia aço que mort no pufca auçuire negun home sens pena. § Lig se al .vij. capitol, *De concordança e amor*: «De menor amor, es menor concordança d amich e d amat.» E per ayço, si lamich ha gran amor, haura gran concordança ab fon amat; per la qual gran concordança lamat e concordança fostenbran ⁴ lamich contra la mort, qui no l pora auçuire. § Al .iiii. capitol, *De contrarietat e amor*, se lig: «La major contrarietat d amich e d amat es peccat.» ⁵ E per ayço, si lamich es virtuos ⁶ e sens peccat, la mort no

1. Edit. lat. Quòd in Amico, qui habet suum Amatam, in quantum ipsi desiderat diferetè fervire et ipsum amare, major amor non timeat falsum hominem.—2. Haura gloria.—3. Que n haja.—4. Edit. lat. Amatus sustinebit Amicum.—5. Es per peccat.—6. Si es lamich virtuos.

pora auçiore lamich, car no haura ab que lauçia, con fia ço que contrarietat fia lestrument ab lo qual la mort auçiü lamich. § Segons que es lig al primer capitol *De començament e amor*, tot bo e gran amador comença amar en lo mij loch damor. E per ayço, si lamich comença fon amar en lo mij loch damor, la mort no pora pendre lamich, nil pora tolre a fon amat; car la mort no pot entrar en lo mij loch damor a auçiore lamar ¹ del amich. ² E pus que lamar qui esta en lo mij loch damor no pufca la mort tocar, no pora lamich morir, con fia ço que negun amich no pufca morir dementre que uneix fon amar al amar del amat. ³ § Al primer capitol *De mija e amor*, se dona doçtrina per la qual lamich pot contrastar a la mort, car si fa estar fon amar en lo mij loch damor, fera folaç damor enfre eyl e fon amat. § Al .iiij. capitol *De fi e amor*, se dona doçtrina per la qual amich pot fugir a la mort; car si lamich tramet iuarçofament fon amar a fon amat, e fon membrar e entendre van toft estar ab fon amat, e si va toft lamich al amat, la mort no l pot pendre en la via. Mas si pereofament e negligentment va vefer fon amat, la mort lo pot leugerament pendre e fer morir malament. § Al .ij. capitol *De majoritat e amor*, se dona doçtrina per la qual lamich pot fugir a la mort, ço es a faber, que egual totes fes virtuts e tots sos poders a amar fon amat, per ço que per totes haja major amor a fon amat. ⁴ Mas si lamich ha per una virtut major amor, e per altra menor, no pora

1. L. amor.—2. La traducción latina añade: Sed occidit Amare, quòd est in extremitatibus Amoris.—3. Dementre que viu fon amar.—4. Esta última parte del período falta en la versión latina; y en alguno de los códices se observan en la cláusula lijeros descuidos del copista que no merecen anotarse,

hauer repos en amar, car per la menor amor haura trebayl e consciencia qui l turmentara tan fortment que la mort lon pora auçiore. § A la condicio *De egualtat e amor*, se lig doctrina per la qual lamich pot escapar a la mort; car si lamich eguala en amar son entendre e membrar, ab que confir egualment les altefes e nõbleses de son amat, adonchs fera sustentat e fortificat contra la mort per son amat. § Totes aquestes doctrines e moltes daltres dona prudencia a vida damor, per ço que les dixes al amich, car per eyles poria estorçre a la mort; les quals doctrines dix vida damor al amich, lo qual feu tot ço que li hac adoc-trinat vida damor, per ço que viuis longament en amar e feruir son amat.

QVANT L AMICH ESPIRA E MORI

PER AMOR

VIVIA lamich e no podia morir per neguna cosa que li faeffen los donzeyls damor, ne si li donassen a menjar e a beure lo veri damor qui auçiu los amadors per fobre amar. § Molt se maraueylaren les rails damor, car lamich no podia morir, e la mort damor demana a fauiefa si fabia neguna cosa per que lamich pogues auçiore. Mort damor, dix fauiefa, prudencia ma filla ha donada doctrina per vida damor al amich, per que no pot morir. Mas jo, qui se mes que eyla, se una manera per la qual tu poras fer lamich morir. E la mort damor pre-

ga fauiefa molt fortment que li mostras aquella manera per la qual poria fer morir lamich, per dolor o per plafer damor. § Mort damor, dix fauiefa, fi los donzeyls damor portauen e menauen lamich per lo mon, ça e la, e li mostrauen los mals quis fan per peccat en lo mon, adonchs lamich hauria dolor e desplafer tan gran, que per aquell desplafer lo conuenria a morir; car no poria soste- nir la defonor que veuria fer a son amat, nil conte dels homens qui van en infern. Enaxi con ho dix fauiefa, ho dix la mort damor als donzeyls damor, los quals portaren lamich per lo mon, ça e la, per ço que vehes e ohis los mals e les defonors que fan los homens pecca- dors al amat. § Portaren los donzeyls damor lamich per los pobres¹ quis moren de fam, fet, malaltia e fret, e demanen almoyna als homens rics e auars e vanaglo- rioses;² e mostraren li los thesaurs, els graners, cellers, cauayls e vestiments, cambres, sales, torres e casteyls de aquells homens que Deus te en est mon molt honrats e feruits, e adonchs lamich hac molt gran dolor dels po- bres, car son amat era per aquells homens auars e rics poch amat e feruit. E per aquella dolor multiplica fa ma- laltia. § Los donzeyls damor portaren lamich en una terra on hauia molta de luxuria, en la qual terra lamich vehia fer molta de luxuria, e per moltes maneres;³ e vehia les dones quis pintauen e se ornauen per ço que los homens les cobejassen e ab eyles luxuriaffen, e vehia los engans, e ohia les paraules falses que les muylers de- hien e fahien, ab que enganauen lurs marits e fahien luxu-

1. Edit. lat. Duxerunt Amicum per mundum, qui vidit plures pauperes.—2. E de- manen als homens rics e vanaglorioses almoyna.—3. Moltes de maneres.

ria, e aço mateix fahien los marits contra lurs muylers. § Menauen los donzeyls lamich per les fales e palaus, e les taules on menjauen los homens richs qui s fanchfomen per trop menjar, e se embriaguen per trop beure, ¹ e qui tenen homens a la porta qui no lexen entrar los pobres, ans los firen ² ab bastons e los tanquen la porta. E enapres menaren lamich per los homens erguylofes, e per los homens pereofes, e per los homens enuejofes, e per los homens irats, e lamich viu tan de mal e tants de peccats, que tot se senti malalt, per lo desplafer que hac en veder e ohir tants de peccats. ³ § Menaren los donzeyls lamich per les cortz dels reys e dels grans senyors, en qui viu moltes de injurries, e molts de falses jutges e aduocats. E menaren lo per los lochs on hauia molts homens ypocrites, ⁴ e menaren lo per moltes terres on hauia ydolatricks ⁵ e infaelz qui no crehen ni amen Deu, ⁶ e menaren lo en una gran ciutat on ha molts homens letrats e qui faben veritat, ⁷ e no la van mostrar als errats, qui moren infaelz e heretjes per deffayliment de sancta doctrina e creença. E adonchs lamich, quant viu tants peccats, ⁸ e tantes gents en peccat qui no conexien ni amauen son amat, suspira e plora, e cuyda morir per dolor damor; e los donzeyls cuydaren que fos mort, tro que lamich dix en plorant al amat: ¡Ah, amat! Par que lo mon hajes defamparat, ⁹ car en poch esta que no es tot perdut. § Los donzeyls damor qui veheren ¹⁰ que encare lamich no era mort, menaren lamich per les terres e per les guerres, per

1. Edit. lat. Divites homines nimium comedebant et bibebant.—2. Feren.—3. Edit. lat. Tanta vitia.—4. Ypocrits.—5. Ydolatres.—6. Edit. lat. Qui non credebant in Christum.—7. Edit. lat. Veritatem de Deo.—8. Tants de peccats.—9. ¡Ah, amat! ¡Ah, amat! ¿per que lo mon has defamparat?—10. Viren.

ço que vehes los homens morir per batayles, e per erguyl e vanagloria; e per tot ayço lamich no poch morir. § Apres menaren lo a la porta de paradís e a la porta de infern, e viu que en aquell dia entraren deu animes en paradís e mil en infern; e adonchs lamich gita un gran fustpir, e dix als demonis que trop hauien gran poder en los homens, e molts pobladors en infern, qui tots blaf-tomen son amat. Empero lamich no poch morir, car la doctrina que hauia per prudencia li ajudaua e lo fostenia que no podia morir. § Los donzeyls e la mort damor se maraueylauen per que lamich no moria, pus que tant amaua son amat e publiche be. E la mort damor dix a fauiefa que li donas altre conseyl per que pogues lamich auçiu-re; car per aquella manera que dita li hauia no l podia auçiu-re. § Mort damor, dix fauiefa, digues als donzeyls damor que porten lamich en Jherusalem, e quel menen per tota aquella terra fancta, e li mostren lo temple de Daud, e lo temple de Salomo, ¹ e on Jhesuchrist nasch e mori; ² e lamich adonchs morra per amor. § Los donzeyls damor portaren lamich en la terra fancta e al temple de Daud e de Salomo. ³ Cant lamich viu la terra fancta e lo temple de Daud e de Salomo, e membra la fancta vida dels fants homens qui son passats e morts per amor, e la passio de Jhesuchrist, multiplica tant son amar, e en son cor fustpirs, e en sos uyls lagremes e plors, que no ho poch fostenir, ni la doctrina de prudencia no li poch ajudar. E la donchs, per força damor, crida: ¡Ah, fanctetat! ¡Ah, amat! ¡Ah, amor! ¡Ah, amar! ⁴ Perdona als donzeyls

1. De Deu e de Salamo.—2. Edit. lat. Et Sepulchrum nostri Domini Jhesu Christi.

—3. De Deu e de Salamo.—4. Esta última exclamación falta en la edit. lat.

damor qui me han aportat en esta terra per morir. E pres comiat de mort damor, e obri la boca per amor, e espira, e mori.

DE LA SEPULTVRA DEL AMICH

QVI MORI PER AMOR

QVANT lamich fo mort per amor, los donzeyls de amor lo banyaren e lo lauaren ab les lagremes que lamich hauia gitades per amor, les quals lagremes hauia estojades membrança damor; e cobriren lo ab un beyl famit blanch, ¹ a signifficança ² que lamich era mündat de sos peccats. Sobre aquell famit blanch posaren un altre famit vermeyl, a signifficança que lamich era martir per amor; e sobre aquell famit vermeyl posaren un altre famit d'aur, a signifficança que lamich era prouat e estat leyal a son amat ³ e amor. Apres posaren lo cors del amich en un lit de paciència e de humilitat, e ab ciris ⁴ d'amor illuminats portaren lo a la sgleya ⁵ d'amor. § Cant lo cors del amich fo en la sgleya d'amor, canta vida d'amor vestida de sanctetat e virtuts, e dix les oracions, per ço car la anima del amich era anada en vera vida estar perpetualment ab son amat; e les rails d'amor responien a vida d'amor, e los donzeyls d'amor tenien los ciris d'amor. § Molt fo feyta gran oracio e solemnial a la sepultura del

1. Edit. lat. Et involverunt ipsum in alba sindone.—2. A figurança.—3. Edit. lat. Erat fidelis suo Amato.—4. Cires.—5. Templum.

amich, e vida damor prehica e laufa molt lamich, e recompta les dolors e ls trebayls que hauia fof tenguts con a bo e leyal amador; e per les grans laufors que lo prehicador d'amor dehia del amich, ploraren les dones e ls donzeyls damor, e de la mort del amich hagren molt gran pietat e dolor, car hi hauien consentit e ajudat. § En un beyl vas damor, ¹ de gloria e de veritat, humilitat e pietat pofaren los donzeyls lo cors del amich, e donaren los palis, e ls ciris, e l lit als pobres qui demanauen per amor almoyna pus fortment que per neccessitat de menjar e dormir. § Sobre l vas e la peyra ² d'amor efcriuiren los donzeyls d'amor aqueft titol: ³ «Açi jau lamich, mort per »fon amat e per amor; amich qui ha amat fon amat ab »bona, gran e durable amor; amich qui es estat forts com- »batedor per amor, e qui ha hauda gran discrecio e fauie- »fa en amar e honrar fon amat; amich qui ha donada al »amat e amor tota fa volentat e virtut, e tot lo temps de »fa vida; amich qui ha hauda vera amor fens ypocrefia e »vanagloria; amich qui no ha feyta diferencia entre los »plafers e trebayls qui hauia per amor, car tots li eren »agradables; amich qui ha hauda concordança e folaç ab »fon amat per amor, e qui ha contrastat a falsa amor e a »falfes amadors; amich qui ha començades moltes bones »obres a honrar fon amat e bona amor; amich qui en lo »mij loch damor ha tengut tota hora fon membrar, en- »tendre e amar per fon amat e amor; amich qui tot ço »que fahia e dehia, fahia e dehia per raho de la fi d'amor »qui es fon amat; ⁴ amich qui tota hora enfercaua major

1. Edit. lat. Feretrum Amoris.—2. Pera. En otro código: Pedra.—3. Edit. lat. Hoc Epitaphium.—4. Edit. lat. Ratione Finis Amoris qui Finis est Amatus.

BIBLIOTECA
DE
INSTITUTO PONTIFICIO
DE SCIENZE
E LETTERE

»amor e fugia a menor; amich qui egualaua fon membrar,
»entendre e amar en feruir e honrar amor e fon amat;
»amich humil, pascient, leyal, ardit, enfenyat, ¹ larch, fanct,
»e ple de tot be, e qui illumina molts amadors a honrar e
»feruir fon amat e fa amor.» ² § Cant lo titol hagren escrit
los donzeyls d'amor, e hagren daurades ³ les letres ab
desirers, suspirs e plors damor, ab les rails damor, tots
enfemps acompanyaren la dona damor tro a la casa on
l'amich mori per amor; la qual dona d'amor ploraua e
planyia l'amich que molt amaua, e per qui era estada
molt longament amada, feruida e honrada.

DE LA CONSOLACIO DE LA DONA

DE AMOR

BONEA e granea vengren consolar la dona damor
qui hauia perdut son amich; la qual dona ploraua
e dehia aquestes paraules: ¡Ah, lassa mairrida! ¿quant fera
aquell temps en que jo haure tan bo e tan gran amar en
tan bo e tan gran e tan leyal amador con hauia en
aquest amich qui he perdut e es mort per mi? Car jo
fens bo e gran amar no pusch esser bona, ni gran, ni
agradable al amat. E con he petit amar estich ociosa, la
qual ociositat me trebayla fortment, e m fa esser mala e
plena de males e de falses cogitacions. Mas con mon

1. Edit. lat. Benè morigeratus.—2. Edit. lat. Ad honorandum suum Amorem,
Amatum, et Amare.—3. Departides. Edit. lat. Deauraverant.

amich era viu, jo hauia en eyl tan bo e tan gran amar, que de dia e de nit jo estaua en bones e grans cogitacions, e defraua grans bens fer per mon amat. § Dona d'amor, dixeren granea e bontat, vostre amat es molt bo e gran, e per ayço requer hauer molts bons e grans amadors, car un bo e gran amador no abasta a eyl amar; e per ayço vos nous deuets entristar ni effer desconsolada per la mort del vostre amich, car molt be es mort e ab gran honor de vos e del amat, qui en gloria fa gran¹ be a la sua anima. E lamat vol que vos nodrefcats un altre noueyl amador, per qui sia tant amat con per aquest per qui vos fuspirts e plorats; e que aquell faça aytan bona vida e mort con aquest qui es mort,² e que n' faça un altre, e enaxi fucceffiament de un bo e gran amador a altre, per ço que lamat e vos fiats en gloria acompanyats de molts bons e grans amadors. § Duracio e poder vengren a consolar³ la dona d'amor, a la qual dixeren aquestes paraules: En les questions de la rubrica *De gloria e amor*, al primer paragrafi, se lig, que lamich vos feu questio cant vos demana vos de que estats plena; e vos resposes al amich al qual dixes que vos estats plena de duracio e de poder e d'amor; e per ayço, pus que n' fots plena per vostre poder, podets enamorar un noueyl amador de vostre amat, e li faça durar fon amar, per ço que multiplich sa amor en granea de bontat, fauiesa e veritat. † E per ayço, amor,⁵ dixeren poder e duracio, per los bens e les valors qui fon en vos, deuets vos alegrar e consolar, e alegrar no faltres,⁶ qui hauem tristicia e langors per los vostres plors

1. Molt.—2. Con aquest, e que.—3. Vengueren consolar.—4. Virtut.—5. Edit. lat. Et propter hoc, Domina Amoris.—6. Edit. lat. Et consolari nos.

e dolors. § Caylaua la dona d' amor, e tenia son cap enclinat, e no valien a fes dolors e langors les consolacions que li dehien bonea, granea, duracio e poder; e adonchs ¹ vengren fauiefa e volentat, qui volien consolar la dona de amor ab aquestes paraules: Lig se al .viij. capitol de les questions *De fauiefa e amor*, que lamich demana al amat si amaua aytant filosofia d' amor con de fauiefa, e lamat respos que aytant digne era que fos amat per filosofia d' amor, con conegut per filosofia de fauiefa. ² E en la rubrica *De volentat e amor*, al .viij. capitol, dones d' amor demanaren al amich, que fahia començar en fa volentat amar; e lamich respos que oblidar los trebayls d' amor e defirar l' amat li fahien començar amor ab que amaua son amat. E per ayço, amor, dixeren fauiefa e volentat, a consolar vos coue, per ço que ab alegre ³ e folaç façats molts amadors, en qui no pot començar amar ab tristor ni dolor, mas ab folaç d' amich e d' amat. E si vos no us consolats, e estats en defamar la mort ⁴ de vostre amich, con volrets amar ni nodrir altre amador, no fabrets amar ni fabrets començar en negun amador; car tant vos ferets acustumada en plorar que no us porets alegrar, ni porets de tristicia e dolor exir. § Virtut e veritat vengren consolar la dona d' amor qui ploraua son amich, a la qual dixeren aquestes paraules: Dona d' amor, ⁵ dix virtut, a la rubrica *De virtut e amor*, al primer capitol se lig que demanaren amadors al amat e amich de que vivia lur amistat; e lamat e lamich resposeren que de folaç e plafer. E per ço, vos, amor, no deuets plorar ni hauer

1. E la, donchs.—2 Edit. lat. Philosophiam Scientiarum.—3. Ab alegria.—4. Edit. lat. In odiendo mortem.—5. Paraules; Amor.

tristor de ço que ha feyt lamat de fon amich; car eyl ne ha feyt a fa volentat, car seu era, e fa del feu ço ques vol, enaxi con vos de vostre manteyl. ¹ Amor, dix veritat, lig se a la rubrica de questions *De veritat e amor*, al primer capitol: «Demana lamich a fon amat per que anauen tants pochs homens en la sua gloria, e tants en infern.» E lamat dix al amich que fercas la solucio de la questio a la sua condicio, en la rubrica *De veritat e amor*, al primer capitol, en qui lamich atroba que lamat ha tants pochs homens en gloria e tants en infern, per ço car los demes homens daquest mon amen falsament la sua vera gloria; car mes la amen, per ço que la pufquen hauer e esquiuar infern, que per la bonea e noblea del amat a veser, honrar e lausar. E per ayço, vos, dona d amor, ² dix veritat, feys semblant que fiats dels falses amadors, per ço car no us consolats en lamat; car qui eyl ama per fa bontat, veritat e virtut, de tot be ha compliment e no ha de res fretura, la qual fretura par que vos hajats en ço que no us lexats de plorar ni us volets consolar; e par que vos pensets que Deus ³ e fa bontat a vos no pufca abastar. Molt punyren lo cor de la dona d amor les paraules que li hagren dites virtut e veritat, e hac pahor que de la sua desconsolacio fos despugat fon amat; empero no s poch estar de plorar ni de planyer fon amich qui era mort per fa amor. § Dona damor, dix gloria, qui no s consola per la volentat del amat no pot ab eyl estar en gloria. § Al amor dix diferencia damich e d amat, que no semblaua al amich, que aytant se alegrava per los trebayls que sostenia per amor, con per los plasers que hauia per amor. § Amor,

1. Esta frase falta en la versión latina.—2. Vos, amor.—3. Edit. lat. Quod amatus.

dix concordança, pus que la anima del amich ha concordança en paradís ab son amat, ¿per que fots vos en est mon contraria al amat e al amich? § Amor, dix contrarietat, qui no ha paciència fots la volentat del amat, ab mi esta en trebayl contra l'amat. § Amor, dix començament, vos qui començats l'amar ab plafer e folaç, no l'façats morir en trebayl e tristor. § Mija d'amich e damat dix al amor, que eyl no portaria faluts d'eyla a son amar, si no hauia paciència e conort en tot ço que fa l'amat. § Fi dix al amor, que eyla no feria son repos, pus que no se alegrava de les obres de son amat. § Majoritat dix al amor, que aquell pot hauer major merit per consolació qui pren major dampnatge. § Amor, dix egualtat, no sab egualar los bens e ls mals que ha per l'amat, qui no s'vol consolar ni paciència hauer. § Menoritat dix al amor, que eyla volia effer sa vehina e' cufina pus que hauia impaciència. § Los donzeyls d'amor dixeren al amor, que eyls no volien feruir dona qui d'ayço per que plora deuria riure. § Moltes d'altres paraules dixeren les rails e ls donzeyls d'amor, per ço que s'consolas; e la dona d'amor dix que eyla hauia mays perdut per effer defconsolada, que per la mort del amich; e per ayço volia hauer consolació e plafer de tot ço que vol son amat.

DE LA SISENA PART

DE LES FLORS D AMOR

LORS d'amor son tres, ço es a saber: altefes, laufors e honors del amat, en qui ha gloria la anima del amich. E la raho per que posam aquestes tres maneres de flors en est arbre es per ço que donem doctrina a amaficar lamar de les altefes, laufors e honors del amat; car per aytal amaficacio comença amar, e multiplica, e nodreix bo amador.

DE LES ALTESES D AMOR

NEGVNA altefa es en gran bonea fens altefa de amor e d'amar. § Tota duracio de bona e gran amor esta alta. § Aquell poder esta alt qui puja amor e amar en duracio de gran bontat. ¹ § Aquella fauiefa esta alta qui mostra alta amor d'amich e damat. ² § Per alta volen-

1. Edit. lat. Illa Potestas est alta, que offendit altum Amorem Amici et Amati.—2. Este párrafo falta en la edición latina.

tat vola alt voler, ¹ qui vol ço que vol lamat, e defuol ço que lamat no vol voler. ² § Altes virtuts fon alteses ab que vola alt amar a fon alt amat. § Qui tem destruir falsitats e errors, no vola veritat a la alta amor de fon amat. § Amor qui vola fon amar en les baxeses daqueft mon, vola per trebayl; e amor qui vola fon amar per les alteses del altre fetgle, vola a la gloria de fon amat, en qui ha repos. § Qui fa diferencia entre los trebayls e ls plasers que ha per amor, no vola al cel fon amar. § Aquell vola per lo cel, qui vola fon amar a concordança damich e damat. § Qui vola per contrarietat damich e damat, vola per los plans ab trebayl; e qui vola per concordança de amich e damat, vola per les muntanyes ab plafer. ³ § Qui comença fon amar ab fi dalta amor, comença volar al cel on esta fon amat. § Amor qui esta en lo mij dalta amor, vola per alta amor. § Qui vola fon membrar, entendre e amar a la pus alta fi damor, vola sobre l cel. § Qui no ha ales de major amor, al cel no pot volar fon amar. § Qui vola per egualtat damor e amar, vola per lo cel. § Ab ales de menor amor vola peccador en infern. § Sens justicia negun amar feu en alta cadira. § Ab ales de prudencia puja lamich fon amar de menor amor a major. § Qui puja a fortitudo ⁴ fon amar, no ha de res pahor. § Qui puja a temprança puja a fanitat. § Qui puja a fe, puja fon amar sobre fon entendre. § Qui puja a esperança fon amar, no ha de res fretura. § Qui ha caritat, puja a effer fenyor de totes cofes. § Ab ales de humilitat puja e auayla amor damich e damat. § Qui puja a pietat, puja

1. Edit. lat. Volat illud velle.—2. Edit. lat. Quod non vult Amatus.—3. Edit. lat. Per montes cum quiete.—4. A fortalefa.

a fufpirar e plorar per amor. § Qui fe abfte de fer mal e no de fer be, puja fon amar a repos. § Deuocio puja amar, fufpirar e plorar al amat, per ço que de fon amich haja pietat. § Confcienca puja temor, e temor puja l amar¹ al amat. § Contrieció puja l amar a fatiffaccio, e fatiffaccio puja l amar a perdo. § Oracio puja l amich a pendre de fon amat gracia, do, merce e perdo. § Confeflio puja l amar a confeyl, e confeyl puja l amar a obediencia, e obediencia puja l amar a penitencia, e penitencia puja l amara repos. § Qui puja fa amor a leyaltat no ha de res pahor, e puja eftar fegur, e a dormir en la falda² de fon amat. § Aquell puja a faber los secrets de fon amat qui ls ama. § En altefa de entendre e membrar eſta altefa damar. § De alt imaginar, alt membrar, entendre e amar. § Si pujes tos uyls a vefer les beylees del cel e de les eſteles, puja ton amar a las beylees del creador. § Si pujes tes oreyles a ohir paraules de ton amat, puja a amar aquelles. § Si pujes en larbre per odorar las flors, puja a ton amat tes amors. § Si pujes en larbre a menjar douçes pomes, puja a ton amat a menjar douçes promefes.³ § Con pujaras en lo beyl lit a fejornar e dormir, confira que del lit deuaylen los homens morts, e van dejus la terra eftar e pudrir. § Si pujes a honrament, puja a humilitat, pietat e paciencia. § Si pujes a riqueses, puja ta memoria a membrar los pobres. § Si pujes a fanitat, membra malaltia. § Si pujes a larguea, membra fretura. § Si pujes a cauayl, membra ciuada.⁴ § Si deuaylas a luxuria, puja a amar caſtetat

¹, L amor.—², Faula.—³, Edit. lat. Ad comedendum ipſum qui eſt cibus et vita tuæ Animæ.—⁴, Edit. lat. Aſcende ad recolendum avenam.

membrant la beylea de tot amat. § Si deuayles a peccat dauaricia, puja a amar liberalitat, membrant los grans dons del amat. § Si deuayles a gulofitat, puja a amar temprança membrant fanitat. § Si per erguyl est de uaylat en peccat, puja a amar les alteses de ton amat e del cel de on fon cahuts los demonis per erguyl; e membra lo rey qui de la cadira es deuaylat, per mort, en la terra a pudrir. § Si deuayles a pigricia, puja a diligencia ton amar, membrant que apres la mort no val penedir ni merce clamar. § Si deuayles a enueja, puja ton amar a caritat membrant que eyla es plena de totes riqueses. § Si deuayles a ira, puja ton amar a paciencia e abstinencia, e confira que defonor e la mort te poren leugerament venir. § Si deuayles a mentir, puja ton amar membrant veritat e vergonya § Si deuayles a paupertat, puja a amar les riqueses de ton amat. ¹ § Si deuayles a defonor, puja a amar la honor de ton amat, qui abasta a honrar tots fos amadors. § Si est encarçerat, puja a membrar e amar lo poder de ton amat. ² § Si no has amichs, puja a amar ton amat, qui ama de nit e de dia. § Si est irat, puja a afolarçar ton amor ³ ab ton amat. § Si est temptat, ⁴ puja oracions a ton amat. § Si fajus est enganat e trahit, puja ton amar a la leyaltat de ton amat, e no feras enganat ni trahit. § Si deuayles per pahor, ⁵ puja per amor a estar fegur ab ton amat. § Si vols hauer alta bontat, hajes alt bonificar; e si vols hauer alt poder, hajes alta amor e amar. § Confira con lamat esta en alta bonea per alt boni-

1. En la versión latina se añade: «Qui sufficit ad honorandum omnes suos Amatores» que es la segunda parte del párrafo siguiente, omitido en la misma versión.—2. Añádese también en la traducción latina: «Qui omnes liberat.»—3. Amar.—4. Edit. lat. Imperatus.—5. Temor.

ficar, e en alt poder per alt possificar. § Confira con bonea esta alta per alta granea, e confira con granea esta alta per alta bonea. § Confira que enaxi con ton amat esta sobira be per sobira bonificar, esta sobira gran per sobira magnificar. § Pus que ton amat ha alta memorabilitat, hajes alt membrar; e pus que ha alta intelligibilitat, hajes alt entendre; e pus que ha alta amabilitat, hajes alt amar. § Moltes daltres flors dix lamich de son amat, per ço que hagues amadors qui haguessen alta amor a amar fes alteses. ¹

DE LES LAVSORS DE AMOR

NODRIT hac amor ² un altre amich, al qual dix que laufas lamat ab les rails daquest arbre, lo qual amich laufa als amadors damor la bonea de son amat. Vna laufor li dona per lesser que ha en si matexa; altra laufor li dona per sa obra e per la obra que ha en totes creatures: e dix que la bonea que ha lamat es bona per si matexa, car de si matexa es, e no es de neguna altra bonea. § Amadors, dix lo noueyl amich, la bonea de mon amat ha per si matexa e en si matexa son bonificament, e ab aquell bonificament bonifica tot quant es creat, car tot es bo per eyla. E per ayço la bonea de mon amat, en

¹ En la versión latina de este capítulo se observan bastantes infidelidades, debidas, las más sin duda, á las incorrecciones del códice ó códices que tuvo á la vista el traductor. No hemos señalado más que las principales por no multiplicar demasiado las notas. — ² Edit. lat. *Domina amoris*.

quant esta ço que es, fa estar tot lo be qui es creat; e per la bonificacio que ha en si mateixa, fa esser totes les bones obres que fan les creatures. E per ayço la bonea de mon amat esta alta¹ sobre totes creatures. § Amadors de gran amor, dix lamich, la granea de mon amat es tan gran que es infinida; e enaxi con es infinida per essencia e natura,² es gran per infinida operacio que ha en si mateixa; e ab aquella infinida operacio poria infinir totes creatures, si eyles ho podien reebre. Mas neguna altra granea, mas tan folament la granea de mon amat, no pot esser per neguna manera infinida. § Als amadors de durable amor dix lamich: La duracio de mon amat es eternal, e pot esser³ en si mateixa, e ha eternal obrar; car si era eternal e no hauia eternal obrar, defayliria granea infinida a son obrar, en quant no feria aytan eternal con la eternitat; e a eternitat defayliria bontat, en quant feria eyla gran mal, si eternalment hauia estada ociosa fens eternar; e eternitat defayliria a bonea si no hauia eternal bonificar, e defayliria a granea si no hauia eternal magnificar. Empero no entenats que jo entena a dir que la eternitat de mon amat haja eternar en altra essencia e natura, mas en si mateixa; car si ho hauia poria esser pus gran per eternar que granea per infinir, bonificar e magnificar, qui en altra essencia ni natura no pot res infinir, mas en si mateixa. § Amadors damor, dix lamich, enaxi con jo us lou les noblefes e altefes de mon amat, coue que vofaltres leuets + vostre membrar, entendre e amar a mon amat, e entenets e vejats lo gran poder de mon amat; car tant

1. Edit. lat. Est bonitas mei Amati laudabilis.—2. Falta esta palabra en la versión latina.—3. Estar.—4. Edit. lat. Vos exaltetis.

es gran, que negun home no pot en si mateix atrobar, per ninguna manera, que vuyla hauer tan gran poder con mon amat. Confirats encara que tots los altres poders fon per lo poder de mon amat, e tot possificar de tot altre poder es per lo possificar que mon amat ha en son mateix poder. § Amadors de fauiesfa, confirats la inestimable fauiesfa de mon amat, car eyl fab tot quant es creat; e enans que fos creat, ho sabia aytan be con ara con fon les cofes creades que no eren; e fab mes que tot quant es creat, car eyl fab nombre infinit de idees qui no fon ideades, ni feran nuyl temps ideades. § La volentat de mon amat es tota plena de volent, volgut e voler, e en la volentat de mon amat porien caber infinides volibilitats e amors, ¹ si eyles podien hauer effer. E per lo voler de mon amat fon tots los altres ² bons volers; e la volentat de mon amat fab molt mils voler e amar, fens tota comparacio, que totes altres volentats. E per ayço, amadors, dix l amich, ferets molt volguts e amats, si fots volguts e amats per la volentat de mon amat. § Amadors, los angels, cel, elements, plantes, besties, homens e tota res qual que sia, ha virtut per la virtut de mon amat, car enaxi compren la sua virtut totes altres virtuts, con la sua bonea totes altres bonees, e la sua granea totes altres granees. E tot home qui vuyla hauer morals virtuts per amor de la virtut de mon amat, ne pot aytantes hauer, e en aytanta granea e bonea, con ne pora voler. § Amadors de veritat, dix l amich, confirats en la gran veritat de mon amat, car eyla es tan gran, que totes veritats verifica e compren, e fens eyla ninguna cofa pot

2. Esta palabra se omite en la versión latina.—2 Tots altres.

BIBLIOTECA
TEC
INSTITUTO PROVINCIAL
SORIA

effe vera; e es tan amable, que si de tots los amars qui fon creats era feyta una amor, aquella no abastaria a amar la amabilitat de la veritat de mon amat. E en gloria mes enten una anima o un angel la veritat de mon amat, que no porien entendre tots los enteniments qui fon e foren en esta vida, encara suposat que de tots los enteniments daquest mon fos feyt un enteniment qui entenes aytant con enfie tots porien entendre. Empero defonrada es en est mon la veritat de mon amat, car poch es hic coneguda e amada. § ¡Oh vosaltres amadors, qui amats hauer la gloria de mon amat! Confirats e vejats con es la sua gloria gran, bona, eternal, poderosa e complida de tot be; car eyla es plena de fon essencial e natural infinit, eternal, ¹ gloriatiu, gloriabile e gloriar, car infinidament e eternalment ha mon amat gloriar eternal e infinit per son propi gloriatiu e gloriabile. ² E per ayço en la gloria de mon amat porien entrar e estar infinits amadors en nombre, si podien effe creats. § Confirats e vejats, amadors, les altefes e noblefes de mon amat, dix l amich, e vejats con totes les creatures fon differents les unes a les altres. ¿E fabets per que? Per ço car la fauiefa de mon amat fab que la una no es l'altra, e la volentat de mon amat vol que la una no sia l'altra; e per ayço, ni per obra natural ne artificial neguna creatura pot fer que dues cofes o mes sien tan forts semblants que no hajen neguna diferencia. § Amadors, membrats e vejats la infinida concordança que ha en mon amat per son bonificar, magnificar, eternar, possificar, entendre, amar,

1. Estas dos palabras se omiten en la edición latina.—2. La segunda parte de este periodo tampoco se traduce en la edición latina.

virtuificar, verificar; començar, egualar e infinir; e neguna contrarietat en eyla no pot estar, car infinidament e eternal esta luny a contrarietat per concordar eternal e infinit. § Amadors d amor, dix lamich, a mon amat negu no pot contrastar, con sia ço que a concordar ¹ infinit e eternal, negun contrariar no pot contrastar, con sia ço que tota contrarietat sia finida e en temps posada. § Confrats e vejats, amadors d amor, dix lamich, con mon amat es infinit e eternal començament; car en son enteniment infinidament e eternal comença, començe e començara entendre, car en eyl eternalment e infinida es entes e intelligible e entendre. E ayço mateix es en fa amor, car eternalment e infinida comença, començe e començara eternal e infinit amar, ² amat e amable; e fens començar, l amat no fora començable, ni l començable fora eternalment e infinida, amat e amar; ³ e ayço mateix es del bonificar, magnificar e possificar de mon amar. E per ayço mon amat es naturalment per si mateix començament. § Confrats encara con mon amat es començament de tot quant es creat, fens negun mudament de son estament, car per la sua eternitat ha pogut començar ço que no començaua, fens que no se es mudat de un estament en altre; e ayço no pogra fer mon amat fens eternitat e eternar que ha en fa entitat, effencia e natura. + § Amadors, dix lamich, confrats e vejats con lamar de mon amat esta en lo mij de fa amor, e del amant e amable, per infinitat e eternitat. E ayço mateix del ⁵ bonificar de la bontat de mon

1. Que concordar.—2. Començara amar.—3 Edit. lat. Et Amatus non esset principiabilis sine principiari, nec æternaliter et infinite esset principiabilis sine æterno et infinito principiari.—4. Edit. lat. Quod habet in sua essentia et natura.—5. E ego mateix es del.

amat, e del magnificar de la granea de mon amat, e enaxi de les fues altres dignitats. E vejats encara con la misericordia de mon amat se posa en lo mij deyl e del peccador qui li demana perdo. § Amadors, dix lamich, mon amat es fi de tot quant es creat; car tot quant es creat, ha mon amat creat a fi mateix conxer, amar e feruir. E si mon amat es fi de tot quant es creat, quant mes es fi de fi mateix, e en fi mateix, e per fi mateix, per ço que fa bontat haja bonificar ¹ per la sua propria fi mateixa; e ayço mateix de magnificar, eternar, possificar, entendre e amar. § Confrats, amadors, dix lamich, con mon amat es major que tot quant es creat; car tot quant es creat es començat e finit; e mon amat es eternal e infinit. E per ayço tota majoritat es ymatge e figura qui representa e significa la infinida e eternal granea e bonea e les altres dignitats de mon amat. § Amadors, confrats la infinida e eternal egualtat en que ha mon amat bontat, ² granea, eternitat, poder, fauiefa, amor e virtut; e ayço mateix de la egualtat de son bonificar e bontat, e de son magnificar e granea e les altres, e de son bonificar, magnificar, eternar e les altres, e de bonea, granea, eternitat, poder e les altres. § Amadors, dix lamich, en mon amat no ha neguna menoritat qui sia de sa essencia e natura; car si ho hauia, seria en eyl poquea contra granea, e finit contra infinitat, e majoritat contra egualtat. E mon amat no seria per totes maneres eternal ne infinit, ni de tota perfeccio complit. § Cant lamich hac laufat son amat per les rails damor, volch laufar son amat per los donzeyls damor, tro que los amadors dixeren al amich

1. Edit. lat. *Proprium Bonificare*.—2. Egualtat que ha mon amat en sa bontat.

que ab les laufors de les rails d'amor lur hauia tan fortment amificats ¹ en amar les noblefes del amat, que no calia que pus los amificas ² ab los donzeyls d'amor.

DE LES HONORS D'AMOR

CONSIRA lamich que eyl hauia honrat amat, e per ayço couenia que eyl fos honrat amich; car honor es de honrat amat que haja honrat amich, e defonrat amich no s tany que honre ni feruesca honrat amat. E per ayço dix lamich al amor, que li mostras manera con eyl fos honrat amador, e faves honrar fon amat, qui es molt digne de gran honor. § Amich, dix lamor, si tú honres ton amar ab bontat que fia bo, e ab granea que fia gran, e ab duracio que dur molt, e ab poder que pufca fofferir prosperitats e aduerfitats per amor, e enaxi de les altres mies rails, tu feras honrat amich e honraras ton amat. § Prega lamich bontat que li bonificas fon amar, e granea quel faes gran, e duracio que l faes durable, e enaxi de les altres; car eyl volia fer honor a fon amat qui es bo, gran, eternal, poderos e complit de tota perfeccio. Resposeren les rails d'amor al amich, que no calia que eyl les pregas que honrassen ³ fon amat; mas que eyles lo pregauen que les honras en fon amar, en lo qual volien entrar e estar, per ço que lamat ab eyl po-

1. Edit. lat. Efficaciter inamorasset.—2. Edit. lat. Quòd non conveniret ipfos plus inamorare.—3. Que li honrassen.

gueffen honrar; car con no estauen en amar damich, no hauen ab que lamat pogueffen honrar, e estauen ocioses, ni eyles no podien forçar lamar dels homens, ¹ qui esta franch, per ço que lamat francament sia honrat e feruit. § Amich, dixeren les dones damor, quaix los dames homens meten ² en lur amar nostres contraries, ço es a saber, malea damor e granea de mala amor, e fan poch durar bona amor e molt mala amor, e enfortexen mala e falsa amor contra bona e vera amor. E per ayço, amich, dixeren les dones damor, esta lamat defonrat en lo mon per defonrats amadors; e nos fom en lo mon defonrades, e nostres contraris honrats. § Amich, dixeren les dones damor, mes fon homens qui amen mes diners, sembres, delicades viandes, e beyls vestiments, vida, senyors, fenyoria e honraments, que lamat, que no fon los homens qui amen mes lamat que negunes altres cofes; e per ayço es quaix tot lo mon perdut e defuiat de la fi a la qual es creat. § Molt plora lamich con ohí ço que les dones damor li dixeren de la gran defonor que fon amat pren en lo mon qui es feu, e qui lo ha creat principalment per ço que sia en eyl honrat; car Deus no vol res als del mon mas honrament. E per ço que eyl ne vol hauer, ne vol hauer ³ cascun home, car pages, carnicer o fabater e de qual que mester sia, desira mes honraments que altra cofa; e per ayço lo pages vol esser mercader, per ço car ha pus honrat offici que eyl; e lo mercader vol esser burges, e lo burges cauayler, e lo cauayler comte, e lo comte rey, e lo rey emperador; e negun hom

1. Edit. lat. Nec possunt quidquam facere ipsi amato sine Amare hominum.—2. Los dames meten.—3. E ço que eyl vol hauer, vol hauer.

nos pot fadoylar de honor. E per hauer honor trebaylen mes los homens que per hauer bontat, fauiefat, virtuts e amor. § ¡Ah, dones d'amor! dix lamich, ¿e con lo mon es naturalment beyl e ordenat estrument a honrar mon amat! Car qui esguarda lo cel, les esteles, la mar, los plans, muntanyes, fonts, rius, flums, estanys, erbes, arbres, peixs, besties, auçeyls e metayls; e qui confira natural virtut de calor, vegetar, veser, imaginar, parlar, racionar e les altres obres naturals, no poria cogitar, dir ni escriure la beyla ordenacio que naturalment es en lo mon, on totes creatures fan ço per que son creades, exceptat home peccador e demoni qui fa tot lo contrar, de ço per que es creat. † § Dones d'amor e donzeyls de amor ¿quin conseyl se poria pendre per que lamat hagues en lo mon gran honrament e honor? Car gran defonor e perill es dels homens qui amen lamat, con no fan tot ço que poden en honrar lamat; e gran mal es dels homens peccadors qui defonren lamat, anar eyls en foch perdurable en qui tots temps estaran defonrats. § Amich, dixeren les dones e ls donzeyls d'amor, lo conseyl ha a venir del amat, ço es, que eyl trameta homens noueyls, de gran vida e sançtetat, e que vagen per lo mon mostrar veritat de les nobleses del amat; car con no son conegudes, no pot hom molt amar e honrar lamat; e aquells homens fants que donen eximpli desta vida per obres e per paraules, e que reprehen los homens que lamat tenen en lo mon

†. En la edlt. lat. se traduce este párrafo muy libremente. Dice así la versión: Quomodo est mundus naturaliter pulcher, et ordinatum instrumentum ad honorandum meum Amatam? nam non est vivens homo qui posset cogitare, dicere vel scribere pulchram ordinationem, quæ naturaliter est in mundo; quod satis clarè patet intuiti et omnes creature faciunt hoc, propter quod sunt creatæ.

e n lur cor, defonrat. § Dones e donzeyls d'amor, dix lo amich, manifesta raho es que l'amat vol effer honrat en lo mon e n tot temps, e vol saluacio de homens e no dampnacio; e per ayço negu no pot ni deu encolpar lo amat que eyl no vuyla effer honrat ni saluacio de gents; per que lo defayliment no es de part de Deu, mas de part dels homens qui nol volen honrar. E vofaltres ja me hauets dit que no us cal que jo us prech que fiats en mon amar, ans ne pregats vofaltres mi, que jo vos hi vuyla metre. E enaxi es de Deu: no cal esperar que eyl començ, car ja ha començat, en quant ha los homens creats, e lo mon lur ha donat, per ço que l tenguen en lur cor, e en lo mon honrat. Començem, donchs, a honrar l'amat.¹ § Molt plagren a les dones d'amor e a los donzeyls d'amor les paraules que dehia l'amich, e conegren que bo amich hauien recobrat, e que be seguia les carreres del altre amich qui era mort en Jherusalem per amor. E dixeren al amich, que anas per lo mon lausar los homens qui honren l'amat, e rependre los homens qui l defonren, e que eyles lo seguïrien e li ajudarien de tot lur poder, e que l feruïrien los donzeyls d'amor a totes fes necessitats. § Acort fo empres² per l'amich e per les dones d'amor e ls donzeyls d'amor, que anassen per lo mon tractar con l'amat; fos molt amat, honrat³ e feruit, conegut e amat; e vengren en una ciutat on hauia una beylla efgleya on cantauen molts homens honors del amat. E lo amich e les dones els donzeyls d'amor hagren molt gran plafer cant viren que en aquella efgleya hauia aytants ho-

1. La edit. lat. añade: Eamus per mundum huc et illuc ad honorandum ipsum.—
2. Fo pres.—3. Molt honrat.

mens qui cantauen del amat e de fos honraments. ¹ Mas fauiefa e virtut dixeren al amich, que enfre aquells qui cantauen del amat hauia fet homens qui fahien defonor al amat, car dementre que cantauen cogitauen en fer peccat; car la un cogitaua en una fembra que molt amaua; laltre defiraua hauer un gras capo de fon vehi, e confiraua con lo pogues emblar; laltre cogitaua con pogues una dignitat en altre esgleya empetrar; un altre era irat con eyl no estaua en lo pus honrat loch del cor de la esgleya; laltre era irat de un feu companyo qui cantaua mils que eyl; laltre era pereos e volia dormir; el altre cogitaua con pogues auçiore un home qui li hauia dit vilania. E adonchs, lamich dix a aquells fet homens, que eyls honrauen lamat en la boca e tenien lo defonrat en lo cor. E dix a los altres homens qui cantauen e qui eren bons e de fancta vida, que eyls eren defonrats, per ço car hauien companyia de mals homens, qui tenien defonrat en lur cor lamat. § En aquella ciutat hauia una gran escola on legia un maestre qui hauia molts escolans a qui mostraua les beylees, noblefes e honors del amat. Molt plach al amich e a les dones damor aquella escola; mas fauiefa dix, que enfre aquells escolans hauia dos escolans, e que la un aprenia per ço que per fa sciencia hagues honor e honrament, e que les gents lo lauffassen, e que fos bifbe; e laltre escola era pobre, e aprenia per ço que per son saber fos rich. E per ayço, amich, dix fauiefa, aquells dos escolans han falsa intencio, e fan defonor al amat, per ço car ab les paraules ² que aprenen del maestre, amen mes altra cofa que lamat ni les noblefes

1. Edit. lat. Cantabant Honores Amati.—2. Edit. lat. Cum sententiis et verbis.

e valors que lo maestre mostra del amat. Molt desplaqueren aquells dos escolans al amich e a les dones d'amor, e dixeren al maestre e als altres escolans, que eyls fahien defonor al amat, car acuylien en lur companyia aquells dos escolans, car la un era vestit de vana gloria, e laltre de auaricia; e aquell qui era vestit de vana gloria seria maestre qui mostraria sciencies als escolans per ço que haguessen honor e aparencia de saber, e no fabrien sciencies ni veritat de les cofes, mas que fenyerien ¹ fabledors de eyles e aquells escolans serien contraris a veres sciencies. E le scola qui es vestit de auaricia, seria maestre qui mostraria a guanyar diners ab sciencies, e faria escolans qui amarien mes diners e riqueses que sciencia. E per ayço nodrir tals escolans es nodrir al amat e a veritat enemichs. ² § Lamich e les dones d'amor vengueren a un beyl monestir on hauia molts homens d'orde qui fahien oracions al amat, e eren homens de gran penitencia e de sancta vida, e de dia e de nit fahien honor al amat. E lamich e les dones e ls donzeyls d'amor foren molt alegres con veseren tan beyl monestir, e tant home estar en oracio e n lausar l'amat; mas fauies a viu un frare qui estaua en aquell monestir, vestit de habit apedessat. Aquell frare era ypocrita, car tot ço que fahia en dejunar e prehicar, e n vestir, e n oracio, tot ho fahia per ço que ls altres frares dixessen deyl gran be, e lo tinguessen per fant hom. Apres aquell frare estaua altre frare qui dejunaua e oraua mes que ls altres frares, e ço que fahia era per ço car hauia oppinio e crehença que Deus lo faes tan fant que faes miracles, e que con seria mort faes hom

1. Feynerien (sic).—2. Esta última frase falta en la versión latina.

feſta d'eyl un dia del any. Sauieſa e veritat moſtraren aquells dos frares al amich e a les dones d'amor, e tot lo plaſer que hagren hagut del monestir e dels altres frares, torna en faſtig, e malahiren aquells dos frares qui defonrauen lamat e enletgien tot lo monestir. § A la cort del rey vengren lamich e les dones d'amor, e veſeren molts cauaylers e molts donzeyls qui ſeruien e acompanyauen lo rey. E lo rey era home qui tenia juſticia, e lamich e les dones hagren gran plaſer en veher lo rey e ſa cort; e lamich dix que l rey es, en terra, ymatge de ſon amat, e ſon procurador, per ço que tenga juſticia; e per ayço hauia gran plaſer en veher lo rey. Mas, ſauieſa, qui conexia totes cofes, dix al amich que aquell rey era home qui amaua molt honrament, e era vanaglorios, e no tenia juſticia per amor de ſon amat, mas per ço que eyl fos laufat per les gents, e hauia corrompuda intencio ab la qual fahia defonor a ſon amat. ¡Ah! dix lamich a ſauieſa e a les dones d'amor. ¿Poriem atrobar en eſt mon negun gran be en que no hagues gens de mal? § Lamich e les dones d'amor anaren per tota aquella ciutat per veſer les honors e defonors que les gents fahien al amat; e que per les honors ſe alegraffen e de les defonors hagueſſen trifſticia e dolor. Dementre que anauen per la ciutat, atrobaren en la plaça dos mercaders. La un venia, e juraua Deu mintent, laltre compraua, e juraua Deu mintent. E veritat comença a cridar e a planyer fortment; e lamich hac dolor, per ço car ſon amat era defonrat en aquella mercaderia. Anaren auant, e veſeren que un home erguylos auçeya, a gran tort, un altre home; e veſeren que un home entraua en una caſa a luxuriar ab una bella fembra. E on per mes

carreres anauen per la ciutat, mes de mals e de peccats vehien, e mes de defonors que los homens fahien al amat. Adonchs dix lamich, que eyl no volia mes estar en aquella ciutat, car mes hi estaua irat que pagat. § Lamich e les dones damor ixiren de la ciutat, e cant foren defores, en un beyl prat, hagren confeyl que farien, ni en vers quals parts tendrien. E adonchs lamich e les dones damor hagren volentat ques ixiffen del mon, e que no estegueffsen enfre los homens, mas que estegueffsen en los boscatges ab los auçeyls, besties e arbres qui no fan defonor al amat. Enaxi, anant lamich e les dones damor en los boscatges, atrobaren un pelegri qui venia de pelegrinacio e qui ls demana on anauen. Lamich e les dones damor recomptaren al pelegri la intencio per que anauen estar en los boscatges, e per que s'ixien del mon. Lo pelegri repres fortment lamich e les dones damor, e dix que tornassen en lo mon estar ab los homens, per ço que no fossen ociofes, e que lamat hagues feruidors qui se alegrassen de ses honors, e que li tractassen honrament, e que de ses defonors haguessen dolor e tristicia. E vosaltres, dix lo pelegri, hajats consolacio per la justicia que lamat fara en laltre setgle de aquells qui en aqueft li fan defonor; car al amat negu no s pot deffendre, ni li pot celar ni negar la defonor que li fa. E tornats en lo mon, e procurats que lamat haja molts bons feruidors, e que tot lo mon fia en veritat e en bon estament. § Lamich e les dones damor tornaren en lo mon, e anaren per longues terres tractar honor al amat; e hauien molts trebayls e moltes de langors e marriments; mas tot ho fahia fofferir lamor del amat.

DE LA SETENA PART

DEL FRVYT DEL ARBRE

DE AMOR

FRVYT damor es departit en tres parts. Vna part es Deu, altra es la sua obra, e la terça es benauyrança. Ço per que dehim que Deus es fruyt damor, es per ço car Deus es fi e compliment de tot quant es. E ço per que dehim que la obra que Deus ha ¹ en si mateix es fruyt damor, es per ço car es fi e compliment de totes les obres creades. E ço per que dehim que benauyrança es fruyt de amor, es per ço car en la benauyrança de la altra vida han repos los fants benauyrats en perdurable glòria. § Per ço que direm del fruyt d amor, per analogia ² e moralitat poran los amadors hauer conexença del fruyt d amor; e per la conexença que n hauran, lo fabran mils membrar e amar, e la sua dolçor desirar. E a enfercar e declarar lo fruyt del arbre damor ³ volem fer questions ab les dones damor, les quals fara lamich fegons les deu maneres de questions que dites hauem en les branques del arbre d amor. ⁴ § Pujar volch lamich al fruyt damor, mas les

¹ La obra de Deu que ha.—² Analogia.—³ Lo fruyt d amor.—⁴ Branques d amor.

dones d'amor dixeren a un donzeyl d'amor que faes al amich questions de son amat e d'amor, per ço que vehessen si lamich hauia conexença de son amat e d'amor, ne si sabia amar; car si no sabia respondre a les questions, no l'lexarien ¹ pujar al fruyt d'amor, ni aquell cuylir, car no s'coue que sia cuylit per amich qui no conega son amat ni amor, e qui no sabia amar.

DE LES QVESTIONS

QVE VN DONZEYL D'AMOR FAHIA AL AMICH

DEMANA un ² donzeyl d'amor al amich, si conexia son amat. Donzeyl d'amor, dix lamich, si no conegues mon amat, no haguera ³ gran amar ni poguera per amor grans trebayls fostenir. § Amich, ¿has negun thefaur? Dix lamich, que son amat e son amar era son thefaur. ⁴ § Amich, dix lo donzeyl, ¿has volentat?—Donzeyl, dix lo amich, jo no he volentat, car a mon amat la he donada. § Amich, ¿has neguna res ⁵ ab que pufques alcuna cosa comprar?—Donzeyl dix lamich, si jo podia comprar alcuna cosa, feria en mi alcuna cosa que no feria de mon amat. § Amich, ¿qui es ton amat?—Donzeyl, dix lamich, mon amat es ço qui compleix mon amar, mon entendre e mon membrar. § Amich, ¿que ha en ton amat?—Donzeyl, ha en mon amat aytan infinit e eternal magnificar, eternar e

¹, Edit. lat. Ad Quæstiones quæ ipsi fierent a Domicellis, non permetterent.—², Lo.—³, Hagra.—⁴, Que son amat era son thefaur, e son amar.—⁵, Cosa.

possificar, con membrar, entendre e amar. § Amich, ¿que es en tu ton amat?—Donzeyl, mon amat es en mi aquell compliment qui compleix mon amar. § Amich, ¿que ha en tu ton amat?—Donzeyl, mon amat ha en mi tot mon membrar, entendre e amar; e ha enaxi tot mi, que jo no he res en mi. § Amich, ¿de qui est?—Donzeyl, fon de mon amat e amor, qui no m lexen repofar ni dormir. § Amich, ¿de que es amor?—Donzeyl, amor es d amich e d amat. § Amich, ¿de qui es ton fufpir e ton plorar?—Donzeyl, mon fufpir e mon plorar fon de mon amor. ¹ § Amich, ¿per que ames?—Donzeyl, am per ço que mon amat haja amador. § Amich, ¿per que fufpires?—Donzeyl, fufpir per ço car amor me fa amar, e fufpir per ço que plor per amor. ² § Amich, ¿quals fon tos enemichs?—Donzeyl, mos enemichs fon mals oblidaments, ³ qui m fan oblidar mon amat. § Amich, ¿on estas? ¿on vas? ¿de on vens? ¿on has ton thefaur? ¿on has ton cor?—Donzeyl, estich en mon amat; vaig a mon amat; vench de mon amat; e lo meu thefaur es en eyl membrar, honrar e feruir, amar e entendre. § Amich, ¿on esta la tua amor?—Donzeyl, esta la mia amor en mon amat e amar. § Amich, ¿on esta ton amar?—Donzeyl, mon amar esta en fufpirar e plorar, qui fon mifatges de amich e d amat. § Amich, ¿on es ton lit?—Donzeyl, mon lit es en los plafers e ls trebayls d amor. § Amich, ¿on es ton amat?—Donzeyl, es mon amat en mon membrar, entendre e amar, anar, parlar, ohir, veher, menjar, tocar, fufpirar e plorar. § Amich, ¿on fon tos amichs?—Donzeyl, mos amichs

1. De mon amar. Edit. lat. Mei Amoris.—2. Omitese todo este párrafo en la versión latina.—3. Edit. lat. Occupationes.

fon en les vestidures daquells qui parlen de mon amat. § Amich, ¿on viu amor?—Donzeyl, viu amor en la memoria qui membra mon amat, e en l'enteniment qui l'enten. § Amich, ¿on mor amor?—Donzeyl, mor amor en la memoria qui oblida mon amat, e en l'enteniment qui no l'enten. ¹ § Amich, ¿on creix amor?—Donzeyl, creix amor en lo creximent d'amar, ² qui creix en lo creximent del enteniment e membrament qui estan ab mon amat. ³ § Amich, ¿on ha pahor e trebayl ton amar?—Donzeyl, ha pahor e trebayl mon amar en pocha amor, e n' poch entendre, e n' poch membrar, e n' les defonors que hom fa a mon amat. § Amich, ¿on es nat ton amar?—Donzeyl, mon amar es nat en lo mij loch d'amar, per ço que no pufca fugir a mon amat. § Amich, ¿on has atrobat ton amat?—Donzeyl, he atrobat mon amat en mon membrar, entendre e amar. § Amich, ¿on has perdut ton amat?—Donzeyl, he perdut mon amat en oblidar, ignorar, defamar, defesperar e peccar. § Amich, ¿on es defonrat ⁴ ton amat?—Donzeyl, es defonrat mon amat en les honors daquells qui mes amen lurs honraments que aquells de mon amat. § Amich, ¿on ⁵ has gran amor?—Donzeyl, he gran amor fens manera d'amar. § Amich, ¿con fufpires e plores per amor?—Donzeyl, he manera de fufpirar e plorar per amor, per manera de molt membrar, entendre e amar mon amat. § Amich, ¿con has esperança?—Donzeyl, he esperança con membre, enten e am la justícia e misericordia de mon amat. § Amich, ¿con has fe?—Donzeyl, he fe con fofpos effer ver ço que no

1. Edit. lat. Ignorat.—2. Edit. lat. Incremento Amationis.—3. Edit. lat. Quæ sunt de meo Amato.—4. Edit. lat. Ubi inhonoratur et vituperatur.—5. Con.

enten de mon amat. § Amich, ¿con has caritat?—Donzeyl, he caritat ab mes amar mon amat que mi mateix ni altre. § Amich, ¿ab que has paciencia?—Donzeyl, he paciencia ab temor e amor de mon amat. § Amich, ¿ab que has justicia?—Donzeyl, he justicia ab humilitat, caritat e leyaltat. § Amich, ¿ab que has prudencia?—Donzeyl, he prudencia ab mes amar major be que menor, e ab hauer major pahor de majors mals que de menors. § Amich ¿ab que has forts coratge?—Donzeyl, he coratge ab fort membrar, entendre e amar los mals que he per mon amat. § Amich, ¿ab que has constancia?—Donzeyl, he constancia ab veritat, vergonya, leyaltat e esperança. § Amich, ¿ab que has humilitat?—Donzeyl, he humilitat ab la humilitat que membre, enten e am de mon amat. § Amich, ¿ab que has pietat?—Donzeyl, he pietat ab confírar mos pecats e viltats, e ab la esperança e caritat qui m venen de mon amat. § Amich, ¿ab que est ardit?—Donzeyl, fon ardit ab molt amar mon amat. § E dones d'amor dixeren al amich que be sabia respondre a les questions d'amor, e dixeren li que pujas cuylir lo fruyt d'amor ab questions d'amor.

DE LES QVESTIONS DE DEV E AMOR

DEMANA l'amich a diferencia d'amor si era en son amat. La mia responso, dix diferencia d'amor, esta en lo significat del meu paragrafi, qui es en les rails

damor, e en lo primer capitol *De differencia e amor* qui es en les condicions damor. § Granea damor, dix lamich, ¿en mon amat ha moltes effencies?—Amich, dix granea damor, en les *Definicions compostes*, al meu capitol, es significat que lamich es tan ligat ab fon amat per una effencia d'amos ¹ que no s poden departir. § Bonea damor, dix lamich, ¿est tu en mon amat?—Amich, dix bonea damor, si jo no era en ton amat, no feria en ton amat bo, ² ni hauria raho ab que faes be, e feria ³ falsa la meua definicio simple e composta, la qual cosa es impossible. ⁴ § Amat, dix lamich, ¿est tu ta mateixa bontat?—Amich, dix lamat, si enfre mi e ma bontat hauia differencia, no feria bo per ma mateixa effencia, e defaylir mia infinitat de granea, de bontat; e la mia amabilitat no feria molt gran. ⁵ § Amat, dix lamich, ¿has infinida e eternal bontat?—Amich, dix lamat, demana ho a la tua mateixa volentat, qui naturalment no pot voler que tu fies mi; e poria ho voler si la mia bontat era termenada e en temps; e aço pots prouar en tu mateix si ho vols cogitar. § Amat, dix lamich, con lo mon no era ¿on eres tu?—Amich, dix lamat, jo era e fon en mi mateix, con sia ço que jo sia infinit e eternal e per mi mateix. § Amat, con no era l mon ¿que fahies?—Amich, dix lamat, jo fahia e fas en mi mateix mon entendre e amar, entenent e amant mi mateix. ⁶ § Amat, dix lamich, ¿la tua bontat de que es plena?—Amich, dix lamat, ma bontat es plena de ma effencial e natural bonificatiuitat, e bonificabilitat e bo-

1. Edit. lat. Per Unitatem unius Effentiae et Substantiae.—2. Edit. lat. Tuus Amatus non esset bonus.—3. O feria.—4. Impossibil.—5. Edit. lat. Non esset infinitè magna.—6. Este párrafo no se traduce en la versión latina. En el menos autorizado de los códices que se consultan también queda completamente eliminado.

nificacio. § Amat, ¿que est tu?—Amich, jo fon Deu e deytat, infinitat e infinir, eternitat e eternar, bonea e bonificar. ¹ § Amat, dix lamich, ¿tu, de que est?—Amich, dix lamat, jo fon de mi mateix e no de neguna altra cosa, ² car si no era de mi mateix, no poria esser eternal ne infinit. § Amat, dix lamich, ¿on estas?—Amich, dix lamat, jo estich ³ essencialment per tot lo mon e fora l mon infinidament e eternal, e estich per gracia e caritat en los sants homens. § Amat, dix lamich, ¿est eternal?—Amich, dix lo amat, si jo no era eternal, totes cofes començades serien començades per una qui hauria començada si matexa, e fora ans que fos, ⁴ la qual cosa es impossible. ⁵ § Amat, dix lamich, ¿per que est?—Amich, dix lamat, jo so per ço car fon essencia bona, infinida e eternal, complida de tot compliment, e que no ha de neguna res deffayliment. ⁶ § Amat, dix lamich, ¿per que has lo mon creat?—Amich, dix lamat, jo he creat lo mon principalment per ço que sia membrat, conegut e amat; ⁷ e secundariament he creat lo mon, per ço que do als angels e als homens benauyrança. § Amat, dix lamich, ¿quant es gran ta bontat? ⁸ — Amich, dix lamat, la mia bontat es aytan gran con es infinitat. § Amat, dix lamich ¿ta bontat quant durara?— Amich, dix lamat, la mia bontat durara aytant con eternitat. ⁹ § Amat, dix lamich, ¿has poder infinit?—Amich, dix lamat, en mi fon ma volentat, poder, fauiesfa e infinitat una essencia e natura matexa; ¹⁰ e car tota ma volen-

¹. Edit. lat. Sum Deus et Deitas et Infinitas, deificans et infinitans, infinitabilis, Eternitas, et æternificabilis Bonitas, et eternum et infinitum Bonificare.—² Edit. lat. Et non de aliquo alio.—³. Estag.—⁴. Esta frase se omite en la versión latina.—⁵. Impossíbol.—⁶. Edit. lat. Non habet aliquid imperfectionis et defectûs.—⁷. Edit. lat. Amer et honorer.—⁸. Edit. lat. Quam magnus est tu in Bonitate.—⁹. Falta este párrafo en uno de los códices consultados.—¹⁰. Edit. lat. Una Essentia et Natura.

tat e fauiefa fon tot mon poder,¹ e ma fauiefa fab totes cofes, e ma volentat pot voler totes bones cofes, pot mon poder cumplir aytant con ma fauiefa pot faber, e ma volentat voler. § Amat, dix lamich, ¿pories peccar? —Amich, dix lamat, fi jo poria peccar, poria effer mal, e la mia bontat poria effer finida e no eternal.² § Amat, ¿pories effer enganat? Amich, fi jo poria effer enganat, poria ignorar veritat, e la mia fauiefa no feria eternal ne infinida.³ § Amat. ¿pories voler mal?—Amich, fi jo podia voler mal, porien lo meu poder e volentat effer diuerfes effencies e natures, e porien effer finides e no eternal. Amat, ¿quals fon tes propietats?—Amich, mes propietats fon mes effencials, naturals e substancials dignitats, ço es a faber, ma bontat, infinitat, eternitat, poder, e les altres dignitats a mi pertanyents. § Amat, ¿has morals virtuts?—Amich, dix lamat, fi jo hauria morals virtuts, no ferien mes naturals propietats e virtuts infinides ni eternal. § Amat, ¿de que has gloria?—Amich, jo he gloria de mon gloriar, entendre, amar, poffificar e concordar, cumplir, infinir e eternar. § Amat, ¿ha en tu concordança?—Amich, fi en mi no hauria natural e effencial concordança, no hauria per mi mateix ab que fos luny eternalment e infinida a contrarietat.⁴ § Amat, ¿pot en tu negun vici començar?—Amich, dix lamat, fi en mi pogues negun vici començar, no foren la mia virtut, poder e eternitat una cofa matexa.⁵ § Amat, ¿on es la tua infinida e eternal poffificacio?—Amich, dix lamat, la mia infinida e eternal

1. La versión latina añade: *Sinè omni distincione.*—2. En la edición latina se añade: *Nec mea sapientia posset esse infinita et eterna.*—3. La edición latina suprime entero este párrafo.—4. Falta entero este párrafo en uno de los códices que del texto original se confrontan.—5. Edit. lat. *Non essent idem in número.*

possificacio, esta en la mia bonificacio e amaficacio, que estan en lo mij de ma bonificatiuitat e amaficatiuitat e bonificabilitat e amaficabilitat. § Amat, la tua fi e perfeccio ;has la en tu mateix, de tu mateix e per tu mateix, ¹ o has la daltre? ² —Amich, dix l amat, la mia fi e perfeccio fon jo mateix, per ço que jo fia ma fi matexa, ³ car si no era ma fi matexa, no poria effer per mi mateix ni seria eternal ne infinit. § Amat, ;ha en tu neguna compoficio?—Amich, jo fon simple per mi mateix, per ço car la mia efencia es eternal e infinida, e n infinitat e eternitat no pot effer neguna compoficio; car tota compoficio esta en temps e en quantitat. § Amat, ;ha en tu majoritat?—Amich, fi en mi hauia majoritat, couenria que en mi fos menoritat, car majoritat no pot effer sens menoritat; e si en mi hauia menoritat, no poria effer eternal ne infinit en qui menoritat no pot caber. § Amat, ;ha en tu egualtat?—Amich, dix l amat, fi en mi no hauia egualtat, no hauria natura ab que fos luny a majoritat e menoritat, e seria termenat e finit. § Amat, ;per que est fruyt damor?—Amich, jo fon fruyt damor, per ço car fon amor. § Amat, ;per que est amor?—Amich, jo fon amor per ço car fon de amant, amable e amar. § Amat, ;con est fruyt d amor?—Amich, jo fon fruyt d amor per aquella manera per que fon amor. § Amat, dix l amich, ;qual es aquella manera per que tu est amor?—Amich, dix l amat, la manera per que fon amor es per ço car fon fi damor. § Amat, ;e per que est fi damor?—Amich, dix l amat, jo fon fi damor, per ço car fon infinida e eternal bontat, ultra la qual no pot

1. En tu mateix e per tu mateix.—2. Edit. lat. Vel estne de alio, in alio et per alium.—3. Edit. lat. Ut sim meus Finis et Perfectio.

neguna amor hauer repos. § Amat, ¿ab que est fruyt de amor?—Amich, dix lamat, ab mes dignitats, e ab los benauyrats qui en ma amor han repos. § Amat, ¿ab que los benauyrats han en tu repos?—Amich, dix lamat, ab ma memorabilitat e ab lur membrar, ab ma intelligibilitat e ab lur entendre, e ab ma amabilitat e ab lur amar, e ab mon bonificar qui bonifica lur membrar, entendre e amar; e ayço mateix de mon magnificar qui ls magnifica, e enaix dels altres.

DE LES OBRES DE DEV E DE SA AMOR

AMOR, dix lamich, ¿mon amat ha en si mateix obra natural?—Amich, dix lamor, si ton amat no hauia en si mateix obra natural, ferien fes dignitats ociofes; per la ociositat de les quals feria en eyl mal e priuacio de gran be, virtut, poder, entendre e amar, la qual cosa es impossible. § Amor, dix lamich, la obra de mon amat la qual ha en si mateix, ¿que es?—Amich, dix lamor, es infinida e eternal bonificacio, magnificacio, durificacio, possificacio, entendre, amar, e los altres actus de les fues dignitats. § Amor, la obra que ha mon amat en si mateix, ¿de que es?—Amich, dix lamor, la obra de ton amat, la qual ha en si mateix, es d'eyl mateix, axi con son amar qui es d'eyl, qui es amatiu e amable. § Amor, dix lo amich, ¿lamat per que ha en si mateix obra?—Amich, dix lamor, lamat ha en si mateix obra, per ço que en si ma-

teix e per si mateix haja perfeccio; car neguna cosa pot effer plena ni complida fens operacio, car mes es effer e obrar que effer tan folament. § Amor, la obra de mon amat, ¿quanta es?—Amich, en la obra de ton amat no ha quantitat, car eya es infinida e eternal, e en infinitat e eternitat no pot effer quantitat. § Amor, la obra de mon amat, ¿quina es?—Amich, la obra de ton amat es bona, infinida, eternal, poderosa, fauia, amorosa, virtuosa, vera e gloriosa. ¹ § Amor, la obra que en si mateix ha mon amat, ¿quant fo?—Amich, dix lamor, la obra de ton amat fo, es e fera en eternitat, qui no ha començament ni fi. § Amor, la obra de mon amat, ¿on es?—Amich, dix lamor, la obra de ton amat es en fa infinitat, eternitat, bontat, poder e les altres. § Amor, la obra de mon amat ¿con es?—Amich, la obra de ton amat es per manera de bonificar, magnificar, eternar, possificar, entendre e amar. § Amor, lamat, ¿que bonifica, magnifica, eternifica, possifica, enten e ama en si mateix e fa obra? ² —Amich, ton amat en si mateix bonifica, magnifica, eternifica e possifica son entendre e amar, e enten e ama si mateix e son bonificar, magnificar, eternar e possificar. ³ § Amor, lo amat ¿ab que bonifica son magnificar, e los altres? ¿e ab que enten e ama si mateix e fa obra?—Amich, ton amat ab son bonificar e bontat, bonifica fa granea e son magnificar, e los altres; e ab son magnificar e granea, magnifica fa bontat e son bonificar, e los altres; e ab son enteniment e entendre enten si mateix e fa obra; e ayço ma-

x. En la versión latina se hace un sólo párrafo de éste y del anterior, tomando del uno la pregunta, y la respuesta del otro, con manifiesta equivocación.—² Esta última frase se omite en la versión latina.—³ Edit. lat. Amice, dixit amor: Ipse amat suum intelligere et amare, et intelligit et amat se ipsum et suum bonificare, magnificare etc.

teix de fa amor e amar ab qui ama si mateix e fa obra. ¹ § Amor, ¿la obra de mon amat es per totes maneres equal, ço es a saber, que sia aytan gran con eyl mateix, e que fa bonificacio sia tan gran con fa bontat e fa granea e magnificar, e enaxi de les altres?—Amich, si la obra de ton amat no era per totes maneres gran, ferien en eyl majoritat e menoritat, e defayliria en eyl granea e magnificar, bonea e bonificar, e les altres, la qual cosa es impossible. § Con l amich hac demanat al amor de la natural e effencial obra que lamat ha de dins si mateix, volch demanar de la obra que lamat ha en les creatures. ² § Amor, dix lo amich, ¿l amat ha lo mon creat, o es lo mon eternal?—Amich, dix lamor, pus poderos es aquell qui pot de res e de no res fer alcuna cosa, que aquell qui pot fer de alcuna cosa altra cosa, e qui no pot fer de no res ninguna cosa. E car ton amat ha infinit poder, pot fer de no res, e crear lo mon, e fa en lo mon una cosa de altra; e per ayço couen fe que lo mon sia creat, e sia feyt per ton amat de no res. ³ § Amor, ¿que es creacio?—Amich, creacio es operacio qui fa de no res alcuna cosa. ⁴ § Amor, ¿de que es creacio?—Amich, dix lamor, creacio es de la accio que ha lo creador sobre aquella creatura que crea de no res. ⁵ § Amor, ¿per que es creacio?—Amich, es creacio per ço que sia lo mon e les creatures espill e ymatge de la obra que lamat ha en si mateix, e per ço que sia per los angels e per los homens coneguda, amada e laufada. § Amor,

1. La versión latina de este párrafo difiere bastante del texto original.—2. Añade la versión latina: Quando illas creat de nihilo.—3. Tampoco es bastante fiel la traducción latina de este párrafo.—4. Edit. lat. Amice, creatio est bona et magna accio, quam Amatus habet in creatura, et est bona et magna passio quam creatura habet per Amatum.—5. Añádese en la edición latina: Et de passione, quam creatura habet sub suo Creatore.

¿quanta es creacio?—Amich, creacio es aytanta, con es l'accio que ha l'amat en la creatura, e la passio que ha la creatura con es creada de no res. § Amor, ¿quina cosa es creacio?—Amich, dix l'amor, creacio es bona e gran accio que ha l'amat en la creatura; e es bona e gran passio que ha la creatura per l'amat. ¹ § Amor, ¿quant fo creacio?—Amich, dix l'amor, creacio fo adonchs con Deus crea temps en que fo començada creacio. § Amor, ¿per que no fo enans creacio?—Amich, dix l'amor, enaxi con loch no pot effer enans que loch absoludament, enaxi temps no pot effer enans que fon enans; e per ayço la creacio del mon no pot effer enans que fon enans. ² § Amor, ¿on fo creacio?—Amich, creacio fo en si mateixa, axi con tot qui es en fes parts e temps qui fo creat en loch, e loch en temps, e temps e loch en començament, e començament en temps e n loch, e la bonea del mon en la granea del mon, e la granea del mon en la bonea del mon, e enaxi de les altres parts del mon, qui foren creades les unes en les altres, e tot lo mon en fes parts primeres, e fes parts primeres en eyl. § Amor, ¿con crea Deus lo mon?—Amich, dix l'amor, l'amat crea lo mon per manera de crear una part en altra, axi con lo home, que ha manera de mesclar lo vi e laygua con met la un en laltre. § Amor, ¿ab que crea l'amat lo mon?—Amich, dix l'amor, l'amat crea lo mon ab si mateix e ab fes dignitats; car ab l'effer que ha, li dona effer, e ab fa bontat lo crea bo, e ab fa granea gran, e ab fa eternitat durable, e ab fon poder li dona poder, e ab fa fauiesfa lo entes creat, e ab fa volentat

1. Esta suprimido este párrafo en la versión latina.—2. La última parte de esta cláusula queda sin traducir en la edición latina.

volch que fos creat, ¹ e enaxi de les altres. § Altra vegada volch lamich fer questions e demanar al amor de la obra del amat, la qual ha en lo mon con fa una cosa ab altre. § Amor, dix lamich, ¿lamat ha operacio en lo mon?—Amich, dix lamor, si lamat no hauia operacio en lo mon, no s poria lo mon sostenir, e tornaria a no res; car enaxi con per laccio del amat es esdeuengut lo mon en effer, enaxi per la sua accio es sostengut en effer. § Amor, ¿que es la obra que lamat ha en lo mon?—Amich, la obra que lamat ha en lo mon es accio que fa una cosa daltra, car axi con lo ferrer fa la clau de ferre, fa Deus naturalment que un home faça altre, e un arbre altre, e fa artificialment que lo ferrer faça la clau de ferre. § Amor, aquella obra que lamat fa en lo mon, ¿de que es?—Amich, la obra que lamat ha en lo mon es de les sues obres que ha de dins si mateix; car la sua bonea bonifica ab son bonificar les bones obres que fan los homens e les altres creatures, e la sua granea e son magnificar les magnifica, e enaxi de les altres. § Amor, lamat ¿per que ha obra en lo mon?—Amich, lamat ha obra en lo mon, per ço que les parts del mon pufquen obrar naturalment e artificial, car ab lo poder del amat poden hauer poder a obrar, e ab la fauiefa del amat han instinct natural a obrar, e ab la volentat del amat han appetit a obrar, e ab la veritat han veritat, ² e ab la bontat han bontat a obrar, e enaxi de les altres. E per ayço, lorde que lamat ha en si mateix, ordena ³ les creatures a obrar. § Amor, lamat, ¿quantes maneres ha de obrar en lo mon?—Amich, dix lamor, lamat ha dues

1. Edit. lat. Cum voluntate amabilem, cum sapientia intelligibilem.—2. E ab la virtut han virtut.—3. En si, ordena.

maneres de obrar en lo mon; la una es fegons cors natural, l'altra es fegons miracle e fobre cors de natura. Aquella qui es fegons cors natural, es axi con lamat qui al fol fa escalfar, e lo foch qui escalfa naturalment,¹ e al home fa engenrar naturalment home; e la obra qui es miraclofament² es aquella que fa en los contrets que fana, e en los homens que reffuscita, e enaxi de les altres cofes. § Amor, ¿quina obra es aquella que Deus fa en lo foch qui crema la lenya, e en lo home contret que fana?—Amich, dix lamor, la obra que Deus fa en lo foch qui crema la lenya, es en dues maneres. La una es con lo poder de Deu, fens mija, mou lo poder del foch qui crema la lenya; e aquesta obra no es natural. L'altra es con Deus, ab lo poder del fol, mou lo poder del foch que crema la lenya, e aquesta es obra natural, per ço car es ab mija. Altra es la obra que ha lamat fobre natura con fana los contrets, car ab la fua volentat vol que sien fanats, e son fanats puf que la volentat del amat ho vol.³ § Amor, ¿quant ha lamat obra en home?—Amich, lamat a tota hora obra en home just fens mija e ab mija. Ab mija en quant li fa fer un be ab altre; fens mija en quant per fi mateix lo mou a fer be. Mas con lo home fa peccat, adonchs Deus no ha obra en aquell home fens mija, mas ab mija. No la ha en eyl fens mija, car no l mou a fer mal, con sia Deus bo, e per la bonea⁴ no l pot moure a mal; mes mou lo ab mija a fer obra natural, en quant lo fa viure ab vida, e ab son poder li dona poder danar, de parlar, de veder, de voler,

¹, Edit. lat. Dum Amatus cum sole et igne calefacit, qui naturaliter calefacit.—². Miraculofament.—³. La versión latina de todo este párrafo difiere bastante del texto original, y contiene algunas omisiones substanciales.—⁴. Bontat. Edit. lat. Et per Operationem.

e en axi dels altres accidents naturals. § Amor, ¿on esta la obra que ha l'amat en home?—Amich, dix l'amor, la obra que l'amat ha en home, esta en home e en ses parts; e esta en l'amat e en ses dignitats, axi con la obra que l'ferrer ha en fer lo ¹ clau, qui esta en la ma e en la ymaginacio e volentat e enteniment del ferrer, e esta en lo mouiment de la ma, del marteyl e del ² clau. § Amor, ¿con obra l'amat en home?—Amich, dix l'amor, l'amat obra en home en dues maneres, de les quals hauem ja parlat. La una es natural, l'altra es artificial. La natural es axi con l'amat qui fa lo hom ³ vefer ab fos uyls, e ohir ab ses oreyles e lo fa entendre ab son enteniment, e enaxi de los altres accidents naturals. L'altra es con lo fa vefer, ohir, entendre ab son poder diuinal e ab fa diuina virtut, fauiefa e volentat, e les altres fueu diuines dignitats. § Amor, ¿ab que reffuscitara l'amat al dia del judici los homens?—Amich, l'amat reffuscitara al dia del judici los homens ab ses dignitats, sens altre mija ⁴ e cors natural; car la fauiefa fabra totes les parts de cascun home, e fabra lo loch on son; e lo poder les ajustara, e la volentat volra que fassen lo cors de qui foren ⁵ dementre que viuia en est mon, e volra que la anima que era ab aquell cors en lo mon, sia ab eyl en laltre; e la bonea ho bonificara, e la granea ho magnificara, e enaxi de les altres. § Fer volch l'amich altra vegada questions a l'amor, e demanar de la obra del amat qui es fruyt d'amor. § Amor, dix l'amich, la obra del amat ¿es fruyt d'amor?—Amich, dix l'amor, enaxi con la essencia del amat es fruyt de la essencia d'amor, enaxi la obra del amat es fruyt de la

1. La.—2. De la.—3. Fa lo mon.—4. Edit. lat. Sinè alio concursu.—5. Eren.

obra d amor; e ayço vol la bonea e granea de la obra del amat, qui es aytan gran e aytan bona en la obra que ha en les creatures, con es gran e bona la effencia de cascuna creatura per la effencia del amat. § Amor, ¿que es fruyt d amor?—Amich, fruyt d amor es aquell compliment que ha desirat amor, e es de eyl plena e fadoyla con lo pot hauer. § Amor, ¿de que es fruyt d amor?—Amich, dix amor, fruyt d amor es de obra d amor, qui fa alcuna cosa esser amada e desirada; e con es hauda e aconseguida, es de la obra que ha lamat qui ama per amor.¹ § Amor, ¿per que es fruyt d amor?—Amich, fruyt d amor es per ço que amant, amar e amat aconseguesquen ço que desiren;² çar si no era fruyt d amor, tota hora desirarien e no aconseguirien ço que que desirarien, e haurien trebayl en lo desirar. § Amor, ¿quants son los fruyts de amor? Amich, dix lamor, los fruyts d amor son dos: un es aquell qui es del fobira amat, lo qual ha en si mateix; altre es aquell que los bons angels e bons homens han en lamat fobira. § Amor, ¿quin es lo fruyt d amor?—Amich, lo fruyt d amor es dolç per bontat, granea, duracio, poder, fauiefa, volentat, virtut, veritat e gloria; e es bo per bonea, gran per granea, e les altres. § Amor, ¿en qual temps se cuyl lo fruyt d amor?—Amich, lo fruyt de amor se cuyl en aquell temps que lamat es amat per son amich ab bontat, granea, duracio, poder, fauiefa, volentat, virtut e veritat. § Amor, ¿on esta lo fruyt de amor?—Amich, lo fruyt d amor esta en lamar del amich e del amat, e en la bonea del amat e del amich, en la granea, e les

1. Edit. lat. Et quando illud habet, consequitur de Operatione, quam habet dulcedinem et delectationem.—2. Edit. lat. Affectant.

altres. § Amor, ¿com se cuyl lo fruyt d amor?—Amich, dix lamor, lo fruyt damor se cuyl per bonificar, magnificar, e durar de membrar, entendre e amar lamat. § Amor, ¿ab que es cuyl lo fruyt d amor?—Amich, lo fruyt damor se cuyl ab bones obres, ço es, ab bo cogitar, membrar, entendre e amar, e ab fostenir trebayls e aduerfitats per amor. ¹

DEL FRVYT DE LA BENAUYRANÇA

DE AMOR

AMOR, dix lamich ¿es altra benauyança, mas la benauyança de aquest mon?—Amich, dix lamor, lamat es recolible, intelligible, amable, loable, honorable, ² e regraciable ab granea de bontat, duracio, poder, fauiefa, volentat, virtut e veritat; e en esta vida viuen los homens poch de temps, e han molts de empatxaments a molt membrar, entendre, amar, laufar, honrar e regraciar lamat. ³ E per ayço lamat, qui es gran, bo, faui, e los altres, vol que fia altra vida perpetual, on tots temps fia molt membrat, entes, amat, e los altres. E ayço fa lamat, per ço que fatiffaça a fa gran memorabilitat, intelligibilitat, amabilitat, e los altres; la qual fatiffaccio no faria fi no era altra vida e altre benauyança mas aquesta daquest mon; e seria lamat injurios a fi mateix e a fa gran memorabilitat e los altres, e

1. Edit. lat. Et cum patientia et labore, infituyendo fellicet laborem propter Amorem.—2. Honorable.—3. Amar, e los altres lamat.

encara a molt home just qui ab gran trebayl lo ha feruit en esta vida. E car Deus no pot effer injurios, con sia tot bo, gran, e los altres, coue que sia altra vida e altra benauyrança, en la qual se cuyla complidament lo fruyt de amor. § Amor, ¿que es benauyrança?—Amich, benauyrança es estar ab Deu en paradís, e veser eyl e fa obra, la qual ha en si mateix, e amar aquella obra sobre totes cofes, e que enfre lamat, e la visio, e lamor del amich no sia negun mija. § Amor, ¿de que es benauyrança?—Amich, benauyrança es de quatre cofes: dangels, de animes, dels corfes glorificats dels fants homens, e es de la influencia que lamat dara de gloria, a gloriejar los fants de paradís, mostrant a eyls fos secrets. ¹ § Amor, ¿per que es benauyrança?—Amich, dix amor, benauyrança es per dues cofes; una es per ço car es de la visio e amor que han los fants en Deu; altra es per raho de la fi per que son los fants creats e saluats, ço es a faber, per membrar, conexer, amar, laufar e benehir lamat: e es per ço que lamat fatiffaça a aquells qui en esta vida lo han honrat e feruit. § Amor, ¿benauyrança quanta es?—Amich, dix amor, benauyrança es aytanta con lamat ne vol donar, e es aytanta con ne pot caber en la anima dels fants, per membrar, entendre e amar lamat; ² e fera aytanta en cara con ne hauran mester los corfes glorificats e en eyls ne poran caber. § Amor, ¿quina cosa es benauyrança?—Amich, dix amor, benauyrança es actiua qualitat de plafer que lamat dona als benauyrats, per ço que en eyl sien gloriejats; e es passiua qualitat de plafer que los be-

1. Edit. lat. Ineffabilia secreta.—2. Edit. lat. Et est tanta, quantum Anima sanctorum fuerit capax recolendo, intelligendo et amando Amatium,

nauyrats fostenen per effer en gloria e en repos ab tot compliment. § Amor, ¿en paradís fera benauyrança en fuceffio de temps?—Amich, dix amor, fuceffio de temps no pot effer fens començament e fi, axi con lo fol qui fa fuceffio de temps, en quant fa dia al mati, e fa nit con es post. Mas fi l fol se mouia euiternalment, ço es, fens fi, que no fos nuyl temps a ponent, no poria effer ¹ en dia fuceffio de temps, e tots temps feria dia. En semblant manera en paradís benauyrança es temps fens fuceffio, per ço con ha començament e no ha fi; car aytant estaran los fants en paradís, con Deus en fa eternitat, per que no pora effer en paradís fuceffio de temps. § Amor, ¿on es benauyrança?—Amich, dix lamor, benauyrança es en lo cel imperial segons loch, e en los fants segons obres que han en effer gloriejats en la effencia de Deu; car en la intelligibilitat de Deu feran gloriejades totes les intellectuïta's dels fants homens, e en la amabilitat de Deu feran gloriejades totes les amatiuitats dels fants homens; e la intelligibilitat e amabilitat de Deu feran egualment de la effencia de Deu e de les obres que ha en si mateix, per fa bonificacio, magnificacio, eternificacio e les altres. § Amor, los fants ¿con han gloria en lamat?—Amich, dix lamor, los fants han gloria en lamat reuelant e mostrant lamat sa effencia, natura e obra al enteniment, volentat e memoria dels fants homens, e mouent lamat lo entendre, amar e membrar dels fants homens a pendre del gloriejament per lo entendre, amar e membrar. ² § Amor, ¿ab que han los fants gloria en lamat? Amich, dix amor,

1. Fer.—2. La versión latina no es bastante fiel en este párrafo, restringiendo algo sus conceptos ó reduciendo sus frases.

los fants han gloria en lamat ab bo, gran, euiternal, poderos, faui, amoros, virtuos e ver membrar, entendre e amar la un fant laltre, e les bones obres que haura feytes per lamat. E ayço mateix del sentir dels corfes dels fants qui hauran gloria per sentir, vesent la un laltre, e ohint los cants e les melodies qui feran en paradís a laufar e honrar lamat. ¹ § Retornar volch lamich a fer questions al amor demanant del fruyt de benauyança, del qual volch faber veritat, segons les deu maneres de questions, e demana al amor. § Amor, benauyança o paradís ¿es fruyt d amor?—Amich, dix lamor, si no fos paradís fruyt damor, no fora paradís en la derrerena si damor, e fora lo fruyt damor aquesta vida en que som en est mon, on han los amadors moltes malananças per lamat, la qual cosa es impossíbol, car si, qui es repos, no pot esser en loch de malanança. ² § Amor, ¿que es fruyt damor?—Amich, dix lamor, fruyt damor es paradís, e es per ço fruyt d amor; car fora paradís no ha neguna cosa sens trebayl, e en paradís no ha negun trebayl, e lamich ha del amor tot ço quen vol hauer. ³ § Amor, ¿de que es fruyt d amor?—Amich, dix amor, fruyt damor es de plafer d amich e damat, possèhit sens trebayl e ab gran goig e alegrança. § Amor ¿per que es fruyt damor en gloria?—Amich, dix lamor, fruyt damor es en gloria per ço que sia gloria d amadors; car sens fruyt d amor, amadors no porien gloria hauer. § Amor, ¿lo fruyt de paradís quant es gran?—Amich, dix lamor, lo fruyt de paradís es aytan gran con es lo plafer que los fants han en gloriejar

1. Este párrafo se amplifica algún tanto en la versión latina.—2. Edit. lat. In loco in quo est tribulatio dolorum et tristitia.—3. Edit. lat. Quantum vult habere, quia ip-

per les rails d'amor, enfora contrarietat, qui en lo fruyt d'amor no pot estar. § Amor, ¿quines propietats e naturas ha lo fruyt d'amor en gloria?—Amich, dix l'amor, les naturas e propietats del fruyt d'amor en gloria, son solaç d'amadors e d'amat ab tan gran dolçor e alegrança, fens tot trebayl, que major effer no pot, ni major los fants no n desiren hauer. § Amor, ¿en qual temps se cuyl lo fruyt d'amor en gloria?—Amich, dix l'amor, lo fruyt d'amor, se cuyl en gloria en tots temps, fens cessament ne empatxament; car enaxi con lo fol no cessa de luir, enaxi e molt mils lo fruyt d'amor en gloria no s'cessa de cuylir. § Amor, ¿on se cuyl lo fruyt d'amor en gloria?—Amich, dix l'amor, enaxi se cuyl lo fruyt d'amor en gloria en l'amat, con se cuyl lo fruyt de fauiefa en lentes, qui es Deu. § Amor, ¿con se cuyl lo fruyt d'amor en gloria?—Amich, dix l'amor, lo fruyt d'amor se cuyl en gloria enaxi per manera d'amar l'amat, con se cuyl lo fruyt de fauiefa per manera de entendre ¹ lentes, qui es Deu e es l'amat. § Amor, ¿ab que se cuyl lo fruyt de gloria e d'amor?—Amich, dix l'amor, lo fruyt de gloria e d'amor se cuyl ab amar; ² e al cuylir ajuda enaxi l'entendre del amich, con ajuda l'amar a cuylir lo fruyt ab entendre lo ver amat, qui es entes. § Amor, ¿qual cuyl enans lo fruyt d'amor, o l'amar o l'entendre del amich?—Amich, dix l'amor, en cuylir lo fruyt d'amor en gloria no esta temps en successio, car no ho softe la eternitat del amat; e per ayço lo fruyt tots temps es cuylit, e esta en cuylir en gloria per entendre e amar l'amat. § Amor, ¿qui cuyl mes del fruyt d'amor, o

fum fatiat.—¹ Con per manera de entendre.—² Edit. lat. Colligitur per Amare, fiet in amando Amatam.

lamar o lentendre?—Amich, dix lamar, lamar es tant intelligible e amable, que egualment vol effer per los fants entes e amat. § Amor, ¿qui es subject de aquest arbre?—Amich, dix lamar, lo subject d aquest arbre es amaficacio, ¹ ab orde de ses rails, per amar son amat.

DE LA HABITVACIO DEL ARBRE

DE AMOR

AQUEST *Arbre de filosofia d amor* pot effer habituat assumadament ² confirant e remembrant les natures que ha l amor, fegons ço que ne hauem dit en les rails, tronch, branques, rams, fuyles, flors e fruyt; car per aytal discorrimt denteniment e membrament ³ per les parts del arbre, assumadament pot effer feyt lo habituament. § Qui aquest *Arbre* fab be habituar assumadament, fab hauer habit de bona e gran amor e les altres, e artificialment fabra multiplicar bona amor e contraftar a temptacions e peccats contra mala amor; e fabra fer e folre questions damor artificiadament, e del amat fabra dir e preycar moltes bones paraules. ⁴ § Qui aquest *Arbre* fabra be, e l volra be saber e habituar, per eyl pora saber sciencies leugerament e artificiadament; car per aquella matexa doctrina que hauem donada artificiadament en multiplicar amor e per

1. Edit. lat. Inamoratio.—2. Edit. lat. Summariè.—3. Edit. lat. Quia per talem discursum.—4. Edit. lat. Multa bona.

amor, pot hom hauer manera e doctrina a multiplicar sciencia e faber en conexer lamat, e los secrets d'eyl e de les creatures; con sia ço que amar e entendre descorreguts per les rails ¹ daquest *Arbre* e per les altres parts, se ajuden la un al altre a multiplicar sciencia e amor. E per ayço, per aquest *Arbre* poran hauer gran utilitat los amadors de filosofia de sciencia e d'amor.

DE LA FI

DEL ARBRE DE PHILOSOFIA D'AMOR

CANT RAMON hac finit l'*Arbre de filosofia d'amor*, eyl lo presenta a la dona d'amor; e la dona e RAMON lo portaren a Paris, als grans fenyors e maestres ² e a lurs escolans; los quals pregaren que l'*Arbre* deguessen vefer e volguessen hauer, e per eyl fer fruyt als amadors de bona e vera amor. E si en neguna res hauia errat RAMON contra vera amor e son amat, RAMON foplegaua als honrats fenyors e maestres que lo corregissen, segons lur filosofia d'amor e de faber. ³ § Feni RAMON aquest libre pres la ciutat de Paris, en lany ⁴ de M.CC.xc.viij. en lo mes de vuytubre. E foplega aytant con poch a son amat que lo libre sia per eyl guardat, e que per eyl sia per molts bons amadors feruit e honrat, e que sien forts

1. Edit. lat. Descendentes per Radices.—2. Edit. lat. Ad ostendendum eam Venerabilibus Doctoribus et Magistris.—3. Edit. lat. Illud ad suum placitum et secundum suam discretionem corrigerent.—4. Edit. lat. Anno Incarnationis nostri Domini Jesu Christi.

combatedors contra falsa amor, qui es contra l'amor de Deu. § E la dona d'amor dix a RAMON que presentas *Philosofia d'amor* en lati al molt noble senyor, faui e bon rey de França, e en vulgar a la molt noble, fauia e bona regina de França, per ço que l multipliquen en lo regne de França, a honor de nostra dona fanta Maria qui es sobirana dona d'amor.

LIBRE DE ORACIO

☩ DEVS, AB VOSTRA HONOR
comença RAMON LULL lo LIBRE DE ORACIO.

DEL PROIECH

ON molts homens desiren saber hauer manera per la qual sapien molt be pregar e amar Deu de molt alta e gran amor, per aço fem aquestes oracions, on donam doctrina a molt altament e ordonadament pregar e amar Deu. Com sia aço que Deus, qui ha molt gran plafer con hom lo prega e lama molt altament e feruentment, no s defen ni s cela a aquells qui ab gran amor e feruor lo preguen e l clamen; ans per sa bontat, granea e caritat, humilitat, justicia e pietat,

exoeix, dona e perdona a tots aquells e aquelles qui l faben pregar e amar. § Enaxi con Deus es enans, en temps e en dignitat, que totes cofes, se coue primerament que hom lo prech e l am, enans per fa bontat e noblea que per la utilitat de si mateix e son prohisme. E per ayço començam enans eyl pregar e amar per eyl mateix honrar, que per nostra utilitat. § Aquest libre es departit en .xij. parts, les quals son aquestes, ço e a faber: Vn Deu, trinitat, dignitats, Jhesuchrist, nostra Dona, angels e fants, christians, infaels, morts, amichs e parents, pregar per si mateix, e fer gracies. E departim aquest libre en moltes parts per ço que preguem Deu per moltes cofes, e que en totes aquelles l amem. E encare per ço que un dia hom lo prech per una, o per dues o per mes de les parts, e altre dia lo prech per les altres parts, e que hom torn cap a la primera.

CAPITOL PRIMER

DE VN DEV¹

ADOR² vos, Deus, fenyor glorios, en vostra unitat, un Deu tan folament, un fenyor, un creador, un poderos de tot quant es. E vos, fenyor, enaxi essent³ un Deu, no poden esser molts Deus, mes tan folament vos, con sia aço que la vostra unitat sia eternal e infinida e complida de tots bens e de totes perfeccions. § Enaxi, fenyor, con vos ador,⁴ e us crech, e us benehefch com a un Deu, un creador, un fenyor, un poderos de tot quant es, vos present e us do tot mi, en tant que no vuyl membrar, entendre ni amar neguna unitat tant con la vostra. E totes quantes unitats membrare, entendre e amare, totes les vuyl membrar, entendre e amar per honrar e feruir la vostra sancta e gloriosa unitat. § Ador⁵ vos, e am vos, fenyor, per vostra una bontat, una granea, una eternitat, un poder, una

1. Oracio de un Deu.—2. Aor.—3. Esser.—4. Aor.—5. Aor.

fauiesa, una volentat, una virtut, una veritat, una gloria, una fi e compliment de tot quant es. § Senyor, a la vostra unitat do e present tota la mia unitat, e tot mi un; e totes les cofes que en mi son unes, vuyl que sien de les vostres unitats, les quals hauets en propietats perfonals e en dignitats. E vos, fenyor, per pietat, gracia e caritat, prenets ma unitat a honrar e feruir la vostra unitat, e les mies unitats totes sien a honrar les vostres; e aço en aytant ¹ que en mi negun no haja part ne poder, mas vos tan folament, qui fots un Deu, creador, fenyor e compliment de tot ço qui es, e qui fo, e qui fera.

CAPITOL II

DE TRINITAT

DIVINA, molt alta e sancta trinitat! Vos ador, ² vos am, vos lou e benehesch de totes mes forçes ³ corporals e espirituals; e a vos, ⁴ gloriosa trinitat, desig honrar e feruir tots los temps de la mia vida. § Vos, sancta trinitat, fots Deu pare, Deu fill, Deu fant esperit, e tots tres fots vos un Deu simple, etern e infinit, e qui compren e guerna tot quant es. E per ayço, sancta trinitat, vos do e vos present ⁵ la trinitat de la mia anima, qui es de memoria, enteniment e volentat, e totes tres son una anima creada a ymatge e a femblança vostra, per ço que ella sia mirayl on vos pufcam conixer, e ab qui us puf-

1. En tant.—2. Aor.—3. Totes les mies forçes.—4. E vos.—5. E us present.

cam membrar, amar, conexer ¹ e feruir. § En vos, gloriofa trinitat, ha un pare e no molts, com sia aço que aquell sia tan bõ, e tan noble, e tan eternal e infinit, qui abast a effer un pare de un fill Deu qui es tot eyl engenrat de tota la sua essencia e natura; e es fill qui abasta enaxi a effer un fill complit de totes perfeccions, con abasta son pare. ¶ § ¡Gloriofa, fançta trinitat! En vos ha un Deu fant esperit, qui es amor, e caritat, e ardor del pare e del fill; car en vos lo pare ama lo fill aytant com si mateix. E aço fa per ço con lo engenra e l compleix de tot si mateix eternalment e infinida; car lo fill se enten fill del millor pare qui pufca effer entes a lo millor fill qui pufca effer; e per aço ama son pare eternalment e infinida aytant con si mateix. On per raho de ayço, del amor que se han en vos lo pare e lo fill, es lo fant esperit espirat, e es conjuncçio d amdos en una amor, caritat e ardor d amdos, e es egual en valor, noblefa, virtut e amor d amdos; e coue effer enaxi un fant esperit, con un pare e un fill. § ¡Excellent e alta trinitat! Vos fots pare, fill e fant esperit, e eyls fon vos, e vos fots Deu, e Deus es vos. E tot ço qui es en vos e de vos, tot ho ador, ³ e ho creu, ⁴ e a tot fas reuerencia e honor, ab tota la trinitat de la mia anima. E placia a vos que tota la mia trinitat sia en vos honrar, benehir e feruir tots los temps de la mia vida, e encara apres la mort, en la ⁵ vosfra prefencia perpetualment en gloria. § ¡Amorofa, fançta e poderofa trinitat diuina, e de tots bens complida! A la vosfra femblança hauets creada ma memoria, mon enteniment e ma volentat; car en ma-

1. Confrir. — 2. Abasta a fon pare. — 3. Aor. — 4. Ho crech. — 5. La mort e en la,

memoria ha natura de membrant, ¹ membrar e membrat, e tots tres son una memoria; e n mon enteniment ha natura de entenent, ² entes e entendre, e tots tres son un enteniment; e n ma volentat ha natura de amant, ³ amat e amar, e tots tres son una volentat e amor. On per ayço, ⁴ fançta, alta e humil trinitat, vos clam merce per pietat, que pus la mia memoria e enteniment e volentat hauets creats a vostra semblança, prech vos que les prenats a vos membrar, conexer e amar, honrar e feruir per tots temps e de totes lurs forçes, con sia ço que les unes semblances se responen ab les altres en vos sanctificar e benehir. ⁵ § ¡Oh, molt alta trinitat! Vos hauets posada vostra semblança en les creatures, per ço que ab aquella semblança ⁶ vos pusquen mils membrar, conexer e amar, honrar e feruir; enaxi con en los angels, en qui es trinitat de memoria, enteniment e volentat; e qui es en lo sol e en les esteles, en qui ha natura de inluminant, inluminat e inluminar; e es en lo foch, de escalfant, escalfat e escalfar; e en la vegetatiua de vegetant, vegetat, e vegetar; e en la fenfitiua de fentint, fentit e fentir; e en la ymaginatiua de ymaginant, ymaginar e ymaginat; e en la racional de racionant, racionat, e racionar; e en bontat de bonificant, bonificat e bonificar, e enaxi de totes les altres creatures. On per raho d'ayço, fançta trinitat gloriofa, vos prech humilment e deuota, ab tots los poders de ma anima, que us venga ⁷ de plafer que los homens qui son errats, e de vos no han conexença ni membrança, e qui vos no amen, ans vos descrehen, que per les vostres semblances,

1. Natura membrant.—2. Natura entenent.—3. Natura amant.—4. Per raho d'ayço.
—5. Bendir.—6. Aquelles semblances.—7. Que venga.

les quals en les creatures hauets pofades, los inluminets a vos membrar, amar e conexer, creure, obehir e feruir, per tal que vos en eyls fiats honrada, laufada e benehida, e que per vos, a la voftra perpetual gloria pufquen venir.

CAPITOL III

DE LES DIVINES DIGNITATS ¹

DE BONEA

SENYOR Deus! Vos fots bo per voftra bontat; e vos e voftra bontat fots un Deu e una cofa mateixa. On con vos fiats bo per natura de voftra bontat, la natura de voftra bontat vos requer que vos engenrets en vos mateix e de voftra bontat aytant e gran be ² con vos fots, e con es voftra bontat. E vos, Deus pare, feyts ayço, en quant engenrats Deus fill de voftra bontat, qui es aytant bo con vos e qui es voftra bontat, per ço car deyla l'engenrats. E ayço mateix es, fenyor, de la bontat del fant esperit, la qual vos e l'vofstre fill espirats. On, per ayço, ador, glorifich e benehesch la voftra molt alta e fancta bontat, eternal e infinida, de la qual e per la qual feyts aytant de be con eyla e vos fots. § ¡Glorios Deus! Per ço car vos fots bo, hauets creat bon fetgle, qui es bo per creacio e per natura. Mas, fenyor, los homens, qui fon mals e peccadors, per peccat l'affoylen e l'almaten,

¹. Este titulo falta en uno de los códices que se confrontan, numerándose en él cada una de las dignidades divinas como otros tantos capitulos.—². Bo,

e lo defuien de la fi perque lo hauets creat. E ayço, fenyor, es gran mal que los homens¹ sien mals, los quals destruen e affoylen lo mon e eyls mateixs; e si vos no ls perdonats hauran ne mal de pena perpetuament, qui fera lo major mal que effer pufca, e qui durara tots temps. On con vos, fenyor, fiats tan bo per vostra bontat, sia de vostra merce e misericordia² e pietat que ns façats effer bons moralment, pus que ns hauets feyts bons per natura; e que tot lo mon sia bo en vos amar, honrar, benehir e feruir. § Tant fots, vos, fenyor, ple de gran bontat, que per vos mateix fots digne de effer amat, laufat, honrat, benehit³ e feruit; e molt mes vos deurien amar los homens per ço car fots bo, que per la lur utilitat ni per pahor⁴ de les penes infernals, con sia ço que la vostra bontat sia dona, e la nostra sia feruenta; e vostra bontat sia eternal e infinida, e la nostra sia poch en tot quant ha en fi mateixa e per fi matexa pot ha-uer. § ¡Diuina e molt alta e noble bontat! Placia us que jo haja bon membrar, bo amar, e bo entendre, con sia ço que nuyl hom no degue vos membrar, entendre ni amar ab malea e ab peccat;⁵ car no s coue que ben sia ab malea e ab peccat membrat, entes e amat. § ¡Bontat diuina e gloriosa! No abasta a home membrar, entendre e amar en vos contemplar, honrar e feruir, si l membrar, entendre e amar es poch e no gran, e si no perfeuera longament, e que hom de ço no faça tot son poder. E ayço es car vos fots bontat gran, eternal, poderosa e complida de tots bens, e digna de

1. Que homens.—2. Merce, misericordia.—3. Obehit.—4. Temor.—5. Que tot hom degue vos membrar, entendre e amar sens malea e sens peccat.

tot honrament e honor; per que us clam merce ab plors, fufpirs e amors, que la mia anima façats molt bona, gran e poderofa en vos molt membrar, conexer e amar, e en ayço perfeuerar per tots temps en vos benehir e n vos laufar e feruir. ¹

DE GRANEA

GRAN fenyor eternal e infinit! La voftra granea es la voftra infinitat; e vos, per voftra granea natural, hauets natura que en vos sien grans ² de voftra granea; axi con lo fill, qui es gran Deu de la granea de Deu lo pare; e lo fant esperit, qui es gran de la granea de Deu lo pare e de Deu fill; e tots tres fon tan grans que fon una granea fimple, eternal e infinida, e un Deu en qui no ha ninguna poquea. § ¡Senyor Deus! Si vos no fossets gran per natura, e la voftra natura no hagues en fi matexa propietats perfonals e grans, fora ociofa, e no pogra effer gran. On per ayço que fia gran e no fia ociofa, ha en eyla gran paternitat, filiacio e espiracio per natura de engenrar e de espirar; e ayço en tant que, tota infinida, tota es gran ³ en bontat, eternitat, poder e amor. § ¡Amorofa e diuina granea, infinida e complida de tots bens! Jo fon poch, e volria effer gran en vos amar, membrar e conexer, con fia ayço que ab poch membrar e entendre e amar, qui poch duren, hom no us pufque molt amar, entendre e conexer. On per raho d'ayço, vos clam merce,

1. En vos benehir e feruir.—2. Que vos fiats gran.—3. Que tota es gran.

per pietat, quem façats tan gran en virtuts, que negun peccat ni vici no pufcha apoquir la mia anima ni ls meus defirs, e m donets poder gran en vos amar e feruir, honrar e benehir, e que git grans fufpirs e plors ab amors e defirs ¹ en vos molt amar, entendre, e membrar, e feruir, e honrar.

DE ETERNITAT

DEVS fant, qui fots començament de tot quant es! Vos fots eternal per voftra eternitat, la qual eternitat ador, e a eyla fas reuerencia e honor; car eyla es tan folament sens temps, sens començament e sens fi; e eyla esta a tot quant es, deuant per duracio e per noblefa; e eyla mefura e compren tot temps e mouiment e tot ço qui es creat e començat. § Vos, fenyor Deus pare, per voftra eternitat, engenrats Deu fill eternalment e infinida, e engenrats lo de voftra eternitat e infinitat. E per ayço vofre Deu fill es eternal sens començament, temps, ne mouiment, e eternalment es engenrat, e eternalment fera engenrat; ² e ayço mateix, vos, Deus pare, e vos, Deus fill, feyts en ³ Deu fant esperit, lo qual espirats eternalment e infinida. E car per vos, fançta e gloriofa eternitat, totes aqueftes cofes se poden fer e complir en la fançta deytat, per ayço vos ador, e us am, e us fas reuerencia e honor. § ¡Poderos Deus! Per voftra eternitat dura tot quant es, e per eyla es tot governat e foftengut,

1. Sufpirs, plors e amors e defirs.—2. En un códice falta esta última frase.—3. De.

car si eyla no era, tot ço qui es creat tornaria a no res, de que es creat. Mas eyla ho mante e ho fofte; on per raho de ayço tot ço que es, es obligat a honrar e feruir voftra perdurable e gloriofa eternitat; per que jo, fenyor, qui per eyla fom fofsentat, do a eyla e prefent tota ma duracio, per eyla honrar, laufar, amar, fanctificar e feruir. § A vos, fancta e molt alta e diuina eternitat, ¹ deman gracia, per pietat e merce, quem façats durar mon membrar, mon entendre e mon amar ² en vos honrar e feruir, per ço que longament vos pufca membrar, entendre e amar, vos e les altres noblefes qui fon en vos e per vos. Car aytant con los homens pus continuament ³ vos membren, e us entenen, e us amen, mes fe exalçen en vos amar, honrar e feruir, e mes fe enamoren ⁴ de vos e d'ayço qui es en vos e per vos. § Gloriofa eternitat! Sia de voftre plafer que en mi no duren falses ⁵ e vans pensaments, con ⁶ vos fiats veritat; ni en ⁷ mi no dur mala volentat, con vos fiats volentat tota bona. ⁸ E car vos fots fanctetat, no lexeys en mi durar peccat, car no s coue que neguna cofa dur que fia a vos contraria, com fia ayço que tot quant es, deja durar per vos amar, honrar e feruir. E per ayço fia de voftra merce que en mi duren veres, bones e virtuosfes cogitacions, pensaments e amors, oracions e deuocions, contriccions, fatiffaccions, lagremes, fufpirs e plors.

1. Molt alta eternitat diuina.—2. Mon membrar, entendre e amar.—3. Continuadament.—4. Anemoren.—5. Falfos.—6. Cor.—7. E en.—8. Con vos fiats tota bona. En otro còdice: Con vos fiats bona.

DE PODER

SENYOR Deus! Vos hauets poder natural, eternal e infinit, per lo qual e del qual podets eternals e infinides diuines perfonas. ¹ E de voftra natural bontat podets infinit e eternal be; e de voftra natural granea, infinit e eternal gran; e enaxi de totes vofbres dignitats e virtuts. E per ayço, fenyor Deus, qui fots pare, podets aytant de voftre poder, con es voftre poder; e podets aytant de voftra bonea e granea, con eyles fon. E ayço aytant con ² vos podets Deu de vos mateix engenrar e produhir; e ayço mateix podets vos e voftre fill en espirar lo fançt esperit; e tots tres podets effer un Deu, una efferencia, una natura, una bontat, una infinitat e una eternitat. On per raho d ayço ador e am voftre poder eternal e infinit, e a eyl fas reuerencia e honor de totes mes forçes corporals e espirituals. E tot lo meu poder sia, fenyor, del voftre poder, e no de negun altre poder, ni encara no sia de fi mateix, ans sia feruent ³ e sotfmes del voftre poder e del voftre voler, e de tot ço qui es en vos, ⁴ e per vos. § Poder, fenyor, que hom ha en vos membrar, entendre e amar, honrar, laufar, benehir e feruir, es molt bo, gran, fançt e virtuos poder. Mas poder que hom ha en vos oblidar, ignorar, defamar, defonrar, defferuir, maldir e menysprefar, aquell es molt mal poder, e s poder don hom ve a perpetuals mals e a penes, ⁵ e hom pert perpetuals glories e benediccions. On per

¹ Eternals e infinides perfonas.—² En tant com.—³ Serf.—⁴ De vos.—⁵ E penes.

raho d ayço sia de voftra merce e pietat, que vos leuets de mi tot aquell poder ab que hom vos pot ¹ defferuir; e que en poder de amar, membrar e entendre vos me façats perfeuerar continuament tots los jorns de ma vida. § ¡Diuiual poder! Tots los poders creats fon per vos, e fens vos no ferien; per que us clam merce, per pietat, que tots los poders corporals e efpirituals que m hauets donats, façats a mi metre en lo voftre honrar, amar, laufar, membrar e entendre; e en tant que en mi los poders que m hauets donats ² no hajen neguna ociofitat, ans fassen tot quant pufquen, e encare fassen mes de fon poder ³ en vos feruir, ab ajuda, gracia e benediccio del voftre liberal poder, que pot del meu poder fobre cors de natura. § A vos, liberal e diuinal poder, deman poder gran e durable de amar, membrar e entendre, pregar, cogitar, riure, plorar e fufpirar; e ab aquell eus pufca ⁴ feruir, laufar e benehir, e a mi e a mos prohifmes pufca fatiffer, e caritat, fe, efpèrança e les altres virtuts pufca hauer, e en eyles pufca perfeuerar tro a la mort; en la qual mort me donets poder de penedir de mos peccats, e de ço que no us he molt mes amat, honrat e feruit.

DE SAVIESA

COMPLIT Senyor, fens negun deffayliment, qui hauets e qui fots fauiefa eternal e infinida! La voftra fauiefa ador, lou e beneefch, e en eya creu ço que no pufch

1. Poder per hon vos pot.—2. Dats.—3. De poder.—4. Sufpirar, ab que us pufca,

entendre, e per eyla enten tot ço que enten, e a eyla ¹ deman entendre ab que pufca entendre tot ço que defir entendre en vos honrar, amar e feruir, e per vos fer entendre a aquells qui no us faben, ne poden vos entendre. § Senyor Deus! Per la voftra fauiefa entenets vos effer Deu; e effer bo, gran, eternal, poderos e complit de totes perfeccions. E car vos, fenyor, vos entenets aytant bo, gran, eternal, poderos con vos fots, per raho d ayço entenets per natura que vos, qui fots Deu, podets Deu de Deu; qui fots bo, podets bo de bo; e qui fots gran infinidament, de vos podets gran infinit, e de voftra eternitat entenets que podets eternar de eternitat, e de voftre poder poderos, e de voftra fauiefa faui, e de voftra amor amoros. On per raho de voftre natural entendre, engenrats e produhits ço que entenets per natura, e enaxi podets, Deu de Deu, e bo de bo ² e gran de gran, eternal de eternal, e poderos de poderos; e aço coue effer de necessitat, per ço que no entenats voftre poder ocios, ni voftra deytat, infinitat, bontat e eternitat. E per ayço, fenyor, ador, am, membre e enten la voftra fançta fauiefa, e a eyla a feruir me do, e m ofir ab tot mon enteniment, ma membrança, e ma amor, e ab tot ço qui es en mi. § Senyor! Sauí lo meu ³ enteniment hauets creat per vos entendre; e enaxi com la mia volentat hauets creada per que am vos e mes vos que si mateixa ni tot quant es creat, hauets creat mon enteniment per ço que entena vos, e mes vos que si mateix ni totes creatures. E car jo enten que poch vos enten, e enten que moltes co-

1. E en ella.—2. Bo de bon.—3. Senyor fançt! Lo meu. En otro códice: Senyor! Lo meu. La versión castellana dice: Señor santo! Vos habeis criado mi entendimiento etc.

fes embarguen mon enteniment a vos entendre, per ayço vos clam merce, per voftra humilitat e pietat, e voftra gracia e caritat, que m fassats vos mateix e ço qui es en vos, molt entendre; car on mes pore ¹ entendre voftra bontat, granea, eternitat e poder, mes vos pore amar, honrar, membrar, laufar ² e benehir. § Senyor, jo enten que so gran peccador, e enten que n lo mon ha ³ molt de mal, e enten que vos fots gran perdonador e amador de gran be. E per ayço defir ⁴ entendre en mi molta de contricció, fattiffaccio, molts de plors, e moltes amors, e que en lo mon fos gran ⁵ be, e no gens de mal, per ço que per tot lo mon e per tots homens fofsets amat, conegut, honrat e feruit, laufat ⁶ e benehit, e que tuyt vos entenessem vertaderament en ço que fots e que feyts, e molt humil e piados, perdonador e endreçador de tot be.

DE VOLENTAT

DIVINA e molt alta volentat! En vos ha natura de amant, amat e amar, per ço que tots tres sien en vos amor e de amor, e que Deus am Deus, e sia amat per Deus, ⁷ e que de lur gran amor eternal e infinida ixca Deus eternal e infinit qui sia amor damdos. On per raho d ayço vos ador e us fas reuerencia e honor a mon poder; e a vos do ma volentat e ma amor a vos amar, feruir, laufar ⁸ e benehir. § Volentat diuina, vos hauets creada ma

1. On pus pore.—2. Lohar.—3. Lo mon hi ha.—4. Defig.—5. Sia gran.—6. Lohar.—7. Falta esta frase en uno de los códices que se tienen á la vista.—8. Lohar.

volentat en vos amar, e que am totes aquelles cofes que vos amats e volets; e tot ço que ma volentat amara, am per intencio que vos pufca amar e que us fassa als homens amar, honrar e feruir. Per que us clam merce que fia vostre plafer que vos fassats mon cor casa ¹ e cambra de vostra amor; e en tant que en eyl no pufca caber ni entrar altra amor mas la vostra. E ayço requer raho, pus que la hauets tota creada ² a vos amar, honrar e feruir. § Gloriofa volentat! Neguna volentat no pot effer bona ni gran si no ama bon amat e gran; e aytant com l amat es pus gran e pus bo, pot mes effer amat. E car vos, fenyor Deus, fots lo pus bo e gran amat que effer pufca, desir ³ vos amar, per ço que ma amor fia bona e gran; empero mon desir no poria jo complir fens que no fos per vos amat. Per que fia de vostra gran bontat, pietat e humilitat que m fassats vos mateix amar, per ço que vos pufca molt amar; com fia ayço que molt amar, e que l amor fia bona, es lo major be e la major utilitat e la major alegria que hom pufca haueu en fa volentat. § Senyor Deus, desir a vos amar, per ço car vos amats; e desir amar vos, per ço car vos amats vos mateix. E car vos gran amor hauets en amar, desir que ma amor fia + gran, per ço que us pufca ⁵ amar ab gran amor. E car vos amats continuament e perfeuerantment, desig continuar en vos amar; e d aytant com he cessat e son ocios estat en vos amar, he contriccio e dolor, e m planch, fufpir e plor. Amoros Deus, no m lexets amar mal, pus que vos fots bo; ni amar vici ni peccat,

1. Caíra. En otro códice: Casser. En ambas formas encontramos escrito este vocablo, además de la del texto. ¿Podrían las dos corresponder á las palabras arábicas *Cafra* ó *Caser* (palacio), de las que, juntándose el artículo al sustantivo, se ha formado la castellana *Alcazar*?—2. La hauets creada.—3. Desig.—4. Fos.—5. Pogues.

pus que vos fots virtut e fanctetat; ni no softengats que am mes ni tant neguna cosa com vos, pus que vos fots digne de effer mes amat que tot quant es. E costrenyets mon voler a effer obedient al vostre, pus que a eyl lo hauets creat; e pus que la vostra volentat es dona, sia la mia volentat feruenta, e en tot ço que vol vostra volentat, sia ma volentat humil, leyal, pacient e deuota. § ¡Ah, diuina e gloriosa volentat! De vos he temor, per ço car son a vos estat defobedient moltes vegades; e la temor es gran, per ço car la defobediencia es estada molt gran; e tem mes vos, car no us he molt amada, que no fas per los mals infernals, com sia major mal vos no amar, e altres cofes mes que vos amar, que infernals e perpetuals mals fofferir. § Vos, diuina volentat, fots flor de rosa, de viola, d'englantina e de liri qui floreix e grana en los justs e peccadors; flor d'amor qui hom enamora ¹ en vos desfiar, e per vos amar, honrar e seruir fa los homens plorar, suspirar e de foch d'amor los puriffica e ls fa vestir. § ¡Amoros e glorios Deus! Enaxi com vos he adorat, amat, laufat e benehit, e a vos he feyta reuerencia e honor ab la vostra bontat, granea, eternitat, poder, fauiesá e volentat, vos ador e us am e us fas reuerencia e honor ab vostra virtut, veritat, gloria, e fi, ² e compliment, e ab totes les altres dignitats vostres, virtuts e propietats; e a totes me do e m coman corporalment e espiritual, e a totes deman gracia, ajuda e benedictio con ab eyles vos pusca molt amar, honrar, laufar e seruir.

1. Anemora.—2. Gloria, fi.

CAPITOL IV

DE NOSTRE SENYOR DEV JHESVCHRIST

DE ENCARNACIO

JHESVCHRIST! Senyor, qui fots ver Deus e ver home! A vos am, e a vos desig amar per tots temps, ab tota ma volentat e amor; car vos, senyor, fots concebut per gracia ¹ del fançt esperit, que per les paraules del angel fant Gabriel, espira nostra dona fanta Maria, com vos concebe ver hom, e eyla ² estant verge, fens paria de home. § ¡Amoros Jhesuchrist! Vos fots amoros e amor, per ço car per Deus fançt esperit, qui es amor e d amor, fots concebut; e fots amor e d amor, per ço car en la amor que hac nostra dona al fançt esperit qui la spira e la enamora, fo fet home Deu, home de nostra Dona, Deu de Deu, en quant fots Deu fill de Deu pare. E Deu fançt esperit feu la conjuncçio e l ajustament de vostra natura diuina e natura humana, en tant que de amdos ³ fots home Deu; fots Deu per la diuina natura, e fots home per la humana natura. On per raho de ayço vos vuyl amar, honrar, adorar e feruir; e vos vuyl pregar, pus que fots espirat de fançt esperit, que m fallats espirar al fançt esperit, com haja a vos gran amor, ⁴ e que per vos molt amar e feruir en est mon, pufca molt trebaylar, molt desirar, molt suspirar e plorar. § En vos, Jhesuchrist, ajusta fançt esperit

1. En gracia.—2. Hom, eyla.—3. D amdues.—4. A vos molt gran amor.

diuina natura e humana, en tant que vos sots un Deu persona ¹ e un home Deu. E per ayço, senyor, desir que ab ² vos fos ajustada la mia anima en vos membrar, entendre e amar; e ayço en tant que res als no membras, ³ ni entenes, ni amas, mas vos e vostre honrament; e tot quant jo faes ⁴ corporalment ne spiritualment, que tot fos per intencio de vos honrar, seruir e benehir. § Jhesuchrist qui sots concebut per lo sanct esperit, e qui sots foch, ram e flor de sanctetat e d amor, deffenets me e guardats me del mal esperit qui es enemich del bo sanct esperit per qui sots concebut, e mon amar e la mia amor multiplicats en bontat per ço car vos sots bo, e en granea per ço car sots gran, e en duracio per ço car sots perdurable, e en poder per ço que pusca contrastar al mal esperit, qui m contrasta a vos amar, honrar, benehir e seruir, e fer amar e grahir als homens, per ço que a la vostra gloria puscam ⁵ venir a vos amar e seruir.

DE NATIVITAT

SENYOR Deus! Vos nasques de fembra verge, qui vos concebe estant verge; e vos nasques home en lo mon. On per raho de ayço, ador vostra sancta e miraculosa natiuitat. Sancta es, car es de sanctetat qui es Deu nat, es nat en lo mon, e en humana natura es personat, car home Deu es nat. Miraculosa, senyor, fo vostra natiuitat per ço que cant nasques, vostre cors passa per cors qui no s.

1. Sots una persona Deu.—2. Que en.—3. Membres.—4. Fes.—5. Pusquen.

corrompe, ¹ ni se obri, en tant que un cors passa per altre estant aquell cors entegre, cerrat e no corromput. E aquef- ta tan fancta e tan gloriosa e tan noble natiuitat, vuyl, fenyor, tots los jorns de ma vida amar, honrar, laufar e benehir. § Jhesuchrist, vos fos concebut en virginitat, e en eyla nat; e per ayço amas hom en vos mateix virginitat; per que us clam merce, per pietat, que a la mia volentat donets verge voler, ço es, fenyor, que de eyla lo meu voler nasca pur e beyl e munde ² en vos molt amar e desirar, e que males amors no l ensutzen ni l corrompen, per ço que ab eyl vos pusca amar, desirar, honrar, adorar e sanctificar per foch de caritat e d amor. § Senyor, vos nasques ³ en lit de virginitat e de humilitat; de virginitat per ço car de nostra dona santa Maria verge nasques, ⁴ e lo lit fo molt humil, car poch infant nasques, ⁵ e en esta- ble, qui es lit poch en honrament, e qui es comu a les besties; e encare que per petits draps, e pochs adminif- tradors fos feruit. On per ayço vos prech, fenyor, que los meus desirs e totes les mies cogitacions e ymagina- cions sien lits de bons pensaments, vergens, sens futzura, humils per caritat e amor, e per conexer la pobresa que he per natura, car fon de no res creat, e per custumes, car he peccat, e vos no he tant amat, honrat e feruit, com fon a vos feruir e honrar e benehir, obligat. § Se- nyor Deus humil e piados! Aquella volentat es verge qui es sens peccat, e aquell enteniment es verge qui enten de vos veres cofes, e aquella memoria es verge qui vos e vostra virginitat e valor membra ab desir e ab plaser de vos laufar e fer laufar. E per ayço, fenyor, a la vostra

¹ Rompe.—² Munda. Otro códice: Mundat.—³ Nasquift.—⁴ Nasquift.—⁵ Nasquift.

fancta gloriosa e maraueylosa virginitat deman verge membrar, entendre e amar, per ço que ab eyls vos pusca adorar e contemplar, e contra luxuria pusca effer tots los jorns de ma vida. Home qui es en peccat, es nat en mal e en colpa per mala volentat; e car jo son peccador, deman natiuitat sancta a la vostra sancta natiuitat, enaxi que nasca de ma volentat sanct voler e sanct amar, de lo meu enteniment nasca sanct entendre, e de ma memoria sanct membrar; e que tots tres contemplen, fruefquen e benehesquen, adoren e seruesquen la vostra gloriosa, sancta e beneyta natiuitat, vestida de sanctetat e de virginitat.

DE PASSIO

JHESUCHRIST! Senyor, adorar, amar e contemplar vos volria en la vostra sancta e gloriosa passio, per ço que de vos me pusques ¹ enamorar, e per amor vos desiras honrar, lausar e feruir. ² On per raho de ayço, vuyl entendre e membrar aquelles fonts de amors, qui per les espines agudes de vostra corona, gitaren flors vermeyles, roses de fanch, flors ben olents qui decorrien per vostre ³ cap, don exien e decorrien e acolorauen vostra cara e vostre ⁴ cors, lo qual pintauen de vermeyla color. E de aquelles roses e flors, senyor, me enamor, e per eyles suspir, planch ⁵ e plor; roses cuylides e exides de pietat, humilitat, misericordia e amor; roses qui cuyliren lo hu-

1. Pogues.—2. Honrar e feruir.—3. Voftron.—4. Voftron.—5. Plant.

manal linatge que huiets perdut, e a vos amar, conexer, feruir e honrar lo retornaren. § Senyor, vos, gitarets¹ lagremes ab fuspirs d amor en vofres uyls,² e de vofres uyls per vostra cara, e per tot vostre cors. Aquelles lagremes, fenyor, vuyl membrar e amar, per ço que m fassen fuspigar e plorar la greu passio que fostengues per nos amar e saluar; lagremes que de fons³ exien, per ço que nostres peccats fossen delits, e nostres animes e nostres corfes fossen lauats, blanchs, e del original peccat mundats. § Vos, fenyor, fuspirts per amor, e per gran foch de amor hagues gran fet, la qual fet huiets, fenyor, per ço car de vostre cors tota vostra humiditat exia, e dintre romania foch d amor qui obria les fonts don la fanch, fuor e lagremes exien. Aquella tan gran fet d amor vuyl amar, e en eyla tan fouen cogitar e membrar, tro que m faça vos tant amar, que mon cors ne sdeuenga en deffecar e languir per amar, e mon cor en fouen fuspigar, e mos⁴ uyls estar en grans lagremes e plors; los quals fuspirs e lagremes me sien rofes, violes e amors. § Jhefuchrift! Senyor, vofros braços e mans foren clauats; braços qui han forçes don ixen totes altres forçes; braços qui abraffen los vofres amadors qui de la passio que vofres braços e mans fostengueren han pietat e dolor; mans qui formen e fan tot quant es de be, e mans qui donen e perdonen. On per ayço, fenyor, ador vofres braços qui d amors mon cor abraffen. A les vofres mans, fenyor, deman perdo e do; e eyles volria bayfar, e a eyles⁵ coman mon desirer e la mia amor. E sia de vostre plafer, fenyor, que les mies mans no fassen altres obres mas

1. Gitas.—2. De amor de vofres uyls.—3. Fonts.—4. E a mos.—5. E en eyles.

aquelles per les quals les vostres gloriofes mans pufca amar, honrar e feruir. § Piados Senyor! Vostre glorios costat fo ubert e naffrat, per ço que n exis aygua e fanch damor; costat que de dins era tan escalfat damor, que couench que n exiffen flors blanques e vermeyles; blanques per ço que nos qui per peccat erem futzes, mundassets; vermeyles, per ço que nostres corfes enamoras. Aquella naffra, fenyor, don tantes violes, liris, e roses ixien, ador; e per eyla planch, ¹ fufpir e plor, e eyla desir honrar, feruir e laufar tots los temps de ma vida. § Vostres peus, fenyor, foren clauats en la creu ab un gros clau agut e punyent; peus qui anaren per bones e fanes carreres; peus qui a nos mostraren de anar a perdurable repos, e a fugir ² a perpetual ³ mal e trebayl; peus, los quals volria bayfar e tenir, e sobre eyls fufpirar e plorar, e la fanch que n ixia ⁴ en ma bocha cuylir; peus, los quals ador, a eyls fuplich e fas reuerencia e honor, e a eyls do los meus per ⁵ eyls honrar e feruir. E les carreres dels vostres peus fets, fenyor, als meus peus tenir. § Ador, fenyor, la greu dolor e la greu passio que al vostre cors faes per la nostra amor fostenir; e per aquella tan greu dolor e passio, desir grans trebayls, e grans penes fostenir. E per ço que enaxi com vos me lauas e nedejas, e mundas del greu e mal peccat original ab gran dolor e passio, que enaxi ab trebayls e dolors, vostres honraments e lahors pogues procurar, e vos fehes molt a les gens amar, membrar, entendre, laufar e feruir. E encare tant ne volria trebaylar, tro que a mort ne pogues venir. § Glorios Jhesuchrist! Vos moris en la creu, per ço que

1. Plant.—2. E fugir.—3. De perpetual.—4. Que aniria.—5. Los meus peus per.

donassets a nos vida; e moris per amor de nos, per ço que nos fossen saluats. E en la vostra mort hauiets plafer, per ço car era mort d amor; e hauiets dolor per ço com vostra mare gran dolor hauia de vos; e voliets hauer gran passio e dolor, per ço que ns saluassets, e ab eyla ¹ fatiffessets del greu e mal peccat original, lo qual ab passio greu, dolor e mort couench esser delit, per ço car ab delit ² e plafer que Adam hac en menjar lo fruyt, fo establit. On per raho de ayço, fenyor, desir per la vostra mort morir, e per vos grans trebays e passio sostenir. § Jhesuchrist! Senyor, vos fos deuaylats de la creu, e en moniment nou posat e soterrat, al qual moniment volria venir, per ço que sobre eyl suspiras e ploras, e vostra greu passio e mort membras. E jo ne he gran dolor, con ³ no hi pusch venir; e planch e plor, car als farrahins, qui en vos no crehen, lo veig possehir. E encare planch, suspir e plor, per ço car los christians veig tant negligents en recobrar lo sanct sepulcre per vos honrar e feruir.

DEL DEVAYLAMENT ALS INFERNES

JHESVCHRIST amable e temable, e qui fots digne de tota honor! Con fos mort en la creu, la vostra sancta anima gloriofa deuayla als inferns, hon era Adam e los sancts pares en tristicia e en dolors, qui vos esperauen, per ço que us veheffen, e que eyls dels inferns los traheffets. Aquella vostra sancta anima, fenyor, los aporta redemp-

1. Ab aquella.—2. Delit.—3. Car.—4. Anima los aporta.

cio, benediccio e douça noueyla del vostre fanct e glorios adueniment. ¹ E lo gran goig, fenyor, que eyls hagueren, ¿qui l poria dir, pensar, ni escriure? On per raho dayço, ador la vostra fancta e gloriosa anima, e deyla me enamor, e de totes mes forces li fas reuerencia e honor. Senyor, vos deuaylas en labis per ço que los fanctes prophetes al cel pujassen, e vos alegrarets ² los fants Abraham, Daudi e Salomo els nostres altres parents de molt gran alegria; ³ alegria ⁴ de saluacio, alegria ⁵ de fugiment a perpetual pena e dampnacio. Per que us clam merce, per pietat, misericordia e antiga custuma, que vos deuaylets fajus los vostres uyls, plens d'amors e de merce, e qui foren al dia de la vostra greu mort e passio plens de lagremes e de plors, ⁶ e que ab eyls esguardets nosaltres peccadors, per ço que ns defliurets dels peccats en que som, e que ns enamorets de vostres honraments e honors. § Vos, fenyor, quant deuaylas al infern, trencas les cadenes ab que los fanctes estauen ligats, e obris les portes d infern per que los fanctes ixiren; e entristaren se los dimonis, com veheren vostre gran poder e virtut. E encare entristaren se les animes dels dampnats, qui en lo vostre adueniment no hauien ⁷ creegut; per que us ador, vos lou, e us benehesch, e vos prech a tot mon poder que a nos vengats, e nos defliurets dels greus peccats mortals, qui son cadenes qui ns liguen per ço que no us puscam amar, entendre, membrar, honrar e feruir. Senyor, obrits la porta del cor peccador, e feyts los peccats exir, e feyts entrar virtuts qui son roses e violes d'amor; e entristats los dimonis qui fe alegren con nos vos oblidam e vos no feruim ni amam.

1 Aueniment.— 2 Alegras—3 Alegre.—4 Alegre.—5. Alegre.—6. E plors.—7. Han.

§ ¡Senyor Jhesuchrist! Home pres, vençut, e desbaratat, e de vos defenamorat, ¿que pot fer, pus que es pres e per vos defamat? Senyor, deuyalats a nos, e nostres enamichs vençats e desbaratats e prenets, e a vofres desirs e amors pujats nos, e feyts nos tant amar, suspirar e plorar tots dies e totes nits, que estigam en amar, honrar, membrar e feruir, e n vos clamar merce, e de nostres greus peccats molt fortment penedir.

DE RESVRRECCIO

SENYOR Jhesuchrist! Vos refucitas, adonchs con la voftra anima dolça e fançta al vofstre cors glorios tornas. A la Magdalena primerament vos demostras, a significança que vos refucitats de mort espiritual a vida perdurable los peccadors morts per peccat, con vos amen ab gran amor; enaxi con la Magdalena qui era morta per peccat, e vos la refucitas en estament de caritat e de gracia per l amor gran que eyla vos hauia. Per que us clam merce que m refucitets en tant que ixque de peccat, e que m donets vida vera en vos amar, honrar, benehir e feruir. § Vos, fenyor, refucitas al terç dia, a significança que hom peccador refucit la volentat, l enteniment e la memoria ² en vos molt membrar, entendre e amar, con ama e enten e membra peccat, per que mor en voftra ira e judici ³ qui lo jutgen a fostenir penes infernals e perpetuals. Per que us prech que m refucitets mon

1. E a la.—2. La volentat, enteniment e memoria.—3. E a judici.

membrar, entendre e amar, qui son peccadors contra vos e vostres noblefes e amors, en quant son peccadors. E vos, fenyor, refucitats los ab contricccio, amors, fuspirs e plors. § Apres, fenyor, vostre refucitament vengues apparexer a la vostra mare gloriosa, qui estaua molt trista e dolorosa de la vostra greu passio e mort; e mostras vos als apostols qui hauien molt gran desconfolacio per la vostra passio; e entras en la casa hon eyls eren, estant les portes tanca-des, a significar lo poder del vostre cors glorificat, qui passa per cors no trencat, enaxi con passa per cors no tren-cat con fo nat de nostra dona verge gloriosa fanta Maria. Per que us clam merce, e suplich vos, fenyor, que vos en-trets en mon cor qui esta tancat e cerrat per peccat. E vos, fenyor, obrits lo e illuminats lo de claredat d amor, e de roses, violes e virtuts ¹ lo ornets e l vestats, en tant que n ixquen fuspirs, qui obren mos uyls per ço que n ix-quen flors blanques de lagremes e de plors. § Vos, fe-nyor, menjas bresca de mel, dolça ² de fabor, d on exi dol-ça ³ amor a nostra Dona e als apostols, qui conegueren per vostre ⁴ menjar que vos erets refucitats. ¡Ah, Senyor! Con fo molt dolça ⁵ aquella bresca qui tanta de dolçor ⁶ dona a nostra Dona e a vostres dexeables! ¡Ah, dolça ⁷ bresca, vermeyla per amor, blanca per recreacio, rosa e viola olent de sentiment de saluacio, de gloria e de bene-diccion! E vos, fenyor Jhesuchrist, espos d amor, e fenyor de dolçor ⁸ e virtut, donats me fajus dolçor ⁹ e fabor de plorar, fuspigar e amar per vos membrar e feruir e hon-rar, e per peccats perdonar.

1. Roses e virtuts.—2. Douça.—3. Douça.—4. Voftron.—5. Douça.—6. Douçor.—7. Douça.—8. Douçor.—9. Douçor.

DEL PUJAMENT AL CEL

JHESVCHRIST! Senyor, vos pujas dels lochs baixes als lochs alts, con de est mon pujas als cels feher ¹ a la dextera part ² de Deu lo pare; per que us ador, vos lou e us benehesch fajus hon estach ³ en loch baix per colpes e per peccats, los quals he feyts contra vos. E vos, fenyor, pujats mes oracions als lochs alts hon vos fots, e mi exohlscats per ço que vos, qui fots alt, a mi vos humiliets per pietat, humilitat, paciencia e merce. § Senyor, pujats a vos ma amor, ma memoria e mon enteniment qui trop estan fajus ocupats en estes cofes baixes e mundanes; baixes, car petit valen, e son greus a membrar, entendre e amar, per ço car son occasio de peccats e de vos oblidar; per los quals peccats los homens deuaylen en lo abis de infern, ⁴ hon hom deuayla a softenir perdurables turments. § Vos, fenyor, pujas al cel ab angels qui cantauen, e vostre pujament denunciauen; e con fos en los cels pujat, tota fo la gloria de paradís plena de vostra sanctedat e honor; e tots los sants de gloria ne foren alegres, car lur gloria reebe compliment. Per que e us ador e us prech e us deman, per pietat e amor, que m pujets ab fuspirs e ab plors a la vostra amor; la qual am, e a eyla deman creximent d amor, per ço que d eyla molt fortment m enamor, e per tots temps li faça reuerencia e honor.

1. Saer. En otro códice: Seure.— 2. Dreta part.— 3. Estich.— 4. Abis infernal.

DEL DIA DEL JVDICI

AL dia del general judici refucitaran bons e mals; e vos, fenyor Deus Jhesuchrift, vendrets ab vofres forces e ab los drets que hauets sobre mi, peccador, per ço car me hauets creat a vos feruir, e jo us he defferuit, poch vos he amat, membrat, honrat e feruit, e molt contra vos e contra voftra honor he faylit e peccat, per que tem molt vofre ¹ judici. Empero vofre judici ador e am, e a eyl fas reuerencia e honor, sia que m punescats per mos peccats, o que m perdonets per misericordia e perdo. § Vos, fenyor, vendrets al judici ab fenyera vermeyla, pintada de roses e de flors e violes; fenyera de victoria, fenyera qui dara pahor e temor als peccadors, e alegrara vofres amadors qui hauran ab amor ² vençuda la carn, lo dimoni e lo mon. Per que us clam merce, fenyor, que us humiliets a mi anans que m jutgets, per ço que adonchs, con vendrets al judici, m alegrets, e que de la voftra part me trobets. § La corona d'espines del vofre cap glorios gitara amoretes, roses e violes, la qual aportaran los angels per testimoni de la voftra ³ gran passio ⁴ e mort; aportaran los tres claus grossos e punyents ab que n la creu fos clauat; aportaran la creu hon vos estenets ⁵ vofres braços ab que abraçats vofres ⁶ amadors per amor; aportaran la lança que obri vofre costat d'on exi amor, aygua e sanch

1. Molt del vofre.—2. Hauran per voftra amor.—3. De voftra.—4. Greu passio.—5. Hon estauen.—6. Vofros.

qui cobrien lo payment, al peu de la creu, de flors ¹ blanques e vermeyles; per que vos ador, vos am ² e us membre, piados e humil fenyor; e sia de vostre merce que al judici los vostres ³ drets e testimonis no m fassen pahor, ans ne sia alegrat e escalfat de foch d amor e ardor. ⁴ § Senyor, vos vendrets jutge Deu e home; jutge en quant Deu, humil, e piados, e ple de misericordia e perdo; jutge en quant home, que haurets ⁵ feyta fatiffaccio, per passio e mort, de tot lo humanal linyatge, ⁶ qui per lo peccat dels primers pares ⁷ hauiets perdut; jutge home, e nostre costi, qui son vostres parents; home jutge, enaxi humil e piados, con jutge Deu ple d amors, roses e violes d arbre de vida e de perdo. ⁸ Per que vos clam merce, fenyor, per pietat, que vostra sentencia, alegrement e ab pietat e perdo, pufca ohir, e a la vostra sancta gloria venir. § Senyor Jhesuchrist! Vos direts als benchuyrats que venguen a la vostra gloria perpetual, e direts als peccadors que vagen en infern perdurable; per que jo, fenyor, no se a mi que direts, car digne son que sia punit a mort e a foch perpetual ⁹ per mos greus e mals peccats mortals. E esper de vos misericordia, do e perdo, per ço car fots piados, liberal, e de pietat e de misericordia abundos. ¹⁰ Per que eus ador, vos am, e vos suplich ab tot mon entendre, membrar e amar, con a fenyor just, piados e misericordios.

1. Creu, flors.—2. E us am.—3. Judici vostres.—4. E d ardor.—5. Que hauiets.—6. Tot humanal linatge.—7. Parents.—8. E perdo.—9. A foch eternal e a mort perpetual.—10. Ahondos.

CAPITOL V

DE NOSTRA DONA SANTA MARIA

SANTA Maria es nom que significa sancta mare, mes que altre nom; per que jo us enten sancta mare per vostre nom qui es fanta Maria; per que a vos, fanta Maria, fas reuerencia e honor, per ço car sots sancta mare, e en vos vostre sanct fill ador, e per eyl de vos m enamor e m fas feruidor. Santa Maria significa sancta mare, e per ayço eus appeyl sancta mare, on viuen esperanças de peccadors, e don ixen aygues viues qui son lagremes de peccadors qui a vos demanen ajuda e focors. A vos, sancta mare, deman ajuda a exir de mala mar, tribulada per peccats, e n que perexen peccadors, car no han en vos esperança. § Vos sots alba qui illumina cors de peccadors con estan en mar amargosa; e en mar douça, suau e amorosa estant, per vostra amor, de lurs peccats penedits; en tristicia e ab alegria, en dolor e ab douçor, considerants en vostres alteses, e desiderants vostres honraments multiplicar e dir a les gens qui vos no conexen ni amen. Per que a vos, alba qui illuminats tenebres, me do e m coman, e per vos mon cor se n illumina, e s fa hostal de vostra amor. § Estela, qui cel e terra e mar illumina, illuminats mon cor peccador de vostra amor, car tot esta tenebros per peccat quant vos molt no ama. Estela que illuminats les altres esteles, auaylats als vostres enamo-

rats que a vos se reclamen, tant son cuytats per tenebres de peccat. A vos, estela, puj mon membrar, entendre e amar, per eyls illuminar de la vostra amor resplendent e gloriosa. § A vos, regina de regines, verge sobre les vergens, carvoncle, robis, esmeragda e saphili de totes peyres precioses, do en feruitut totes mes forces corporals e espirituals per honrar e feruir vostres valors, honraments e honors, d on ixen virtuts a peccadors qui tenen vostre reclam quant son en tribulacions, tempestats, temptacions e en greus malananças. § Vos, emperadiu, fots font d on ixen flors vermeyles al cor del peccador qui per vostra amor sospira, e hi ixen aygues qui son lagremes de peccadors, quant per vostra amor lurs peccats ploren en suspirs qui abrafen lo cor d amor; aygues qui lauen de peccats lo cor del peccador per ço que en eyls vos fiats per memبرانça e amor. § A vos, font gloriosa, do ma esperança e ma amor, e per vos amar planch, suspir e plor ab douçor d amor. ¡Ah, hort on hom cuyl roses e liris e violes de dolça odor e pomes de douça fabor! Vos fots hort qui es port hon se restauren peccadors, e hon se ajusten virtuts e amors; port e ciutat hon lo dimoni no entra ni ha poder; port hon tot peccador viu e fana, e esta alegre e en pau, desirant vostra honor e vos amar, pregar, laufar e feruir. § Vos, meylor e major mare, ador, e a vos fas reuerencia e honor; car per lo major fill e meylor, fots major e meylor mare que totes mares, de qui fots dona e mare. A vos do mi per feruir vos, e son fill poch per peccat, e desir esser bo e gran fill en virtuts e amors. E per ço me do a la meylor e major mare per feruidor. § Ceyler de vi d amor que embriaga peccadors

per amor, sia de vostre merce que en vos begue amor, esperança, consolacio e perfeuerança; ceylet qui al cor escalfa per amor, e qui dona membraença, humilitat, pietat, caritat, fe e esperança; ceylet de on exi la nostra saluacio, benediccio e repos; ceylet hon fe ajustaren diuina natura e humana per saluar tota la gent christiana. § ¡Ah, ventre verge e glorios! Trametets nos fajus valors e amors, per ço que hajats molts e bons amadors. Regina, pus fots ajuda, ajudats; pus fots aduocada, aduocats; e pus fots membraença de peccadors, nos membrets, ajudets, guardets e saluets, car en vos han esperança los peccadors e los fançts.

CAPITOL VI

DELS ANGELS

SENYORS angels qui de Deu fots amats, e en eyl estats gloriosos e saluats! Esguardats fajus e vejats con lo poble de Deu, qui vosaltres tant amats, esta en vayl tenebrosa e en mar tribulada e perillofa; e ajudats nos contra los mals angels e contra nostres greus peccats. § Adam, Noe, Abraham, Moyfes e tots los altres prophetes qui denant Deu estats, de vostres parents qui en aquest mon estan tan trebaylats, hajats pietat e membraença; ajudats nos, e per nos pregats aquell fenyor en qui tanta gloria sentits e hauets. E membrats la gran malanança qui hagueffets en aquest mon, e en purgatori, per ço que de no-

faltres hajats pietat e desir de nostra benança. § Sant Pere, fant Johan, fant Andreu, e tots los apóstols, confessors, fants, martirs e dexebls qui en lo cel estats benahuyrats, cogitats, membrats e fapiats con nosaltres, en esta present vida, estam trebaylats, perillats, e n trebayl e malança; e si tots fots gloriejats en tan gran benança, per tot ço no ns desconegats, e membre us con vofaltres en est mon erets en grans perills, trebayls e malança; e considerats quant de grat deuets hauer als angels e prophetes qui us ajudaren ab Deu con fossets en est mon ajudats e en l altre saluats. § ¡Oh, vos, Maria Magdalena qui tant amas Jhesuchrist! ¡Oh, vofaltres, tres Maries qui de nostra dona fots parentes! ¡Oh, fanta Catherina qui prehiccas, fanta Eulalia, e fanta Anna, e totes les martires e totes les fantes! Ajudats a nostres frares e a nostres germanes, qui ho son per natura humana, per caritat e amor e amifitat en Deu amar, honrar, benehir e feruir; e fiats de nos colonnes en nos sostenir, per ço que per gracia de Deu, ab vostra ajuda, puscam nostres peccats delir, e Deu amar, honrar e feruir.

CAPITOL VII

DELS CHRISTIANS

SENYOR Deus! Prech vos per los christians, los quals hauets elets e establits a vos creure e amar e feruir, per vera fe, caritat e esperança, que vos los donets força

e virtut a governar e multiplicar la gran fe christiana, e ayço ab tan gran fanctetat qu eyls sien dignes d'eyla a tenir e confeguir ¹ e possehir. § Jhesuchrist! Senyor, prech vos per lo senyor apostoli, e per los altres prelats qui son los cultiuadors ² de la fancta fe chatolica, qu eyls sien homens bons, humils, liberals, honests e vertaders, per ço que donen bon eximpli al poble christia; e encare als altres pobles, en tal manera qu eyls sien dignes de possehir la honor que hom los fa per vostra amor, e que eyls sien tan fauis, que per lur fauiesa, la fe que los hauets comanada ne sia guardada e exalçada. § Amoros e poderos senyor, prech vos per los reys e per los altres princeps, que vos los enamorets ³ de vostra amor, e quels ⁴ fassats desirar ⁵ vostra honor e amor, humilitat, justicia e pietat contra injuria, erguyl e crueltat, e que de lur poder e honor no hagen erguyl ni vana gloria; car molt es mal eximpli obra mala de mal princep, e ayço mateix de mal prelat, car per lur maluat estament, esta ⁶ lo mon mal e torbat. E si eyls eren bons, e aquells qui esser deurien, segons l'offici que ls es comanat, tot lo mon ne seria en bon estament, e en pau, e n concordia de casteyls, viles e ciutats. § Senyor Deus Jhesuchrist! Placia us rememorar lo poble christia, ⁷ poble turmentat per prelats e senyors, poble deseretat de regnes, casteyls, viles e ciutats que han perduts per farrahins, qui son errats e qui possehexen lo fanct sepulcre ⁸ on vos fos crucifficat per vostre poble a saluar; e que molt vos fassets ⁹ membrar, entendre e amar, honrar e feruir. Per que us clam merce,

1. Aconseguir.—2. Coltiuadors.—3. Anemorets.—4. E aquells.—5. Desijar.—6. Per lurs maluestats esta.—7. Poble dels christians.—8. Lo sepulcre.—9. Faheffets.

fenyor, que lo poble dels christians exalçets, enaxi en poder e n virtuts, com lo hauets exalçat en creure veritat de la fançta fe christiana. ¹

CAPITOL VIII

DE INFAELS

HONRAT fenyor, Deus glorios! Vos hauets creats los infaels qui vos no amen ni creen ² ni conexen. E car fon vostres creatures, ador vos, e prech vos que los perdons e ls donets lum de veritat que illumin ³ lur enteniment per ço que pufquen conexer vostra fançta trinitat e encarnacio; e donats los foch de caritat ab que ab vos pufquen amar ço qui es en vos e per vos. § Vos, fenyor, donats als infaels beneficis naturals, per ço que pufquen viure corporalment; on con vos los donets lo sol per illuminar, e lo foch per escalfar, e la pluja per fructificar, e l apetit per gustar e enaxi de les altres cofes ⁴ naturals, suplich a vos, per pietat e merce, que los donets beneficis espirituals ab los quals vos pufquen honrar, benehir, lausar, e feruir, e a la vostra perdurable gloria venir. § Los infaels, fenyor, ignorantment vos descrehen, e no faylen a scient en descreure vostra fançta trinitat e vostra gloriosa encarnacio, mas que descrehen ço que no saben. On con vos hajats dada vera fe als christians, sia de vostra merce, fenyor, que ls trametats christians fauis e deuots qui ls

1. De fe christiana.—2. No amen ni conexen.—3. Inlumin.—4. Obres.

prehiquen e ls donen doctrina en vos amar e conexer trinitat, encarnacio e los altres articles pertanyents a la fancta fe romana. § Jhesuchrift! Senyor, en lo temps que vos e ls apostols erets en est mon, donas doctrina e ensenyament a conuertir pobles a via de veritat; e en aquell temps foren molts pobles conuertits per prehicacio, martiri e miracles. E apres vengren ¹ farrahins qui gran res del vostre poble destruhiren, e de la via de veritat los gitaren, e en carreres infernals los pofaren, en tant, ² que mori caritat, deuocio e veritat en la major partida. Per que us prech, per merce e pietat, que retorn caritat, deuocio e pietat, segons l'estament en que viuuen; ³ e ayço en tant que vostre poble sia retornat en lo fanct estament en que viuia; e la error del mon, qui tant ha durat, sia conuertida en veritat, e ayço en tant que enaxi con vos fots un Deu, un senyor e creador, una veritat, que enaxi ⁴ en lo mon qui es un, sia un poble qui sia en via de veritat, e tuyt hajam una fe e crehença vera en vos amar, obehir, honrar e feruir.

CAPITOL IX

DE MORTS

MISERICORDIOS Deus! Vos ador e us fas reuerencia e honor per la vostra amor e mos parents, los quals son morts en est mon. Mas vius son aquells que

1. Vengueren.—2. Pofaren e en tant.—3. Viuen.—4. Veritat, enaxi.

hauets elets a perdurable repos; e si lurs animes, fenyor, estan en purgatori per cumplir¹ lur penitencia, la qual no hauien cumplida² en est mon, clam vos merce, per pietat, que ls perdonets la pena, puys que la colpa los hauets perdonada. § Humil fenyor, si mon pare e ma mare, e enaxi de tots mos altres parents, fon en infern, no s coue que jo vos prech per eyls, car obligat fon a amar vofstre judici, al amor dels quals no fon obligat, pus vos no ls amats, car eyls vos no amen. Mas si fon, fenyor, en purgatori, vos amats eyls, e eyls amen vos, per que m tench per obligat a vos amar, per ço car los amats eyls amar, per ço car vos amen; e encare que de eyls fon³ exit, per ço car fon mos començaments, e si eyls no fossen jo no fora. E per ço, fenyor, dech los⁴ amar per totes aquestes maneres; per que us prech e us clam merce, per pietat, que ls fiats humil e no brau, pus que ls hauets appeylats a⁵ voftra companyia perdurable. § Senyor, prech vos per tots aquells e aquelles qui fon en purgatori, que ls perdonets, car vençuts estan en lo carçer de la voftra justícia, qui es tan forts, que no n poden exir fens perdonar, e fens pietat e merce. E, fenyor, pus que ls hauets preses, represes, vençuts e sobrats, e conexen vos humil fenyor e piados, lexats los amar e venir a vos, car de lurs peccats se peneden, e de vos esperen gracia, misericordia e perdo. § Jhesuchrist! Senyor, gran pena es a les animes estar cruciades en⁶ penes de purgatori e vos amar; car per les penes que sostenen no us poden tant amar con vos amarien, si les penes no sostenien. E car vos fots digne de effer amat ab molt gran amor, sia us merce que les deslliurets

1. Complir.—2. Complida.—3. So.—4. Desig los.—5. Ab.—6. Estar cruciades en,

de les penes en que fon, e que hajan vos per molt amar en la vostra gloria perdurable, qui es gloria plena d'amor, e per amar, gloria de repos e dolçor. § Senyor! jo fon home peccador; e en quant fo peccador, no fon digne que prech per peccadors. Empero car vos fots, senyor, humil, piados e plen de merce, e es de vostra custuma perdonar; e encare que fon obligat a esperar de vos perdo, do e merce, e fon obligat a mos parents ajudar, qui fon en purgatori, per ayço prech vos per eyls, que ls perdonets, e en lo loch de mos merits fuspír per vostra amor, e per los lurs peccats plor, e planch ab dolor.

CAPITOL X

DE PARENTS E AMICHS

SENYOR Deus alt, humil e glorios! Pregar vos volria per mos parents e per mos amichs que ls perdonaffets colpes e torts, e que la vostra gloria perdurable los donaffets. Mas jo no fon digne que vos, per mos prechs, a eyls perdonets ¹ ni donets. Mas car vos volets que hom vos prech a demanar perdo e a donar do, e encare que jo fon tengut a pregar per eyls per caritat; e car amen vos e mi, e d eyls he ajuda e benefici; per ayço, senyor, vos prech per eyls; e jo fas ço que a mi es legut, ² e vos, senyor, fassats ço que a vos pertany, segons dret e antiga custuma. § Amoros Deus! Prech vos per ³ mon pare, de qui

1. A eyls res perdonets.— 2. Que mi es.— 3. Prech per.

vos fots pare per gracia; pare qui me ha engenrat per ço que sia nat en est mon, per vos honrar, amar e feruir. E prech vos per ma mare de qui son nat e exit, e qui me ha nudrit, ¹ que vos, fenyor, a eyls perdonets, per ço car perdonar es obra de pietat e de misericordia, e obra qui es de vos, e de vostra larguea, ² obra qui a vos nos fa membrar, entendre e amar, e en vos esperar. § Senyor Deus! Prech vos per mos frares per caritat, qui es virtut per que hom esta frare per amor. Mos frares son per natura, e mos frares son per amor, e en vos amar los appeyl frares; e si no amen vos, no ls appeyl frares per amor. Mas car son mos frares per natura, desir que a vos hagueffen amor, e que us faheffen reuerencia e honor. § A vos, fenyor, fas pregueres per mos fills, qui son de mi exits; fills de vos per creacio e fenyoria, e de mi per natura. Per que sia de vostra merce que m donets gracia e virtut con los pufca nodrir e mantenir per vos amar, membrar, entendre e honrar. E vos, fenyor, qui per natura los me hauets donats, donats los en vos benehir, lausar, e benehir, ³ en tal manera que ab eyls a la vostra gloria pufca venir. § Prech vos, fenyor, per tots mos parents, car parentesch es raho d amor, de plafer e de honor, ab que l amor, lo plafer e la honor sia fi per vos feruir, per a vos honrar e benehir. Per que vos, fenyor, qui fots parent nostre per la humana natura que prengues en nostra dona, ajudats als vostres parents e als meus, ab perdo, ⁴ do, gracia, ajuda e merce. § Molts son, fenyor, los meus amichs qui per la vostra merce e amor, e per vos feruir, m ajuden e m aconfeylen; per que vos prech per eyls con los hajats grat e d eyls hajats mer-

1. Nodrit.—2. De vostra longa misericordia.—3. Rendir.—4. Per perdo.

ce e pietat, per ço car en mi vos amen, e en vos a mi ajuden, e de mi se enamoren. E, fenyor, perdonats e exohiscats e d'eyls merce hajats e pietat, e que en est mon tal vida a eyls donets, que en la vida del altre fetgle pufquen fruyr e vos laufar e benehir.

CAPITOL XI

DE ORACIO PER SI MATEIX

SENVOR Deus! Per mi vos volria pregar; mas enans que per mi vos deja pregar, me coue vos amar fobre totes cofes, e couen membrar vostra humilitat, pietat e misericordia, per ço que en la oracio haja en vos esperança. E primerament vos vuyl pregar que m donets virtuts, e enapres que m deffenats de vicis, e que aquells peccats que he feyts me perdonets; con sia ayço que sens virtut a vos no pusch venir, ni ab vicis no us pusch feruir ni en vos esperança hauer.

DE JVSTICIA

GLORIOS Deus! Vos fots dretura e justicia; e per ço vos deman justicia qui es virtut per la qual hom ret a cascun ço qui es feu. Justicia a vos deman, per ço que ab eyla vos reta tot mi, qui son de vos; car moltes

vegades me hauets perdut per mos peccats, e per eyls vos he perdut; per que us deman justicia que mi reta a vos, e vos a mi. E pus que jo us deman justicia, per ço que ab eyla en mi la faça, sia m donada per misericordia, qui de justicia es en vos germana e amiga. § Senyor Jhefuchrist! Jo m jutge tengut a vos molt amar, membrar, entendre, honrar, obehir e seruir, car totes aquestes cofes son drets que vos hauets en mi ¹ per los quals atorch a eyls ma justicia, em do a tots los poders de mon cor ² e de ma anima. E pus que jo, senyor, son just en tot quant vos deman justicia per vos seruir, fiats vos just en mi exohir, pus que ço que us deman ³ es per dret e justicia. § Piados senyor! Per ço que no puscats per dret de no dir, m accus a vos de que son ⁴ gran e mortal peccador, per greus e molts peccats mortals que he feyts contra vos e contra mi qui son vostre, e contra mon prohifme de qui vos fots senyor, pus que m jutge, en tant que n planch e n plor, e que n he contriccio e dolor, e que men offir a tota satisfaccio e a talio que sia de vostre plafer en mi punir, trebaylar e en tota pena offerir. E lo vostre judici ador, lou e benehesch, e nuyl temps de ma vida, no propos de aqui en auant peccar ni en res vos desseruir. § Liberal senyor, deman vos just membrar, just entendre, just membrar e just amar, per ço que justament vos pufca membrar, entendre e amar, honrar e seruir. E vos, senyor, donats e perdonats, pus que fots digne com fiats justament amat, membrat, honrat e seruit. § Justicia, senyor, vos feu remembrar, entendre e amar lo humanal linyatge qui era perdut; e justicia vos feu humiliar a pendre carn e a mo-

1. De mi.—2. Cors.—3. Que us quer.—4. A vos, que son.

rir en la creu, per ço que ns pufqueffets reembre del greu peccat original, e que a la vostra gloria pufqueffem ¹ venir. On, pus que en vos, fenyor, hac justícia tan gran poder, sia de vostra merce que vos humiliets a mi vofres uyls plens de pietat, ² e que vejats con fo ³ tribulat e confiros, e con me penet de con he vers vos tant fort errat. ⁴ E, fenyor, perdonats, pietat hajats, e mon cor inflamats ⁵ d'amor, e mos uyls muylets de lagremes e de plors, e mi ordenats a honrar e amar les vofres grans valors e honors.

DE PRVDENCIA

SAVI fenyor, plen de pietat e merce! Ador vostra fauiefa, e a eyla fas reuerencia e honor; e deman prudencia, qui es virtut per la qual hom sab conexas be e mal, elegir be e esquiuar mal, e amar anans los majors bens que ls menors, e esquiuar anans los majors mals que ls menors. § Amoros fenyor e ple de tot be! Humilment vos prech, per merce, que m donets prudencia ab que us sapia molt membrar e entendre, amar e honrar, laufar, benehir e seruir; con sia ⁶ ço que vos me hajats obligat a totes aquestes cofes, e jo, fenyor, no les poria entendre ne complir fens prudencia, qui esta instrument, ⁷ lum, confeyl ⁸ e ajuda a nosaltres per vos molt a honrar e benehir e obehir. § Enaxi, fenyor, con la nuyt

1. Pogueffem.—2. Vofres uyls de pietat.—3. Son.—4. Tant errat.—5. Enflamats.—6. Seruir, amoros fenyor, con sia.—7. Qui es estrument.—8. Confert.

esta escura e tenebrofa per la absencia del sol e de la luna, enaxi estan les animes dels homens en peccat e tenebres sens prudencia; per que us deman, per pietat e caritat, que m donets prudencia que illumina¹ la mia anima de aquelles cofes que son legudes de fer, e de aquelles qui son vedades. E aquestes cofes desir² entendre e saber, per ço que sapia qual es la vostra³ voluntat en fer o no fer tot ço que sia a vostre plafer. § Senyor alt e maraueylos! Car fots faui, vos deman fauiefa; e car negu la m pot donar⁴ mas vos,⁵ la deman⁶ a vos tan solament. On con la fauiefa deman per tal que us sapia cone xer, amar, honrar e feruir, e les gracies e ls dons que m hauets donats⁷ vos sapia grahir; per ayço vos hauets raho de donar a mi ço que⁸ us deman. E raho es que us ho deman; per la qual cosa es dobla raho estar⁹ en esperança de que haja tot ço que a vos deman. Senyor piados, Deus dolç e amoros! Vos me hauets manat que jo am vos mes que mi mateix ne que tot quant es, e que am mon prohíme aytant com mi mateix, lo qual manament atorch, e a eyl fas reuerencia e honor. Empero, senyor, sens fauiefa jo no poria obehir al vostre manament, ni no es de vostre manament ni de vostra intencio que sens fauiefa lo pufques¹⁰ cumplir; per que us coue per justicia mi exhoir, pus que us deman ço sens que no us poria obehir. § Mifericordios senyor! Enaxi aytant con jo no us he demanada fauiefa, ne vos la me hauets donada, he errat e greument peccat contra vos, e contra mi e mon prohíme; per que us clam merce que m donets fauiefa en conixer e n membrar mos peccats, e en

1. Ealumin.—2. Defig.—3. Qual es vostra.—4. Dar.—5. Si no vos.—6. Per ço la de man.—7. Dats.—8. Lo que.—9. E estich.—10. Pogues.

vos merce clamar, e de mos defayliments fer satisfaccio ab contricció, penitencia e oracio, fufpirant per amor e plorant per dolor.

DE FORTITVDO

FORTS fenyor, qui fots fort fobre tots altres poders! Fortitut¹ vos deman, e prech vos que la m donets, car eyla es virtut qui es força d amor, força qui conforta e efforça coratge combatut, qui fort se efforça contra mal uestat e engan.² § Senyor, a vos se pertany que fiats amat ab gran e alta amor, la qual no pot effer alta ni gran fens gran e alta força. On con jo fia fajus en esta vayl tenebrofa hon eftich poch per peccats e per poca força, deman vos, per merce, alta e gran força d amor qui m efforçe e m confort e m enamor en vos amar, honrar e feruir ab molt alta e gran força de coratge, per ço que ab amar pufca venir a vos,³ e a mortals penes fugir. § Casteyl esta forts per gran vayl e gros mur, e per fortes e altes torres; e que fia fon edifici en roca e en alta muntanya que negun giny no hi pufca aconseguir; e encare esta força de casteyl per moltes armes, e per faels e ardots homens que lo casteyl deffenen contra los enemichs del fenyor del casteyl. En semblant manera se segueix força d amor en coratge de leyal e bon amador e combatedor, forts per virtuts qui ajuden al amor, e forts en quant ha fon edifici d amor e per amor del pus alt e fort

1. Fortalefa.—2. Maluefats e engans.—3. Per ço que a vos amar pufca venir.

fenyor. Per que us prech, per merce, que vos enfortescats mon coratge de tan fort amor, e que li donets ajuda de tan fortes virtuts, e que sia tan fort combatedor que vença fos¹ enemichs, e que per amor me fassa estar en fufpirar per vos amar, honrar e feruir. § Vos, fenyor, fots tan forts en amar, que negun no us pot defuiar contra ço que volets amar; on per raho d ayço volets que hom vos am ab tant fort amor, que la amor no pusca effe fobrada ni vençuda. E ayço, fenyor, no pot effe fens la voftra ajuda; car tota amor creada es poca per fi matexa,² e es toft vençuda; per que de la voftra amor la mia ha gran mester e ajuda. Si vos, fenyor, a ma memoria e a mon enteniment fouen feyts membrar e entendre la voftra gran amor, adonchs la mia memoria per ço que de voftra amor membrara, e lo meu enteniment per ço que fouen de vos entendra, enfortiran tant ma volentat en vos amar, honrar e feruir, que en res als no fera fon delit ne defir.³ § Senyor, pres hom, encarçerat e ligat, no pot correr, ni del carçre en que es no pot exir. Donchs ma volentat encarçerada, prefa e ligada per peccat, e encare que los peccats fon molts, e greus, e pefants, ¿com pora correr, ne a vos venir per vos amar e feruir? Ayço no pot effe, fenyor, fi donchs vos no donats a eyla gran amar, e al cor fufpirar, e als uyls lagremes e plor;⁴ car ab aytals dons pora de carçer exir, e a vos per amor venir. § Glorios fenyor! Vos fots fort per voftre poder, e jo fon, fenyor, freuol e despoderat per peccat, car lonch temps vos he oblidat,⁵ no entes ni amat. On fi m venen, fenyor, temptacions, e dimonis que mamoneften a peccar, ¿com

1. Mos.—2. Es per fi matexa poca.—3. Defig.—4. Plorar.—5. Ublidat.

me n pore aydar fens força de gran amar, gran membrar, gran entendre, e desirar ¹ vos honrar e feruir? Ayço, fenyor, effer no pot fens que vos no m façats molt vos amar, entendre e membrar, e en vos ² hauer gran esperança, e de mos peccats molt fortment penedir. Per que us clam merce que m enfortescats ab perdonar, amar, fuspillar e plorar, ma amor e mon amar; per ço que l enemich, ni mos peccats, ni negunes temptacions, no m pufquen de vostra amor partir.

DE TEMPRANÇA

AMOROS fenyor plen de pietat e merce! Temprança vos deman, per ço que per fobre menjar o beure no sia destemprat ni malalt, ans sia mon cors sa, e viua longament en vos amar, honrar e feruir. § Senyor, con fere a la taula feyts me remembrar, entendre e amar temprança per ço que la us deman, e que ab eyla me sapia guardar de molt menjar e beure; ³ car a la taula, com hom menuga e beu, la fa meylor membrar, entendre e amar que en altre loch ne en altre temps del dia. § Glorios fenyor! Con haure menjat e begut atempradament, fere ordenat ⁴ e dispost a ben parlar, cogitar e amar, e a vos ⁵ lausar e benehir, qui me hauets donat a menjar e a beure, e donada fabor plasent en ço que haure menjat e begut. Mas si menuch ⁶ e bech molt, fere empatxat en parlar e en gracies a vos fer, e fere dispost a vergonya

1. Desijar.—2. E a vos.—3. E de beure.—4. Ordenat.—5. E de vos.—6. Menge.

e a malicia e a malaltia, e per la malaltia a la mort, qui m vendra prop, per massa menjar e per trop beure. Per que us sia de merce que m donets temprança, con sia ayço que glotonia, qui es son contrari, sia occasio de malaltia, e de mort, e de les infernals penes perdurables. § Cant hom, fenyor, confira ¹ a la taula con gran virtut es temprança, e con gran malanança esta appareylada a aquells qui no l amen ni a vos no la demanen, adonchs temprança esta amorosa dolçor, ² beyla flor de rosa e viola qui fa oblidar la dolçor e sabor que hom sent per menjar e per beure, la qual appar ³ amargosa a aquells qui ab temprança desiren vostra amor, e de vos volen esser lausadors, amadors e seruidors. § Esser, fenyor, temprat en son parlar, e en son anar, e en son vestir, e en totes les altres cofes pertanyents a ⁴ vos amar, feruir e honrar, es mesura que dura, e per que hom de vos se enamora; per que us deman, fenyor, temprança e mesura en totes mes obres e meffions. E vos, fenyor, donats me ço que jo us deman, per ço que jo de tot mi e de totes mes cofes pufca a vos amar, feruir, honrar e benehir. ⁵

DE FE

VERTADER fenyor, abundos ⁶ en tots bens! Fe es virtut que vos donats als vofres amadors, per ço que ab veritat vos amen, vos honren e us benehesquen; per que us sia de pietat e merce que m mantengats en

¹ Confitura.—² Temprança esta en amar.—³ Par.—⁴ Per.—⁵ Bendir.—⁶ Abondos.

la vostra fe christiana qui me hauets donada per vostra gracia e libertat, fens que jo vos ne haja pregat. ¹ § Senyor, fe es obra que vos feyts en enteniment de home con li feyts creure altes cofes de vos, axi con fon los articles e ls fagraments que de la fancta sgleya romana son fundaments. ² E aquestes cofes, fenyor, fon tan altes e tan difficults a entendre, que mon enteniment no hi pot pujar per fa força ni natura, mas que les creu captiuant si mateix; e ma volentat les ama, e per eyles de vos fe enamora, car al enteniment mana que les cregue, enaxi com eyla per la vostra amor les ama. § En tot ço que creu de vos e per vos, ador vos, fenyor, e us benehesch, e us fas reuerencia e honor ab tots los poders de ma vida, los quals me hauets donats ³ per vos feruir. E vos, fenyor, con fere temptat per lo dimoni, o per ma freuoltat e peccat que la fe no sia veritat, feyts me encontinent remembrat la gran altefa de la fe, a la qual per mi mateix no pusch atenyar; e feyts me entendre con fe esta sobirana a enteniment, que per si mateix no la pot ⁴ entendre. E adonchs, per aytal remembrament e per lo vostre recorrimt, haure força e vigor contra la temptacio, e a vos fare gracias e benediccio. § Vera fe es vera carrera de paradís ab que hom va a vos, fenyor, qui donas la fe als apostols, e a eyls donas per lo sanct ⁵ esperit tots los lenguatges, per ço que la fe prehicassen per tot lo mon, e que per eyla tots los homens a vos venguessen, e que en vos amar, honrar e feruir estiguessen. Perque sia de vostra merce que a la fancta fe donets molts e bons feruidors que la prehiquen per tot lo mon, e per eyla exalçar,

1. Jo no us ne hauia pregat. — 2. Fonaments. — 3. Dats. — 4. Poch. — 5. Per sanct.

multiplicar e feruir no temen morir ni neguns trebayls fostenir; con sia ayço que la fe sia fort ¹ malalta per defayliment que ha per poch's feruidors. Car la fe, fenyor, es tan noble e tan alta, que son honrament requer que haja ² molts fançts homens, fauis e deuots, per eylla mantenir e deffendre contra aquells qui la volen destruhir. § Senyor, no es en aquest mon tan beylla ni tan blanca flor con fe, ni neguna fe ³ es tan ⁴ necesaria per vos feruir, ni als homens a gloria sens fi venir, ⁵ e a perpetua's penes fugir, con es fe vera. On per ayço vos clam merce, per pietat, fupirant e en plorant que a mi, indigne en feruir e honrar la fançta fe christiana, vuylats en alguna cosa o cofes acuyllir.

DE ESPERANÇA

JHESVCHRIST, fenyor humil, dolç e piados, qui fots esperança de jufts e de peccadors! Vos ador, vos lou, e us benehefch, e a vos deman esperança, que es virtut per la qual los homens esperen de vos dons, ajudes e perdons, quant son en tribulacions e confiren ⁶ lurs necessitats e greus peccats. Per que us prech, per pietat e merce, que m donets esperança ab la qual confort mon coratge, molt fort tribulat e malalt per moltes necessitats e peccats. § Senyor liberal e ple de merce! Donats esperança a tots aquells qui la us demanen, car esperança fa hom mes confiar en la vostra bontat que en la feua, con

1. Tota.—2. Hage.—3. Flor.—4. No es tant.—5. A gloria venir.—6. E confideren.

fia ayço que per voftra bontat fia tota altra bontat, ¹ e per voftra bontat uos pus volenters donats e perdonats, que hom per fa bontat demana ² do e perdo per raho de la voftra bontat gran. ³ § E, fenyor, en vos he gran esperança, e tan gran, que de voftra bontat, larguesa, do e perdo me enamor, e de esperança fas flor de liri, de rosa e de viola, d on me ve dolça ⁴ amor e odor quant fon en trifticia e n fufpirar e plors, confirant ⁵ mos peccats, que fon molts e greus; per los quals lo dimoni me tempta que haja defesperança. § Esperança hauer en riqueses, amichs, fauiefa e poder no pot, fenyor, molt valer, car totes aqueftes cofes fon petites e poch duren, e en aquell temps que hom les ha major mefter e fon de major neceffitat, ⁶ eyles fugen, trefpaffen, ⁷ e deffaylen. Mas hauer esperança en voftre eternal e infinit poder, e en la voftra volentat, fauiefa e virtut qui de esperança fon compliment, es corona ⁸ de rofes e violes, rubis, diamant, ⁹ caruoncle, fmaragda e faffili. Adonchs, peccador qui en vos ha esperança, es forts ¹⁰ enamorat, ardent contra peccat de defesperança, e ateny de vos tot ço que defira e n espera. § Senyor piados e de tots bens abundos! Si jo no membraua mos greus peccats, ¹¹ e no hauia contriccio e dolor de mos defayliments, e que no esperas de vos do, misericordia e perdo, leguda cofa me feria que m defesperas; mas pus jo ¹² planch, fufpir e plor per dolor e contriccio de los defayliments que he feyts contra vos, e m jutge a voftre ¹³ judici a laufar e benehir e honrar, e a voftra ¹⁴ misericordia a

1. Tota bontat.—2. Deman.—3. Gran bontat.—4. Douça.—5. Considerant.—6. E fon de neceffitat.—7. Trafpaffen.—8. Compliment, corona.—9. Afiman.—10. Adonchs es peccador qui en vos ha esperança, forts.—11. Mos peccats greus.—12. Mas pus que jo.—13. A lo voftre.—14. E a la voftra.

amar, esperar e benehir, sia de vostra merce que m dejats perdonar, e en vostra misericordia e pietat que me fassats ¹ de dia e de nit esperar.

DE CARITAT

SENYOR qui fots amor, qui es flama que enflama de amor coratge de just e de peccador! A vos deman caritat, qui es virtut que enforma ² e ordena ³ volentat de home a vos amar, e amar si mateix e son prohíme, la qual caritat vos deman per merce e per pietat, per ço que de vos sia molt enamorat; e per la qual amor pufca ésser vostre priuat, remembrant, entenent e amant vos e vostres manaments, honraments e honors. § A la vostra fancta, alta e gloriofa ⁴ volentat deman, senyor, caritat, per ço que haja fancta e alta volentat per vos amar, lausar, honrar e benehir; car caritat es bona, gran, poderofa e perdurable, con sia ayço que amor, dolçor ⁵ e plafer esta enfre bones, grans, poderofes e perdurables semblançes. § Senyor Deus! A vos, qui fots caritat, eus deman virtuofa, vera e gloriofa caritat, per tal que pufca ab eylla molt feruir, honrar e benehir vostra alta e maraueylofa caritat; car no us tany vos feruir, lausar ni benehir ⁶ ab poca caritat. § Caritat, senyor, es rosa, liri, rubis, fassili e viola que per vos los homens enamora, e fa lo cors fufpirar, e los uyls plorar, per vos amar, honrar e feruir. Per que us deman caritat que m

1. Sia de vostra merce e misericordia me fassats.—2. Informa.—3. Ordena.—4. Sancta e gloriofa.—5. Douçor.—6. Bendir.

faça vos amar, e per voftra amor fufpirar e plorar, per que us fia de merce que m donets caritat, pus que fots caritat; e donats ço que podets e deuets donar, pus que vos deman amor per vos amar, honrar, benehir, feruir, e obehir. § Liberal fenyor! Caritat fa home coratjos a vos amar, e gita de tenebres coratge de home ab lum d amor, qui venç crueltat, ociofitat, malanança e peccat; per que us placia, fenyor, que caritat donets, pus que tant val a vos amar, honrar e feruir, e a grans trebayls per voftra amor fostenir, e a grans penes fugir. § Caritat, fenyor, fa home liberal, leyal, humil, alegre, enfenyat, vertader, forts, cortes e piados; e crueltat fa tot lo contrari. Per que, fenyor, fi vos no m donats caritat fere compres per los enemichs de caritat per qui esta ¹ crueltat de coratge; als quals enemichs renunciy, car de aqui auant no vuyl effer lur feruidor, car tots lurs amichs fa estar en peccat. E, fenyor, pus que vos vuyl amar, feruir e honrar, donats me caritat, fens la qual no us pusch amar, honrar ni feruir; e no m lexets als enamichs de caritat trebaylar ni auçir. ² § ¡Ah, memoria! Membrats. ¡Ah, mon enteniment! Entenets. ¡Ah, ma volentat! Amats. E vos, mon cor, fufpirats; e vos, mos uyls, plorats; e vos, ma boca, pregats tant per demanar e hauer caritat, tro que m fia donada, per ço que fujats ab caritat a trebayls infernals fens fi, e als plafers e repos celestials pufcam reuenir.

1. Sere pres per los enamichs per qui esta.—2. Aufr. La versión castellana dice: «No permitais que los enemigos de la caridad me molesten ni que yo les dé oído jamás.» Adoptando la palabra del texto debiera traducirse así la cláusula: «No permitais que los enemigos de la caridad me apesadumbren y me maten.»

DE AVARICIA

LIBERAL fenyor! Gran pahor me fa auaricia, que es mortal peccat, e qui es molt greu e contra restitucio; car tant es viscos peccat, que hom auar no s fent virtut ni força de restituir ço que ha pres, tolt o emblat contra son prohisme. Per que us clam merce, per pietat, que m guardets e m deffenats que auaricia en mi no haja poder; e donats me libertat e caritat contra auaricia e contra sos valedors. § Auaricia, fenyor, fa estar ocioses los bens temporals que vos hauets donats als homens communalment per ço que ab eyls vos pusquen amar, honrar e feruir. E auaricia fa los coratges dels homens estar ocioses de fuspitar e de vos amar, e que la memoria no lexe als homens auars vos membrar, ni a lur enteniment lexa vos entendre, ni a lur volentat amar, ni lexa a lurs uyls per vos plorar, e empatxa lurs boques a vos laufar e merce clamar. Per que us prech, fenyor, per caritat, pietat e merce, que m deffenats e m guardets de auaricia qui es rail de tots mals; e que de vos me enamorets per ço que eyla pusca defamar e menysprear. § Senyor, auaricia enriqueix lo cors de diners e de possessions, e empobreix la anima de virtuts, e pobla la de vicis e peccats. E ayço mateix fa de la anima qui fretura de virtuts per auaricia, e es plena de mortals peccats; per que us prech, fenyor, per vofra gran liberalitat e caritat, que m tregats de auaricia, e en caritat me metats; e deman vos perdo

contra auaricia, e donats me contra eyla contriccio, fatiffaccio, fufpirar e plorar, e vofres honraments defirar. § Auaricia fa, fenyor, a la mort, mes amar fills e parents que fi mateix, e que faluacio, e que merce de vos esperar. E auaricia fa la voftra gloria, a lá mort, oblidar e menysprear, e ayço mateix fa de les penes infernals; e fa tant de mal, que hom no l poria cogitar, dir, ni escriure. Per que vos prech e us fuplich, amant, fufpirant e plorant, que auaricia me perdonets, e que de eyla per tots temps me guardets. § ¿Que val, fenyor, hauer vanagloria de riqueses per auaricia ajustades? ¿E que val dar riqueses, ajustades per auaricia, a parents que amen mes les riqueses hauer, que faluacio d aquell home auar qui lexa a eyls fes riqueses, e eyl no n fa fatiffaccio? ¡Ah, fenyor! Sia us merce, pietat e amor que a la mort als homens auars fassats cogitar les greus penes infernals, e les grans glories celestials, e que ls fassats vos mes amar, e eyls mateixs, que vana gloria per riquesa; e que per parents no s meten en lo carçer d infern e del dimoni; car per aytals cogitacions poran effer difpofts a vos amar e merce clamar, e a demanar gracia e perdo, ab contriccio e fatiffaccio.

DE GLOTONIA

AMABLE fenyor e perdurable! Glotonia es aquell peccat per que los homens fon pus fouen malalts que per altre peccat. E car jo defir effer fa, e molt viure, per ço

que vos pufca longament molt amar, feruir e honrar, fía de voftra merce que m donets força e virtut contra glotonia. § Glotonia, fenyor, fa los homens pobres, pererofes e enuejofes, car los homens glots despenen molt en menjar e en beure, e fon pererofes e grans dormidors quant han maffa ¹ menjat e begut; per que us prech que m donets temprança contra gola, per ço que haja manera de viure, e de effer diligent, e plafent a les gents per la voftra amor. § Glotonia fa, fenyor, home trift e malencolich, e fa enuejar delicades viandes, e quant hom no les pot comprar, fa cogitar que les pufca emblar o furtar ² a fon prohifme, contra voftre manament, lo qual hauets feyt en ço que deyts que hom no enueig los bens de fon prohifme; per la qual enueja efa roberia, guerra e mort. Per que us clam merce, per pietat, que m donets bontat de temprança contra la malea de gola; la qual bontat fía gran virtut contra gran vici. § Per glotonia, fenyor, fe engendren poftermes, ³ bubes, ronya ⁴ florncos e molts d altres mals, ⁵ per que hom sent moltes mes ⁶ de penes e de mal que los plafers que hom ha per menjar delicades viandes, ⁷ e per beure bons vins. Per que us deman abftinencia contra gola, e deman la us per amor. E car he contriccio e dolor dels peccats que he feyts per maffa menjar e per molt beure, vuyl ne fer fatiffaccio ab demenar poch menjar e poch beure, e ab fufpirar e lagremes plorar. ⁸

1. Trop.—2. Les pufca furta. —3. Esta palabra falta en un códice.—4. También falta esta palabra en un códice.—5. Malanages.—6. Sent mes.—7. Viandes delicades.—8. En este último párrafo y en el anterior contiene uno de los códices muchas incorrecciones, debidas á descuidos visibiles del copista, que sin duda no comprendia la significación del texto que trasladaba. Sólo hemos notado algunas de las variantes, por que las demás consisten en palabras sin sentido.

DE LVXVRIA

LVXVRIA es pudent peccat que confuma fanitat e procura mort o paupertat, enueja e molts d altres mals. Per que us clam merce, fenyor, que m perdonets los greus ¹ peccats que he feyts contra vos e contra castetat ² per luxuria. § Senyor Deus! Home luxurios ha beyles vestidures e beyls ornamentals, mas ha letgs penfaments e letges paraules e mentideres; per que vos prech, per pietat, que m lauets la anima letja e enfutzada per luxuria, e mon cor atretal, ab castetat qui es blanca flor de liri e rosa, e es topaçi e viola. § Senyor, per luxuria fa hom molts de mals, e obres tan letges e futzes, que hom no les deu nomenar ni escriure; per que de tot ço que he feyt per luxuria, me penet e deman perdo, fuspitant e plorant e merce clamant. E vos, fenyor, qui fots sanctetat, humilitat e pietat, donats e perdonats, e de mi merce hajats. § Piados ³ e amoros fenyor! A vos m acus, penident ⁴ e en plorant, que he peccat fortment e fouint per luxuria, per que m jutje a puniment, segons que ho requer vostre jutjament. Empero, fenyor, car vos fots de peccadors misericordia e perdo, deman perdo e venia, e fas fatiffaccio ab contriccio, dolor e esperança, qui m fa esperar de vos gracia e perdo ab tal ⁵ penediment, que d aqui en auant no am luxuria ni neguna sua circumstancia. § Beylea de cara, de cabeyls, de cors, de manteyl, de go-

1. Grans. 2. Contra vos e castetat. 3. Poderos. 4. Penedint. 5. Tant.

BIBLIOTECA
INSTITUTO NACIONAL
SORIA

neyla procurada per luxuria es letgesa pudent en penfaments e coratge de home qui am castetat per la vostra amor; la qual castetat es porpra, pali, fendat, flor de liri, rubis e viola. Per que, fenyor, vos deman nedetat ¹ de cors e de coratge, per merce e pietat, per ço que fia beyl e nedeu per vostra amor, la qual ador, e per eyla honrar, amar e feruir, fufpir e plor, e he al cor greu dolor, per ço car tan longament he estat feruidor de luxuria, qui es tan vil e tant futz peccat, ² que tot hom qui per eyl ha beyla cara, beyls cabeyls, beyl manteyl e beyla goneyla, esta letg e futz ³ a membrar, entendre e amar, e en carçer del dimoni en peccat. § Luxuria pinta beylefes en lo cap, en la cara, en les mans, e en les vestidures, e n les paraules, e n tot ço qui fon estrument ⁴ per un loch on se fa luxuria, qui es tan negre, tan letg e tan pudent, e tan letg e futz ⁵ a tocar, a vefer e a cogitar e parlar. Per que us vuyl pregar ab beyls fufpirs, plors e defirs de perdonar e merce clamar, e ab beylefes de vostra misericordia e amor, que m vuylats perdonar; car trop ho tench a gran fayliment con per peccat tan pudent de luxuria, he tant trebaylat, despes, mentit e trahit.

DE ERGVYL

ERGVYL es peccat desconexent qui fa oblidar la viltat que hom ha per engenrament, neximent, corrupcio e mort; per que vos, fenyor Deus, qui fots humil per bon-

1. Nedeu.—2. Sutze.—3. Sutze peccat.—4. Paraules, esturments—5. Sutze.

tat, infinitat, poder, fauiefa, eternitat e amor, ador vos é de vos me enamor, per ço que sia humil contra erguyl; per la qual humilitat pusca conexer la vostra alta e maraueylofa noblefa e bontat, e la mia molt gran viltat que he per natura e per peccat. § Humil fenyor! Erguyl fa los homens erguylofes estar vils e menysprefats en coratge de homens alts, nobles, e virtuofes per humilitat e per vostra ¹ amor. E erguyl fa aquells feus feruidors tant menysprefar als vostres amadors ² que ab eyls no volen anar ni participar; per que us prech, per pietat e merce, que m donets a humilitat, e erguyl me tolgats, e a mi ³ a vos honrar e feruir tant humiliets, que vos amar, honrar e feruir me sien amoretes, rofes e violes, e que erguyl me sia horribilitat, letgesa, viltat e amargor. E car he estat erguylos, haja contricció e dolor de coratge, e en mos uyls lagremes e plors. § ¡Ah, fenyor alt e maraueylos! ¡Con es greu ⁴ peccat effer erguylos contra home humil qui am ⁵ vos, e qui de humilitat haja ⁶ corona, manteyl, cota e goneyla, e en fon cor rosa, fmaragda e viola, e en fa anima almoyna, pau e amistat, ⁷ e en fa boca oracio e demanar perdo! ⁸ Per que vos deman humilitat pèr vos amar e que per vos sia amat, per vos membrar e que per vos sia membrat. E vos, fenyor, per pietat, donats me humilitat, pus que per vos amar, honrar, feruir e benehir la us deman. § Gran fenyor, poderos e infinit! Car vos hauets gran humilitat, ⁹ vos deman gran humilitat; e encare, fenyor, per ço que gran humilitat fa softenir greus ¹⁰ trebayls,

1. Vera. Versión cast. Vuestro amor.—2. Vers amadors. Versión cast. Vuestros amadores.—3. E mi.—4. Gran.—5. Ama.—6. Ha.—7. Versión cast. Cuyas manos están derramando beneficios, paz y amistad.—8. Querre perdo.—9. Versión cast. Pues vos sois humildad grande.—10. Grans.

pobrefes e escarns ¹ per vostra amor. Per que gran humilitat vos deman per ço que ab eyla pufca esser fort contra gran erguyl e contra fos valedors, ² los quals son aquells homens qui amen los delits e ls honraments d'aquest mon contra los vostres honraments ³ e contra los homens humils. § Erguyl, senyor, procura guerres, trebayls, traycions, pobrefes e mort; e erguyl es peccat on tots los mals ⁴ han naximent e començament; per que us prech humilment a jonoylons, ⁵ mon cor per vos amant, e les mans al cel leuant, e mos uyls en plorant, que per humilitat a mos prechs deuaylets, e a mi exohescats, en tant que a vos mon cor, mon cogitar, membrar, entendre e amar humiliets, per vos honrar, laufar, obehir e feruir.

DE ACCIDIA

SENYOR Deus! Accidia es peccat qui procura ociositat, iniquitat, mal dir, mala volentat e molts de mals. Per que de accidia que he hauda, a vos deman perdo, e gran perdo, con sia ayçò que per accidia he peccat greument e mantes ⁶ vegades. Per que eus prech humilment, deuotament e penident ⁷ que m donets vostra amor qui de vos honrar, amar e feruir me enamor tant fort, que d aqui en auant ⁸ no sia accidios, ⁹ enans sia diligent en vos laufar e benehir, e que sia amador ¹⁰ de tot be, e lo mal me sia

¹ Versión cast. Afrentas.—² Versión cast. Secuaces.—³ Manaments. Versión cast. Honras.—⁴ Peccats. Versión cast. Pecados.—⁵ Genoylons.—⁶ Moltes.—⁷ Penitent. Versión cast. Arrepentido.—⁸ D aqui auant.—⁹ En un còdice: No sia pereros.—¹⁰ En una copia moderna: Sia feruent aymador.

greu e defamable. § Accidia, fenyor, neix de crueltat, de males cogitacions e de penfaments ¹ qui nexen en coratge de hom qui de vos a feruir e honrar no es enamorat. ² Per que accidia no vuyl amar, ni d aqui en auant ³ no vuyl effer fon feruidor; car per eyla a feruir pert hom voftra amor, valor, leyaltat, caritat, veritat e tot be, e sdeue hom ferf ⁴ de peccat e del dimoni; ⁵ per que us prech, per pietat, que vos e mon prohisme me fassats tant amar, que accidia no m pufca pendre ni forçar. § ¡Amoros fenyor! Home accidios e pereros es, qui en fon coratge ⁶ no cuyl flors, liris e violes d amors, les quals fon cuylides en coratge de hom diligent en fer be e en esquiuar mal; per que los fruyts de home accidios fon amars, e de mala flor, e de mala odor ⁷ e fabor, e qui procuren infern, hon han los homens fam, fet, tristicia e dolor per tots temps. Per que de aytals fruyts no n vuyl menjar, car trop es amar e molt hom ne menuga que no n cuyda menjar, enans vuyl suspirar, planyer, e plorar, e molt fort ⁸ me vuyl penedir con tantes vegades ne he menjat contra viandes d amor, de dolça fabor e odor, de que viuen vofres amadors, qui de voftra amor cuylen virtuts e peyres ⁹ precioses. § E car accidia es mala, fa guerra contra bontat; e car es pererofa, fa guerra contra diligencia; e car es dormidora, fa guerra contra vigilies; e car es trista, fa guerra contra folaç d amich e d amat; e car es maldient e mintent, ¹⁰ fa guerra contra laufor e ver dir; ¹¹ per que, contra accidia, de fos enamichs me enamor. E car per accidia he peccat, deman merce ab

1. E penfaments.—2. Anemorat.—3. D aqui auant.—4. Seruent. La versión castellana es en este pasaje bastante infiel.—5. Del diable.—6. Pereros en fon coratge es qui.—7. Son amars e de mala odor.—8. Fortment.—9. Pedres.—10. Mentidera.—11. E contra ver dir.

contricció e dolor vos amant, e de vos esperant pietat e merce, fufpirant, penedint e plorant.

DE ENVEJA

VIRTVOS fenyor! Enueja es peccat qui fa cobejar e defirar fembres, diners, camps, vinyes, cafes, caf-teyls e ciutats que vos no hauets volgudes donar a n aquells qui les defiren hauer, e que aquells qui les han, no les hagueffen; ni eyls no fan per que hauer les pufquen, ni per vos amar, honrar e feruir, anans confiren con pufquen lurs prohímes enganar e trahir. Per que, fenyor, enueja es molt mal e greu ¹ peccat, d on vos prech, per merce e pietat, que m perdonets; car per enueja he moltes ² vegades peccat, per que n planch, en plor e m penet, e de los contraris d enueja m enamor, per ço que ab eyls la destrua a mon poder. § Enueja, fenyor, fa defirar cofes ³ vils e oblidar cofes ⁴ nobles e profitofes; per que vos clam merce que m fassats membrar los mals que enueja procura, e los ⁵ bens que fa a home perdre, per ço que per aytal remembrament defam enueja e tots los fayliments que venen per eyla; e que de fos contraris ⁶ fassats mon remembrament hofal, hort e verger honcuylla d amor rofes, liris e violes qui donen odor de leyaltat, caritat, iuf-ticia, veritat e esperança. § Senyor! Home enuejos no us fa gracies dels bens que li hauets donats, e vol hauer los

1. E gran.—2. Mantes.—3. Defijar les cofes.—4. Oblidar les cofes.—5. En los.—6. La versión cast. dice: De todas las virtudes opuestas á la envidia.

bens de son prohíisme, contra lo vostre manament e la vostra volentat e dretura. Per que vos deman perdo, car per enueja he peccat membrant e enuejant los bens que no m voliets donar, ¹ pus que a altre los hauets donats, e no membrant ni gracies fahent dels bens qui me hauets donats per gracia e no per mos merits; los quals bens son majors que jo digne d eyls a reebre. Per que n deman perdo a vostra dolça ² e humil misericordia; e lo perdo ³ efper ab dolça ⁴ e ferma esperança, trametent a vostra merce e pietat ma esperança ab dolçes ⁵ fuspírs que ixen del cor ⁶ enamorat; e tramet vos contricció qui mos uyls fa plorar, e satisfaccio e penitencia me fa desirar. E mos missatgers, ⁷ aporten me, fenyor, vostra amor qui de vos m enamor, e vostra misericordia qui m perdo, e la vostra libertetat qui vostra gloria me do.

DE IRA

PACIENT fenyor plen de pietat e de tot be! Ira es aquell peccat qui tol a hom irat libertetat de esquiuar mal e de fer be; ⁸ per que hom irat no rete la libertetat que vos li hauets donada per vos amar e son prohíisme, e per virtuts a guanyar, per ço que ab virtuts sia digne de vos honrar e feruir. Per que us deman perdo, car per ira he moltes ⁹ vegades peccat e impacient son estat, e per tal son digne que n sia jutgat e punit a greus turments infer-

1. Dar.—2. Douça.—3. E en lo perdo.—4. Douça.—5. E douges. En otro códice: Dolfos.—6. De cor.—7. Missatges.—8. E fer be.—9. Mantès.

nals e perdurables. ¹ Mas car vos fots misericordia, pietat e merce, e a vos pertany perdonar, molt mils que a mi merce clamar, per ço en vostra misericordia e perdo he gran esperança. § Hom irat es foyl, e calria lo ligar ² per ço que no faes altre home foyl; per que us prech, fenyor, que con fere irat liguets ma lengua ³ que no digue irades paraules, e liguets mes mans que no firen ni auçien mon prohíme, lo qual vos me manats que am aytant con mi mateix; e lo ligam, fenyor, fia d amor, paciencia e temor en mon cor, car per aytal ligam deleix ira e neix paciencia, abstinencia, humilitat e caritat. Per que aytal amor de cor vos deman suspirant e plorant; car cor enaxi ligat, ligara ⁴ la lengua que no digue foyles paraules, e ligara ⁵ les mans que no fassen males obres. § Ira, fenyor, fa oblidar la gloria de paradís e les penes infernals, e los greus perills en que esta ⁶ home irat; e ira fa ignorar e menys conexas veritat e virtut, vicis e mort; per que ira fa tot lo mal que en home pot venir, e lunya e estranya lo be al qual home es creat per aquell be enantir ⁷ e pofehir. On con ira fia tan mal e perillos peccat, fia us per merce que de ira me lunyets e a paciencia me acostets per vos amar, lausar e benehir, e per a mon prohíme ajudar, e a eyl perdonar si contra mi ha faylit o vol faylir. § Senyor, ira ha en custuma que on pus hom en eyla esta e les fues circumstancies imagina e confira, pus fortment creix. Per que us prech, fenyor, que m fassats oblidar totes les coses per que ira creix e multiplica; e con fere irat, menaçats me ab vostre poder e

1. Infernals perdurables.—2. E feria a ligar.—3. Me liguets ma lengua.—4. Liga.—5. Liga.—6. En que s met.—7. Gaudir.

justicia, e ab lo foch infernal, e donats me per ajuda paciència e amor qui vençen e emprefonen ira e tots sos valedors.

CAPITOL XII

DE GRACIES ¹

GRACIOS fenyor ple de tot be! Gracies vos fon tengut de fer per totes aquelles maneres que vos me hauets feytes e m feyts gracia e do. E aytan grans con fon les gracies e ls dons e amor, vos fon obligat e me tench per tengut de vos regraciar, laufar, feruir, amar e benehir. Mas les gracies e ls dons que me hauets donats fon tan grans e tants, que no hi poria ma memoria abaf-tar ² a membrar, ni mon enteniment a entendre, ni ma volentat a amar. Empero, fenyor, vuyl me efforçar a fer gracies a vos en alguna partida, e lo sobra pus, ³ sia de vostra gracia e merce que m ho vuylats perdonar. § Se-

1. Con este capítulo concluye el *Libre de Oració*. Más en algún códice va cont'nua-do después un apéndice que lleva el título: *De Doctrina de amar Deu*, que enseña el modo de practicar lo que se comprende en los doce capítulos que forman el opúsculo. Tampoco la traducción castellana contiene este apéndice, por más que el título que se de á la obra sea el de *Libro de Oraciones y Arte de amar á Dios*. Tal vez el códice que sirvió al traductor para la versión no lo contuviese, pero no deja de ser extraño que se diga en el traslado del prólogo que el libro se divide en trece partes, y no se traduzcan más que doce. Los dos códices en que hemos encontrado el apéndice son muy incorrectos. El más antiguo es de letra del siglo XVI; y sin embargo de que con los dos se completa mucho el texto original, creemos que hay que deplorar todavía algunas omisiones. Por no engolfarnos en un trabajo prolijo no notaremos más que aquellas variantes que pongan en duda cual de ellas es más aceptable para el texto.—2. Bastar.—3. Concuerdan en esta frase todos los códices que confrontamos. La versión castellana del pasaje dice así: Y lo demás que faltare lo suplirá y me lo perdonará vuestra gracia y misericordia.

nyor! Vos me hauets creat e effer donat per voftra libertat e plafer, lo qual effer no hauia, car no era nuyla cofa ans que fos, ni per mi mateix no era digne que fos. Mas, vos, per voftra liberalitat, ¹ caritat e pietat me hauets effer donat, del qual effer vos ret gracias amant, laufant, membrant e entenenet voftra gran larguefa, boneca e do. § Vos, fenyor, me hauets donat effer huma en quant me hauets feyt hom; lo qual effer huma val mes ² que negun effer creat, exceptat effer angelical; e poguerets me ha uer feyt peyra, ³ afe, fust o serpent. On aytant con effer huma val mes que effer de peyra, ⁴ d afe, de fust o de ferpent, d aytant vos fas gracias e merces, e us ador, e us lou, e us benehefch, e de vos me enamor. E per aytant con jo am mes effer home que peyra, ⁵ afe, fust o serpent, d aytant vos fon obligat a amar e feruir, honrar e benehir. ⁶ § Senyor, vos hauets donades totes les creatures corporals a feruir home, axi com lo cel, lo fol, la luna, ⁷ elements, plantes, besties, auçeyls, peixs e metayls, per que jo, en quant fo home, vos fon tengut de fer gracias de tot ço que hauets donat a hom; les quals gracias jo no poria complir; mas eyles complir defir ab tots los poders de ma anima, los quals do a vos feruir. § Amable fenyor! A vos fon molt obligat con vos falla gracias, ⁸ per ço car vos fots feyt home, de lo qual home a mi hauets feyt cofi e parent. On con es gran lo honrament que me hauets feyt, gran es lo obligament per ço que fon tengut a vos amar, membrar, entendre e honrar. Mas me es forços, fenyor, al feruici no poder abaftar, per que us

1. Libertat.—2. Val molt mes.—3. Pedra.—4. Pedra.—5. Pedra.—6. Obehir.—7. Lo cel, sol, luna.—8. Obligat de vos faer gracias.

clam merce, per voftra bontat, pietat e caritat, que eforçets totes mes forçes, aytant com porets, a vos molt feruir, honrar, laufar e benehir. ¹ § Gracies vos fas, fenyor, car vos, per home a faluar, volgues tants de trebayls fostenir e en la creu pujar; e per lo mon faluar e recrear nós, vos plach ² morir, fens la qual mort negun home no pogra ³ a paradís venir, ni als infernals mals perpetuals fugir. On com fia tan gran gracia donar paradís e deffendre home dels mals infernals perpetuals, grans couenen effer les gracies que hom vos es tengut de fer, e grans couenen effer los defirs ⁴ que hom dega ⁵ hauer per vos amar, membrar e entendre, e fer laufar e feruir per tot lo mon en lonch, ample e redon. ⁶ § Senyor Deus glorios! Moltes vegades he peccat contra vos, e de greus peccats mortals; per que s deguera la terra obrir per mi forbir, e lo cors pudrir, e la anima ⁷ l infern englutir; mas, vos, fenyor, per voftra pietat, paciencia e caritat, me hauets fostenut sobre la terra e me hauets alongada la vida, per que vos ne fas gracies amant, fufpirant e plorant, membrant la voftra dolça mifericordia e pietat. ⁸ § Píados fenyor! Jo fon home peccador; e vos, fenyor, me donats esperança per la qual esper perdo; de la qual esperança vos fas gracies a mon poder, car eyla me fofte que no m defesper, ans me fa en vos esperar mifericordia e merce, e m fa alegrar, con deuria effer trift e en

1. Bendir. La versión cast. es muy manca en estos pasajes.—2 Plague.—3 Pogue-
ra.—4. Defigs.—5. Deua.—6. Pregon.—7. La tierra obrir, e la anima.—8. Para que
se vea hasta donde llega la infidelidad del traductor castellano, transcribimos las po-
cas líneas á que reduce la versión del texto de los tres últimos párrafos; líneas que
apenas se relacionan con el original ni dan de él la menor idea. «Amable Señor!
Vuestro soy, y así dejo á vos todo mi ser y obrar, suspirando y llorando, y acordán-
dome de vuestra dulce mifericordia y piedad.»

malanança; per que vos graefch, beneefch e us fas gracies e merces a mon poder. § No poria, fenyor, cogitar, recomptar ni escriure totes les maneres per les quals vos son ¹ tengut a fer gracies; per que me n hajats per acufat. Mas, per totes les gracies que me hauets feytes, e m feyts, e m farets, vos desir membrar, entendre, amar, feruir, laufar e benehir ² tots los temps de ma vida. ³

COMENÇA LA DOCTRINA DE Amar Deu qui es practica dels capitols damunt dits,

¶ ÇI volem donar doctrina e enfenyament per que home qui desir Deu molt amar, lo pufca molt amar, aydant empero la gracia de Deu; la qual doctrina es practica dels capitols damunt dits, en esta manera, ço es saber, que hom discorregue eyls per son membrament e imaginacio, fouen, deuotament e feruentment per manera de oracio e contemplacio. E la volentat que ha natura de amar ço qui es de Deu, per Deu fouen membrar e entendre amara aquelles cofes membrades e enteses; e per la amor crexera ardor e feruor en lo membrament, entendre e amar Deu. E ayço en tant que hom senta ³ fa anima de Deu

1. So.—2. Seruir e bendir.—3. De la mia vida.—4. Que en senta.

enamorar, e fon cor fufpirar, e fos uyls plorar, tots ¹ fos defirers feran Deus membrar, entendre e amar, fufpirar e plorar ² per fa merce, e defirar a eyl feruir e honrar. E de ayço volem ne eximpli donar; enaxi que de cada un capitol, prenent un paragraff, fobre aquell donar doctrina de Deu amar. E fegons que donem doctrina en Deu amar, per un paragraff de quiscun capitol, pora hom hauer fcienza e manera dels altres capitols de esta fcienza de oracio e d amor. § Lig fe en lo primer paragraff del capitol primer *De un Deu*: «Ador vos, Deus, fenyor glorios, en voftra unitat etc.» Ço es a faber, de ço qui s segueix en aquell paragraff, e aqueft orde propofam tenir en aqueft capitol. On con hom haura legit tot lo paragraff feruentment e tenint ³ fon cor e fa penfa en ço qui en lo capitol fe conte de la unitat de Deu, membre altra vegada e entena ayço qui haura legit, e en fa penfa confir de la unitat de Deu, cogitant con es bona, e gran e eternal fauiefa, amorofa e poderofa, unitat qui es tota complida ⁴ fens negun defayliment, la qual es començament, fi e compliment ⁵ de totes les unitats creades. E adonchs la volentat del home fe enamorara de la unitat de Deu en tot ço qui es per eyla. Car quant la memoria membrara e l enteniment entendra la noblefa e altefa de la diuina unitat, la volentat la amara, e multiplicara fon amar aytant con la memoria la pora membrar e l enteniment entendre. E on pus la volentat fe multiplicara en amor, mes fe multiplicara la memoria a membrar, e l enteniment a entendre, e de tots tres crexeran lurs actes, ço es, lurs obres, aydant la un al altre. On con ayço fia

1. Plorar e tots.—2. Amar.—3. Fermament e tinent.—4. Complida.—5. Compliment.

enaxi, donada es adonchs doctrina con hom sapia Deus molt amar. § En lo capitol fegon *De Trinitat*, fegon paragraff, se lig: «Vos, sancta trinitat, fots Deu pare, Deu fill, Deu sanct esperit etc.» Con hom haura legit feruentment aquest paragraff, enapres del capitol *De un Deu*, e haja confirat en ço qui en tot se signiflica, retorn hom en fa pensa a ayço que haura legit e confirat, e adonchs atrobata dolçor e amor en aquell retornament; e multipliches paraules en fa pensa, confirant de la trinitat de Deu, e eyla adorant e contemplant, e adonchs crexera e multiplicara la amor e lardor per la gran fabor que haura cogitant la trinitat; e lo cor fera aytant ligat que no passara a altra amor. E ayço mateix de la memoria que no pora altra membrar, ni enteniment entendre; per que us couendra fer multiplicacio del amar, membrar e entendre. E aquell home qui los fabra ligar a la diuina trinitat contemplar, segons la doctrina damunt dita, e lo primer paragraff del primer capitol, e lo fegon paragraff del fegon capitol, qui se ajuden a multiplicar la oracio a la major contemplacio e deuocio, per aytal art e manera pora si mateix de Deu molt enamorar. § Lig se en lo terç capitol *De les diuines dignitats*, en la rubrica *De Bonea*, terç paragraff: «Tant fots, vos, fenyor, ple de gran bontat, que per vos mateix fots digne de esser amat, lausat, etc.» On con tu, home o fembra, hauras legit o feyt legir lo paragraff damunt dit, remembre e enten ço que hauras legit, e mena ho molt per la tua memoria e enteniment; e si ho fas, fintras te enamorar de la diuina bontat; e imagina los bens que poras, los quals son per la diuina bontat, enaxi con los bens d'aquest mon e

los bens del altre; e encare imagina les penes e ls mials d aquest mon qui poch duren, e les penes de infern qui duren per tots temps. E on mes ayço faras, mes te enamoras de Deu, car a la amor de Deu te acoftaras, e eyla tè multiplicara ton amar en fi mateix, e encara en amar be e mal esquiuar. § En lo mateix terç capitol *De les diuines dignitats*, al segon paragraff de la rubrica *De Granea*, se lig: «¡Senyor Deus! si vos no fossets gran per natura, e la vostra natura no hagues en fi matexa, propietats perfonals etc.» Con hauras legit aquell paragraff, membret de ço que hauras legit, e per tu mateix alonga la materia del paragraff, per ço que lligues ta memoria e ton enteniment a entendre aquella materia. E adonchs fintras te enamorat de la granea de Deu, la qual ha Deus en fi mateix per engenrar e espirar, e ha Deus en les creatures. E on mes ayço faras, per man era de oracio de la granea de Deu, mes de Deu te enamoras e de la granea de les cofes bones; e la granea de les cofes males mes esquiuaras e defamaras. § En la rubrica *De Eternitat* del mateix capitol terç, en lo primer paragraff, es dit: «Deus fanct, qui fots començament de tot quant es! Vos fots eternal per vostra eternitat etc.» Con tu hauras aquell paragraff legit, cogita en ço que legit hauras, e adonchs atrobaras en la tua anima dolçor de amar, qui t fara amar la eternitat de Deu, per la qual amaras los bens perpetuals qui donen plafer a la volentat, qui mes los ama, que los bens d aquest mon, qui poch duren. E per aquefta manera amaras Deu, amant sa eternitat e les cofes nobles qui molt duren. § En lo començament o primer paragraff de la rubrica *De Poder*, del terç capitol, se lig: «Se-

nyer Deus! Vos hauets poder natural, eternal e infinit, per lo qual e del qual etc.» E si tu, home, com hauras legit aquell paragraff, confideres ço que hauras legit, adonchs te enamoraras del poder de Deu, e de tots aquells poders que son per eyl a honrar e feruir; e multiplica en la anima aquella contemplacio que faras del poder de Deu, segons ço que n membraras e n entendras, e los poders qui son bons e virtuofes e grans molt amaras, e de los poders qui son pochos e viciofes pahor ne hauras. § Al dit capitol terç, en lo primer paragraff de la rubrica *De Sauiesa*, en lo començament, es dit: «Complit fenyor, sens negun deffayliment, qui hauets e qui fots sauiesa eternal e infinida! La vosfra sauiesa ador etc.» E tu que vols e que defires molt amar Deu, lig en aquell paragraff, confirant de la sauiesa de Deu ço que n poras confirar de ayço que diu aquell paragraff. E si ayço fas longament, crexera ton entendre en entendre les noblefes de la sauiesa de Deu. E on mes ton enteniment entendra Deu e fa sauiesa, mes crexera ta memoria en eyla a membrar, e ta volentat en eyla a amar. E enaxi com lo home qui es molt rich, que on mes enten cascuna de ses riqueses mes les ama, en semblant manera es entendre la sauiesa de Deu effer gran per una manera e effer gran per altra manera; axi com entendre la sauiesa de Deu qui es gran per ço car Deus, entenenent ab eyla, engendra Deu, e entenenent ab sauiesa, tot quant es e quant fo e fera ha gran sauiesa, crexera ta amor en amar la sauiesa de Deu en eyl mateix, e en tot ço que eyl fa amar. § En lo començament de la rubrica *De Valentat*, del terç capitol, se lig: «Diuina e molt alta volentat! En vos ha natura de amant, amat e amar,

per ço que tots tres sien en vos amor e de amor etc.» On con tu hauras legit aquell paragraff, remembre e enten ço que hauras legit, e confira longament ayço que poras de la nobleza e alteza de la volentat de Deu, segons que legit hauras. E adonchs te fintras enamorat de Deu, enaxi con la dona qui ha un beyl fill, qui on mes remembre e enten la beylea de son fill mes se enamora de eyl. § Lig se en lo quart capitol *De nostre senyor Deu Jhesuchrist*, en la rubrica *De Encarnacio*, primer paragraff: Jhesuchrist! Senyor, qui fots ver Deus e ver home! A vos am e a vos desig amar per tots temps, ab tota ma volentat e amor etc.» On con tu hauras legit aquell paragraff, tu confira ço que hauras legit, e confira con gran cofa es encarnacio del fill de Deu, qui per obra del sanct esperit es feyt home, e en home participa ab tot quant es de ta natura; e adonchs fintras que Jhesuchrist te enamorara per ço que confires. E on mes estaras en aquella consideracio, mes te enamoraras; e si tant es que tost fies viat en eyl a confirar, fapies que poch fera ton membrar, ton entendre e ton amar en aquella consideracio; per que los multiplica, si no te n vols viar. § En lo mateix capitol, en la rubrica *De Natiuitat*, primer paragraff, se lig: «Senyor Deus! Vos nafques de fembra verge, qui vos concebe estant verge; e vos nafques home en lo mon, etc.» On con tu hauras legit aqueft paragraff, confira con es maraueylofa cofa la sancta natiuitat de Jhesuchrist, e cogita con en aquella natiuitat es significat lo gran poder de Deu e la sua gran humilitat, e adonchs te enamoraras de Deu per lo gran poder e la gran humilitat que Deus ha; car natura es de volentat que aytant con hom enten e membra granea de poder e

de humilitat, aytant de eyla fe enamora. E per ayço con alcun home membra e enten lo gran poder e la gran humilitat de alcun rey, de eyl fe enamora, e lo desira voler, honrar e feruir. § Lig fe en la rubrica *De Passio*, del mateix capitol, al començament: «Jhesuchrist! Senyor, adorar, amar e contemplar vos volria en la vostra sancta e gloriosa passio etc.» On con tu hauras legit aquell paragraff, cogita en ço que legit hauras; e si feruentment ho confiras, hauras pietat e dolor de les grans penes e greu mort que nostre senyor Jhesuchrist volch sufferir per nostra amor. E per la pietat e dolor que hauras, de Deu te enamoraras, e ton cor haura suspirs, e tos uyls lagremes e plors. E si ab gran affliccio de cor has dolor de la greu passio de Jhesuchrist, e no pots plorar ni suspirar, fapies que poch confiras en la gran noblea de Jhesuchrist, ni en la sua passio, ni en la amor que eyl hac a tu e a tot lo humanal linyatge, en quant volch effer home, e morir per la nostra saluacio. § En lo començament de la rubrica *Del deuylament als inferns* del quart capitol, fe lig: «Jhesuchrist amable e temable, e qui fots digne de tota honor! Con fos mort en la creu, la vostra sancta anima gloriosa deuayla als inferns etc.» E tu qui hauras legit aquell paragraff, confira ço que hauras legit, e cogita con gran goig hagren Adam e ls prophetes con veferen la anima de Jhesuchrist, qui ls gita de infern, e ls mes en paradís. On dementre que enaxi cogitaras, confira con gran goig hagues si tu fosses ab eyls, e que de infern ixquesses; o con gran dolor hagues si los prophetes ne ixquessen e que tu hi romanguesses. On con axi confires tu fintras con ta volentat multiplicara la amor en

Deu amar, honrar e feruir. E si ho fas, confira ho tan longament ab fort remembrament, tro que fentes lo enamorament. § Lig se en la rubrica *De Resurreccio*, del mateix quart capitol, en lo primer paragraff: «Senyor Jhefuchrist! Vos resuscitas adonchs con la vostra anima dolça e sancta al vostre cors glorios tornas, etc.» On con tu hauras legit lo paragraff, enten e membra con gran cosa es ço que legit hauras, segons ço que significa de la nobleza e utilitat de resurreccio de mort a vida; e con gran eximpli dona Jhesus a los qui han feyts grans peccats, que hajen gran esperança en eyl. E per ayço apparech a la Magdalena qui fo estada fembra molt peccadora. E enaxi, si ayço be confires fortment e longament, sentiras ton cor enamorat de Deu, e hauras en eyl forts e gran esperança que t perdo tos peccats. § En la rubrica del mateix capitol, qui es *Del pujament al cel*, en lo primer paragraff, lig se: «Jhefuchrist! Senyor, vos pujas dels lochs baxes als lochs alts, con de est mon pujas als cels fether a la dextera part etc.» On con hauras legit aquell paragraff, confira ço que hauras legit, e sentiras ton cor amar les alteses e noblezes del cel e de Deu. E si not fents enflamar lo cor d amor per les alteses de Deu e del cel, lig lauors en l altre paragraff les baxefes en que lo hom esta la jus per peccat; e adonchs sentiras alguna auantatge, de paragraff a paragraff, en amar; con sia ayço que a amar, la un paragraff ajud al altre, per ço cor son ordonats a multiplicar amor. § Lig se en lo primer paragraff de la rubrica *Del dia del judici*, del mateix capitol: «Al dia del general judici resuscitaran bons e mals; e vos senyor Deus Jhefuchrist etc.» On con hauras legit tots aquells para-

graffs qui s contenen en la rubrica, confira en ço que legit hauras; e si be ho cogitas, sentiras temor en ton cor, per ço car hauras pahor del judici de Jhesuchrist, per los peccats que feyts hauras, e per la gran justícia e dretura que n membraras e entendras de Jhesuchrist, e lo gran dret que ha a justs e a peccadors. On per la temor seras ocasionat a amar la anima de Deu, e per eyla hauras en Deu esperança; per la qual esperança, de Deu te enamoraras, con sia cosa natural que es amador tot ço en que hom ha esperança. § En lo cinque capitol *De Nostra dona santa Maria*, en lo primer paragraff, se lig: «Santa Maria es nom que signiffica sancta mare, mes que altre nom etc.» On con hauras legit aquell paragraff, confira ayço que hauras legit de santa Maria, e contempla en ta memoria e en ton enteniment la gran alteza e honor de santa Maria, e adonchs te sentiras ton cor de eyla enamorar, e desiraras eyla seruir e honrar, e Deu laufar e benehir per sa amor. § Lig se en lo fise capitol, *Dels Angels*, en lo començament: «Senyors angels qui de Deu sots amats, e en eyl estats gloriosos e saluats! Esguardats sajus e vejats etc.» E com hauras legit aquell paragraff, confira que signiffica d amor ço que en eyl es contengut; e si encontinent de Deu no te enamores, passa en l altre paragraff, tro que te n sentes enamorat. E si no ho fas, sapies que no confires fortment ayço que hauras legit dels sancts angels, e que aquells no son tos amichs, e que d ayço tu ne has colpa, per ço car no ls vols molt membrar e entendre; perque no te n pots enamorar, con sia ayço que d eyls hom no s en pot enamorar fens gran membrar e entendre. § En lo primer paragraff del fete ca-

pitot *Dels Christians*, se lig: «Senyor Deus! Prech vos per los christians, los quals hauets elets e establits a vos creure e amar e feruir, per vera fe etc.» On con hauras legit aquell paragraff, confira ayço que legit hauras, e adonchs, si be confires, conexeras que gran be es esser christia; e pensa per quant volries no esser christia. E adonchs conexeras la manera per que hom se enamora de Deu qui t pogra fer nexer de fembra no christiana, e que no fosses christia. On si fouen ayço confires, e penfes que mes val esser christia, que no hauer tot lo hauer del mon e no esser christia, adonchs, per aytal consideracio, te sentiras Deu amar en ton cor, con sia natura de multiplicar amar considerar en Deu qui de grat dona e perdona. § En lo començament del vuyte capitol *De Infaels*, se lig: «Honrat fenyor, Deus glorios! Vos hauets creats los infaels qui vos no amen ni creen ni conexen. E car son vostres creatures, ador vos, e prech vos que los perdonets etc.» On con hauras legit aquell paragraff, confira ço que hauras legit, e lauors lig l altre paragraff, e ayço faras de un a l altre paragraff, tant, tro que sentes ton cor enamorar de la saluacio dels infaels qui ignorantment perden paradís e van en foch perdurable. E adonchs, si ayço be e longament confires, hauras de eyls pietat e dolor, e començaras Deus amar, e pregar per sa amòr, e per eyl honrar, feruir, lausar e benehir. § Lig se en lo primer paragraff del noue capitol *De Morts*: «Mifericordios Deus! Vos ador e us fas reuerencia e honor per la vostra amor e mos parents, los quals son morts en est mon etc.» On con tu hauras legit, ayço que legit hauras de aquell capitol multiplica ho en ta anima ab pietat e dolor que ha-

jes dels morts qui son en purgatori, e ha desir que hajen repos. On per aquell desir amoros, per ço que Deus los perdo e que gloria los do, con mes ne hauras e pregaras Deus que los perdo e que los do gloria, mes de Deu te enamoraras. § En lo començament del dezen capitol *De Parents e Amichs*, se lig: «Senyor Deus alt, humil e glorios! Pregar vos volria per mos parents e per mos amichs que ls perdonassets colpes e torts, e que la vostra gloria perdurable los donassets etc.» E con tu hauras legit aquell capitol, pensa en ta anima ayço que hauras legit, e confira con gran es lo perill en que tos parents e tos amichs estan en esta vida. On per la confideracio e la amor que a eyls has, e per tal que per eyls pregues, te enamoraras de Deu, lo qual amaras per ço que los perdo. § Lig se en lo onzen capitol *De Oracio per fi mateix*, en lo començament de la rubrica *De Justicia*: «Glorios, Deus! Vos fots dretura e justicia; e per ço vos deman justicia qui es virtut per la qual hom ret a cascun ço qui es feu etc.» On con tu hauras legit lo primer paragraff, confira ço que hauras legit de justicia, e n hajes amor a la justicia de Deu e a tu mateix, e adonchs hauras pahor de la justicia de Deu. E per l amor que hauras a Deu, amant fa justicia, e per la pahor que hauras d eyla, amaras Deu, per ço que de tu haja merce e pietat. On si tant se es que per lo primer paragraff no has mouiment a amar Deu, lig en laltre paragraff, e enaxi de paragraff a paragraff, confirant fortment ço que en cascun es contengut, e hauras raho de hauer pietat de tu mateix, e pahor de Deu; e Deu amaras, pus que n hauras pahor. § En lo mateix onzen capitol, en lo primer paragraff de la rubrica *De Pruden-*

cia, se lig: «Savi fenyor, plen de pietat e merce! Ador vostra fauiesfa, e a eyla fas reuerencia e honor; e deman prudencia, qui es virtut per la qual hom sab conexas be e mal etc.» On con hauras legit lo primer paragraff, prega a Deu segons la doctrina que hauras per aquell paragraff; e ayço mateix fe dels paragraffs següents. E si tu ayço fas feruentment, conexas prudencia, per la qual conexas aytambe l amar; e per l amor sentiras te enamorat de Deu, e fugiras als perills, e les carreres veres seguiras e amaras. § En lo començament de la rubrica *De Fortitudo*, del mateix capitol onzen, se lig: «Forts fenyor, qui fots fort sobre tots altres poders! Fortitut vos deman, e prech vos que la m donets, car eyla es virtut qui es força d amor etc.» On con tu hauras legit aquell paragraff, e los altres continguts fots la rubrica, e consideres la doctrina con per força de coratge hom sapia Deu pregar, adonchs hauras amor a Deu, e vençras, per fortitut e esperança, temptacions en ton cor, e amaras Deu honrar, e de Deu te enamoraras. § Lig se en lo començament de la rubrica *De Temprança*, del mateix capitol: «Amoros fenyor plen de pietat e merce! Temprança vos deman, per ço que per sobre menjar o beure no sia destemprat ni malalt etc.» On tu lig aquell paragraff, e aytambe los altres, e apres prega a Deu segons la doctrina que hauras, per tots los paragraffs; per que la doctrina que hauras en pregar Deu, te fara enamorar d eyl, membrant entenent e amant aquella doctrina de temprança, per la qual hauras fanitat e disposicio a Deu amar, feruir e honrar. § En lo mateix capitol onzen, en lo començament de la rubrica *De Fe*, se lig: «Vertader fenyor, abundos

de tots bens! Fe es virtut que vos donats als vostres amadors, per ço que ab veritat vos amen etc.» E tu lig aquell capitol : de paragraff en paragraff, pregant Deu per la doctrina que en eyls se conte; e adonchs de la fe te enamoraras. On per l amor de eyla amaras Deu e ton prohifme. E si ayço no fas, fapies que no confires ni entens fortment ço que fots aquella rubrica se conte, ni preguntes Deu per la doctrina que en aquella matexa te es donada. § Lig se en lo començament de la rubrica *De Esperança*, del mateix capitol: «Jhesuchrist, senyor humil, dolçe e piados, qui fots esperança de justs e de peccadors! Vos ador, vos lou, e us benehefch, e a vos deman esperança que es virtut etc.» On si tu preguntes Deu fegons aquella doctrina, pensant en ta anima ayço que legit hauras, e ho multipliques aytant con poras, adonchs en Deu hauras esperança, per la qual seras mogut a Deu amar, feruir e honrar. E si aytal mouiment no has, fapies que tu no fas oracio fegons que en la rubrica te n es donada doctrina, ni tens ton membrament e ton enteniment fortment en la oracio que fas; car si ho fehies, per fin ² a ton esforç se conuendria que vengues la amor e dolçor de esperança qui t faria amar Deu. § Lig se en lo mateix capitol, en lo començament de la rubrica *De Caritat*: «Senyor qui fots amor, qui es flama que en flama de amor coratge de just e de peccador! A vos deman caritat, qui es virtut que enforma etc.» Tu lig aquell capitol ³ de paragraff a paragraff, pregant Deu en ta pen-

¹ Aquí, y en algún otro punto, con la palabra «capitol» se designa la parte del onzeno contenida bajo el título respectivo. — ² En estas dos palabras concuerdan los dos códices que tenemos a la vista, si bien las admitimos con alguna inseguridad. — ³ Véase la nota 1 de esta página.

fa, segons que en tots los paragraffis te n es donada doctrina, e adonchs hauras, per gracia de Deu, caritat; per la qual amaras Deu e tu mateix e ton prohíme. E si tu caritat no has, retorna aytantes vegades, en cascun paragraff, al fort membrament e al enteniment, tro que venga l'amament e la amor a Deu nostre fenyor qui dona caritat a tot home qui la demana per fa amor ab forts e continuat membrar e entendre. § En la rubrica *De Auaricia*, del mateix capitol, en lo començament, se lig: «Liberal fenyor! Gran pahor me fa auaricia, que es mortal peccat, e qui es molt greu e contra restitucio etc.» On si tu est auar, o est temptat de auaricia, lig tot ço qui es contengut fots aquella rubrica, e con ho hauras legit, confira ço que legit hauras pregant Deu. On per la conexença que hauras de auaricia, e per la amor que de Deu vols hauer, ahiraras auaricia e enamoraras te de Deu. Empero si ayço no pots fer, continua legint de paragraff a paragraff, per molt membrar e entendre auaricia, e per molt membrar e entendre la larguesa de Deu, tro que t fentes de Deu enamorar, e de auaricia effer enemich. E si ayço no pots fer, sapies que tu vols amar ab gran amor auaricia, e vols amar a Deu ab petita amor; e no membras ni entens fermament tot ço qui es dit fots la damunt dita rubrica. § En lo començament de la rubrica *De Glotonia*, del mateix capitol, se lig: «Amable fenyor e perdurable! Glotonia es aquell peccat per que los homens son pus fouden malalts que per altre peccat etc.» On si tu vols amar Deu, lig tots los paragraffis de aquella rubrica, d un al altre, e confira glotonia longament, segons ayço que de eyla legit hauras, pregant Deu

fouen contra glotonia. E per aquesta manera ahiraras glotonia e amaras Deu. E si ayço veus ¹ sempre greument, fapies que tu no confires fortment ni continuadament ço que legit hauras; car si ho fehies, de necessitat conuen-dria s que tu amaffes Deu contra glotonia. § En la rubrica *De Luxuria*, del mateix capitol, en lo primer para-graff, se lig: «Luxuria es pudent peccat que confuma fanitat e procura mort o paupertat, enueja e molts d'altres mals etc.» On si tu est luxurios o temptat per luxuria, lig fouen, de paragraff a paragraff, en aquella rubrica, pregant Deus, segons que fots eyla se conte. E adonchs fera en tu mortificada luxuria o la temptacio; e amaras Deu per ço que luxuria sia vençuda, e de Deu membra-ras e entendras. Mas ayço coue que fapies be confirar de Deu e de luxuria, segons que fots la dita rubrica atrobaras. § Lig se en lo mateix capitol, en lo començament de la rubrica *De Erguyl*: «Erguyl es peccat desconexent qui fa oblidar la viltat que hom ha per engenrament, neximent, corrupcio e mort etc.» On si tu est erguylos o temptat per erguyl, e vols amar Deu, lig fouen en aquells paragraffs, pregant Deu, segons la manera que en eyls es contenguda, multiplicant aquella oracio a ton plafer ab feruent membrar e entendre. E adonchs sentiras ton cor enamorat de Deu, e defamaras l'erguyl e totes les circumstancies d'eyl. E si tu aquell sentiment no has, fapies que no membres ni entens la oracio que fas; per que la tua memoria e enteniment, qui han poch us en la oracio, ne son en colpa, e no la doctrina d'aquest libre. §

1. También concuerdan ambos códices en esta palabra, aunque dudamos sea ésta la genuina en el presente pasaje.

En lo començament de la rubrica *De Accidia*, del mateix capitol, se lig: «Senyor Deus! Accidia es peccat qui procura ociositat, iniquitat, mal dir, ¹ mala volentat e molts de mals etc.» E tu lig los paragraffis contenguts fots aquella rubrica, deuotament e penident, si en peccat de accidia estas o has estat. E fe ho com deus segons la doctrina donada fots aquella rubrica. On con ayço hauras feyt, sentiras ton cor ² amar Deu, e de accidia feras enamich. ³ Empero si ayço no fents en ton cor, no es colpa de la doctrina, mas de tu mateix, qui no t vols molt efforçar en membrar e entendre los paragraffis damunt dits; car si ho sehies de necessitat couendria ⁴ que de Deu te enamorasses, e que te defenamorasses de accidia; con sia natural cosa que la volentat tota hora segueix amar o defamar ço qui es feruentment e fouen ⁵ membrat e entes, amant ço qui es amable per bontat e defamant ço qui es ahirable per malea e per peccat. § En lo primer paragraff de la rubrica *De Enueja*, del primer capitol, se lig: «Virtuos fenyor! Enueja es peccat qui fa cobejar e desirar fembres, diners, camps, vinyes, cafes, casteyls e ciutats que vos no hauets volgudes donar, etc.» On si tu est enuejos o temptat per enueja, lig aquell paragraff e los altres qui l seguexen, e con los hauras legit, prega Deu, seguent la manera que en eyls te es donada, esforçant empero, a ton poder, ta memoria a membrar, e ton enteniment a entendre la manera que la oracio te ensenya; ⁶ e adonchs sentiras ton cor ⁷ amar Deu e defamar enueja e totes ses circumstancies. § Lig se en lo primer

1. Maldir — 2. Sentiras en ton cor — 3. Inimich. — 4. Couendries — 5. Souint. — 6. La oracio que t ensenya. — 7. Sintras en ton cor.

paragraff de la rubrica *De Ira*, del mateix onzen capítol: «Pacient fenyor plen de pietat e de tot be! Ira es aquell peccat qui tol a hom irat libertat de esquiuar mal e de fer be, etc.» On si tu est irat o temptat per ira, e vols Deus amar, e del peccat de ira exir, lig de paragraff a paragraff los qui fots la dita rubrica fon contenguts. E enapres que legit hauras, prega a Deu e contempla segons la doctrina qui te es donada, e hauras manera e disposicio de amar Deu e defamar ira. E si no ho fas, fapies que no amas molt exir de ira; car si ayço enaxi no fos, molt fouen membraries e entendries ço qui es contengut en los deffus dits paragraffs, e faries la oracio a Deu qui per eyls te es ensenyada. § En lo començament del dotzen capítol *De Gracies*, se lig: «Gracios fenyor ple de tot be! Gracies vos fon tengut de fer per totes aquelles maneres que vos me hauets feytes e m feyts gracia e do, etc.» On si tu vols amar Deu, lig aquell capítol, e confira ço que legit hauras, faent gracies a Deu, segons que en aquell capítol se conte, ab fort memoria qui membre, e ab ferm enteniment qui entena ço qui legit hauras. E, adonchs, la tua volentat amara molt les gracies que fas a Deu, qui te amara, per ço car li fas gracies d ayço que te ha donat. Per que, adonchs, amaras Deu de gran amor, per la qual hauras força de coratge contra peccat de desconexença e erguyl; e virtuts feran en ton cor ordonat per amor, e en ta memoria per membrar, e en ton enteniment per entendre, donant laufor, gracies e merces a Deu.

DE LA FI DAQUEST LIBRE

FINIT es aquest libre *De Oracio e de Doctrina de amar Deu*, en la ciutat de Barcelona en l any M.CC.XC.IX. Lo qual libre es feyt a requesta del molt alt e noble senyor EN JACME, rey de Arago, e de la molt alta e noble DONA BLANCA, regina de Arago, sa muyler, qui dixeren a RAMON que faes aquest libre qui donas doctrina e enfenyament per lo qual aquells qui no saben pregar Deu, lo sapien pregar; e aquells qui Deu no amen molt, lo sapien amar. E encara, que sapien honrar e servir nostra dona fanta Maria, la qual, per sa merce, prech son fill glorios que en amor multiplich a qui aquest libre ha a eyl comandat, e per la sua amor e honor ha atrobat. Lo qual fill ador e benehesch eyl amant e nomenant mon bon Jhesus.

LIBRE DE DEV

DEVS GLORIOS, PER VOSTRA
amor, fem aquest libre qui es appeylat LIBRE
DE DEV.¹

DEL PROLECH

ON la principal fi per que hom es creat sia Deu membrar, entendre e amar, e home lo pusca mils membrar e amar, honrar e feruir, on mils lo coneix; per ayço, nos fem aquest libre a conexer Deu. Empero, si en res erram en aquest libre, ni errat hauem contra la sancta fe catholica, ne en los altres que feyts hauem, sotfmetem aquest libre e los altres que feyts hauem, a

¹ Este opúsculo lleva el nombre de *Liber de Deo et Jesu Christo* en la edición latina de Maguncia, tomo VI. No obstante, al verse al latín la invocación con que co-

correccio de la sancta esgleya romana. § Aquest LIBRE DE DEV fem abreuiadament, e declaram lo con mils podem, per ço que hom lo pueca entendre. Empero, en alguns passos ¹ anem a parlar de Deu subtilment, per ço que pufcam declarar d eyl les veritats que entenem a prouar e a dir; les quals grossament ² no porem significar ne donar a entendre.

DE LA DIVISIO DE AQUEST LIBRE

AQUEST libre departim en dues parts. En la primera parlarem de Deu segons la essencia, proprietats, dignitats e lurs actes. En la segona part parlarem de nostre Senyor Deu Jhesuchrist, on declaram la encarnacio e algunes obres a eyl pertanyents. § En aquest libre entenem a procehir segons la *Art general*, ensercant, ab los començaments e regles, les veritats que entenem a enfercar e declarar; los quals començaments son aquests: Bonea, granea, eternitat, poder, fauiefa, volentat, virtut, veritat, gloria, diferencia, concordança, contrarietat, començament, mija, fi, majoritat, ³ egualtat e menoritat. E les regles son deu questions generals, per les quals hom pot demanar totes coses, axi con demanar *si la*

mienza, dice el traductor: Qui vocatur *Liber de Deo*, scilicet divina Cognitio. La obra efectivamente trata en su primera parte de Dios y en la segunda de Jesucristo.—1. Passos Edit. lat. Passibus—2. Grosserament Edit. lat. Grosso modo.—3. En un còdice se omiten estos cuatro últimos principios: Començament. mija, fi, majoritat. En la edit. lat. no se observa esta omisión.

cosa es o no? ¿que es? ¿de que es? ¿per que es? ¿quanta es? ¿qual es? ¿quant fo? ¿on es? ¿com es? ¿e ab que es? § Per aquestes deu queſtions volem procehir en la primera part e en la ſegona de eſt libre, per ço que mils pufcam enfercar e declarar les veritats que deſiram atrobar; e a caſcuna queſtio reſpondrem per deu rahons. § Aqueſt libre es molt util a ſaber, e pot eſſer ſabut en breu de temps.² E ço per que es util a ſaber es car parla de les cofes per que hom pot hauer mes de utilitat, ſi les ſab, que per altres.³ § E es encare util a ſaber, car per eyl pot hom deſtruir temptacions, ſi hom les ha contra la fe catholica. E encara ab eyl pot hom contraſtar ab infaels, deſtruent a eyls les errors e objeccions que fan contra la fe catholica, als quals pot hom fer per aqueſt libre objeccions e probacions, les quals eyls per raho no poran deſtruir.⁴ § Deim encara que aqueſt libre es util a

1. ¿Quant es? Edit. lat. ¿Quanta est?.—2 En la edit. lat. no se traducen estas últimas palabras.—3. Tampoco se traduce este período en la edit. lat. De modo que lo que es materia de dos párrafos en el texto original, forma, con las supresiones indicadas, uno solo en la versión latina. Dice esta: «Iste liber est valde utilis ad sciendum, quia per ipsum potest homo destruere tentationes, si quas habet, contra Sanctam Catholicam fidem; præterea cum ipso potest homo resistere Infidelibus destruendo eorum errores etc.—4. Este libro y los titulados *De conexença de Deu y Del es de Deu*, escritos, uno inmediatamente después del otro, en la ciudad de Mallorca (Palma) en el año 1300, lo fueron con el objeto de propagarlos entre los mahometanos, y de probar á estos por el raciocinio, y con argumentos concluyentes y una lógica irresistible, las verdades de la fe católica, y principalmente los misterios de la trinidad de Dios y de su encarnación, que por la razón natural no comprenden ni admiten los teólogos musulmanes, una vez que no presuponen la fe. Los propósitos de LULL eran de verter aquellos libros á la lengua arábica que, como es sabido, poseía, escribía y hablaba con facilidad y perfección, y le era sumamente familiar. Esto que verificó con la dilatadisima obra *Libro de Contemplación, la Del gentil y los tress abios* y algunas otras, no sabemos si llegó á hacerlo con los opúsculos de que en estos momentos nos ocupamos. Lo cierto es que en el *Del es de Deu* dice, sobre el particular, lo siguiente: —«No volem parlar emplicadament de las diuines proprietats personals, ço es a ſaber, de paternitat, filiacio e eſpiracio, per ço cor aqueſt libre propofam metre en arabich, e los farrahins eſquien parlar que en Deu ſia paternitat, filiacio e eſpiracio. Mas, per ço que direm del es de Deu, les diuines proprietats personals hi ſeran emplicades e ſignificades, e enaxi deelarades que ls farrahins ſais no les poran negar, con hajen á contentir que l es de Deu ſia complet e ſens tot deſſayliment.»

faber, car en la doctrina que donam en enfercar les veritats de Deu e de la sua encarnacio, pot hom hauer art e doctrina en enfercar veritat de les altres coses, enaxi con enfercar si fon angels, ni que fon; e enaxi de les altres coses semblants a aquestes.

COMENÇA LA PRIMERA PART

qui es *De Deu*.

CAPITOL PRIMER.

Es demanat si Deus es o no es

prouar que Deus sia, volem adur deu rahons enaxi necessaries, qui lur contrari es impossibol; de les quals deu rahons es aquesta la primera. § O es fobirana bonea o no; e enaxi de fobirana granea, duracio, poder, fauiesfa, volentat, virtut, veritat e gloria. E si fobirana bonea no es, ne granea, e enaxi de les altres, foteyrana bonea no es, ni foteyrana granea, e enaxi de les altres; e ayço es impossibol, con sia ço que fobira e jufa sien segons relacio; car si la un es, l'altre coue effer; e si la un no es, l'altre

BIBLIOTECA
INSTITUTO PEDAGOGICO
S. SOBRIA

effer no pot. Que sia fobirana bonea, experiencia ne ha-
uem en ço que les substancies vegetades son pus bones
que les peyres, e les substancies sensfades son pus bones
que ls arbres, e home es pus bo¹ per natura que ca-
uayl. Es, donchs, fobirana bonea, qual que sia. Bonea de
home no pot effer fobirana, con sia ço que hom pufca
peccar e es mortal. E car peccat e mort son mals, e con-
traris de bonea en lo subjeçt en que son, no pot effer sobi-
rana bonea, ni en lo cel no pot effer fobirana bonea que
sia de sa essencia; con sia ço que lo cel no haja enteniment,
ni franca volentat, ni memoria ab que pufca fer eleccio
de dos contraris quals se vuyla, ni guanyar no pot habits
de virtuts per qui ve felicitat.² Encare que l cel ferueix
a hom e a elements, plantes, besties, e a les altres co-
fes qui a hom feruexen. E per negunes d aquestes lo cel
no es feruit, per que no pot effer subjeçt a fobirana bo-
nea. Ayço mateix es dels elements, plantes, metals e
bruts animals, qui no poden hauer fobirana bonea, con
sia ço que home e l cel³ hajen pus noble bonea que eyls.
Es, donchs, una altra substancia qui ha fobirana bonea;
la qual substancia no es neguna de aquestes d aquest
mon, que dites hauem. Aquella substancia, qui ha sobira-
na bonea, deym⁴ que es Deu, la qual enfercam e l qual
coue que haja fobirana granea, duracio, poder, sauiesa,
volentat, virtut, veritat e gloria, sens les quals no poria
hauer fobirana bonea; car la priuacio de eyles li feria
fobira mal; e fobirana bonea e fobirana malea effer no
poden, con sien contraris.⁵ Es, donchs, una substancia, la

1. Home qui es pus bo. Edit lat. Homo fit melior.—2. Edit. lat. Per quas mereatur felicitatem.—3. Edit. lat. Et fol.—4. Deim.—5. Contraries.

qual appeylam un Deu; car ha una ¹ fobirana bonea, una fobirana granea, e enaxi de les altres; e ha ² una fobirana bonea e no moltes; car si eren moltes, differents per effencia, neguna d'eyles no feria fobirana a la altra, mas cascuna feria a la altra egual, e no alguna infinida, mes totes finides; e ferien molts Deus finits per bonea, la qual finitat lur feria infinit mal, lo qual mal infinit ³ effer no pot. E ayço mateix que hauem dit de fobirana bonea, pot hom dir de fobirana granea e les altres. Hauem, donchs, prouat effer un fobira be per fobirana bonitat, e qui es fobira gran per fobirana granea, e enaxi de les altres, lo qual es Deu tan folament, qui tot quant es conte e mante. ⁴ § II. Prouada hauem fobirana bonea, granea e duracio, la qual ⁵ appeylam eternitat, e enaxi de les altres dignitats que a Deu atribuhim, ⁶ ço es a faber, fobira poder, fobirana fauiefa e les altres, fens les quals Deus no pot effer ens ⁷ fobira. Ara volem prouar que cascuna d'aquestes dignitats fia l'altra per effencia e natura; car si eren differents per effencia e natura, caurien en eyles accidents ab los quals no porien effer fobiranes dignitats, con fia ço que accident fia ens qui per si mateix effer no pot, mas per altre; e ls accidents ferien aquests, ço es a faber, que bonea no feria per si matexa gran, mas per granea; e que granea no feria per si matexa bona, mas per bonea, e enaxi de les altres; d'on se seguiria que per los accidents fossen a en jus, e en quant ferien substancies, ferien a en fus. E car es impossibol que una matexa ef-

1. Car una.—2. Altres; ha.—3. Enfinit mal.—4. Edit. lat. Qui continet et gubernat omne, quod est.—5. Les quals.—6. Atribuim.—7. En uno de los dos ediciones que consultamos se escribe «ents» y de este modo signe escribiéndose esta palabra en el decurso de la obra. En el otro se escribe «ens» y una que otra vez «ents».

fencia sia per fes parts a en fus e a en jus, fegueix se de necessitat que la sobirana bonea, e la sobirana ¹ granea, e enaxi de les altres, sia la una l'altra, e que per totes enfemps, e fens negun accident, sia un ens sobira qui sia eyles, e eyles eyl; lo qual ² sia per si mateix sobira, bo, ³ gran, eternal e los altres; e en qui bonea sia per si matexa gran, eternal, e enaxi de les altres. E aquell ens un, enaxi confirat e atrobat, appeylam Deu, l'esser del qual sia lausat e benehit. ⁴ § III. Prouades hauem sobiranes dignitats, e prouat hauem que la una es l'altra. Ara volem prouar que lurs actes ⁵ sien sobirans, per la qual probacio pufcam prouar Deus esser. E appeylam actes lo bonificar de bontat, magnificar de granea, eternar de eternitat, pofificar de poder, entendre de fauiesfa, voler de volentat, virtuificar de virtut, verificar de veritat e glorificar de gloria. Sens aquests actes neguna dignitat no pot esser sobirana, axi con bonea, qui fens bonificar hauria natura ociosa, la qual ociositat li feria mal, ab lo qual no poria esser sobirana. Ayço mateix es de granea, qui fens magnificar hauria natura ociosa, la qual ociositat li feria poquea, ab la qual no poria esser sobiraua, con poquea fos ⁶ fon contrari; e ayço mateix dels actes de les altres dignitats. Son, donchs, sobirans actes, pus que son sobiranes dignitats. E car les sobiranes dignitats se conuertexen, coue quels sobirans actes de eyles se conuertefquen, en tant que la un sia l'altre; per lo qual conuertiment coue esser de necessitat un ens sobira, lo qual

¹. E sobirana.—². Que.—³. Per si mateix bo. Edit. lat. Summum, bonum.—⁴. Beneit.—⁵. Uno de los dos códices citados, en todo el decurso de la obra, en vez de «actes» usa la palabra latina «actus». En otro códice, solo alguna vez se escribe «actus.» Nosotros nos hemos decidido por la uniformidad.—⁶. Sia.

enfercam e un Deu appeylam, qui es fobira per fobira bonificar, magnificar, durar e los altres. E en aqueft pas començam a fignificar la fancta diuina trinitat, de la qual parlarem en les altres questions. § IV. En lo terç paragraffi damunt dit hauem prouat fobirans aâtes de les fobiranes dignitats. Ara volem prouar que eyls no porien effer fobirans fens que no fos cadaun ¹ de la effencia de fa dignitat, axi con lo bonificar qui no poria effer fobira fens que no fos de la effencia de la fobirana bontat, e de la effencia de fobira bonificant, e de la effencia de fobira bonificat o bonificable, e volem prouar ² que tots tres sien de la effencia de la fobirana bontat, e eyla d eyls. Car fi l bonificar era de fobira bonificant, e de fobirana bonea, e de bonificat o bonificable qui no fos de la effencia de fobirana bontat, feria lo bonificar compoft de dues effencies ³ la una fobirana e l altra iufana. ⁴ E enaxi no poria effer ⁵ fobira fimplement; d on fe seguiria fobira mal, fobira vici, fobirana poquea de granea, poder e les altres, la qual cofa es impoffibol. Es, donchs, prouat fobira bonificar, qui fimplement es de la effencia de fobirana bonea. E ayço mateix pot hom prouar de fobira magnificar, lo qual coue effer de la effencia de fobirana granea, e enaxi de les altres dignitats e lurs aâtes. On con hajam prouades, en lo primer paragraffi, fobiranes dignitats effer; e en lo fegon, la una dignitat effer l altra; e en lo terç los aâtes effer cadaun l altre; e con hajam prouat que les fobirans aâtes sien de les fobiranes dignitats, coue fe de

1. Cactu.—2. Faltan estas dos palabras en uno de los códices.—3. Edit. lat. Quia fi Bonificare fummi Bonificantis et fummi Bonificabilis non effet de Effentia fumme Bonitatis, Bonificare effet compofitum du duabus Effentiis.—4. Edit. lat. Infima.—5. Edit. lat. Et tale bonificare non effet

necessitat Deus effer, qui sia ¹ sobira per dignitats sobiranes e per actes sobirans, sens l effer del qual no porien effer sobiranes dignitats ni sobirans actes. E en aquest paragraffi hauem significada la declaracio de la sancta diuina trinitat. § V. Eternitat es ens de necessitat; car sens eternitat lo mon hauria si mateix començat, la qual cosa es impossibil, con sia ço que si lo mon hauia si mateix començat, seguir se n hia contradiccio qui effer no pot; ço es a saber, que seria lo mon ans que fos, pus començats si mateix; e no seria ans que fos, pus fos començat. Es, donchs, eternitat ens necessari, no possibil; e que eternitat no sia es impossibil ² E car eternitat es effencia infinida en duracio, pot effer, pus que es, e pot effer per effencia qui sia infinit poder, sens la qual no poria effer infinida. Es, donchs, poder infinit per qui eternitat pot hauer infinida duracio; e es, donchs, infinit poder qui ha, per sa effencia e natura, infinida possificacio; ³ car si no la hauia, poria mes per eternitat que per si mateix, la qual cosa es impossibil. On, con hajam prouat, en lo segon paragraffi, les sobiranes dignitats effer la una l altra, ⁴ e n terç, que los sobirans actes son la un l altre, ⁵ e n lo quart paragraffi, que los sobirans actes son de les sobiranes dignitats, segueix se de necessitat que sia poder infinit ab infinit possificar; axi com es eternitat infinida que es ab infinit ⁶ eternar, e que l infinit possificar e l infinit eternar, sien un acte mateix; pus que l infinit poder e la infinida eter-

1. Coue fe de necessitat que Deus sia, e que sia.—2 Falta en un códice esta última frase, traducida en la edit. lat.—3 La edit. lat. reduce todo este periodo á lo siguiente: Igitur infinita Potestas est, quæ per suam essentiam et naturam habet infinitam possificationem.—4 Edit. lat. Quod summæ Dignitates ad invicem sint idem numero, id est, quod quælibet fit alia.—5. En uno de los códices se suprimen estas palabras relativas al párrafo tercero, las cuales se traducen en la edit. lat.—6. Que es infinit.

nitat sien una matexa effencia. No ha, donchs, lo mon eternitat, pus que no ha infinit poder en possificant, ¹ ne possificable e possificat eternat e infinit. ² Es, donchs, una eternitat qui ha infinit eternar, e un poder qui ha infinit possificar, qui enfemps son un ens sobira, e una substancia sobirana qui es infinida eternitat e infinit poder, e qui ha infinit eternar e infinit possificar. E aquell ens aytal, enaxi con dit hauem condicionat, lo qual hauem enfercat e atrobat, appeylam Deu; l'esser del qual adoram e amam, e d'eyl gracia e benediccio esperam. § VI. Prouada hauem infinida eternitat e infinit poder. Ara prouarem que infinida granea en extensitat (axi parla) ³ infinit poder es, segons que prouat hauem, qui ha infinit possificar e qui ab eternar e eternitat se conuertexen. Coue, donchs, que se conuertesca ab infinida granea e infinit magnificar, per ço que al infinit possificant, qui ha infinit possificar eternal, pusca abastar effencia gran e infinida per infinit magnificar, sens la qual infinida granea e infinit magnificar, al possificant no abastarien infinit possificar e eternar; car no hauria de que possificas, eternas e magnificas extensament e infinida, ⁴ ni virtut infinida no abastaria sens infinit subject extens per infinida granea. Es, donchs, prouada infinida granea, e infinit magnificar, qui ab infinida eternitat e eternar, e infinit poder e possificar se conuerteixen, ⁵ segons que prouat hauem en lo terç paragraffi. Es, donchs, prouat Deus esser, sens lo esser del qual eternitat e eternar, infinit poder e possificar, infinida granea e infinit magnificar no porien esser

1. Possificar.—2. Infinitat.—3. Edit. lat. (Ut ita loquar).—4. Edit. lat. Extensè et infinitè Possificatum, æternanatum et Magnificatum.—5. Conuerteix.

ni hauer conuertiment. § VII. Prouada hauem en lo cin- que paragraffi esser eternitat de necessitat, e ayço mateix de infinit poder. Ara prouar volem que eternitat e infinit poder se conuertexen de necessitat, e que son una essencia matexa; car si eren diuerses essencies, eternitat no poria esser per si matexa, ¹ ni l poder no poria esser ² per si mateix; d on se seguiria que eternitat, qui es ens necessari, pufques esser ens possible e contingent, e infinit poder atretal. Car deffaylent poder a eternitat, deffayliria eternitat, e deffaylent eternitat, seguir sia possibilitat e contingencia, per qui lo mon poria crear e començar si mateix, la qual cosa es impossible, segons que en lo cin- que paragraffi prouat hauem. Encare se seguiria que si eternitat e infinit poder eren diuerses essencies, seria possible e contingent que infinit poder pufques esdeuenir en priuacio, deffaylent a eyl eternitat. E encara que se seguiria contradiccio, con sia impossible que infinit poder pufques ³ esdeuenir en priuacio. Seria, donchs, poder infinit de necessitat e per contingencia, la qual cosa es falsa e impossible. Son, donchs, eternitat e infinit poder una essencia matexa; e per consequent es prouat Deu esser, en qui poder infinit e eternitat son una essencia matexa. § VIII. Si Deus no es, en la substancia del mon no ha tanta de bonea con de malea, ni tanta ⁴ de granea con de poquea, ni tanta ⁵ de duracio con de priuacio de eternitat, ni en qui sia tant de poder con priuacio d eyl, ni tanta de fauiesa con de ignorancia, ni tanta de amabilitat con de odibilitat, ni tanta de virtut con de vici, ni tanta de ve-

1. Edit. lat. Non potest esse potens per se.—2. Edit. lat. Esse æterna.—3. Pufca.—
4 Falta esta palabra en un código.—5 Tambien falta esta palabra en el mismo código.

ritat con de falsetat, ni tanta de gloria con de pena. E ayço seria, per ço car tots los habits positius que la substancia hauria, haurien quantitat, e ls habits priuatius ferien infinits sens quantitat; ¹ axi con la substancia del mon qui seria eternal si Deus no es, ² e l seu poder seria finit, e priuat poder infinit de eternitat, qui no poria effer una effencia ab poder, ³ e seria habit priuatiu infinit; ⁴ e ayço mateix de la bonea del mon, qui positiuament seria finida, e a la eternitat e al poder del mon la diuersitat de effencies que haurien seria mal infinit; e ayço mateix de la granea de la eternitat del mon, e del seu poder, e de la sua bontat qui seria finida positiuament, con sia lo mon termenat e redon per la substancia del cel mouable, la qual priua de infinida granea extensa; e ayço mateix del poder del mon, qui no es infinit en possificacio, e enaxi de les altres de la substancia del mon. On con los habits positius hagen concordança ab effer, e ls priuatius ab no effer, coue que sia una substancia en la qual sia bonea infinida sens neguna malea, e granea infinida sens neguna poquea, e en qui eternitat, poder e les altres dignitats sien una matexa effencia. E aquella substancia appeylam Deu, qui ha, a una general si, tot l uniuers creat, per la qual en la substancia del cel ha mes de bonea natural que de priuacio d eyla. E ayço mateix de granea e les altres; e ayço mateix de la substancia del home e de les altres substancies del fetgle. Es, donchs, prouat que Deus es de necessitat, sens l effer del qual se seguirien tots los inconuenients damunt dits qui son falses e impossibols. § IX. Si

1. Falta esta frase en la edit. lat.—2. Fos. —3. Ab lo poder.—4. Añádese en la edit. lat. Et diuersitas essentiarum, quam haberent, esset infinitum malum.

Deus no es, les segones intencions fon pus nobles e pus veres que les primeres; axi con en lo ferrer ¹ en qui lo marteyl es per segona intencio e lo clau per la primera; e lo clau per la segona e l diner qui l ferrer ne ha, per la primera; e l diner per la segona e l pa que n compra, per la primera; e l pa per la segona, e l viure del ferrer per la primera. E aquesta primera intencio, qui es vida, mort lo ferrer no ateny ninguna fi. Car si Deus no es, lo ferrer mor axi com una galina, o un can qui, pus es mort, res no es, ni res no fera. Ateny, donchs, lo marteyl la fi per que es, ço es, lo clau, e l clau lo diner, e enaxi de grau en grau, tro a la vida del home, lo qual res no ateny, depuys ² que mort es; ans se perden en eyl totes les intencions e fins qui eren per eyl a feruir e a viure. Ayço mateix fe segueix de les intencions e fins naturals que s segueix de les intencions e fins artificials, axi com lo cel, figures e planetes e les altres esteles, qui fon per la segona intencio, e ls quatre elements simples per la primera; e ls quatre elements simples per la segona, e ls quatre elements composts per la primera; e ls quatre elements composts per la segona, e ls elementats per la primera; e ls elementats per la segona, e ls vegetats per la primera; e ls vegetats per la segona, e ls sensfats per la primera; e la sensitiua per la segona intencio, e la imaginatiua per la primera; e la imaginatiua per la segona, e l anima racional per la primera, la qual no ateny ninguna fi si Deus no es; e tot ço que confira de Deu es fals, e totes les intencions dejus eyla, les quals dites hauem han atenta en eyla la fi per que fon. On con sia impossibol que les segones fins sien pus veres e

¹, Edit. lat. Sicut in arte fabrilis.—², Pus.—³. En un còdice: Que segueix.

pus nobles que les primeres, coue se de necessitat Deus effer; per l effer del qual les primeres intencions son pus veres e pus nobles que les segones; axi con la vida del ferrer qui, per bones obres e virtuts, ateny vida perpetual en l altre fetgle, e l anima racional, qui de Deu, eyl amant, confira veres cofes, ateny Deu en gloria perpetual. § X. Si Deus no es, eternitat del mon es, e no es primer home ni darrer, ne negun home real ne natural no es eternal. De on se fegueix que la fi per que es cascun home, ¹ sia la fi de altre home; axi com en Ramon fill, que es fi de son pare, e son pare de son aui, e enaxi per ² continua linia en qui no ha començament ne fi; e mort lo pare den Ramon, se pert la fi de son pare. E per ayço es declarat que negun home no ha fa fi en si mateix, mas en altre ³ home. E car es impossibol que fi de pare sia en filiacio e no en paternitat, e que hom ⁴ sia mes per ço que sia pare, que per ço que sia si mateix, con sia ço que paternitat diga propietat, e home diga substancia, fegueix se de necessitat que sia primer home e darrer, e que l mon no sia eternal, mas començat. E ayço effer no pot si Deus res no es. Es, donchs, manifestat e prouat que Deus es de necessitat.

1. Per que cascun home es.—2. Que.—3. En l altre.—4. En un còdice: E que lo hom.

CAPITOL II

Es demanat que es Deus

DEVS es aquella unitat qui de si mateixa es plena. Neguna unitat no es de si mateixa plena, si no aquella de Deu tan solament; axi con la unitat de angel qui no es de si mateixa plena, en quant angel, de sa essencia, no uneix ni ha unit ni unir; ni l'fol atretal, ni home no ha unitat de si mateixa plena, en quant home, sens ajuda de fembra, no pot unir; e encare la unitat del foch que no pot esser de si mateixa plena, pus que reeb fecor de la terra, e enaxi de les unitats de les altres substancies creades, que neguna no pot esser de si mateixa plena; ni encara la unitat del mon, qui no pot esser de si mateixa plena, en quant no pot hauer tan gran unir con es si mateixa. Mas, la unitat de Deu es de si mateixa plena, en quant ha natura de unient, unit¹ e unir de tota sa essencia mateixa, e en si mateixa, e per si mateixa, eternalment e infinida, sens la qual natura de unient, unit² e unir no poria esser de si mateixa plena, ans seria enaxi buyda e ociosa, con seria la calor del foch a qui n³ priuaria natura de escalfant, escalfat e escalfar. Ayço mateix del enteniment, a qui n⁴ priuaria natura de entenent, entes e entendre. Es, donchs, Deus

1. Edit. lat. Unibilis.—2. Edit. lat. Unibilis.—3. Foch, quin. Enteniment, a quin.

aquella unitat qui de si mateixa es plena, per ço cor ha natura coeſſencial e ſubſtancial de unient, unit e unir, eternalment e infinida. ¹ E encara que per la natura que ha de unient, unit e unir, ² ha una bonea e no moltes, qui ab la ſua natura e eſſencia ſe conuerteix; la qual bonea es de ſi mateixa plena en quant ha un bonificatiu, un bonificat ³ e un bonificar, qui ſon de ſa eſſencia e natura; e enaxi de granea e de les altres dignitats de Deu. § II. Deus es aquella ſubſtancia en qui cada una de ſes dignitats es l'altra, axi con la ſua bonea, qui ſ conuerteix ab la ſua granea, eternitat e les altres. Aqueſt conuertiment no es en neguna ſubſtancia creada, axi con en la ſubſtancia de angel en qui bonea, granea, duracio, poder e les altres no ſ conuertexen; car, ſi ſ conuertien, bonea no poria eſſer poca, pus que ſos granea, ni la granea no poria eſſer ſubject a mal, ni eſdeuenir en priuacio, pus que ſos bonea e duracio, ni la ſauieſa no poria ignorar, pus que ſos poder de entendre, e la volentat poria hauer tot ço que poria voler, ⁴ pus que ſ conuertis ab granea e poder, e l angel poria eſſer ⁵ Deu ſi eſſer ho volia; lo qual Deu eſſer no pot, pus que volentat, poder e granea en eyl no ſ conuertexen. Es, donchs, Deus aquella ſubſtancia en qui cada una de ſes dignitats ſe conuertexen. ⁶ E per ayço la ſua bonea ⁷ no pot eſſer poca pus que es granea, ni granea no pot eſſer mala ni eſdeuenir en priuacio, pus que es bonea e eternitat; e la ſauieſa, pus que es poder e granea, pot faber infinit poſſificatiu, poſſificable e poſſificar infinit e inte-

1. Estos dos adverbios no se traducen en la edit. lat.—2. Unient e unir.—3. Edit. lat. Bonificabile—4. Edit. lat. Totum hoc, quod poſſet et vellet.—5. Eſſer poder, e poria eſſer.—6. Edit. lat. In qua quolibet ſuarum Dignitatum eſt alia.—7. Quae eſt Magnitudo, ſe añade en la edit. lat.

llectiu, intelligible e entendre. E car la volentat se conuertex ab poder, granea e fauiesfa, pot amar infinit possificatiu, possificable e possificar, intellectiu, intelligible e entendre, amatiu, amable e amar; e ayço mateix de infinit eternificatiu, eternificable e eternificar, e bonificatiu, bonificable e bonificar, pus que ab bonea e eternitat se conuertexen. § III. Deus es aquella substancia en qui les fues dignitats han tan grans actes con si matexes. Ayço no es en la substancia de angel, de cel, de home, e enaxi de les altres substancies creades; car la bonea de angel, no ha tan gran bonificar con si matexa, con sia ço que son bonificar no sia tan gran con son bonificant e bonificatiu;¹ e ayço mateix de la bonea del cel, e de la bonea del home, e enaxi de los altres començaments. Es, donchs, Deus aquella substancia en qui les fues dignitats han tan grans actes con si matexes; axi con la diuina bonea per qui Deus es aytant bonificant con es fa bonea, e qui ha aytan gran bonificar con es fa bonea, ço es, Deus pare, qui de tota fa bonea produu bo fill per bonificar; e ayço mateix de fa granea, eternitat e les altres. § IV. Deus es aquell ens qui pot tant de si mateix con ² es si mateix. Angel no es aytal ens, car angel no pot produir de si mateix angel, ni home no pot produir de tot si mateix home, con sia ço que eyl no produu fill de fa anima racional, ni la sement ³ qui tramet en la fembra no es home, e ayço mateix dels altres ents creats. Es, donchs, Deus aquell ens qui pot tant de si mateix con es si mateix. E ço es per ço car eyl e son poder se conuertexen; per lo qual conuertiment Deus pare, en quant es possificant en

¹ Bonificat. Edit. lat. Bonificatiuum. — ² Edit. lat. Quantum. — ³ En un còdice: Semen

produent de tot si mateix Deu fill, pot aytant de si mateix con es si mateix; e pot aytan bo, gran e eternal fill con es bo, gran e eternal; e ayço mateix de poder, fauiefa e les altres. § V. Deus es aquell ens qui de fora si mateix no ha mester neguna cofa. Aytal diffinició no pot hom dar de angel ni de negun ens creat; car angel ha mester la granea de Deu, e que per eyl lo feu effer sia fofstengut; e ayço mateix del mon qui efdeuendria en no res si Deus no l fofstenia. E encare lo home, qui no poria viure fens vianda, ni poria imaginar rofa fens color e figura de rofa, nil foch no poria escalfar laer fens la seccor de la terra, ab la qual mortiffica la humiditat, per ço que la substancia de laer pufca escalfar; ¹ e enaxi de les altres substancies creades, qui per si matexes no poden effer complides. ² Es, donchs, Deus aquell ens qui defora si mateix no ha mester neguna cofa. E car Deus per natura es bo, e no ha mester de fora si mateix negun be, dins si mateix produu be, ço es, Deus pare, qui es bontat, e per natura de fa bontat ha natura en produir bo fill de si mateix, fens que no ha mester defora si mateix neguna bonea en produir bo fill; e ayço mateix de granea, eternitat e les altres. Per la qual natura ha natura de produir fill gran, eternal e los altres, fens que haja mester de fora si mateix altra ajuda. ³ § VI. Deus es aquella substancia qui es natural bonea, granea, eternitat, poder, fauiefa, volentat, virtut, veritat, gloria e compliment. Ayço no pot hom dir de neguna substancia creada, axi con angel qui no es bonea, con sia ço que fa bonea natural sia una de ses parts,

1. Esta frase no se traduce en la edit. lat.—2. Edit. lat. Non possunt perfici.—3. Falta toda esta cláusula en uno de los códices, pero esta traducida en la edit. lat.

e part no pufca effer tan gran con tot; e ayço mateix es de la bonea del cel, de home, e de les altres substancies creades. Es, donchs, Deus aquella substancia qui es natural bonea, granea, eternitat e les altres. E coue que sia bonea, per ço que per si mateix sia bo, e per bonea sia luny a mal; e coue effer granea, per ço que per si mateix sia gran, e per granea luny a poquea; e coue effer eternitat, per ço que per si mateix sia eternal, e per eternitat luny a temps, e a priuacio, nouetat e mouiment; e coue effer poder, per ço que per si mateix sia poderos, e luny a debilitat de poder, e enaxi de les altres. Encara coue effer bonea per ço car negun ens no pot effer pus noble ne pus complit que bonea; e coue effer granea, per ço car negun ens no pot effer pus gran que granea; e coue effer eternitat, per ço car negun ens no pot durar mes que eternitat; e coue effer poder, per ço car negun ens no pot effer mes que poder; e coue effer enteniment per ço car negun ens no pot mes entendre que enteniment; e coue effer volentat, per ço car negun ens no pot mes amar que volentat, e enaxi de les altres. Es, donchs, Deus bonea, granea e les altres. § VII. Deus es aquella substancia e effencia qui es de moltes cofes, fens que aquelles no fon parts d eyla. Ayço no pot hom dir de angel, ne de neguna substancia creada, con sia ço que la substancia de angel sia ajustada de natural bonea, granea, duracio e les altres, qui fon parts d eyl, en quant la una no es l altra. Mas, en Deu, bonea, granea, eternitat e les altres se conuertexen, fegons que prouat hauem en lo fegon paragraffi, en lo capitol on prouam Deus effer. Es encara Deus substancia qui es de moltes cofes fens parts,

en quant es bonea, fegons que prouat hauem; la qual bonea es de moltes cofes sens parts, axi con de bonificatiu, bonificable e bonificar. E car lo bonificatiu es tota la bonea, no es part d'eyla, e car bonifica de tot si mateix lo bonificat, esta lo bonificat tota la bonea, e no part. Ayço mateix de lo bonificar qui es tota la bonea, en quant es de tot lo bonificant e l bonificat. Es encara Deus substancia e essencia qui es de moltes cofes sens parts, en quant Deus pare es tota la substancia diuina, e de tot si mateix engendra Deu fill, qui es tota la substancia; e de tota la substancia d'amos ix lo fançt esperit qui es tota la substancia. ¹ § VIII. Deus es aquella substancia qui ha propietats infinides e eternals. Angel ni neguna substancia creada no pot hauer propietats eternals ne infinides; car si hauer les podia, poria effer egual a Deu, qui es son creador, e ayço es impossibol. E car Deus ha propietats eternals e infinides, coue que les haja per si eternal e infinida, axi con la sua bonea qui es fa propietat eternal e infinida; e ayço mateix de granea, eternitat e les altres; en la qual bonea es propria bonificatiuitat, la qual appeylam paternitat; e en bonea es propria bonificabilitat, la qual appeylam filiacio; e en bonea es propri bonificar, lo qual appeylam engendrar, per que lo pare bo engendra fill bo; e encara lo bonificar appeylam espirar, per lo qual lo pare e lo fill espiren bo fançt esperit eternalment e infinida. § IX. Deus es aquell ens qui es creador de tot quant es. Angel ni neguna creatura no pot effer creador, car si podia effer creador, poria crear si mateix e poria effer enans que fos. E car Deus es crea-

1. Edit. lat. Qui est tota substantia Diuina.

dor el mon es creat, segons que hauem prouat en lo cinque paragraffi del primer capitol, deuem amar, laufar e beneir Deus qui ns ha creats e qui ns governa; car si no ns hagues creats, no forem, e esdeuendriem en no res si no ns governaua. Empero mes deuem amar Deus per la sua bontat, e per lo bonificar que ha Deu lo pare en engenrar Deu fill, que per ço car nos ha creats, † con fia ço que la bonificacio de la generacio del fill Deu fia molt pus nobla que la nostra. § X. Deus es aquell fenyor que refuscitara bons e mals, e qui es general jutje; car al dia del general judici jutjara los bons a gloria eternal, e ls mals a pena perpetual. E coue que refuscit los bons e ls mals, per ço que la sua justicia haja acte bo, gran e los altres, en jutjar home, qui fa lo be e lo peccat; ‡ fens la qual resurreccio, Deus no jutjaria aquell qui ha feyt lo be e lo peccat. E coue que jutje los bons a gloria eternal, e ls mals a pena perpetual, per ço que l seu judici respona a justicia bona, gran, eternal, poderofa, fauia e les altres.

CAPITOL III

Es demanat de que es Deu.

DEUS es de si mateix, e es de si mateix car es eternal e infinit, con fia ço que essencia eternal e infinida no pufca effer de altra essencia; car si ho era, la sua essen-

1. Edit. lat. Nos creauit et gubernat.—2. Edit. lat. Bonum et malum in hac vita.

cia no seria eternal ne infinida. E car Deus es de si mateix, ha natura que en la sua essencia alguna propietat sia de altra, per ço que eyl haja natura per la qual sia de si mateix; axi con en la sua bonea en qui bonificat infinit e eternal es de bonificant eternal e infinit, e de amdos es eternal e infinit bonificar. E per ayço la bonea, qui es Deu, ha natura per la qual pot esser de si mateixa, con sia ço que lo bonificant, bonificat e bonificar sien una mateixa essencia, una mateixa natura, e una mateixa infinitat, eternitat, poder e les altres. § II Deus es de si mateix, per ço que ses dignitats no sien ocioses; les quals serien ocioses si Deus no hauia natura per la qual en eyl alguna cosa pufques esser de altre, axi con Deus qui enten son poder infinit e eternal. On quant enten son poder infinit e eternal, enten que pot coses infinides e eternal; les quals coses no pot produir de no res, con sia ço que tot ço qui es produit de no res couenga esser noueyl e termenat; ni infinides coses e eternal Deus no pot produir d'altra essencia, mas de la sua tan solament, con tota altra essencia seria finida e començada. Coue, donchs, que Deus entena que de sa essencia mateixa pufquen esser coses eternal e infinides, pus que enten son poder eternal e infinit, per lo qual la diuina bontat, granea, eternitat, volentat, virtut, gloria e veritat requeren que de infinit e eternal poderos, sia infinit e eternal pogut, e d'amos, sia infinit e eternal possificar, per tal que poder eternal e infinit no sia ocios, e que ço que la fauiefa enten del poder sia veritat, e se haja a si eternal e infinida. § III. Deus enten que en sa substancia no ha negun accident; e per ayço enten que son entendre no es accident. Enten,

donchs, que fon entendre es substancia. Mas, substancia
esser no poria, sens que no fos de substancia entenent e en-
tes. Enten, donchs, Deus que en si mateix e de sa essencia
un supposit es de altre, e que ensemps fon de una essen-
cia, e que la essencia es d'eyls. On enaxi Deus, entenent si
mateix, enten que es de si mateix, entenent que eyl es
l'entenent, l'entes e l'entendre, e sa matexa essencia e
substancia. E ayço mateix que hauem significat de la di-
uina trinitat per ço que Deus enten, pot esser significat
per ço que Deus bonifica, magnifica, eternifica, possifica
e ama en si mateix e de si mateix. § IV. Deus enten que
fa unitat es complida, e no poria entendre que fa unitat
fos complida, sens natura de unient, unit e unir, sens los
quals fa natura no hauria poder natural, ni natural con-
cordança, ni egualtat, virtut, gloria e bontat. Ha, donchs,
la diuina unitat, qui es complida natura de unient, unit
e unir, per la qual u es de u, axi con lum de lum, ço es
a faber, que l'unit es del unient, e l'unir es d'amos. E
l'unir per via de generacio es lo pare e l'fill, e es lo pare
e l'fill, car en aquell engenrar e unir es lo fill del pare,
engenrant lo pare lo fill de si mateix e no de altre; e
cascuna singular propietat personal e ensemps fon una
propietat comuna, d'on ix singular propietat personal,
appeylada passiuva espiracio per unir e espirar; lo qual
unir e espirar fon lo pare e lo fill per comuna espiracio.
E enaxi lo espirar e l'unir, segons comuna propietat, es
un, e segons singular propietat es altre. § V. Deus es
bo, e es bo per sa bonea e no per altra; e car sa bonea es
infinida e eternal, Deus no ha necessitat que sia bo per
altra bonea, car la sua li abasta a esser bo per natura de

fa bonea; per la qual natura se ha a be produir, per ço que se haja a la fi de fa bonea natural, la qual coue esser eternal e infinida, per ço que la infinitat e eternitat de la natura de bonea e la sua fi egualment se responen e se esguarden. Deus no s poria hauer a produir be eternal e infinit, fens que no l produis de fa essencial bonea, qui es eternal e infinida; car neguna altra essencia no poria abafatar a aquella produccio de be infinida e eternal. Coue, donchs, que en Deus sia be de be, per ço que s pufca hauer a tan gran fi de bonea con es la essencia de fa bonea. Es, donchs, Deu pare, qui es bo, e qui es tota la bonea fe ha a engenrar bo fill Deu de tota fa bonea; e l pare e l fill, qui son bones perfones diuines, han fe a espirar, de tota lur bonea, Deus lo fanct esperit, qui es diuina persona; d on se segueix que de la diuina bonea sia Deu de Deu, e bo de bo, e persona de persona. § VI. En la diuina essencia es Deu de Deu, no dich que un Deu sia de altre Deu, car si un Deu era de altre Deu, ferien dos Deus differents per essencia infinida, con sia ço que a Deu se pertanya propria e singular essencia infinida; e car dues essencies differentes e distinctes no poden esser infinides en este fa granea, (axi parla) ni en bonea, eternitat, poder e les altres, car cascuna termenaria e comprendria l altra, no poden esser, donchs, dos Deus ni plus. Es, donchs, un Deu tan folament qui pot hauer singular essencia infinida, en la qual Deu es de Deu, ço es a saber, que Deus es de essencia de Deu per generacio e espiracio, e cascun distinct, axi con una propietat es distincta de altra propietat, en quant una propietat es de altra, e enfemps son una essencia, un Deu qui ha fa propria essencia singular e infinida.

§ VII. En la diuina essencia es forma de forma sens materia; con sia ço que la diuina essencia sia simpla forma. E Deus pare, qui es la essencia e forma de sa simpla essencia e forma, engendra e enforma Deu fill, qui es simpla forma sens materia, per ço que respona simplement a ayço de que es. E appeylam la forma qui es pare, paternitat, e la forma qui es fill, filiacio, e la forma qui es sanct esperit, passiuua espiracio; e en quant son personals, son distinctes, e en quant una es de la essencia de la altra eternalment e infinida, e la essencia no pot esser mas una, e les tres formes personals couenen esser una forma comuna, qui es una essencia comuna, una comuna substancia, natura, bonea, granea e les altres. § VIII. En la diuina essencia es simple de simple, sens composicio, axi con Deus pare qui es simpla diuina essencia eternal e infinida, qui de sa simpla essencia, eyl estant simpla persona, engendra Deu fill simple; e d amdos ix Deu sanct esperit simple, e ayço eternalment e infinida. E car simple es de simple eternalment e infinida en les diuines persones, no ha loch composicio; la qual no pot esser en simple qui es de simple eternalment e infinida, con sia ço que composicio no pusca esser sens parts finides per quantitat e en temps ajustades. § IX. En la essencia de Deu, infinit es de infinit, e eternal es de eternal; e per ayço es impossibol que en la essencia de Deu pusca esser creximent ni minuament ni alteracio. Creximent ni minuament no pot esser, pus que en eyl ha acte infinit qui es infinir per engenrar e espirar, e engenrant lo pare, qui es infinit de si mateix, fill Deu infinit per infinir; e amdos per lur infinir espiren Deu sanct esperit infinidament. E

per ayço infinir conferua que en la effencia de Deu no pot esser multiplicament per creacio del mon, e eternar no fosse ¹ que en la effencia ² haja alteracio per creacio del mon ni per negunes obres dins ni defores. ³ § X. En creacio es crear de creador e de creatura; e les obres que Deus ha en les creatures son d eyl e de les creatures: de eyl per accio, e de les creatures per passio. E car creacio e les ⁴ obres que Deus ha en les creatures son artificials e no naturals, la effencia de Deu e la effencia del mon no s conjunyen, en tant que no ⁵ multipliquen una effencia d amdos per creacio ni per justicia e misericordia jutjant Deu home o perdonant a eyl, e enaxi de les altres cofes; mas que Deus es agent en subject creat, e l accio es Deu, e la passio es creatura, ⁶ la qual es obra del agent increat; axi con en ferreria en qui lo ferrer es agent, e lo ferre, mogut a esser clau o coltell, es obra del ferrer, qui no son de la effencia de eyl.

CAPITOL IV

Es demanat per que es Deu.

Aaquesta questio coue respondre en dues maneres; la una es per effencia, la altra es per fi. Per effencia es axi ⁷ con Deus, qui es per si mateix, pus que es ens infi-

¹ Eternar qui no fosse. Edit. lat. Non permittit.—² Edit. lat. Effentia Dei.—³ Edit. lat. Operationes, quas Deus habet intra se vel extra.—⁴ Creacio de les.—⁵ Esta particula negativa queda soprimida en un códice.—⁶ Edit. lat. Et passio creati subiecti est creatura.—⁷ Per effencia axi.

nit e eternal, con sia ço que ens infinit e eternal sia necessari, e eyl no effer es impossibol. E ayço ho hauem ¹ prouat en lo primer capitol. Es Deus per si mateix per raho de si, ço es a dir, Deus es per ço que sia Deu, axi com pare, qui es pare, per ço que sia fill; e fill, qui es fill, per ço que sia son pare. E ayço coue effer ² en la essencia de Deu, per ço que eyla e fa si se conuertesquen, lo qual conuertiment fer no porien sens que essencia, qui es pare, ³ no sia per ço que sia fa si, e que fa si sia per ço que sia eyla. § II. Deus es, per ço car en eyl se conuertexen les pues dignitats, segons que prouat hauem en lo segon paragraffi del segon capitol, sens lo qual conuertiment, Deus no poria effer ço que es, car seria de moltes essencies finides compost; e ls actes que hauria per eyles ferien finits e composts; e l acte de una essencia no poria abastar al acte de la altra, axi con lo poder, qui no poria abastar a la volentat en complir tot ço que la volentat vol hauer eternalment e infinida. Mas, car en Deu les pues dignitats se conuertexen, cascun acte pot ⁴ abastar al acte de la altra, axi con bonea e granea, qui per ço car la una es l altra, lo bonificant e l magnificant han fecunditat e abundancia en bonificar e magnificar bonificat e magnificat. § III. En Deu, essencia, effer e natura se conuertexen; e per ayço es Deu per ço que sia Deu. E si Deu no era per ço que fos Deu, natura diuina no hauria effer ni essencia; axi con en essencia de home en qui priuaria natura de home, si un home no era per ço que fos de eyl engenrat altre home. E car Deus es per Deu, per natura diuina Deu es de Deu, e Deu es de essencia, ⁵ de

¹ Ayço hauem.—² Edit. lat. Et hoc est.—³ Payre.—⁴ Cascu pot.—⁵ De la essencia.

esser e de natura, ço es, perfonalment. § IV. Deus no feria rich, si no hauia Deu; axi con enteniment, qui no feria rich, si no hauia entes, e volentat, qui feria pobre, si no hauia amat. Es, donchs, Deus, per ço que haja Deu, e l Deu haut es per ço que sia haut e haja Deu de qui sia; axi con en la fançta diuina trinitat en qui Deus es, per ço que haja Deu; axi con Deu pare, qui es, per ço que Deu pare haja Deu fill, ¹ e Deu fill es per ço que Deu fill haja ² Deu pare, e amdos son Deu per ço que hajen Deu fançt esperit, qui es Deu per ço ³ que pufca abastar a la amor d amdos. § V. En Deu una dignitat es per ço que sia l altra, axi con en lo poder, qui es per ço que eternitat pufca esser infinida en duracio, e eternitat es per ço que l poder sia eternal. E enaxi con la una dignitat es per ço que sia la altra, con sia ço que la una no pufca esser fens l altra, l açte de cascuna es per ço que sia laçte de la altra, axi con eternar, qui es per ço que lo poder pufca hauer eternal possificar; e l poder, qui ha infinit possificar, per ço que eternitat pufca hauer eternar. E tots aquefts açtes e los altres fon per engenrar e espirar. § VI. Deus ha bonea per ço que sia bo, e ha granea per ço que sia gran, e eternitat per ço que sia eternal, e enaxi de les altres; e es per ço bo car ha bontat, gran car ha granea, eternal car ha eternitat, e enaxi de les altres. Ayço esser no poria, si bo no era per bonea bonificat o bonificant, e gran no era per granea magnificat o magnificant, e si eternal no era per eternitat eternat + o eternant, e qui hi sien bonificar, magnificar e eternar. ⁵ § VII. Deus es,

1. Qui es per ço Deu pare que haja Deu fill.—2. Es per ço Deu fill qui haja.—3. Qui es per ço Deu.—4. Eternar.—5. Edit. lat. Eternificare.

per ço car ha propri e comu per effencia e natura; axi con en lo feu enteniment, e enaxi de les fues altres dignitats, en qui entenen es una propria propietat, el entes es altra propria propietat; e la mor que se han la un al altre, qui ab l'entendre damdos se conuerteix, es comuna propietat espiratiua, en quant es de entendre e d'amar, e l'entenent e lamant son comuna propietat, en quant son enteniment e amor; e ayço mateix del entes e del amat. E amdos enfemps son una comuna effencia diuina, un comu enteniment e una comuna volentat, e enaxi de una comuna bontat e les altres. E en est pas pot hom conexer con lo pare e el fill son una comuna propietat en espirar lo sanct esperit. § VIII. Deus es, per ço car en eyl effencia e son acte se conuertexen, axi con bonea e son natural bonificar, e granea e magnificar, e eternitat e eternar e los altres. E si no s'conuertien, bonea e son bonificar ferien diuerfes effencies finides, e ayço mateix de granea e magnificar e les altres; e eternitat ¹ no poria abaftar a bonificar infinit e eternal, ni granea a infinit e eternal magnificar, de on se seguiria que Deus fos finit e de parts finides, la qual cosa es impossibol. Es, donchs, Deus, per ço que les dignitats e lurs actes se conuertexen; per lo qual conuertiment bonea infinida pot abaftar ² a bonificar infinit, e granea infinida a magnificar infinit, e enaxi de les altres; per lo qual abastament Deus pot esser infinit per effencia e per obra. § IX. Deus es, per ço car es complit, con sia ço que ³ compliment se couenga ab esser, e deffayliment ab no esser; e ens, on pus complit es,

1. Bonea, Edit. lat. Eternitas.—2. Baftar.—3. Con sia cosa que.

mils se coue ab effer, e on mes de deffayliment ha, me-
nys se coue ab effer. Es, donchs, Deu, per ço car es ens
pus complit que altre ens. E car es ens pus complit
que altre ens, compleix pus que altre ens, e tant com-
pleix con es complit, per ço que enaxi sia son complir
eternal e infinit con es la essencia de son compli-
ment eternal e infinida. E per ayço Deus es ens com-
plent, ens complit e ens complir, e l complit es del com-
plent, qui ha complida bonea, granea, eternitat e les
altres, e l complir es d amdos. ¹ § X. Deus es per ço
creador, car crea ço que es, de no res, no que res
sia res, mas que res que no s era es produit e no es
produit de res. E car Deus enaxi produi lo mon, e produu
cada dia les animes dels homens, es per ço creador. Es
encare Deus creador, per ço que manifest ² son effer e la
obra que ha en si mateix. E es creador de bontat, per
ço que manifest ³ fa bontat, e de granea per ço que ma-
nifest fa granea, e de duracio per ço que manifest fa
eternitat, e enaxi de les altres. E es creador de gran bon-
tat, de gran duracio e de gran poder, per ço que manifest ⁴
la granea de sa bontat, eternitat, poder e les altres. Es
Deus per ço faedor, en quant fa una creatura de altra,
e una ab altra, axí con la vegetatiua qui fa de la ele-
mentatiua, e ab la vegetatiua transmuda la elementatiua
en substancia vegetada. E ayço fa Deus per ço que mos-
tre e manifest ço que fa en si mateix e ab si mateix, ⁵ lo

1. Edit. lat. Et Ens, quod est Ens perficiens et Ens perfectum est ex perficiente, qui habet perfectam Bonitatem, Magnitudinem, Æternitatem etc et Perficere est ex Perficiente et Perfecto.—2 Es encare Deus per ço creador que manifest.—3 E es per ço creador de bontat que manifest.—4. E es per ço creador de gran bontat, de gran duracio e gran poder, que manifest.—5. Falta estas cuatro últimas palabras en uno de los códices que se confrontan.

qual fer appeylam produir per engenrar, e espirar per engenrar, axi con lo pare qui engentra lo fill de si mateix, e lo pare ab la amor que ha al fill, e lo fill ab la amor que ha al pare, enfemps espiren e produen lo sanct esperit. Es encara Deus bo a home bo, car lo home es bo, e es mal a lo home mal, car lo home es mal; al qual home mal es per ço Deus mal, car li fa mal. E es per ço Deus misericordios, car home se penet; e Deus dona per ço als homens, car han en eyl esperança, e ama per ço los homens justs, car es amat e temut per eyls, e enaxi de les altres cofes semblants a aquestes,

CAPITOL V

Es demanat quant es Deus.

DEVS es substancia fens negun accident. E car quantitat es accident, Deus no pot effer quant per quantitat. E encara, car Deu es substancia infinida e eternal, quantitat en eyla no ha loch, ni segons extensitat ni virtut, ni segons temps. E car en Deu nó cau quantitat, Deu pare, fens quantitat, produu e engentra Deu fill eternalment e infinida; e l pare e l fill, fens quantitat, espiren lo sanct esperit per infinir e eternar. § II. Deus es un, e no fon dos Deus ni mes; car si eren dos o mes, cascun seria finit e termenat en laltre, e negun no seria Deu, car priuarien de infinitat qui es condicio la qual a Deu se pertany. E car es un Deu tan solament, pot effer in-

finit e hauer les condicions que a Deu se pertanyen, les quals negun ens ¹ a Deu no pot destruir ni empatxar, con fia ço que poder infinit vença e no pot esser vençut. § III. En Deu es una bontat e no moltes, una eternitat e no moltes, e enaxi de les altres; e ço per que en Deu es una bontat e no moltes, e enaxi de les altres, es per ço car una bontat pot esser infinida, e moltes bontats no porien esser infinides, car la una termenaria l'altra. E enaxi con la essencia de cascuna bontat termenaria la essencia de l'altra bontat, enaxi l'acte de cascuna bontat termenaria l'acte de la altra bontat, d'on se seguiria que Deus fos termenat e finit per essencia e per los actes de les sues dignitats, la qual cosa es impossibol. § IV. En la essencia de Deu no ha mas un pare, un fill e un fançt esperit, e ayço es per tal que cascun d'eys pusca esser persona infinida e sufficient en bontat, granea e les altres; car si en la diuina essencia eren necessaris dos pares, dos fills, dos fançts esperits o mes, enaxi l'un pare termenaria l'altre pare per essencia, natura e acte, con hauem dit si eren en la essencia de Deu dues bontats, e serien necessaries a la essencia qui es infinida, perfones finides e termenades, la qual cosa es impossibol; per la qual impossibilitat es declarat que en la essencia diuina no ha mas un pare, un fill, un fançt esperit. E ja fia ço que fia distincio entre les perfones, per tot ço no s'segueix que la una persona termene ² la altra, con fia ço que l'fill fia de tota la essencia del pare, e ab condicio que fia fill e no pare, e l'fançt esperit fia de la ³ essencia d'andofes, e ab condicio que no fia pare ne fill. § V. En

1. Edit. lat. Nullum creatum ens.—2. Determene.—3. El fançt esperit de la.

la diuina bontat, e enaxi de les altres dignitats de Deu, no s coue mas un bonificatiu, un bonificat e un bonificar, car si hauia dos bonificatius differents per essencia, la un termenaria l altre, e cascu no poria esser tota la essencia de bontat; e ayço mateix de dos bonificats e de un bonificar e altre. Mas, car en la bontat no ha mas un bonificatiu, ¹ pot lo bonificatiu esser tota la bontat, e de tota fa bontat pot produir bonificat, e l bonificar pot esser de tota la essencia d amdos, e cascu d aquests tres concrets pot esser tota la essencia de la bontat. E en aquest pas es significat que en la diuina essencia no s coue mas un pare, un fill e un fançt esperit. § VI. En totes les diuines dignitats ha un pare qui es un bonificatiu, magnificatiu, eternificatiu e los altres, e en totes no ha mas un fill, qui es bonificat, magnificat, eternificat e los altres; e en totes no ha mas un fançt esperit qui es un bonificar, magnificar, eternificar e los altres; e ayço es car cascuna dignitat es l altra. Empero lo bonificar, magnificar, eternificar e los altres son comuns actes als dos comuns actes qui son en genrar e espirar; e en quant se han a engenrar, son un pare e un fill, e en quant se han a actiua espiracio atretal, e en quant se han a passiua espiracio son fançt esperit. § VII. En la diuina essencia ha una unitat, qui es començament de nombre, e altra unitat qui es nombre començat, e altra unitat qui es nombre complit. La unitat qui es començament de nombre es paternitat, la ² unitat qui es nombre començat es filiacio, e la unitat qui es nombre complit es passiua espiracio. E per ayço lo pare, qui es paternitat, comença lo nombre, e no es començat lo

1. Edit. lat. Vnum Bonificativus qui est Pater.—2. E la.

feu nombre, mas que es nombre ¹ de si mateix fill nombrat començat. E car lo nombre, pus que es començat, coue que sia complit, complexen lo nombrant e l nombrat en lo terç nombre que ix del nombrant e l nombrat; e l nombre es complit en lo terç nombre, per ço que no sia necessari complir en lo quart nombre ni en lo cinque, e enaxi tro a infinit nombre; en lo qual infinit nombre de unitats no poria effer nombre complit, ni la quarta unitat, e enaxi de la cinquena unitat e les altres no feria tan prop ² al primer nombrador ni al primer nombrat con es la terça unitat, qui es aytan prop ³ al nombrador con al nombrat, per ço car ix d amdos. E encara que nombre es complit, pus que es en unitat e pluralitat, singularitat e paritat, per que no ha mester quaternitat, ni quintanitat e les altres. § VIII. Deus es un per effencia e es tres per perones, sens que no multiplica quart nombre; car si quart nombre era multiplicat, ⁴ la effencia no feria les perones, ni les perones la effencia, d on se seguiria que l pare, e enaxi de les altres perones, no feria Deu, pus que no fos essencial, ⁵ ni l fill no feria engenrat de effencia diuina, ni l fanct esperit espirat de eya, e feria destruida tota la trinitat; per lo qual destrument la effencia no hauria en qui fos sustentada, e enaxi feria Deus destruit e en priuacio efdeuengut, e l feu effer feria impossibol. E car Deus es, segons que prouat hauem, e la sua trinitat per molts lochs significada e declarada, la sua unitat ni les tres unitats, qui son propietats personals, no multipliquen quart nombre, mas que estan en terç nombre;

1. Mas que nombre.—2. Edit. lat. Propriè perfecta.—3. Edit. lat. propriè,—4. Edit. lat. Quia, si in Effentia Dei esset multiplicatus.—5. Edit. lat. Quam non esset Effentia.

e estan en terç nombre per ço car un es lo pare, altre es lo fill, e altre es lo fançt esperit, e lo pare es tota la effencia; e car de tota fa effencia produu lo fill, es lo fill tota la effencia, e ayço mateix del fançt esperit, qui es tota la effencia, ¹ per ço car es de tot lo pare e de tot lo fill. Es, donchs, la effencia Deu, en quant se conuerteix ab l'esser del pare qui es Deu e ab l'esser del fill e del fançt esperit qui cascu es Deu, e tots tres fon una effencia e un Deu, e la effencia es tots tres e un Deu; en tant que la unitat e la trinitat no estan mas en terç nombre. § IX. Deus es un, e per natura de sa unitat enten se un; e Deus es pluralitat, e per natura de sa pluralitat enten se moltes persones, e per natura de son enteniment, en qui ha natura de entenent, entes e entendre, enten se tres persones, e no mes ni menys, con sia ço que en l'enteniment ² haja tres propietats, e no mes ni menys; e ayço mateix de bontat, granea e les altres. § X. Deus es una fi, enaxi con es una bonea, una granea, una eternitat e les altres. E enaxi con en la bonea ha natural bonificant, bonificat e bonificar, enaxi en la fi ha tres concrets, con sia ço que en Deu fi, bonea, granea, eternitat e les altres se conuertefquen. Es encara Deus una fi de tot quant es creat, per ço que la fi de les creatures sia pus nobla. E car en la diuina bonea, e enaxi de les altres, lo bonificant es fi actiua e productiua, es fi a totes les creatures productiues e actiues per bontat. E car en la diuina bonea bonificat ³ es fi passiua, productible eternalment e producte, es fi a totes les fins passives, productibles e productes per bontat. E ayço mateix es del bonificar de diuina

1. Qui es la effencia.—2. Edit. lat. Cum in suo Intellectu.—3. Bonificant.

bontat, qui es fi a tots los actes bons de les creatures. E car lo bonificatiu e lo bonificat e lo bonificar se conuertexen per essencia, conuertexen se per una fi, en tant que eternalment son fi a les creatures, segons que dit hauen, e per unitat son una fi del mon.

CAPITOL VI

Es demanat qual es Deu.

DEYS es bo naturalment per natural bonea substancial, e es gran per natural e substancial granea, e enaxi de les altres. E ja sia que en Deu bonea, granea e les altres rahons se conuertesquen, per tot ayço no roman que Deus no sia bo per bontat, gran per granea e les altres. E ayço es per raho de la distinció de les persones diuines, per qui reluen los actes, e per lur reluiment reluen les dignitats en esser moltes rahons reals, per ço que l pare bo, de sa bontat e per sa bontat, engentre ¹ bo fill, engenrant lo de bontat, per bontat e en bontat. E encara, que lo pare, qui es gran per granea, engentre ² gran fill de sa granea, e enaxi de les altres. E per ayço, enaxi con les rahons son totes una essencia per la unitat de Deu, son moltes e reals per distinció de persones e per lurs actes. § II. Deus es concordant naturalment e substancial. Concordant es per concordança de ses persones e per los actes de les ³ rahons, ⁴ e es una concordança per

1. Engentra.—2. Engentra.—3. Scs.—4. Edit. lat. Et per Actus Rationem illarum.

essencia. E per ço que Deus sia concordant, coue effer distincio de perfones concordants per existencia de multitud de perfones e de rahons reals, e per unitat de essencia e natura diuina. § III. Deus es començament; e en Deu bonea, granea e les altres rahons son començaments reals, axi con la bonea de qui lo pare comença bo fill, e de sa granea comença gran fill, e de sa eternitat comença fill eternal, e enaxi de les altres. E ayço mateix es del fanct esperit, qui es començat de la bonea, granea, eternitat e les altres, del pare e del fill. E car per natura en la bonea, e enaxi de les altres, ha bonificatiu, bonificable e bonificar, es bonea, per cascu començament general a tota re de be, per lo qual Deus es bo començament general. E encare que Deus es començament general per coefferentials, substancials e naturals bonificant, bonificat e bonificar, qui ab sa bonea se conuertexen, en tant que l bonificant es començant, el bonificat es començat e l bonificar es començar. E si ayço no era enaxi, en Deu bonea e començament no s porien conuertir, e serien differents per essencia e natura, la qual cosa es impossibol. § IV. En la diuina bonea ha bonificar real e confubstancial, enaxi con en la diuina sauiesa ha entendre, e en la diuina volentat amar, e enaxi de les altres. E car lo bonificar, e enaxi de entendre e amar, esta en lo mij del bonificant e l bonificat, pot hom dir que Deus es mija, con sia son mateix propri e coefferencial bonificar. § V. Deus es egualtat, per la qual enaxi son les diuines perfones eguals, con per la diuina distincio son distinctes, e per la concordança concordants, e per la bonea bones, e per la granea infinides, e per la eternitat

eternals; empero no tres infinits ni eternals per effencies, ¹ mas un Deu infinit e eternal. § VI. Deus es viu per vida eternal e infinida, e per ayço pot hom dir que Deus es immortal eternalment e infinida. E car la vida de Deu e fa bontat se conuertexen, e enaxi de granea e les altres, pot hom dir, que enaxi es Deus viuificant, viuificat e viuificar, com hom pot dir que Deus es bonificant, bonificat e bonificar. E si ço que hom pot dir de Deu per bonea, no podia dir per vida, conuenria que la bonea de Deu e fa vida fossen differents effencies, la qual cosa es impossibol. § VII. Deus es simple; e es enaxi simple per simplicitat, con es bo per bontat, e un per unitat, e enaxi de les altres. E car lo pare qui es simple intellectu e es tota la effencia de la simplicitat, enaxi con es tota la effencia del enteniment, engendra de tota fa simplicitat lo fill simple, e d amdos ix lo fanct esperit simple; e es enaxi impossibol que la substancia ² sia composta de pare, fill e fanct esperit, con es impossibol que sia ignorada per pare, fill e fanct esperit. § VIII. Deus es just per sa propria natural justicia, per la qual ha just membrar, entendre e amar. Just membrar entendre e amar no poria hauer, fens just membrant, entenent e amant, e just membrat, entes e amat. E ayço mateix dels concrets de les altres dignitats, los quals couenen esser justs per raho del conuertiment de justicia e de eyles. § IX. Deus es misericordios, e es misericordios per misericordia; e la misericordia, en quant es actiua, es Deu. E ayço mateix del actiu misericordiar. Mas, lo misericordiat el misericordiable es subject creat, ço es. home dispost que li sia per-

1. Edit. lat. Nec tres æternæ essentia:.—2. Edit. lat. Substantia Dei.

donat, es subjeçt creat. E ayço mateix pot hom dir de justícia, segons just creador e justa creatura. § X. Deus es glorios, e enaxi glorios, segons dos esguardaments, con just, segons un esguardament. E es enaxi glorios per sa gloria, con poderos per son poder, ver per sa veritat, virtuos per sa virtut, bo per sa bontat, e enaxi de les altres. Es, donchs, glorios per gloriant, gloriat e gloriejar, qui son coeffencials e naturals concrets de sa gloria. E es encare glorios per lo fegon esguardament, ço es a saber, que en quant es gloriejant e la actiua accio de gloriejar, es Deu. E la passiua gloriacio e l passiu gloriejar son creatures sustentades en los fants qui han gloria en Deu, qui es lur gloria, e en si mateix han gloria, en quant reeben gloria de Deu.

CAPITOL VII

Es demanat quant es Deu.

DEUS es eternal, segons que prouat hauem en lo primer capitol; e per ayço no es en temps, con ens compres, mas con ens qui compren temps. E per ayço Deus es, fo e fera en tots los moments creats, hores, dies e anys. E encara fora tots los moments, ¹ hores, dies e anys qui son, foren e feran, con sia ço que Deus sia ens eternal e eternitat, qui es duracio; la qual eternitat fo enans que temps, qui es ens creat e començat, e eternitat es sens començament e sens fi. § II. Deus es eter-

1. Edit. lat. Et etiam Deus est, fuit et erit extra omnia momenta.

nitat qui ab eternar fe conuerteix; e per ayço Deus es, fo ¹ e fera en eternar, en qui enaxi no cau temps, con no cau en infinir loch, ni en complir deffaylir, ni en entendre ignorar. E es Deus en eternar, pus que eternar e eternitat fe conuertexen. E encare que Deus es eternant en quant es pare, e eternat en quant es fill, e en quant eternal ix ² d amdos per amar, es fanct esperit. Son, donchs, tots tres en eternar e en eternitat, e per essencia fon una mateixa eternitat e un mateix eternar. § III. En Deu eternitat fe conuerteix ab bonea, granea e les altres, e per ayço la bonea de Deu, granea de Deu e les altres fon enaxi eternals per eternitat, con la eternitat es bona per bontat, infinida per granea, poderofa per poder, e les altres. E car eternitat e eternar fe conuertexen, e eternitat e bontat, e les altres, e bontat fe conuerteix ab fon coefferencial bonificar, e granea ab fon coefferencial magnificar, e enaxi de les altres, per ayço la diuina bontat e fon coefferencial bonificar, granea e fon coefferencial magnificar, fon, foren e feran fens temps en eternitat e eternar. E en est pas pot hom conexer con per la obra que Deus ha en si mateix per engenrar e espirar, ni per crear ni per neguna cofa que Deus faça en est mon, no cau en eyl nouetat ni mudament. § IV. Deus es pur acte en tant que en eyl no ha neguna res en potencia qui sia de sa essencia; car si ho hauia, aquella cofa qui en eyl feria en potencia, no feria de natura eternal, car no feria en eternitat ni en eternar. E car Deus es pur acte per essencia e per sa obra coefferencial, substancial e natural, es Deus ens present ³ fens que no es en temps, ⁴ mas que es

1. Deus fo.—2. Es. Edit. lat. Exit.—3. Es Deus present.—4. Edit. lat. Non existens

en temps, con creador, e enaxi comprenent fa creatura per eternitat e eternar, con la compren en quantitat per infinit¹ e infinir, e con compren la bonea creada ab fa bonea increada. § V. Deus, con crea lo mon, fo en temps, lo qual crea; e fo enaxi en temps, con maestre en fa obra, dementre la fa; la qual obra no es de fa essencia, mas que produu aquella en temps de potencia en acte. E en aquest pas pot hom coñexer con impropriament parla hom cant diu: Deus fo e fera, e propriament con diu: Deus es ens eternal, con sia ço que enans que Deus creas temps era eternal, e con crea temps altretal; e ayço mateix con lo hac creat, fens que en fa eternitat per la creacio de temps no hac neguna nouetat. Axi e molt mils encara con lo ferrer, qui enans que faes lo clau, era home, e ayço mateix dementra fa lo clau, e con lo hac fet, fens que en quant essencia de humanitat e natura en fer lo clau home no hac nouetat. § VI. Deus pare es començament eternal de Deu fill, e amdos de Deu fanct esperit; e Deus pare es començament eternal, car ab començar eternal comença de la essencia fa² eternitat fon fill començable e començat. E enaxi con impropriament es dit: Deus fo e fera, e propriament es dit: Deus es, enaxi impropriament es dit: Deus fill es començat e començable, e propriament es dit: Deus fill es eternal. E ayço mateix del fanct esperit en quant hom diu que es espirat e espirable, e propriament es dit fanct esperit es amar eternal, car en quant es dit fanct esperit es espirat par que se es lamor que se han lo pare e l fill; e en quant es dit espirable, par que hom digue que eyl es dispost

in tempore. — 1. Edit. lat. Infinitatem. — 2, Essencia de fa.

en potencia a produir en acte. § VII. La fauiesfa de Deu es eternal, e ha en si coefferencial entenent, entes e entendre. E car lo mon es començat, Deus entes lo mon e fes parts enans que fos creat; e l mon enans que fos creat, eternalment fo idea entefa, e ayço mateix de fes parts, qui eternalment feren idees entefes. E car lo mon fo idea enans que fos creat, e ayço mateix de fes parts, la qual idea fo en la fauiesfa de Deu; ¹ e tot ço qui fo en la fauiesfa de Deu enans que l mon fos creat era Deu, lo mon, qui es creat, en quant es ço qui es creat no es Deu, con Deus fia ens increat e creador. E per ayço, un es lo mon, en quant es idea eternal, altre es en quant es effència creada; lo temps de lo qual es enaxi compres e termenat per la idea eternal, con la quantitat del mon creat es compresa per la infinitat de Deu increada. § VIII. Deus com crea Judes ² fabia que Judes feria dampnat, e l faber de Deu es Deu e idea eternal, la qual idea es immutable, pus que es eternal. E Deus con crea Judes, crea eyl ab justícia, qui es idea eternal e immutable, con fia ço que en Deu justícia e eternitat se conuertexen. Deus no pogra crear Judes ab justícia, fens que no li donas franch arbitre en fer be e en esquiuar mal, e que per fer lo be lo pufques faluar, e per fer lo mal, dampnar. Pecca Judes contra Jhefuchrist, e dampnat fo, en quant fi mateix penja, e mori defesperat de la misericordia de Deu. Ço que Judes fiu ³ es enaxi different a la ⁴ idea, qui es Deu, con es la effència del mon different a la ⁵ idea de la fauiesfa de Deu, segons

1. Edit. lat. Et mundus antequam esset creatus, æternaliter fuit idea intellecta (et hoc idem de suis partibus) quæ idæa fuit in Sapientia Dei. Como se ve el traductor abrevia los conceptos suprimiendo algunas frases.—2. Edit. lat. Judam Ifcariotem.—3. Fo.—4. Different de la.—5. Different de la.

lo damunt dit paragraffi; e en est pas pot hom conixer con la predestinacio, qui es idea, e la justicia atretal, qui es idea, son eternal e inmutables, e de fora temps comprenen temps; e la obra de Judes e la libertat que hac en esquiuar mal, foren en temps e en contingencia, en qui fo feyt lo judici real de la sua dampnacio, e pogra effer de saluacio; la qual possibilitat fo significada en la companyia que hac ab Jhesuchrist e ab los apostols, per bones obres, enans que peccas. § IX. Creacio fo en temps, en quant temps fo començat e creat; e en quant Deus es creador, e es eternal, fo enaxi creador en temps, con agent, qui obra en subject qui no es de la sua essencia, segons que damunt exemplifficat hauem. Es, donchs, Deus en eternitat sens temps, e en subject noueyl ab temps; axi con en hom predestinat o prescit, ¹ en qui Deus per una manera es eternalment e per altre ab temps; eternalment, segons que hauem dat eximpli de Judes, e ab temps, en quant la eleccio que Judes hac en trahir Jhesuchrist e en penjar si mateix, fo obra noua deyl, obra feyta en temps; en lo qual Deus fo enaxi per justicia en dampnar lo en lo punt de la mort, enaxi con fo per misericordia en la creu, car perdona al ladre qui en la creu merce li demana, e eyl salua. ² § X. Deus, en quant es eternal, es en dicmenge, diluns e en tots los altres dies de la fetmana. E car Deus es bo, faui, amoros, poderos e just, es en cascu dia bo, faui, amoros, poderos e just, con sia ço que la sua bonea, fauiesfa, amor, poder e justicia se conuertesquen ab la sua eternitat. E per ayço con En Pere es bo en dicmenge, Deus es en eyl per gracia

1. Precís, Edit. lat. Prescítio.—2. Li demana e l salua.

de fa bonea, fauiesfa, amor, poder e iusticia; e con En Pere es en diluns peccador mortal, e Deus no es en eyl per gracia de fa bontat, fauiesfa, amor, poder e iusticia, mas per lo contrari de gracia, qui es fa ira contra En Pere, per Deus es defamat. E per ayço Deus es eternal en dicmenge e en diluns, fens que no es en temps. ¹ Empero es en dicmenge e en diluns en temps, en quant En Pere fa obres noues en dicmenge ab virtuts, e en diluns ab peccats, les quals obres fon mutables e variables, en quant En Pere se muda de un habit en altre; los quals habits no muden Deu, qui es aytal en un dia con en altre, per effencia e per bonea, fauiesfa, volentat, poder e iusticia. E en est pas pot hom conexas con Deus es fora temps per eternitat, e es en temps en quant ha obres noues en los subjects noueyls e creats.

CAPITOL VIII

Es demanat on es Deus.

DEUS es en si mateix, ² per ço car ha obres en si mateix, les quals ab eyl se conuertexen; axi con en en lo feu entendre, amar, bonificar, infinir e eternar e los altres actes, qui fon en la sua effencia e natura e de la sua effencia e natura; axi con lo feu entendre, qui es Deu e enteniment, e es de entenent e entes qui fon l'enteni-

¹. Edit. lat. Et in die lunæ absque eo, quod fit in tempore.— ² La edit. lat. añade: Qui habet naturam quod fit in se ipso.

ment; ¹ car es deyls, es en eyls, e eyls fon en eyl, e l enteniment es en l entes, e l entes en eyl, e tots tres fon un Deu qui es en eyls, en quant cascu de eyls es en laltre e tots tres fon en eyl. E en est pas pot hom conexer la natura e l poder per la qual Deus pot effer en si mateix e es en si mateix. § II. Deus es en engenrar e en espirar. En engenrar es, en quant lo pare engendra lo fill de sa essencia e natura, en la qual essencia e natura Deus es pare, per ço car de si mateix engendra fill, lo qual fill es en la essencia e natura, fill. E car lo pare e l fill relatiuament fon distincts, e per essencia se conuertexen, pot hom en est pas conexer con lo pare es en lo fill, e lo fill es en lo pare, e con lo pare es en la generacio actiua e produccio, ² e l fill en la produccio ³ passiua. Ayço mateix es de lo fanct esperit, qui es del pare e del fill per actiua espiracio e es si mateix per passiua. § III. En la diuina bontat, e enaxi de les altres, es Deus pare engenrador, e Deus fill hi es engenrat, en quant Deus pare l engendra de sa bontat; e l fanct esperit, qui de la bontat d amdos es espirat, es en la bontat passiua bona espiracio; el pare e l fill fon en la bontat espiracio actiua e bona; e tots tres en bonificar, qui es acte de la bontat. Lo pare e l fill hi fon per engenrar, en quant lo pare engendra bo fill per natura; e tots tres hi fon, en quant lo pare e l fill espiren bo fanct esperit per amor. § IV. Deus es en infinitat e en infinir, e en eternitat e en eternar, enaxi con es en bontat, segons que hauem dit. E en est pas pot hom conexer la natura e l poder per lo qual la infinida e la an-

¹ Edit. lat. Qui sunt diuinus intellectus.—² Esta palabra se omite en la versión lat.
—³. También se omite esta palabra en la misma versión latina.

tigua obra e eternal de Deu compren les ¹ obres creades, noues sens nouetat de infinir e eternar, ² en qui nouetat ni alteracio no pot caber, estant lo creador e faedor en obres noues sens mudament de si mateix. § V. Es Deus en cascu punt creat, sia que sia diuifible o indiuifible; e ayço es per tal, car la infinida effencia de Deu compren tota effencia creada per extensitat, axi parlam. E per ayço pot hom dir que Deus es en tot loch e fora loch, essencialment e presentment. E ayço mateix pot hom dir de los actes coessentials e naturals de les dignitats, qui ab la diuina effencia se conuertexen. § VI. Deus es bo en home bo, e just en home just, e faui en home faui, e caritatiu en home qui ha caritat, e piados en home qui ha pietat. E Deus no es bo en home mal, en quant no li fa be per gracia, ans li es mal en quant li fa mal, condempnant lo a foch perpetual, en la qual condempnacio Deus es bo per justicia, qui es bonea. Ayço mateix de fauiesia qui es en lo home mal, fabent los peccats daquells qui son mals; en lo qual faber Deus es bo, con sia ço que aquell faber sia bo, e enaxi de les altres. E en est pas pot hom conexas con la bonea de Deu, e enaxi de les altres dignitats, segons sa effencia es immutable en los homens; e ayço mateix segons sa obra, ³ e segons la obra ⁴ que ha en los homens. Axi con Deus, qui es bo en home bo per bontat ⁵ e per bonificar, e es bo en home mal per effencia de fa bontat, qui es en tot loch, e per lo bonificar de justicia, qui es bo, en quant puneix home mal, no digne de be e digne de foch infernal, qui al home es mal.

1. Compren en les.—2. Edit. lat. Infiniendi et eternandi.—3. Edit. lat. Sua operatione intrinsecá.—4. Edit. lat. Operatione extrinsecá.—5. En home per bontat.

§ VII. Enans quel mon fos, no era neguna cofa, mas Deus tan folament; e con crea lo mon, crea loch en qui fo lo mon, fens lo qual lo mon no pogra effer. Es, donchs, Deus en aquell loch on es lo mon; e si Deus no fos en aquell loch on es lo mon, conuengra que Deus, enans que creas lo loch del mon, creas vacuitat en sa effencia en qui lo mon cabes ab loch creat; e fora la effencia de Deu, qui es infinida e eternal, diuifible, termenada, finida e corporal, la qual cofa es impossibol. Es, donchs, en aquell loch on lo mon es conlogat; ¹ e en aquest pas pot hom conexer con Deus es en loch inmutablement e fens que no es conlogat ² en loch, ni loch no fa en la sua effencia figura. E ayço mateix de les fues obres, les quals ha en loch, ço es, en aquell loch on les obres fon. § VIII. Deus ama home just, e en l amar de Deu es jutjar, bonificar e magnificar, qui ab l amor de Deu se conuertexen; e en quant ab eternitat se conuertexen, e l amor se conuerteix ab eternitat, es en l amar eternar, qui ab eternitat se conuerteix; e aquell eternar e ls altres actes fon en les dignitats de Deu, idees; e con lo home just esdeue injust e mal, l amar, qui es idea, roman eternal e bo en jutjar lo home injust e mal a foch ³ infernal, lo qual judici es bo, e la mutacio del be e del mal de lo home es feyt en dos habits de justicia e injuria. E en aquest pas pot hom conexer con Deus es en ses idees inmutables e infinides, e eyles en eyl, per les quals es Deus en los habits noueys e mutables, romanent Deus en sa antiquitat e inmutabilitat. § IX. Enfre Deu e l mon es diferencia molt major, fens tota comparacio, que enfre lo cel e la terra, e que

1. Conlocat.—2. Conlocat.—3. En un códice: Home mal a foch.

entre home e peyra, con Deus sia infinit e eternal, e l mon sia finit e nou; e en aquella diferencia es Deu enaxi con es en la creacio del mon, en la qual es con a creador, e l mon es con a creatura; car en la diferencia de Deu e del mon, es Deus con a essencia eternal infinida, e l mon con a essencia finida e començada; e en aqueft pas pot hom conexas con de la diferencia de Deu e del mon no s multiplica altra diferencia en terç nombre que no sia Deu ne creatura. E per ço que per aytal diferencia entenem pot hom entendre que la diuina volentat, e enaxi de les fues altres dignitats, no volia¹ que l mon fos enans que fos, e volch que fos con fo, e no es en neguna multiplicacio ni alteracio noua per lo no voler ni per lo voler que dit hauem,² con sia ço que³ eyla sia eternal e infinida per son voler e no voler, e l començament del mon sia nou e finit. § X. Entre Deu e home just ha concordança, enaxi con entre faedor e fa factura, e aquella concordança es bona. Es, donchs, Deus en aquella concordança, pus que es bona; e si era mala, Deus effer no hi poria per gracia de sa bontat, con sia ço que be e mal sien contraris, la qual concordança feria mala si Deus, que es eternal per effer nou faedor de noua factura, era mutable e no eternal. E si no podia romanir eternal faent noua factura, feria lo seu poder finit, alterat de infinitat en finitat. E per ço que no ho fos, faria lo mon eternal factura, e lo home just no poria effer injust, ni l injust just, e enaxi de les altres parts del mon. Empero lo home just no es tota hora just, ni l injust no es tota hora injust; e encare que cascu es mortal. On con ayço sia

1. Dignitats, que no volia,—2. Edit. lat. Sicut diximus.—3. Con sia que.

enaxi, pot hom, donchs, conexer con Deus es en los a tes creats e mutables, e esta en fos a tes coefferentials e naturals inmutable ¹ e tot bo fens colpa e peccat.

CAPITOL IX

Es demanat con es Deu

AQUESTA questio coue respondre segons effer e obra: ² car una consideracio es confirar l'effer de Deu, altra es confirar la obra natural que ha en si mateix, e la obra artificial que ha en les creatures. L'effer de Deu hauem considerat en quant lo hauem diffinit ³ en lo segon capitol. Ara volem confirar con es Deus ço que es, e con ha obra natural en si mateix; fens la qual Deus no feria ço que es, e con ha obres en les creatures. § I. Deus es de necessitat, pus que es infinitat e eternitat, e ab infinitat e eternitat se conuertexen bontat, poder, fauiefa, volentat e les altres. Es, donchs, Deus ço que es, segons manera ⁴ de lur conuertiment, la qual manera es ens necessari e no possibol, e son contrari es impossibol. § II. Deus ha manera de effer bo per bontat; e car ha manera de effer bo per bontat, es la manera bona. E car la sua bontat se conuerteix ab infinitat, la sua ⁵ manera es infinida. E car bonea e infinitat se conuertexen ab eternitat, es la manera bona, infinida e eternal. E car bontat,

1. Estan fos a tes coefferentials e naturals inmutables — 2. Edit. lat. Et operari. — 3. Definit. — 4. Segons la manera. — 5. En un c dice: La feua.

infinitat e eternitat se conuertexen ab poder, es la manera bona, infinida, eternal e poderosa, e enaxi de les altres dignitats, segons les quals Deus ha manera en esser faui, amoros, virtuos, ver e glorios, per la qual Deus es ço que es, e fens la qual no feria Deus ço que es. On enaxi con en Marti no feria bo fens que no faes be, e es bo faent be, enaxi Deus es bo produent be, es gran produent gran, e enaxi dels altres. On enaxi con hom respon a aquell qui demana en Marti con es bo, dient que es bo faent be, enaxi responem a la questio feyta de Deu, que Deus es bo produent be, e es gran produent gran, e enaxi de los altres. § III. Deus ha manera en esser pare, fill e fanct esperit; e la manera es necessaria e no possibol, per ço car es infinit e eternal per infinitat e eternitat, qui son dignitats ¹ necessaries. Ha Deus manera en esser pare, en quant enten que se enten esser poderos a produir de si mateix aytant bo fill, con eyl pot esser pare. E car Deus enaxi enten naturalment, infinidament e eternal, en lo qual entendre ha amament infinit e eternal, per ayço Deus ² ha manera natural, infinida e eternal en esser pare, qui engendra Deus fill per natura infinidament e eternal. § IV. Deus pare ha manera de amar Deu fill, per ço car es bo e ha bo fill; e car lo fill es bo e ha bo pare, ³ ha manera de amar lo pare. E car la bonea e amor del pare e del fill se conuertexen ab infinitat, eternitat, poder e les altres, per ayço l amor que amdos se han ha bona manera, infinida, eternal e poderosa; per que coue esser persona enaxi bona, infinida, eter-

1. Infinit e eternal qui son dignitats.—2. Edit. lat. Et quia Deus ita naturaliter, infinite et eternè intelligit et diligit, ideo Deus.—3. Edit. lat. Et quia Filius est bo-

nal e poderofa, con la persona del pare e la persona del fill. On con ayço sia enaxi, pot hom respondre a aquell que demana Deus con es pare, fill e fançt esperit, segons la manera damunt dita. § V. En la diuina essencia cascuna dignitat ha sa manera, axi con bonea qui ha manera per natural e substancial bonificant, bonificable e bonificar, e granea per natural e substancial magnificant, magnificable e magnificar, e enaxi de les altres. On enaxi con tixtura de seda, axi parlam, qui per ordinades cordes, ¹ mogudes ab orde, ha manera a effer tixida, e de hauer en si figures de flors, de leons e de homens, per diuerfes colors e linyes, enaxi, e molt mils, fens tota comparacio, totes les dignitats de Deu ensemps se han a generacio e espiracio per orde espirital, per lo qual estan diuines persones distinctes e ensemps una mateixa essencia e natura, e estan les dignitats en aytant gran obra natural, con es lur essencia e natura. § VI. Alcunes formes son en les substancies creades en potencia, les quals son possibles aduir ² en acte per agent natural o ³ artificial; e coue que hajen manera per lo subjeçt en que son, e per la manera del obrant, fens les quals dues maneres no porien esdeuenir en acte. ⁴ Nos empero no deim que Deus pare haja aytal manera en produir Deu fill, ni amdues ⁵ en produir lo fançt esperit, con sia ço que la manera qui es en les creatures, sia començada ⁶ de potencia en acte, e en temps, e en loch, e ab mouiment; e les substancies obren ab lurs accidents, qui son estruments a

nus in bono Patre.— 1. Edit. lat. Unde sicut textura de Serico (ita loquendo) que per ordinata fila.— 2. Edit. lat. Possibiles educi.— 3. E.— 4. Edit. lat. Non possent deduci in actum.— 5. Edit. lat. Nec ambo.— 6. La manera qui es en les creatures començada. Edit. lat. Modus, qui est in creaturis fit principiatus.

obrar; car en Deu no ha negun accident, e tota sa obra e natura esta en pur acte eternalment e infinida. § VII. Deus ha manera en amar ab sa bonea, infinitat, eternitat e les altres; e ha manera en entendre ab bonea, infinitat, eternitat e les altres; e ha manera en bonificant ¹ ab infinitat, eternitat, poder e les altres, e enaxi de tots los altres actes de ses dignitats, hauent manera e orde en cascuna en totes ² les dignitats e lurs actes. E per ayço Deus es pura manera e pur orde en ço que es, e en ço que fa; per la qual manera e orde es ço que es en si mateix e en sa obra natural. E per aytal manera e orde pot hom respondre a aquell qui demana: con es Deus ordenat segons sa effencia e natural obra. § VIII. Deus ha manera e orde en crear lo mon ab la manera e orde de ses dignitats, qui requeren obra e orde en les creatures; per la qual lur obra e orde, ³ fia membrat, conegut e amat, honrat e feruit per los angels e per los homens. E car la obra e orde de Deu es gran e bo, ha creades creatures bones e grans, qui son bones e grans per natura. ⁴ On con ayço fia enaxi, es, donchs, Deus per aytal si creador e ordenat a crear lo mon per orde e manera de ses dignitats e de lurs actes. ⁵ E per ayço pot hom respondre per aytal manera e orde a aquell qui demana: con es Deus creador. § IX Deus ha manera en punir ⁶ peccadors ab sa justicia, ⁷ en lo acte de la qual son tots los actes de les diuines dignitats, con fia lo judici bo, ⁸ en quant es de bo jutje; gran, car lo jutje es gran e puneix ⁹ peccador a eternal penes, car ha

¹ Bonificar. Edit. lat. Bonificando.—² En cascum e en totes. Edit. lat. In qualibet et in omnibus.—³ Per la qual obra e orde.—⁴ Qui per natura son bones e grans.—⁵ E lurs actes.—⁶ Punir.—⁷ Ab justicia. Edit. lat. Cum sua justicia.—⁸ Edit. lat. Cum suum iudicium sit bonum.—⁹ Puneix.

peccat contra bo jutje, gran e eternal, e enaxi de les altres. Ha, donchs, Deus manera en punir los peccadors, qui ab peccats fon contraris a les diuines dignitats e a lurs actes. E per aytal manera pot hom respondre a aquell qui demana: Deus con jutge e puneix peccadors. § X. Deus ha manera a perdonar a peccador qui s penet ab manera e orde; la qual manera e orde es per contricció, confessió e satisfaccio, e hauer en Deu esperança que li perdo, en quant fa a Deu ab deuocio justa oracio. E car peccador posa orde en son penediment, es l orde que posa bo, al qual respon fa diuina bontat ab orde. E si lo penediment es gran, respon li la diuina granea; e si es durable, respon li la diuina eternitat; e si es poderos, respon li lo diuinal poder; e si es faui, respon li la diuina fauiefa, e enaxi de les altres; enaxi que a acte humanal moral respon acte diuinal, e enaxi conssemblant a semblant; per lo qual responiment ha Deus manera a perdonar peccats, e a retornar peccadors a gracia e a caritat. On con ayço sia enaxi, es, donchs, per ço que dit hauem e significat, con Deus ha manera en perdonar colpes e peccats.

CAPITOL X

Es demanat Deus ab que es.

A la responso de aquesta questio coue enfercar aquelles propietats e condicions sens les quals esser no poria, e ab eyles coue respondre a la questio. § I.

Deus es ab sa bontat; car fens sa bontat effer no poria, con sia ço que fens bontat no hauria ab que fos bo, ni hauria natura ¹ de fer be, ni hauria ab que fos luny a mal; e si no era bo, conuenria que fos mal; con sia ço que tot ço qui es, coue que sia bo o mal, e Deus no pot effer mal. Es, donchs, Deus, ab sa bontat, segons que hauem pro- uat. Es encare Deus ab sa granea infinida, per ço que haja ab que sia gran infinidament e ab que haja natura de engranir e infinir, ² e ab que no pufca effer poch infi- nit. ³ Es Deus ab eternitat, per ço que haja ab que sia eter- nal, e haja natura ⁴ de eternar, e ab que no pufca effer en temps. ⁵ Es Deus ab poder, per ço que haja ab que sia po- deros e haja natura de possificant; ⁶ e ab que no pufca effer vençut. Es Deus ab sauefa, per ço que haja ab que sia faui e haja natura de entendre, e ab que no pufca ignorar. Es Deus ab volentat, per ço que haja ab que sia volenteros e haja natura de voler, e ab que no pufca defamar. Es Deus ab virtut, per ço que haja ab que sia virtuos e haja natu- ra de virtuficar, ⁷ e ab que no pufca effer vicios. Es Deus ab veritat, per ço que sia ver e haja natura de verificar, ⁸ e ab que no pufca mentir. Es Deus ab gloria, per ço que haja ab que sia glorios e haja natura de gloriejar, ⁹ e ab que no pufca hauer pena. E encara es Deus ab compli- ment, per ço que haja ab que sia complit, e ab que no pufca hauer deffayliment. § II. Es Deus ab conuerti- ment de ses dignitats, fens lo qual no poria effer, con sia ço que si bonea e granea e les altres en Deu no s con-

¹ Ni natura.—² Edit. lat. Ut habeat cum quo fit magnus infinitè.—³ Edit. lat. Et cum quo fit remotus a parvitate et finitate.—⁴ Eternal, e natura.—⁵ Edit. lat. Et cum quo fit remotus à tempore.—⁶ Possificar. Edit. lat. Possificandi.—⁷ Edit. lat. Virtuficandi.—⁸ Edit. lat. Verificandi.—⁹ Edit. lat. Glorificandi.

uertien, seguir sia que la sua bonea fos gran accidentalment, e granea bona altretal, lo qual accident feria malea ab poquea contra la diuina bonea e granea. E car en la diuina substancia no pot effer malea ni poquea, con sia bona e gran infinidament, coue que Deus sia ab lo conuertiment de ses dignitats. § III. Eternitat coue effer ab poder infinit, e poder infinit ab eternitat e ab granea infinida, e enaxi de les altres dignitats, les quals couenen effer les unes ab les altres. Coue effer eternitat ab poder infinit, per ço que pufca effer infinidament; e coue effer poder ab eternitat, per ço que pufca durar eternalment; e coue poder effer ab granea infinida, per ço que pufca hauer possificacio infinida; e granea infinida coue effer ab eternitat e poder infinit, per ço que pufca hauer magnificar, eternar e infinir; e eternitat coue effer ab granea infinida, per ço que pufca hauer eternar infinit extens en granea, axi parlam. § IV. Deus es ab natura, car sens natura no poria hauer natural obra en si mateix, sens la qual totes les dignitats serien defectiues, axi con bonea, en qui hauria deffayliment sens natural bonificar, e granea feria sens natural magnificar, e eternitat sens natural eternar, e poder sens natural possificar, e fauiesfa sens natural entendre, e enaxi de les altres. Es, donchs, Deus ab natura, per ço que les sues dignitats pufquen hauer naturals actes. Ab natura Deus no pot effer sens que en sa natura no haja natural naturant, naturat e naturar, sens los quals la diuina natura no hauria en qui fos sustentada. E encara, que en la diuina bonea, e enaxi de les altres dignitats, sens natural naturant, naturat e naturar, no poria effer natural bonificant, bonifi-

cat e bonificar. § V. Deus es ab conuertiment de fa effencia e de fa obra natural, axi con la sua bonea, e ayço mateix de granea e les altres, qui fon fa ¹ effencia, e qui s conuerteix ab fon bonificar natural, per ço que l bonificar pufca effer de coefferencial e natural bonificant, bonificat e bonificar, ² e que tots tres sien la effencia de bontat, e eyla sia tots tres. § VI. Deus es ab fa unitat, e ab una bontat e no meltes, una granea e no moltes, una eternitat e no moltes, e enaxi de les altres; e ab lo conuertiment de totes en fa unitat, e de fa unitat ³ en eyles, con sia ço que si Deus era dues bontats, e enaxi de les altres, differents per effencia, cascuna bontat feria finida e termenada per l'altra, ⁴ e la una feria finida e l'altra infinida, e ayço es fals e impossibol, con sia infinida, ⁵ segons que prouat hauem. E encare, que si la unitat de Deu no s conuertia ab totes les unitats de ses dignitats, feria de tots composta, en tant que passaria en terç nombre, ço es a dir, que Deus no feria fa bontat, fa granea e les altres, ni fa bonea e les altres no ferien Deu, en quant feria part e no tota la substancia de Deu. E car ayço es fals e impossibol, es manifest e prouat que la diuina unitat e les unitats de les fues dignitats han conuertiment, e que Deus es ab aquell conuertiment. § VII. Deus es ab proprietats personals, les quals fon paternitat, filiacio e espiracio, e fens ⁶ les quals Deus no hauria en fa effencia ni en ses dignitats propis actes e naturals; axi con en fon enteniment, ⁷ e enaxi de les altres, en qui no ha un propi ⁸ e

1. Qui es fa.—2. Esta palabra se omite en la versión latina.—3. E fa unitat.—4. Edit. lat. Per aliam infinitam.—5. Infnit. Edit. lat. Infinita.—6. Espiracio, fens.—7. En lur enteniment.—8. En qui ha propi. Edit. lat. Sicut in suo Intellectu e sic de aliis, non haberet proprium.

natural entenenent, e propri e natural entes e propri e natural entendre. E car l entenenent conçeb l entes per natura, produu lo per natura de sa effència, qui es l enteniment, per actiua intelleçtiuitat, la qual es l entenenent; e car l entenenent de sa effència produu l entes, esta pare de necessitat, ¹ e fill esta de necessitat, ² con sia ço que tot ens que sia de la effència de altre ens coue esser fill de necessitat per manera de generacio; e l entendre, ab lo qual lo pare engendra lo fill, es la obra natural de obrant e obrat, de entenenent e entes. E car l entenenent e l entes se amen ab entendre, con sia ço que en Deu enteniment e amor se conuertesquen, segons que prouat hauem en lo segon capitol e en lo segon paragraffi, ix amar del entenenent e l entes e l entendre, lo qual amar es sanct esperit, qui es persona enaxi necessitada ³ con es la persona del pare e del fill, per ço que l amar sia substancia e no accident, e egual a entenenent e amant, e a l entes e amat. § VIII. Deus es ab unitat de sa paternitat, filiacio e espiracio, ço es a saber, ab una paternitat e no moltes, ab una filiacio e no moltes, ab una espiracio e no moltes, axi com es ab una granea e no moltes, e enaxi de les altres. Es encare Deus ab unitat de ses propietats personals, e unitat ⁴ de sa effència, substancia e natura, sens que Deu no passa en quart nombre, per ço que sia la sua trinitat, e la sua trinitat eyl, ⁵ e no mes ni menys, ⁶ e que Deus sia pare, fill e sanct esperit, e aquell pare sia Deu, e l fill Deu, e l sanct esperit Deu,

1. Pare necessitat. Edit. lat. De necessitate existit Pater. — 2. E fill esta necessitat Edit. lat. E de necessitate existit Filius. — 3. Edit. lat. Neccessaria. — 4. E ab unitat, — 5. E que la sua trinitat sia eyl. Edit. lat. Et sua Trinitas fit ipse. — 6. Esta ultima frase falta en uno de los códices de que nos valemos para la confrontación.

e tots tres un Deu e no molts. § IX. Deus es ab concordança e egualtat de fes dignitats e de fes diuines perfones, ab la qual concordança es luny a contrarietat; e per la egualtat no pot effer ab majoritat e menoritat de fes dignitats e perfones. ¹ Deus no poria effer ab concordança e egualtat fens distincio, con sia ço que concordança ni egualtat no pufquen effer fens multitud de cofes diftinçtes. Es, donchs, Deus ab distincio de perfones en qui es concordança e egualtat, e en qui les diuines dignitats, qui per lurs actes concordants e eguals en les perfones han egualtat e concordança; axi con bonificant, bonificat e bonificar, magnificant, magnificat e magnificar e los altres, qui han egualtat e concordança per engenrar e espirar. § X. Enfercades hauem e atrobades les propietats e condicions ab les quals Deus es, e fens les quals effer no pot. E per ayço responem a la queftio dient, que Deus es ab fi mateix tan folament, con sia ço que eyl sia fes matexes propietats e condicions ab les quals es. Ara volem dir que Deus es, ab fes dignitats, creador, car ab fa propria bontat no creada, ha bontat creada, ² e ab fa granea no creada, ha granea creada, ³ e ab eternitat ha creada duracio, e enaxi de les altres; e ab bonea e gran iusticia es iust, e ab bonea e gran misericordia perdona, e enaxi de les altres dignitats diuines. § Fenida es aquefta primera part de est libre, en la qual hauem respost a les deu queftions generals feytes de Deu; per la qual responsio pot hom hauer doçtrina a respondre a les queftions peregrines e efpecials feytes de

1. Edit. lat. *Suarum Dignitatum.*—2. Edit. lat. *Creavit bonitatem creatam.*—3. Edit. lat. *Creavit magnitudinem creatam.*

Deu, con fia ço que ab los començaments uniuerfals pofats en orde, enaxi con nos los hauem pofats en aqueſta part, pufca hom hauer conexença de los duptes particulars.

COMENÇA LA SEGONA PART

de est libre, qui es *De Jhesuchrist*.

CAPITOL PRIMER.

Es demanat si Deus es encarnat.

EN aquesta segona part tratarem de nostre senyor Deu Jhesuchrist, e enforcarem eyl enaxi, per deu questions generals, con hauem enforcat Deu; e ayço fem per ço que molt l entenem e l amem, e que donem doctrina a solre questions feytes de Jhesuchrist, enaxi con hauem donada doctrina a solre questions feytes de Deu. § I. Con Deus crea lo mon, totes les fues dignitats foren en la creacio ab lurs actes. Crea Deu lo mon ab sa bontat e per ço crea lo bo. E car lo crea ab sa granea crea lo gran;

e car lo crea ab sa eternitat, crea lo cel, e ls elements, angels e homens a perdurable fi; e car crea lo mon ab poder, crea lo poderos; e car lo crea ab fauiesfa, crea enteniment de angels e de homens, e instinçt natural; e car lo crea ab volentat, crea volentat de angels e de homens, e appetit natural; e car lo crea ab virtut natural, crea virtuts naturals; e car lo crea ab veritat, crea veres creatures naturals; e car lo crea ab gloria, crea delectacio en les creatures; e car lo crea ab perfeccio, compli lo mon perfect ab fes parts naturals; e car lo crea ab fi, crea cascuna creatura a fi increada, ab la qual fo creada. E en est pas pot hom conexer, que la encarnacio de Deu es significada e declarada, ço es a saber, que la fi de bonea creada es creada a fi de bonea no creada, e fi de granea creada es creada a fi de granea no creada. E car fi no creada es la pus bona, pus gran, pus durable e les altres que effer pusquen, coue que la fi creada del mon sia la pus bona, pus gran, pus durable e les altres que effer pusca, per ço que fi creada e fi no creada se responen en aytant con respondre se poden. E aquest orde sab la diuina fauiesfa e ama la diuina volentat, per ço car es rahonable e amable, e bonifica la diuina bontat, per ço car es bonificable, e la diuina granea la magnifica, per ço que sia gran. On con la diuina fauiesfa sapia que la major fi a la qual lo mon pot effer creat sia que Deus sia feyt home, e que home, qui es part del mon e participa ab totes creatures naturalment, ¹ sia Deu, coue que enaxi con la fauiesfa sab aquella fi major, enaxi la volentat ² de Deu am aquella fi major, e que la diuina bonea

1, Edit. lat. Cum omnibus creaturis.—2. Fi major, que la volentat.

la bonifich, e la granea la magnifich, e enaxi de les altres, per ço que igualment les diuines dignitats e lurs actes se hagen e s concorden ¹ a la major fi del mon, que la diuina fauiefa pot entendre. Es, donchs, maniffest e pro- uat que Deus es encarnat, pus que per la diuina volentat coue enaxi effer amable, ² e per la diuina bontat boni- ficable, ³ e per la diuina granea magnificable, ⁴ e les altres, con per la diuina fauiefa scible; car fino deffayli- rien totes les dignitats a la fi del mon ⁵ qui es la en- carnacio del fill de Deu, ⁶ enfora fauiefa, que laabria major e la volentat no la amaria major mas menor, e la bonea la bonificaria menor e no major, e la granea la magnificaria menor e no major, e enaxi de les altres di- uines dignitats, la qual cosa es impossibil, per ço que les dignitats e lurs actes no sien contra lur natura ma- texa e lur fi, e contra lur ordenacio que han en lo mon per creacio. § II. Deus crea lo mon de no res, e no res no ha ninguna dignitat ni noblea, car si ho hauia, feria alguna cosa, e feria e no feria, la qual cosa es impossibil e contradiccio. On con lo mon sia creat a conexer e amar Deu, honrar e feruir, lo mon no pot hauer per si dignitat ni virtut per qui a aytal fi tan alta e tan noble pufca abaftar. E per ayço Deus es volgut effer home, qui per natura participa ab totes les parts del mon, per ço que la fi del mon, per aquell home Deu appeylat Jhesuchrist, pufca abaftar a la fi per que es creada. § III. Si Deus no fos encarnat o no s pufques encarnar, no hagra poder

1. Edit. lat. Et eorum Actus æqualiter se haberent, et concordarent.—2. Edit. lat. Amabilis et amata.—3. Edit. lat. Bonificabilis et bonificata.—4. Edit. lat. Magnifica- bilis et magnificata.—5. Edit. lat. Omnes dignitates Dei majori Fini mundi.—6. Esta frase se omite en uno de los códices, pero se traduce en la versión latina.

ab que pufques exalçar creatura fobre natura de no res; con fía ço que tota creatura fía de no res creada. Fora, donchs, la diuina potencia defeñtiua, e ayço mateix de la diuina bonea, granea e les altres, qui no pogren exalçar creatura fobre natura de no res. E car aytal deffayliment es en Deu impossíbol, ha exalçada natura creada ab fa natura diuina, qui es ens ¹ eternal e infinit. § IV. Deus ha creat lo mon a conexer lo gran poder de fa eternitat e de fes altres dignitats, e aquella cosa per que lo poder de eternitat pufca effer pus gran, ² coue effer vera en lo mon, qui es creat a conexer lo pus gran poder de eternitat. On fi Deus es encarnat e feyt home, eternitat, ab fon poder infinit, es ajustada ab poder finit e en temps començat, en unitat de persona appeylada Jhesus; eternitat, empero, conferuant fa natura infinida, e de totes ³ les altres diuines dignitats effer immutable, e conferuant la natura humana en aquelles condicions que a eyla se pertanyen naturalment. E aytal manifestacio de eternal poder es pus gran que Deus pufca de fi mateix fer en creatura. On con lo eternal poder infinit requira, per natura de fa granea infinida, la major manifestacio que pot effer feyta d eyl en creatura, e no pufca effer feyta fens encarnacio, coue que Deus fía encarnat e feyt home. § V. Ço per que lo poder de la diuina volentat pot effer mils conegut e amat per creatura, es que la volentat pufca amar tant creatura, que la fassa ajustar e unir ab diuina natura, e amdues les natures estar una persona en qui Deus am ⁴ fi mateix; per ço que es Deu, e ama effer home, e ço perque pot effer home. On con la ma-

1. Res.—2. Edit. lat. Potest esse major in mundo.—3. E totes.—4. Ame.

jor amor que Deus pufca hauer a home es que vuyla effer home, e aquella major amor coue effer manifesta- da, fegons natura de granea de la diuina volentat, coue que la diuina volentat am aquella manifestacio tan gran; e fi la ama, coue que fia. E car la manifestacio tan gran no pufca effer sens encarnacio, coue effer encarnacio. § VI. Ço per que les diuines dignitats en subject creat pufquen hauer major concordança, coue effer ver, per ço que en aquell pufquen pus effer lunny a contrarietat; e fi no couenia effer ver, e couenia lo contrari effer ver, conuenia effer poffibol que en subject creat se pufquessen contras- tar, la qual cosa es falsa e impoffibol. Coue, donchs, effer ver ço per que les diuines dignitats poden hauer major concordança en subject creat; e aquella major concor- dança esta per encarnacio, en la qual bonea diuina no pot mes creatura bonificar, ni granea mes magnificar, e enaxi de les altres. § VII. Ço per que Deus coue effer encarnat, es per ço que Deus pufca effer fi de les crea- tures corporals, sens que Deus no poria effer fi d'eyles, ^r con fia ço que Deus fia substancia espirital qui no pot effer fentida. Mas, car Deus es feyt home, qui pot effer fen- tit, pot Deus, ab la humanitat que ha presa, effer fi de les creatures corporals, ab les quals participa naturalment en quant es home. § VIII. En Deu bonea, granea e les altres dignitats han de dins la effencia diuina los majors actes que poden hauer per generacio e espiracio, fegons que prouat hauem en la primera part de est libre. E per ayço coue que eyls hagen los majors que poden hauer en la fi del mon; la qual es ço per que es creat, fegons que ja dit

r. Edit lat. Sinè qua Incarnatione Deus non poffet esse Finis illarum.

hauem. Coue, donchs, que eyls los hajen ¹ per encarnacio, la qual sia fi del mon e subjeçt creat en qui les diuines dignitats pufquen hauer lurs majors actes que hauer poden, fens la qual encarnacio en negun subjeçt creat no los porien hauer. § IX. Tot ens bo, on pus es comu, mils se coue ab effer. E ayço es per raho de bontat qui s coue ² ab effer. E on pus es comuna, mes particulars bons e ³ nobles se couenen fots fa comunitat. O n fi encarnacio es, Jhesus confirat effer Deu e home, es lo pus comu effer que pusca effer en bontat, granea, duracio e les altres; car en quant es Deu, compren e contenen tot quant es, e en quant es home, es creatura tan alta e tan noble, per raho del ajustament que ha ab la deitat, que es fi de totes creatures, e fots la sua humanitat naturalment fon totes creatures proporcionades, ordenades, quantificades e qualificades e en genres e especies posades. Es, donchs, encarnacio, per ço que eyla sia la pus alta e la pus noble comunitat que effer pusca; e si encarnacio no es, Deus, qui es pus comu ens, es contra la pus alta e pus noble comunitat que effer pot, en quant no vol que sia, la qual cosa es impossibol, con sia ço que una bona comunitat no sia contra altra bona comunitat, pus que han semblança per bontat, granea e comunitat. § X. Enfre Deu e creatura ha concordança, axi con enfre faedor e fa factura, la qual concordança coue que sia en egualtat e en majoritat o menoritat. En egualtat no pot effer, con Deus sia ens infinit e eternal, e creatura es finida e en temps començada; e n menoritat no pot effer, con Deus sia gran be, e per fa natura mils li co-

1. Eyls hajen—2. Edit. lat. Que concordat.—3. Bons en nobles.

ue crear e fer bones e grans creatures, que poques en bontat e virtut. Totes creatures no couenen effer eguals en bonea, granea e virtut; axi con lo sol, qui no coue effer tan gran con lo cel, ni una part del home tan gran con tot lo home, e enaxi de les altres coses semblants a aquestes, axi con lo gran del mill qui coue effer menor segons sa natura que l gran del pebre. E ayço coue effer enaxi per ço que l mon sia ordenat e proporcionat ab ses parts. Coue, donchs, que sia una creatura pus general e pus gran en bonea, noblea e virtut, que totes les altres creatures, ab la qual la diuina natura haja concordança major e no menor, e fots aquella haja Deus concordança ab les altres creatures, de grau en grau, segons que eyles son bones, nobles, e grans en virtut e a la pus alta e la pus nobla creatura que effer pusca proporcionades e ordenades, ab la qual Deus haja la major concordança que hauer pot, e la qual sia pus alta, pus bona, pus nobla, e ab pus gran virtut e poder que effer pusca. Aquella major concordança e major creatura e pus alta en bonea e les altres, effer no pot fens ajustament de natura diuina e humana. Es, donchs, manifest e prouat que Deus es encarnat.

CAPITOL II

Es demanat que es Jhesus.

JHESUS es aquella persona qui es pus comuna que ne guna altra persona; e es pus comuna persona per ço

car es de diuina natura e humana ajustada. Car per la diuina natura es Deus, qui es lo pus comu ens qui effer pufca en granea de bonea, eternitat, poder, e les altres; e per natura humana altretal, con fia ço que per la encarnacio del fill de Deu fia exalçada fobre totes creatures en granea de bonea, poder, duracio, e les altres. § II. Jhesus es substancia de natura diuina e humana, ¹ qui no passa en terç nombre; en lo qual terç nombre no pot passar per ço que la substancia de Jhesus fia Deu e home, e que la persona diuina, qui es eternal e infinida, romangue en son nombre, qui es Deu inmutable; en la qual diuina persona la natura humana de Jhesus fo feyta home, per ço que una fos la persona de amdues les natures. § III. Jhesus es aquell home, qui, ab condicions de home, es home en Deu. Car si ab condicions de home fos home en si mateix, fora home en si mateix hauent persona de home, e Jhesus fora dues persones differents per essencia; una fora la persona diuina, e altra la humana, e la diuina no fora la humana, ni la humana la diuina, en tant que Jhesus passara en terç nombre e no fora Deu e home, ni Deu fora home ni home Deu; e foren destruides les condicions de la encarnacio, les quals son que Jhesus sia Deu e home, e Deu fia home, e home fia Deu. § IV. Jhesus es aquella persona a la fi de la qual es tot lo mon creat. Tot lo mon es creat a la fi de Deu, lo qual Deu es Jhesus; e es creat e ordenat a la humanitat ² de Jhesus, per ço que fia proporcionat, dispost e ordenat a la humanitat de Jhesus, qui es creatura noua e termenada, e l mon nou e termenat e no

¹ Edit. lat. Substantia conjuncta ex Diuina et Humana Natura.—² E es creat a la humanitat. Edit. lat. Et est creatus et ordinatus ad finem Humanitatis.

proporcionat a la natura diuina, qui es eternal e infinida; mas per la proporció que l mon ha ab la humana natura de Jhesus, per eyla es lo mon proporcionat a la natura diuina qui es home Jhesus. § V. Jhesus es aquella persona en qui les dignitats diuines e les dignitats humanes de Jhesus han repos. Han les dignitats diuinas en Jhesus repos per encarnacio, en quant Jhesus es la pus nobla, ¹ pus bona, e pus alta creatura ² qui effer pufca, ³ e ab major granea de bonea, duracio poder e les altres. Han les dignitats humanes de Jhesus repos en eyl, en quant han major granea de bonea, duracio, poder e les altres, que tota la granea de bonea, duracio, poder e les altres, de totes les altres creatures. § VI. Jhesus es aquella persona qui es creador e creatura; e per ayço es lo pus comu nom qui effer pufca, con sia ço que tot quant es, es Deu o creatura, e qui no es Deu o creatura res no es; e per ayço qui nomena Jhesus, nomena la fi de tot quant es, con sia tot quant es, creat a eyl membrar, entendre e amar, honrar e feruir, lausar e beneir. E tot quant es creat, es proporcionat e ordenat segons proporció e orde de sa humanitat. § VII. Jhesus es aquella creatura qui mes pot membrar, entendre e amar que tots los angels ni tots los homens; car enfre tots los angels e tots los homens, si eren ajustats en una persona composta de tots e passada en terç nombre, no poria aquella persona hauer tan bo, ni tan gran, ni tan durable ⁴ e les altres, membrar, entendre e amar en Deu, con es lo membrar, entendre e amar que Jhesus home ha en Deu. E ayço es per raho de la conjuncio de la humana natura ab la di-

1. En quant es la pus nobla.—2. Natura. Edit. lat. Creatura.—3. Edit. lat. Que possit esse creata.—4. Ni tan gran, durable.

uina. § VIII. Jhesus es aquella creatura qui pot effer mes membrada, entefa e amada que neguna altra creatura. Car enaxi con Deus pot la humana natura de Jhesus mes bonificar¹ e magnificar en granea de duracio, poder e les altres, enaxi la pot mes membrar, entendre e amar que neguna altra creatura; con sia ço que la creatura, aytant con ha major granea de bonea, duracio, poder e les altres, pot effer mes membrada, entefa e amada que altra. E per ayço Jhesus es aquella creatura qui pot mes de be fer, e a la² diuina natura impretar a nos que neguna altra creatura, e encara que totes les altres creatures. § IX. Jhesus es aquell home qui es pus ver home que altre home. Ço per que Jhesus es pus ver home que altre home, es car es feyt home en la diuina natura, qui es veritat eternal e infinida. E per ço Jhesus, car es pus ver home que altre home, no pot mentir en est mon, enaxi con no hi poch effer peccat ni mal, per ço car es pus bo home que altre home, e es pus bo home que altre home, per ço car es feyt home de natura humana en la bonea de Deu, qui es fill Deu eternal e infinit. § X. Jhesus es aquell home qui es pus vergen³ que altre home, e es pus vergen que altre home per ço car ab vergenitat fo concebut per gracia de sanct esperit, e de fembre verge nat. E encara es pus vergen⁴ que altre home, per ço car pres natura de vergenitat, de fembra verge, per raho de la qual⁵ dementre era en est mon no poch hauer appetit a delit carnal.⁶ § Per totes aquestes diffinicions e per moltes d altres pot hom

1. Jhesus bonificar.—2. E ab la. Edit. lat. Et à diuina Natura.—3. Verge.—4. Verge.—5. De la qual virginitat.—6. Edit. lat. Ad delicias carnales.

diffinir Jhesus; per les quals diffinicions lo pot hom mils entendre e membrar. E con mils per eyles lo pot hom entendre e membrar, lo pot hom per eyles mils amar, lausar e honrar, benehir, feruir e obehir.

CAPITOL III

Es demanat de que es Jhesus.

JHESUS es de natura diuina e humana, axi, e molt mils encara, con cascun home es de natura corporal, elemental e de anima racional, con sia ço que home sia compost de anima e de cors, e posat ¹ en terç nombre; per lo qual posament ² en terç nombre, la sua anima no es home ni l seu cors altretal, con part qui no es lo tot, ni tot no es part. Mas, en nostre senyor Jhesus no es enaxi, car eyl es de diuina natura e humana, e ensemps son una persona no composta ni posada ³ en terç nombre. Composta no pot esser, con sia ço que la persona de Deu fill sia simplement, eternalment e infinida, ab qui essencia finida e creada no pot entrar en compoficio. E en terç nombre no passa, per ço que Jhesus sia Deu e sia home. E encara que la natura humana no es feyta home en si matexa, mas en la natura diuina, segons que hauem dit. § II. Jhesus, en quant son cors es del linyatge de Adam, es per totes les quatre natures del seu cors, les quals son potencia elementatiua, vegetatiua, sensitiua e imaginatiua,

¹ Paffat.—² Paffament.—³ Paffada.

per ço que particip en natura ab tots homens deriuats de Adam, e sia de eyls parent per totes les quatre potencies deriuades de aquelles de Adam: per lo qual parentesch sia tota la humana natura exalçada. § III. Jhesus es de fembra, en quant lo cors, e fens fement de home, del qual fement no couench esser ni poch esser, per ço que la eleccio de la concepcio fos administrada per lo sanct esperit e elegida per nostra dona e ab verginitat, e que la sua carn fos disposta per aytal administrament e concebiment, que lo fill de Deu ne pusques pendre natura humana miraculosament e dignament. § IV. Jhesus es de anima racional, ab la qual participa en natura ab los angels, qui son substancies espirituals racionals, e ayço mateix ab totes les animes racionals dels homens; per la qual natural participacio es exalçada la natura angelical e la natura de anima racional. § V. Jhesus es de natura diuina, qui es fill de Deu. La noblea e la altea qui ha Jhesus per aquella ¹ natura, significada es en la primera part de est libre; empero ço qui ne hauem dit no abasta a significar la alta noblea de la natura diuina, per la qual Jhesus es alt e noble, car de essencia eternal e infinida apenes ne pot hom res confirar, dir ni escriure. § VI. Jhesus es dels pus nobles començaments e dels pus alts qui esser pusquen; car eyl, en quant es Deu, es de diuina bonea, granea, eternitat, poder, fauiefa, volentat, virtut, veritat, gloria e perfeccio; e en quant es home, es de bonea espiritual e de bonea corporal, e amdues son pus altes e pus nobles que totes les altres bonees creades; e ayço mateix de la sua granea espiritual e corporal e les

1. Qui ha per aquella. Edit. lat. Qui habet Jhesus per illam.

altres, qui son començaments pus alts e pus nobles que tots los altres començaments creats. E per ayço en la noblea e altea dels començaments creats de Jhefuchrist es significada la altea e la noblea dels començaments increats, axi con bona e gran factura, qui aytant con la sua noblea es pus gran, aytant mes significa la noblea e la altea de son faedor. § VII. Jhefus es de les pus nobles e altes fins que esser poden; car, en quant es de natura diuina, es Deu, es de fi qui compren totes les fins creades, e a eyl a feruir, honrar, laufar, e benehir son totes les fins e les creatures creades; ¹ e es de fi creada, en quant home, qui, en quant ab fi increada es ajustada, es fi e compliment de totes creatures. § VIII. Jhefus es de les pus altes e nobles filiacions qui esser poden, car per la una es fill Deu, fill de Deu pare; ² e per la altra es fill home, fill de fembra mare, la qual coue esser la pus noble e pus alta mare que totes les altres mares, per ço que eyl pufca esser pus alt e pus noble fill que tots los altres fills, e amdos fills son enaxi una persona de dues filiacions, qui son fill Deu e fill home, con una persona de dues natures, ³ diuina e humana. § IX. Jhefus es de la pus alta e pus noble concordança qui pufca esser entre Deu e creatura. Car tant es alta e gran aquella concordança, que Deu e home fa esser una persona, e ajustar en eya bonea diuina e bonea humana, granea diuina e granea humana, e enaxi de les altres § X. Jhefus, en quant home, es de naturals accidents, ço es, de quantitat, qualitat, relacio e les altres; axi con color e figura. Car aquells accidents ha preses la diuina natura,

1. Son totes creades. Edit. lat. Sunt omnes Fines creaturarum creati.—2 Edit. lat. Nam Per unam est Filius Dei Patris.—3. Con dues natures.

en quant fill Deu es feyt home, qui en la substancia de aquell home son sustentats. E per ayço son aquells accidents pus alts e pus nobles que tots los altres accidents e que totes les altres substancies creades.

CAPITOL IV.

Es demanat per que es Jhesus.

AQUESTA questio responem en dues maneres; la una es formalment, l'altra es finalment. Formalment pot hom respondre per lo segon capitol de esta segona part, on se fa la diffinició de Jhesus; car en ço que sem diffinició d'eyl, significam ço que eyl es per ço que es, axi com qui demana perque es home, e hom respon que home es home per ço car anima racional es conjuncta ab cors elementat, vegetat, sensat e imaginat. E en semblant manera Jhesus es ço que es per ço car diuina natura e humana son ajustades en eyl en unitat de persona. Pot hom encare respondre a aquesta questio per lo primer capitol de esta segona part, on prouam Deus effer encarnat per raho de fi; on per raho d'ayço Jhesus es per ço que per eyl Deus pusca mes effer conegut e amat, e pusca exalçar la fi del mon e la humana natura. E per ayço, per los dos capitols damunt dits, pot hom respondre a aquesta questio. Empero volem aportar altres rahons a la responsio de la questio. § II. En la encarnació del fill de Deu se ajustaren diuina bonea e humana, e diuina granea e huma-

na, e eternitat e humana duracio, e enaxi de les altres. E aqueſt ajustament fo feyt en unitat de persona, per qui Jhesus es bo per bontat diuina e es bo per bontat humana, gran per granea diuina e gran per granea humana, e es eternal per eternitat e es en temps per humanitat, e enaxi de les altres. § III. Jhesus es ço que es, per ço car la ſua bonea natural diuinal e la ſua bonea natural humana, e ayço mateix de les altres propietats diuines e humanes, foren ajustades, romanent caſcuna en ſon propri nombre e en ſa propria eſſencia. E ſi lo nombre de la una bontat o d'ambues ſe perdes e s' transmudas en altre nombre, no romaſeren les dues natures diuina e humana en lur propri nombre; per que Jhesus no pogra eſſer ço que es, ço es a ſaber, Deu e home; Deu per diuina natura, home per humana. § IV. En lo pa eſta la potencia elementatiua per los quatre elements, e la vegetatiua eſta en eyl en potencia. E con hom menuga lo pa, la ſua vegetatiua aduu ¹ de potencia en acte la vegetatiua del pa, ² en tant que la ſubſtancia del pa es transmudada ³ en eſpecia de carn per vegetacio e generacio, e la elementatiua, qui eſtaua ſots eſpecia de pa, lexa la eſpecia del pa e ſotſintra eſtar ſots eſpecia de carn en home qui menuga ⁴ lo pa. Mas ⁵ en la encarnacio del fill de Deu no s' fa tranſmutacio de natura diuina en humana, ni de natura humana en diuina; car, ſi ho fehia, ⁶ Jhesus no poria eſſer Deu e home. Mas, car abdues les natures romanen en lur propri nombre e en lur propria eſſencia, per ayço Jhesus es Deus e home; Deus

1. Edit. lat. Adducit. — 2 Edit. lat. Adducit in actum vegetativam panis. — 3 Tranſmutada. — 4. En un còdice: Menja. — 5. Empero. — 6. Fera.

per natura diuina, home per humana. E aquest pas deu-
ria hom mostrar e prehicar als infaels, qui creen que ls
chrestians creguen que la diuina natura sia transmudada
en la humana, e que haja lexat son nombre. Per ayço los
chrestians, qui ayço sabén, han colpa, car als infaels no ho
declaren. § V. Jhesus es ço que es, per ço car la diuina
volentat ho vol, con sia ço que tot ço que eyla vol, es.
E vol que Jhesus sia per raho de la fi significada en lo
segon capitol de esta segona part, la qual fi es amable
per la diuina volentat, pus que es la pus alta e la pus
nobla fi a la qual lo mon pot esser creat, e per la qual la
diuina volentat pot aquella fi mes amar e exalçar, e pot
esser mils coneguda e amada per angels e per homens.
§ IV. Segons fi, Jhesus es, per ço que l chor dels angels
e dels fançts de parays sia per eyl ordenat e complit, lo
qual chor, fens eyl, no poria esser ordenat e complit, axi
con regisme o ciutat que, ja sia ço que hi haja fauis ho-
mens, fens un que sia senyor de tots, no pot esser ordo-
nat ni en bo estament posat. Coue, donchs, que sia Jhe-
sus, e en lo tro, sobre los angels, affegut, ¹ e per eyl para-
ys complit e ordonat, e cascu dels fançts gloriejat per lo
feu cors e lur animes per l anima de Jhesus gloriejades
e exalçades en gloriejar en la diuina natura de Jhesus. §
VII. Moltes son les rahons per que es Jhesus; car es, per
ço que donas en est mon doçtrina als homens a feruir
Deu e amar sobre totes cofes; la qual doçtrina dona en
quant fo pobre, ² e offeri trebayls, hontes e escarns, ³ pas-
sions e mort, en quant home, per honrar Deu e per ço

1. Edit. lat. In throno super Angelos elevatus.—2. Edit. lat. In quantum in hoc mundo fuit pauper.—3. Edit. lat. Opprobria, contumelias.

que li retes ¹ lo huma genre, qui estaua perdut per lo peccat original. § VIII. Jhesus es, car Deus volch effer home, per lo qual home complis la lig veyla ab la noua; la qual lig veyla fo fundament de la noua, e la noua compliment de la lig veyla. § IX. Jhesus es per effer jutje general al dia del judici, con fera judici de bons e de mals; de bons a eternal gloria, de mals a perdurables penes. E l jutje general coue effer Deu e home. Deu coue effer per ço que eyl de si mateix satisfiça als justs qui lo hauran seruit, e que si mateix absent als mals qui l hauran deseruit. E encare lo jutje general coue effer home, per tal que sia vist e ohit per bons e mals, per ço car lo judici ne fera pus maniffestat, e ls sançts ne seran pus alegrats, e ls peccadors pus irats. § X. Jhesus es, per ço que si creada e fi no creada sian derrereres fins a tot quant es creat; e que en eyles sia explegat e complit tot ço ² que fera estat en temps passat, e que de aqui en auant, apres la fi del mon, estia tot quant es, creat en temps euiternat e complit, per les dues fins de les quals Jhesus es anaxi ajustat, segons fi, con de començament, segons natura diuina e humana. E ayço per tal que Jhesus sia una fi per unitat de persona, ³ en qui les dues fins son ajustades, e en eyl romanen distinctes, enaxi con en eyl romanen distinctes diuina natura e humana. Aytal fi, tan alta, tan nobla, tan gloriosa, e tan complida con Jhesus esta e estara sus alt fobre el tro en lo chor dels angels e dels sançts de gloria, ¿qui la poria cogitar, nomenar, ni escriure?

1. Edit. lat. Et ut redimeret.—2 Edit. lat. Et ut in illis perficiatur et compleatur totum hoc.—3. Edit. lat. Per unitatem suæ personæ.

CAPITOL V

Es demanat quant es Jhesus.

JHESVS es un Deu e un home. Es un Deu per natura diuina, con sia ço que no sia mas un Deu, segons que prouat hauem en lo primer capitol de la primera part. Es un home e no molts, car si Deu fill era encarnat en molts homens, no poria Deu fill effer una persona ab eyls, con sia ço que molts homens no pufquen effer sens differencia de moltes perfones humanes. §. II. Estant Jhesus Deu e home, en quant es Deu, no ha quantitat, con sia ço que substancia eternal e infinida no pufca hauer quantitat; mas en quant Jhesus es home, ha substancia humana qui ha quantitat, enaxi con les altres substancies humanes. E ha aytantes natures con eyles han, sens les quals natures no poria effer ver home, les quals natures son potencia elementatiua, vegetatiua, sensitiua, imaginatiua e racionatiua, segons que ja dit hauem. § III. Car la diuina natura de Jhesus no ha quantitat, per la justament que ha ab la natura humana, ¹ no s segueix noua quantitat, ja sia que la natura humana haja quantitat; car substancia que no ha quantitat e qui es eternal e infinida, no pot, de sa effencia, produir quantitat, pus que no la ha, ni la pot pendre de la humana natura, ni la humana natura no la li pot ² dar; axi com cors huma qui

1. Este adjectivo no existe en uno de los códices. --2. La li pot.

no la pot donar a l'anima ab eyl conjuncta, mas en quant lo fill de Deu es feyt home, ha quantitat e ha les altres condicions de la substancia humana, sens les quals no poria esser ver home. § IV. Jhesus es un en nombre personal e n trinitat de natures, ço es a saber, natura diuina, anima racional e cors huma; e totes tres son Jhesus. E n semblant manera de les tres persones diuines pare, fill e sanct esperit, qui son un Deu. Empero l'eximpli no abasta, car les tres persones diuines no son distinctes per essencia ni per natura, mas per propietats personals; e en Jhesus la natura diuina e la anima racional e l seu cors son distincts en tant que son tres essencies e tres natures. § V. Jhesus, per natura diuina, ha memoria, enteniment e volentat, no distinctes per natura ni per essencia; e ayço mateix es de lurs actes, qui son membrar, entendre e amar, e ha per sa anima racional memoria, enteniment e volentat, qui son potencies diferents per essencia e per natura. E per ayço coue esser en Jhesus una la memoria diuina e l seu membrar, altra la memoria humana e l seu membrar, e enaxi de l'enteniment e volentat diuina, e de diuinal entendre e voler, qui son diferents ab huma enteniment e volentat, e huma entendre e voler. § VI. Home es aquell qui enten, imagina e sent; e car en eyl imaginatiua es pus alta potencia que la sensitiua, pot mes imaginar que veher ni ohir. E car la intellectuua es pus alta potencia que la imaginatiua, pot mes entendre per l'enteniment que imaginar per la imaginatiua. En semblant manera en Jhesus per una natura ha pus alt e pus noble acte que per altre; car pus imagina que no sent, pus enten que no imagina, e

mes enten per son enteniment diuinal que per son enteniment humanal. Empero, en quant Jhesus es una persona de sensitiua, imaginatiua, intellectiua, e de natura diuina ajustada, eyl es aquell que mes imagina que no sent, e mes enten que no imagina, e mes enten en quant es Deu, que en quant es home, sens que no li es deffayliment, pus que eyl ha singularment, en quant es una persona, los uns actes els altres. § VII. Jhesus es de natura diuina e humana. E car la natura diuina es eternal e infinida, e la natura humana es termenada e creada, es per la natura diuina major, e per la humana menor, e la menoritat no li es deffayliment, con sia ço que eyl sia aquella persona qui es major e menor. E si no era major e menor, no feria ver Deu e ver home, en quant no hauria condicions de Deu e de home. § VIII. En Jhesus es la sua bontat diuina pus gran que la humana; e per ayço fa mes de be ab sa bontat diuina que ab sa bontat humana. E ja sia ço que no fassa ni pusca fer tant de be a les creatures ab sa humana bontat con ab sa diuina, no li es deffayliment ni pena, con sia ço que eyl fassa l un be e l altre, e fassa cascun dels bens segons orde e graus de ses dues bones natures. § IX. En Jhesus la diuina natura, ajustada ab la humana, no tol res a la natura humana de ses dignitats, car l anima roman anima e forma dels cors, per ço que li romangue sa natura, ab la qual enforma lo cors, e que al cors romangue sa natura, per la qual naturalment reeba enformacio de l anima. E ayço coue effer enaxi, per ço que Jhesus haja vera natura humana, e la enformacio que la diuina natura fa de la humana, en quant la fa de eyla en sa diuina persona home, no es a

la natura humana imperfectio, mas perfectio; con sia ço que per aquella enformacio sia feyta la conjunccio d'ambdues les natures, e Deu sia feyt home. § X. En lo cors d'en Pere son gradades les pues potencies corporals en bonea e en virtut; car pus bona e pus virtuosa es la vegetatiua que la elementatiua, e la sensitiua que la vegetatiua, e la imaginatiua que la sensitiua. E ayço es formalment e materialment, fens qui los graus no porien effer majors los uns que los altres en bonea de virtut, con sia ço que en les substancies corporals no pufquen effer les unes bones e virtuts naturals pus grans que les altres, fens moltes formes e materies distinctes per essencies e natures. E per ayço l'anima d'en Pere, qui enforma son cors, enforma los graus damunt dits e conferua, ja sia ço que les formes dejes eyla sien passives, en quant per eyla son mogudes a effer enformades. E en semblant manera lo cors de Jhesus, dementra era en est'mon, la sua anima enformava les potencies dejes, ço es, a elementar, vegetar, sentir e imaginar, ja sia ço que fos enformada per la divina natura a enformar les potencies del cors de Jhesus; e ayço mateix fa en lo cel.

CAPITOL VI

Es demanat qual es Jhesus.

JHESVS es aquell home qui naschen Betlehem, e cena ab los apostols, lo qual Judes vene e trahi, e en Jherusa-

lem en la creu morí, e al infern deuayla, e al terç dia reffuscita, e al cel se n puja, e qui vendra a la fi del mon jutjar los bons e ls mals. E si Jhesus no fos aquest que nos creem, e fora encara a venir, con vengra no fora qui en eyl crehes. Chrestians no cregren en eyl, con sia ço que creen que eyl sia ja nat en Betlehem e crucificat en Jherusalem. Juheus ni farrahins ni pagans no cregren en eyl, e enaxi Jhesus no hagra poble e vengre en va; e d esta manera hauem parlat pus largament en lo libre dels *Articles* e en l'*Arbre de sciencia*, los quals fem a Roma. E car coue que Jhesus haja poble, coue que sia aquell que dit hauem. § II. Jhesus es bo, e es bo en tres maneres; la una es per bontat diuinal, substancial e natural, la qual cosa ha en quant es Deu; l'altra es per bontat creada natural e substancial, qui es una part de la sua humanitat; la terça es per bontat accidental, la qual es departida en dues parts; la una es de la sua essencia humana, per la qual los seus accidents naturals son bons, axi con la sua quantitat, color, figura e les altres; l'altra es bontat moral, la qual hach en est mon per bones custumes, axi con humilitat, paciencia, justicia e les altres, qui son bones virtuts e custumes. § III. Jhesus es fill de Deu pare en quant es Deu, e es fill de fembra verge en quant es home. E per ayço Jhesus ha dues propietats naturals, filials qui s couenen en esser persona diuina e humana, qui es Jhesus Deu e home. § IV. En Jhesus ha propria natura e apropiada. Ha propia natura en quant es Deu; e propria natura en quant es home. E en quant Deu es feyt home e home es feyt Deu, amdues les natures, qui son propries, son apropiades. Appropriades son en quant Deu fill apropiada a fi ma-

teix natura humana, pus que s fa home, al qual home es natura diuina apropiada, pus que s feyt Deu. E per ayço en Jhesus Deu apropiadament ha huma membrar, entendre, amar, imaginar e sentir, quantitat, color e figura; axi con lo foch qui apropiadament ha terreftra ficitat ¹ e laer foguera calor. ² E en Jhesus home ha apropiadament diuinal membrar, entendre e amar. E en aqueft pas pot hom confirar la gran perfeccio de Jhesus. § V. Jhesus es aquell qui es dit creador e creatura. Creador es en quant es Deu, creatura es en quant es home. E car enfre creador e creatura ha diferencia per eternitat e temps, per infinitat e finitad, e amdues les effencies, differents enaxi con dit hauem, fon conjunctes en unitat de persona diuina e humana, pot hom dir que Jhesus es aquell qual en qui infinida effencia e finida han major concordança e propinquitat que en negun altre qual. § VI. Jhesus es Saluador diui e huma. Diui en quant es Deu, huma en quant es home. En quant es Deu salua los homens per gracia e per eleccio; en quant es home per disposicio, passio e mort, la qual hac en la creu. E en est pas pot hom conexas con la humanitat de Jhesus es estrument de saluacio, mogut per diuina natura, per recrear lo huma linyatge, qui era perdut; e encara que Jhesus, en quant hom, prega Deu que perdo als peccadors. § VII. Jhesus es aquell fenyor qui es fenyor de tot quant es, dues vegades. La una es per ço car es Deus, qui es fenyor per creacio, per benefaccio ³ e per gubernacio; e es fenyor per recreacio e compra, ⁴ con sia ço que ab fa humana natura haja, per mort, comprat e reemut

1. Edit. lat. Terrestreitatem et ficitatem.—2. Edit. lat. Et aer igneitatem et calorem.—3. Edit. lat. Per Beneficium.—4. Edit. lat. Redemptionem.

lo huma linyatge qui era, per peccat, obligat al demoni e a foch infernal perpetual. § VIII. Jhesus es just e misericordios. Just es, en quant es Deu, con sia ço que Deus sia justicia. E car Jhesus, en quant home, es estrument de saluacio, ab la sua gran amor humana que ha a la diuina natura, mou Deu a perdonar per justicia, pus que ha prefa natura humana per salvar homens, al qual perdo Deus no pot dir de no, pus que es pregat per aquell hom qui es feyt Deu en quant eyl se es feyt home. E aquest pas es placent a membrar als peccadors, qui en Jhesus han esperança. § IX. Jhesus es sanct per diuina sanctetat e humana; per diuina en quant Deu es innocent eternalment e infinida. E car no pot hauer colpa ni peccat, qui es mal, e Deu sia sobirana bontat eternal e infinida, e Jhesus es innocent en quant home, car dementra era en est mon fo obedient al pare quil trames, e tan leyal a procurar saluacio e recreacio, que s lexa vendre, trahir e pendre, escarnir e ferir, e trebayl sostenir, e en la creu morir. On con Jhesus sia tan sanct e tan innocent, mal fan los peccadors qui, colpables e no sancts, cuyden effer amichs de Jhesus e ab eyl hauer companyia e folaç perpetual en lo cel. § X. Jhesus es esperança de justs e de peccadors, e es riquea dels homens qui volen effer pobres per sa amor, e es confort e folaç de aquells qui, per la sua amor, son trebaylats, e ahontats, escarnits, e sobrats; e Jhesus es doctrina de sancta vida,¹ e en eyl ha tot compliment e no gens de mal.

1. Edit. lat. Et Jhesus est doctrina sanctæ vitæ et conversationis.

CAPITOL VII

Es demanat quant fo Jhesus

EN quant Jhesus es Deus, es eternal; e per ayço fo enans que lo mon fos creat. E en quant es home, fo començat en temps. On con lo mon per temps haja començament, mijsa e fi, par que Jhesus fos començat en lo temps qui esta en lo mij del començament del mon e la fi, con sia ço que virtut sia pus noble en lo mij que en les extremitats, e que Jhesus, en quant home, sia pus noble creat començat, appar¹ que sia començat en lo pus noble temps, per ço que l temps pus noble sia proporcionat al seu pus noble començament. § II. Jhesus, en quant home, fo començat home en la natura diuina, e fo començat de natura humana començada en lo ventre de nostra dona sançta Maria; e per ayço, en aquell instant que nostra dona lo conçebe, fo presa de eyla la natura humana, e fo feyt home en la natura diuina, sens successio e mouiment de començament, mijsa e fi, qui en un moment ab successio e mouiment no poden caber, segons natura. § III. Segons lo temps que Jhesus fo concebut, adonchs fo feyt home Jhesus ab les condicions de temps, ço es a saber, que l fill de Deu, qui es eternal, feu si mateix, en temps noueyl, home, lo qual home fo feyt en temps, noueylament Deu. E per ayço, per raho

1. Edit. lat. In quantum Homo, est nobiliss. Ens creatum principiatum, quod potest esse, apparet.

de la gran propinquitat que fo feyta de eternitat e temps en la encarnacio, no pot effer fuccesio ni mouiment en lo temps de encarnacio, per que en aquell instant e moment hac Jhesus en lo ventre de nostra dona tots los organs e ls membres dels cors formats e figurats, e actualment hac sentiment imaginat, membrament, enteniment e amament. E ayço mateix hac con fo nat, e ha en lo cel. § IV. Segons les condicions que Jhesus hac en quant home, per temps, en lo ventre de nostra dona, imaginaua home blanch e negre, arbre, rofa, cauayl, leo, torra, e casteyl, e les altres cofes semblants a aquestes; e ayço fo per ço car Deus fo feyt home, qui, en quant home, imaginaua tot quant es imaginable, per ço que l home no hagues deffayliment ni empaxament a imaginar; car si ho hagues, Deus fora feyt home qui no hagra imaginacio complida; car imaginara los subjects successiuament de un moment en altre. § V. Jhesus es una persona, un Deu, e un home, e per la deitat ha un enteniment, e per la humanitat altre, per que un es l entendre de l enteniment diuinal, altre es l entendre humanal. E car Deus fo feyt home en un moment, e una es la persona d amdues les natures, diuina e humana, Jhesus, en un temps mateix, enten un objecte mateix e tots los ents creats ab son diuinal enteniment e huma; e ayço es per tal que Deus en home no haja deffayliment per ignorar, e que la humana natura que Deus pres haja exalçament e creximent en entendre per la diuina natura. § VI. En los altres homens l enteniment en un moment guanya una especie, entenent un objecte, axi con entenent un home blanch; e con ha appetit a enten-

dre un home negre, comana la especie del home blanch a la memoria, e guanya la especie del home negre per entendre, e quant retorna a entendre la especie del home blanch, lexa la especie del home negre, e recobra la especie ¹ del home blanch, la qual la memoria li ha conferuada. E per ayço succesiuament enten un object, e puys altre; e ayço es per tal car lo feu enteniment hac succesio primerament, con fo nat, aprenent los objectes per sentir, e puys per imaginar, e puys per entendre e membrar. Ayço no fa Jhefus, a qui no cal especies multiplicar, antiquitar ² ni renouar, puys que en la assumpcio de la encarnacio, ³ en un moment Deus fo feyt home qui realment ateny los objectes creats en un moment per imaginar, entendre e membrar, fens succesio de especies multiplicar, antiquitar ni renouar; les quals especies Jhefus no ha mester a imaginar, entendre e membrar, pus que tots los ents creats li son disposts e proporcionats, realment e fens mija, a imaginar tots aquells qui son imaginables, segons la exaltacio que la sua imaginacio ha prefa per la encarnacio; e ayço mateix de la memoria e enteniment huma, ab qui Jhefus ateny tots los ents creats en un moment, realment fens mija e fens negun estrement. E ayço coue esser enaxi, per ço que Deu home no haja empatxament en la natura humana per imaginar, entendre e membrar, e aquest pas es molt placent a entendre. § VII. En los altres homens la volentat ha deliberacio en elegir ço que desira, segons quel enteniment e la memoria dispon les especies succesiuament

1. Effencia.—2. Edit. lat. Antiquare.—3. Edit. lat. Postquam in Incarnatione.

de un object en altre, prenent un object e puxes l'altre per diuerses moments. Ayço no es enaxi en la volentat de Jhesus, con sia ço que eyla no requera deliberacio per successio, axi con lo seu enteniment e la memoria que no la requeren, segons que damunt dit hauem. E per ayço la volentat humana de Jhesus, en lo temps que Deu la crea en lo ventre de nostra dona, ama totes aquelles coses que ara ama en lo cel, per ço que Deus home no haja volentat alterable de un moment en altre, e l'alteracio de les amabilitats es a defores en los objectes, segons que son disposats a effer amats o no; axi con de la Magdalena, que con era en peccat, per Jhesus no era amada, la qual ama en lo temps que a eyla aparech apres sa mort. ¹ § VIII. Jhesus, en lo cel, no es mogut successiuament de un loch en altre, mas no l'enteniment, car en aquell loch on vol effer es, e n'aquell munt on vol effer es; e ayço es per ço que no sia enans en aquell loch on no vol effer, que en aquell on vol effer; axi con lo home qui es a Montpefler e va a Roma on vol effer, lo qual es enans a Genoua que a Roma. § IX. Jhesus en parays no esta en dies, con sia ço que dies sien mesures del sol, lo qual no es en parays. E per ayço, en lo mouiment del cors de Jhesuchrist no es multiplicat temps per multiplicacio de moments, hores, dies, setmanes, mesos ni anys. § X. Con Jhesus sia en lo cel enformacio e glorificacio dels fançts, segons que la sua humanitat es en un *nunc* ² euiternal, per sa deitat enformada e gloriejada, fens successio de temps, enforma Jhesus los fançts de gloria en un

1. Edit. lat. Quando illi apparuit post suam resurrectionem.—2. Esta palabra se halla en latin en el texto original.

nunc euiternal, per ço que lur gloria sia major e no alterable de un *nunc* en altre.

CAPITOL VIII

Es demanat on es Jhesus

JHESVS en quant es Deu, es en tot loch e fora loch, con sia ço que Deus es ens infinit, segons que hauem prouat en lo vuyte capitol de la primera part; mas en quant es home, es en loch, con sia de condicions de home eyl effer en loch. Lo loch on Jhesus es, es lo cel, en lo qual coue effer, per ço car li es proporcionat segons altea, noblea, beylea e virtut. § II. Jhesus ha en si mateix dues natures; natura diuina e natura humana. Per la natura diuina es Deu, e per la humana es home. E car en si mateix ha fes dues natures, per les quals es ço que es, pot hom dir que Jhesus es en si mateix, axi con hom pot dir de altre hom que es en si mateix, en quant en si mateix es home, e es mils en si mateix, per ço car en si mateix es home, que per ço car es en la cambra home, con sia ço que con es en la cusina es aytambe home, con era home en la cambra. § III. Jhesus, en quant home, es feyt home en la natura diuina, e en quant aquell home es feyt Deu, es per ço feyt Deu car Deu se es feyt home. Es, donchs, en Jhesus home en Deu, e Deu en home. E car Jhesus es Deu e home, es en si mateix, e per essencia no es fora si mateix, con fora si mateix eyl

no feria Deu ni home. § IV. Jhesus es en la major bontat, granea e les altres qui esser pufquen, car eyl es Deu en diuina bontat, granea e les altres, e en aquella diuina bontat, granea e les altres, es feyt home de humana natura. E per ayço, en quant Jhesus es Deus feyt home, es Deu en lo pus alt, pus noble, pus bo, e pus virtuos home que tots los altres homens ni que totes creatures. E encara, que Deus es doblament en home Jhesus, e en los altres homens e creatures es singularment, ço es a saber, que Deus es enaxi en Jhesus per essencia, con es en los altres homens e en les altres creatures, e Deus en home Jhesus es home, e no es home en los altres homens ni creatures, en quant en eyls no se es feyt home. § V. Car Deus se es feyt home, e Deus es infinit, es Deus home en tot loch e fora loch, lo qual home, en quant es home, no es en tot loch, con sia condicio de home que sia en loch termenat e finit. E en est pas pot hom conexer con Jhesus home, qui es en lo cel, pot esser fagramentalment en molts altars en un temps, e en lo cel, pus que Deus en un temps es home en molts lochs. § XI. Deus es substancia eternal e infinida, e per ayço es indiuisible ¹ e fens parts, les quals no ha ni pot hauer. E car es indiuisible ² es Deus en tot loch tot si mateix, on, ja sia ço que sola la persona de Deu fill haja presa natura humana, la qual no ha presa la persona de Deu pare, ni la persona de Deu fanct esperit, per tot ço no s segueix que la natura humana de Jhesus sia feyt home en part de la essencia diuina, con sia ço que la persona de Deu fill, en qui la natura humana es feyt home, sia tota la essencia diuina. § VII. Jhesus,

1. Inuisible.—2. Inuifible.

en quant es Deu, no ha quantitat, color ni figura, mas, en quant se es feyt home, ha quantitat, color e figura, per les quals coue que sia en loch, con sia condicio de eyles que fens loch effer no pusquen. Es, donchs, Deus en aquell loch on es home, en lo qual home eyl ha color, quantitat e figura. § VIII. Jhesus fo en la creu Deu e home, e quant mori no fo home en humana natura; mas, car Deus, ans de la mort, era home, e Deus en tot loch es home, romas Jhesus en la mort, e apres la mort, home en Deu; e no fo home en sa humana natura, con sia de condicio de home ajustament de anima racional e de cors huma, e sia condicio de mort departiment de anima e de cors. § IX. Deus en la creu no hac fet, ni fenti dolor, ni mori, con sia substancia espiritual viua, hauent gloria eternal e infinida; mas, enaxi con hauia en la creu quantitat, color e figura, en quant era home, hac en la creu fet e dolor, e pres mort, ¹ axi con altre home qui mor en quant home; e ja sia que lo cors muyra, no mor l anima, ni l anima, en quant anima, no fent la pena de la mort, mas que la fa fentir al cors. § X. Jhesus es en lo cel en lo chor dels angels e dels sancts de gloria, e la sua feyla ² es sobre tots; e ayço mateix de la sua gloria. Es encara Jhesus, en diuina bontat e humana, bo; en diuina granea e humana, gran, e enaxi de les altres. E encara ³ es Jhesus en est mon, ⁴ per gracia, bo en home bo, gran en home gran, per virtuts, e es just en home just, larch en home larch, misericordios e piados en home qui ha pietat e merce demana. E Jhesus es, en tot, compliment, fens negun ⁵ deffayli-

1. Edit. lat. Et sustinuit Mortem.—2. Edit. lat. Et sua Sedes.—3. Altres. Encara
4—. En lo mon,—5. En un códice falta esta palabra.

ment; e tots aquells qui son en Jhesus per fe, esperança e caritat, son en compliment e en via de saluament. ¹

CAPITOL IX

Es demanat con es Jhesus

JHESVS es Deu e home; on, en quant es Deu, no entenem a respondre a aquesta questio con es Deu, Deu; per ço car ne hauem respost en la primera part, en lo noue capitol; mas respondrem com Deus es home, e com home es Deu. § I. Deus pare engendra Deu fill; e car Deus pare ha propietat generatiua, e l fill ha propietat generable, trames son fill en nostra dona, a effer fill home de eyla, per humana natura. E enaxi con en un moment lo pare trames son fill, en quant volch, sens successio, que fos home, enaxi fo en un moment engenrat e feyt home, sens successio de la natura humana de nostra dona. E la persona del sanct esperit administra la encarnacio en aquell moment mateix, en lo qual nostra dona concebe lo fill de Deu effer son fill home, adonchs, con consenti a la salutacio de l angel fant Gabriel, e la persona del fill pres la natura humana, ² adonchs, con fo feyt home, per ço que les filiacions reffemblen, ço es a saber, fill de Deu e fill de home. § II. Segons natura, posada la potencia vegetatiua sobre la elementatiua, e d ayço hauem parlat en lo libre que hauem feyt *De Home*, atrau la vegetatiua a fa natura la

1. Saluacio.—2. Edit. lat. Assumpsit humanam Naturam.

natura elementatiua, per vegetar en subject vegetat e elementat. En semblant manera, empero l'eximpli no abasta, la natura diuina, ajustada a la humana, atrach a si mateixa la natura humana, Deu faent si mateix home, lo qual fo feyt Deu, e fo feyt home Deu ¹ en la natura diuina. Pot hom, donchs, segons esta manera, respondre a la questio qui demana con es Jhesus, ço es a dir, con es Jhesus Deu e home.

§ III. En Deu bonea, granea e les altres dignitats se conuertexen, e ayço hauem prouat en la primera part en lo segon capitol, per lo qual conuertiment pot hom conixer con Jhesus es Deus e home, ço es a saber, que la diuina bontat, segons sa natura, reques bona creatura, e la granea diuina la reques gran, e la eternitat, perdurable, e enaxi de les altres. E car pus bona, pus gran e pus nobla pertany mils a les diuines dignitats, que menys bona, gran e nobla, ha Deus manera en fer si mateix home, e fer aquell home Deu, conferuant eternitat distincio enfre la natura diuina e humana, e la diuina bonea e granea ajustant amdues les natures en unitat de persona diuina e humana.

§ IV. La natura diuina e humana de Jhesus, enaxi con foren en pus bona e pus nobla diferencia qui esser pot ² enfre Deu e creatura, fo en pus bona e pus nobla concordança qui pot ³ esser enfre Deu e creatura; e per ayço es Jhesus enaxi la pus bona e la pus nobla manera en esser Deu e home, con es la pus bona e pus nobla diferencia e concordança qui pot esser enfre Deu e creatura.

V. La encarnacio comença la diuina natura en quant persona, e la encarnacio fo començada de humana natura, e fo enfre amdues les natures començar, lo qual fo lo pus bo

1. E fo feyt home e Deu.—2. Poch.—3. Poch.

e l pus noble que negun altre començar qui sia enfre Deu e creatura. E per ayço la manera fegons la qual Jhesus es Deu e home, es la pus bona e la pus gran que neguna altra manera qui pusca effer començada per Deu en creatura. § VI. Deus es començament per creacio, e l mon, qui es creatura, es començat. Estan, donchs, crear e començar, en lo mij, enfre Deu e creatura. ¹ E car Jhesus es creador e creatura, ha manera per conuertiment de crear e començar, con eyl sia de dues natures, una persona diuina e humana, per ço que sia alcun mija qui sia enfre creador e creatura, començant e començat, fens lo qual mija, no poria effer per natura participacio de Deu e creatura. § VII. En lo primer capitol de esta part, prouat hauem que Deus coue effer encarnat, e en lo terç capitol hauen declarat de que es Jhesus. E per ayço en aquells capitols es declarada e significada la manera que Jhesus ha en effer Deu e home; car la fi per que Deus es home significa la manera per la qual Jhesus es Deu e home, con sia ço que tota fi haja manera; e les dues natures de que es Jhesus signifiquen, en lo terç capitol, la manera per la qual Jhesus pot effer Deu e home. § VIII. Jhesus es Deu e home, voluntariament per la natura diuina, e necessàriament per la humana. Voluntariament per ço car Deus vol effer home, ² francament e no constreta, con sia ço que si eyl se volgues, no fora feyt home; e la natura humana necessàriament fo feyta home; pus que Deus volch effer home, con sia ço que natura finida couenga effer de necessitat obedient a natura infinida. E per ayço Jhesus ha

Estan, donchs, en lo mij enfre Deu e creatura, crear e començar.—2. Falta esta palabra en un còdice.

manera miraculosa e sobre natura en esser Deu e home.

§ IX. Jhesus es de dues natures poderosament una persona, e es poderosament de dues natures una persona per dos poders, la un diuinal, laltre humanal; car per lo poder diuinal ho pot esser formalment e actiuament, con sia infinit poder; e per lo humanal poder ho pot esser passiuament e materialment, con sia ço que natura humana, per si mateixa educda de potencia en acte, püsca esser home. Pot, donchs, Jhesus esser Deu e home per manera de poder formal diuinal, e poder material humanal, ajustats amdos los poders en unitat de persona diuina e humana. § X. Natura diuina e humana no son ajustades en Jhesus segons manera de parts, con sia ço que la diuina natura no sia de parts, e sia tota la persona diuina de Jhesus; e la natura humana es de parts, ço es, de anima racional e de cors de home; e per ayço la persona de Jhesus es per una manera de parts, e per altre de tot, fens parts. Aytal manera no ha en altra persona, mas en aquella de Jhesus tan solament. Pot hom, donchs, conexer la manera segons la qual Jhesus es una persona diuina e humana.

CAPITOL X

Es demanat ab que es Jhesus

JHESVS es ab aquella fi, per la qual hauem prouat en lo primer capitol, que Deus es encarnat. E per ayço

mateix en lo quart ¹ capitol, en lo qual hauem prouat per que es Jhesus. Car per aquells dos capitols pot hom conxer ço ab que es Jhesus Deu e home, con fia ço que Jhesus no pufca effer fens la fi per que es. Car si effer ho podia, feria debades ço que eyl es, la qual cosa es impossibol. § II. Jhesus es ab tres natures, e ab l ajustament ² de totes tres en una persona diuina e humana, les quals tres natures fon natura diuina, corporal elemental, e racional, e fens totes tres, eyl no poria effer ço que es, ço es, Deu e home; e car es ab totes tres, es ab diuinal e humanal membrar, entendre e amar, e ab natural imaginar e fentir, e ab quantitat, color e figura. § III. En la persona de Jhesus es Deus home ab humana natura, en quant Deus fe es feyt home; e home es Deu, ab diuina natura, en quant Deu ha feyt home Deu ab fa diuina natura, romanent cascuna de les dues natures ab fes condicions naturals, fens les quals Jhesus no hauria ab que fos Deu e home. § IV. Jhesus es ab poder infinit e ab humil voluntat. Es ab poder infinit, en quant, fens poder infinit, no feria qui pufques ajustar diuina natura e humana, en ³ unitat de persona diuina e humana. Es Jhesus ab humil voluntat, en quant volch effer home, e en quant nostra dona fe humilia a effer seruenta de Deu, ⁴ fens la qual humilitat Deus no pogra effer home. § V. Jhesus es ab bontat diuina e humana. Ab la diuina bontat es bo diuinalment ⁵ e ab la humana es bo humanalment; ⁶ e ab la diuina bontat es mes bo que ab la humana, e ab la humana es pus bo que totes les altres bontats creades. § VI. Jhesus es

1. Mateix del quart.—2. Edit. lat. Conjurctiōe.—3. E.—4. Edit. lat. Ancilla Dei.—5. Edit. lat. Est bonus Deus.—6. Est bonus Homo.

ab fanctetat diuina e humana. E si Jhesus, en quant home, no fos fanct, la diuina fanctetat no pogra esser ajutada ab la sua humanitat en unitat de persona diuina e humana. E en aquest pas pot hom conixer que la humana fanctetat de Jhesus couench esser tan gran e tan nobla que major no n pufca ¹ esser creada. § VII. Jhesus, en quant home, es ab pus gran memoria que totes les memories creades, e ab pus gran enteniment que tots los enteniments creats, e ab pus gran volentat que totes les altres volentats creades. E ayço coue esser enaxi, per ço que Jhesus Deu, en quant home, pufques mes membrar, entendre e amar que tots altres homens, e encara que tots los angels e arcangels; car si no ho faes, lo feu membrar, entendre e amar fora defectiu en granea de bontat, poder, virtut, gloria e veritat, la qual cofa es impossibol. § VIII. Jhesus, en quant home, es ab pus gran imaginacio e sentiment que totes les altres imaginacions e sentiments. E ayço coue esser enaxi, per ço que lo feu cors sia enaxi exaltat, fobre totes les substancies corporals, per sentir gloria e per imaginar totes cofes imaginables, ço es, la sua anima, exalçada fobre totes animes e fobre tots angels e arcangels per fobira creat membrar, entendre e amar. § IX. Jhesus es ab la pus gran e alta fi creada, que totes les altres fins creades. E ayço coue esser enaxi, per ço que Jhesus Deu, en quant home, pufca enaxi esser fi e compliment ² de totes fins creades ab sa fi creada, con es, ab sa bontat creada, compliment ³ de totes bontats creades, e

¹ No n poch. — ² Edit. lat. Perfectio. — ³ Edit. lat. Perfectio.

enaxi de les fuees altres dignitats creades. §X. Jhesus es ab caritat, misericordia e pietat, paciencia e benignitat. Es ab caritat, per ço que enforma ab fa caritat las voluntats dels sancts homens. Es ab misericordia e pietat, per ço que perdo als peccadors ¹ qui merçe li demanen. Es ab paciencia, per ço que ab paciencia fassa los homens pacients, qui per fa amor son trebaylats. ² Es ab larguea, ³ per ço que fassa los homens benignes, fuaus, e que hagen pau los uns ab los altres. On con Jhesus sia ab totes estes dignitats e ab moltes altres, mal fan los homens, car en est mon no l tenen mes honrat, e que per tot lo mon fos preycat, ⁴ conegut e amat.

DE LA PRACTICA AB QVE MOSTRAM SOLRE QVESTIONS
artificials per aquest libre.

CON hajam promes en lo prolech que hom pusca solre questions peregrines, segons la art e la manera d'aquest *Libre de Deu*, per ayço volem fer alcunes questions, e trametem les als lochs on hauem feytes les questions damunt dites. E ayço fem per ço que donem doctrina a solre questions feytes de Deu, segons fa natura diuina e segons la humana natura de Jhesuchrist; en los quals lochs la solucio de les questions que fem es significada; car segons que nos applicam les solucions de aquestes questions significantment als lochs de est libre, pora hom hauer art e manera a aplicar les solucions significatiuament d'altres questions peregrines que hom pot fer de Deu e de Jhesuchrist.

1. Edit. lat. Ut det veniam peccatoribus.— 2. Edit. lat. Sunt tribulati.— 3. Edit. lat. Benignitate.— 4. Sia. Edit. lat. Prædicetur.

DE LES QVESTIONS QVI S PERTANYEN A LA PRIMERA
part de est libre.

QVESTIO. Es demanat si fon dos Deus, un bo e altre mal. SOLVCIO. Ve a la questio de *utrum*, on es significada la questio per negacio. § QVEST. Es demanat ¿que pot Deus produir de si mateix? SOL. Ve a la questio de *que*, on es significada la solucio. § QVEST. Es demanat ¿Deus, de que produu son entendre? SOL. Ve a la questio de *que*, on es significada la solucio. § QVEST. Es demanat ¿Deus, per que ha infinit poder? SOL. Ve a la questio de *per que*, on es significada la solucio. § QVEST. Es demanat si Deus es infinit. SOL. Ve a la questio de *quantitat*, on la solucio es significada per affirmacio. § QVEST. Es demanat, si en Deus ha distinc̄tes proprietats. SOL. Ve a la questio de *qualitat*, on la solucio es significada per affirmacio. § QVEST. Es demanat, si per la creacio del mon, qui es noueyl, ha en Deu neguna m̄tacio. SOL. Ve a la questio de *temps*, on la responso es significada per negacio. § QVEST. Con Deu sia substancia simple, es demanat, si en si mateix pot hauer obra coefferencial, substancial e natural. SOL. Ve a la questio de *loch*, on la responso es significada per affirmacio. § QVEST. Es demanat, Deus, ans que el mon creas, ¿con era bo? SOL. Ve a la questio de *manera*, on la solucio es significada. § QVEST. Es demanat, ¿Deus, ab que pot hauer obra eternal e infinida. SOL. Ve a la questio de *ab que*, on es significada la responso. ¹

1. Edit. lat. Solutio. En uno de los códices que se tienen á la vista falta esta solució, sin duda por descuido del copista.

DE LES QVESTIONS QVI S PERTANYEN A LA SEGONA
part de est libre.

QVESTIO Es demanat, si fens encarnacio, lo mon fora
fufficient a effer creat per feruir Deu. SOLVCIO Ve
a la queftio *de utrum*, on la folucio es significada per ne-
gacio § QVEST. Es demanat ¹ ¿que es ço per que Deus pot
effer pus comu be? SOL. Ve a la queftio *de que*, on la
folucio es significada. § QVEST. Es demanat ¿Deus, de
que pot fer a home mes de be? SOL. Ve a la queftio *de*
que, on la responfio es significada. § QVEST. Es demanat,
¿qual es la intencio principal per que Deus ha creat lo
mon? SOL. Ve a la queftio *de per que*, on la folucio es signi-
ficada. § QVEST. Es demanat, si la persona de Jhesuchrift
es defectiua, en quant la fua humanitat no es tan noble
con la deitat. SOL. Ve a la queftio *de quantitat*, on la re-
poncio es significada per negacio. § QVEST. Es demanat,
si Deus pot appropriar a fi mateix negun effer noueyl. SOL.
Ve a la queftio *de qualitat*, on la folucio es significada
per affirmacio. § QVEST. Es demanat, si Jhesus imaginaua
en lo ventre de noftra dona. SOL. Ve a la queftio *de temps*,
on la folucio es significada per affirmacio. § QVEST. Es
demant ¿en qual creatura Deus es mes bo. SOL. Ve a
la queftio *de on*, on la responfio es significada. § QVEST.
Es demant ¿con pot effer enfre creador e creatura ma-
jor concordança? SOL. Ve a la queftio *de manera*, on la fo-
lucio es significada. § QVEST. Es demant ¿Deus, ab que

1. Se suprimen estas dos palabras en uno de los códices. Es tambien seguramente omisión del copista.

pot mes obrar en lo mon. SOL. Ve a la questio de *ab que*,
on la solucio es significada. § Fenit es aquest libre, qui es
DE DEV. E car es feu, fia per fa amor legit, entes e
amat, publicat e guardat. E es fenit en Maylorca la ciu-
tat, en lo mes de Decembre, en l any de M.CCC. de la en-
carnacio del fill de Deu.

LIBRARIJA
M. THOMAS PEARSON
S. SORIA

LIBRE
DE CONEXENÇA DE DEV

☛ DEVS, QVI EST ALPHA ET
omega, a tu conexer e amar, començam
aquest libre, qui es appeylat LIBRE DE CONE-
XENÇA DE DEV.

DEL PROLECH

ON Deus haja creat lo home a si
conexer e amar, e a molt conexer
e amar, e home nol pusca molt
amar sens que de eyl no haja gran
conexença; per ayço nos, ab la aju-
da de Deu, nos efforçam aytant
con podem a enfercar Deu, segons sa essencia, ses digni-
tats e ses obres, per ço que d eyl gran conexença pus-
cam hauer, e que, per la gran conexença que n haurem,

molt lo pufcam amar, honrar e feruir, laufar e benehir. § A enfercar Deu tenim la manera de la *Art general* e de fos generals començaments, los quals fon bonea, granea, eternitat, poder, fauiefa, volentat, virtut, veritat, gloria, diferencia, concordança, contrarietat, començament, mija, fi, majoritat, egualtat e menoritat. Empero d'aquefts començaments, majorment enfercam ab aquells qui poden effer a eyl atribuïts e effer les fues dignitats. § Con nos fassam comu enfercament de Deu, per tal que aqueft libre fia comu a totes nacions, ocultament parlam de les diuines perfones, les quals significam en lo proces d'aqueft libre; e no n'volem parlar maniffestament, per ço que los juheus e los farrahins no sien agreujats en aqueft libre a legir e ohir, con fia aço que eyls hajen greuje de ohir parlar de la diuina trinitat de Deu. Con nos hajam feyts molts libres en qui hauem molt parlat de Deu, segons lo proces d'aqueft libre, lo qual fem en la derreria dels nostres dies, tot ço que dit hauem de la effencia de Deu e de fa trinitat, reduim a ayço que d'eyl conclouim en eft libre. Empero, fi en algunes cofes nos erram, o errat hauem en los altres libres, tot lo sotfmetem a correccio de la fançta esgleya romana. § Aqueft tractat departim en XXV queftions, e cascuna queftio foluem per cinch maximes; e per l'explanacio de eyles, e per ço que de Deu direm, foluent e declarant les XXV queftions, darem conexença de Deu. E encara que donam manera com hom sapia enfercar veritat de Deu, per altres queftions peregrines feytes de Deu o de creatures, mefciant los uns començaments generals ab los altres, e esguardant la conclusio significada per lur mef.

clament. E d aquesta doctrina donam experiència per lo proces d aquest libre.

DE LA QVESTIO PRIMERA

Es demanat si Deus es o no

DE LA MAXIMA I

CO *qui es pus luny a no effer, es effer.* Si Deus es ço qui es pus luny a no effer, es; con sia ço que Deus confirem effer infinit e eternal, e qui es infinidament eternal, bo, gran, poderos, faui, amoros, virtuos, ver e glorios, e qui en si mateix ha fa si e son compliment, e qui de neguna cosa, qui no sia de sa essencia, no ha fretura. E aquest Deu, axi ¹ afaysonat, si es, es aquell effer qui es pus luny a no effer que negun altre effer; con sia ço que eyl no particip ab no effer. E si no es, tot effer participa ab no effer, axi con lo cel, qui es terminat, e fora eyl no ha res, e en tot ço que conte ha molts defayliments, qui han enclinacio e dependencia a no effer; axi con home, qui es mortal, e la sua anima, qui ignora, oblida e ama peccat; e enaxi de les altres coses. Segueix se, donchs, si Deus no es res, que ço qui es pus luny ² a no effer, no es, la qual cosa es impossibol, con sia ço que effer e no effer sien contraris. Es, donchs, prouat, Deus effer.

1. Enaxi.—2. Segueix se, donchs, que si Deus no es res, ço qui es pus luny

DE LA MAXIMA II

SI ço qui no es poder, *fauiefa e volentat, es, molt mils ço qui es poder, fauiefa e volentat, es.* Con sia ço que, si ens qui sia poder, *fauiefa e volentat, es,* son esser complit es; car tot ço qui pot voler, pot, per poder, hauer; e ayço mateix per faber. E si aytal ens no es, en aquell ens qui no es poder, *fauiefa e volentat* ha major priuacio e deffayliment de poder, *fauiefa e volentat,* que de esser e perfeccio. Conclueix se, donchs, si Deus no es, que en tot ens en qui sia poder, *fauiefa e volentat,* esta lur priuacio e deffayliment e n summitat, e lur esser e perfeccio en infinitat. Es, donchs, mes aquell ens per no esser que per esser, e per deffayliment que per compliment, e mes de malea, de poquea, de freuoltat, de vici e de pena es a eyl, en quant eyl no es poder, *fauiefa e volentat,* que no li es bonea, granea, poder, virtut, veritat e gloria, hauer lo poder, la *fauiefa e la volentat* que ha. On con sia impossibol que priuacio e deffayliment de poder, *fauiefa e volentat* sien fobirans, e lur esser e lur compliment sien foterrans, conclueix se de necessitat Deus esser, con sia ço que es e compliment se couenguen, e priuacio e deffayliment, en l'esser del qual poder, *fauiefa e volentat* se converteixen, e Deus es tots tres, e eyls tots tres son Deu.

DE LA MAXIMA III

NEGVN *poder pot esser infinit per altra essencia, qui sia finit per sa essencia.* Eternitat es ens infinit

per duracio, e pot effer ens infinit per poder, sens lo qual no poria effer infinit. On si Deus no es, sola la eternitat del mon es infinida en duracio per sa essencia, e pot effer infinida accidentalment per poder, ab qui no es una essencia; car si poder e eternitat eren una cosa mateixa, seria lo poder enaxi infinit per sa essencia en possificar extensament, con la eternitat en durar. On con lo poder del mon sia fenit e termenat per sa essencia, en quant no es fora lo cel, ans dins eyl es conclus, no pot effer causa a eternitat, con per eyl pufca effer infinida en duracio, car de essencia finida no pot ixir influencia infinida; e si ho fera, la proporcio que dita hauem seria destruida; la destruccio de la qual es impossibil. No pot, donchs, lo mon effer eternal, ni eyl no pot hauer començat si mateix, car si pogues començar si mateix, fora ans que fos, la qual cosa es contradiccio. Es, donchs, un altre ens eternal, qui ha començat lo mon, en qui poder e eternitat, bonea, granea e les altres dignitats son una cosa mateixa, e aquell ens appeylam Deu, lo effer del qual adoram e benchim.

DE LA MAXIMA IV

S*i fobira be es, fobira mal no es, e si fobira mal es, fobira be no es.* Eternitat es, e si eternitat es, bonea e eternitat es fobira be; e si eternitat no es, bonea es a eyla fobira mal no effer bonea, de on se segueix fobira mal effer e no fobira be. E car mal e no effer se couenen, e be e effer, concloeix se de necessitat que fobira be sia e no fobira mal, Sobira be effer no pot sens que

eternitat no sia bonea; e bonea eternitat, e que eternitat sia enaxi bonea infinida, ço es, infinida duracio per si mateixa. Ayço no pot effer en negun subject mas en aquell que enfercam, ço es, Deus, en lo qual bonea e eternitat fon una cosa mateixa.

DE LA MAXIMA V

SI *Deus no es, tot quant es pot esdevenir en no effer.* Eternitat es, e si Deus no es, eternitat no es poder, ni poder no es eternitat. Ayço mateix se segueix de bonea, granea, fauiesa e les altres, de on se segueix que eternitat no pot effer per si mateixa, ni poder pot durar per si mateix; e en aytal deffayliment de poder ha mes de imperfeccio que de effer, e mes de mal que de be, e de poch que de gran, e mes de poca e mala duracio que de gran e de bona, e enaxi de los altres contraris; e ayço, en tant que cascun començament deffayl mes al altre que no li abunda. Pot effer, donchs, tot quant es, no res. Es, donchs, manifestat e prouat Deus effer, e impossibol es eyl no effer, pus que en eyl fes dignitats se conuertexen, per qui tot quant es pot effer sustentat en effer, con sia ço que ens infinit pusca sustentat e governar ens finit. § Prouat hauem, donchs, Deus effer, e per la necessaria conexença que n hauem, fom mils difpots a eyl amar e feruir, que si aquella conexença necessaria no hauem.

DE LA SEGONA QVESTIO

Es demanat, Deus, ¿a que es?

DE LA MAXIMA I

DEVS *es ens, e car es ens, ha s a ens.* Con sia ço que en Deu sia fi Deu, coue que ço qui es Deu per effència, se haja a Deu per fi. Es, donchs, Deus, per ço que se haja a Deu, ço es a faber, a produhir Deu, car fens produccio, Deus no s poria hauer a Deu. E car la effència de Deu e la sua fi coue que sien eguals per bonea, granea, eternitat, poder e les altres dignitats, coue que Deus, de fa effència, produga Deus, per ço que la sua fi no sia pus nobla que la sua effència. ¹

DE LA MAXIMA II

DEVS *es ens bo.* Car Deus es ens bo, ha s a produhir be. Es, donchs, Deus per ço que produga be; e l be que produu, coue que l produga de tota fa bontat, e que se haja a aytant de be con es la effència e la natura de fa bontat. On, per raho d ayço, coue que aquell be que produu de la effència de fa bontat, sia a eyl coefencial e natural.

1. Todo este apartado está en un códice continuado bajo el título *De la máxima II*, el de la *Máxima II* bajo el título de la III, y así sucesivamente, y bajo el de la *Máxima I* se continua el de la *Máxima V*. Mas creemos que la distribución, tal como está en nuestro texto, es la más genuina.

DE LA MAXIMA III

DEVS *es ens infinit.* Car Deus es ens infinit, ha s a infinir; e car es infinida bonea, ha s a infinir be; e car es infinida granea, ha s a infinir gran, e enaxi de les fues altres dignitats. Es, donchs, Deus, per ço que se haja a infinir infinitat be e infinitat gran, e enaxi de les altres. No s poria Deus hauer a infinir infinitat be e gran, si de sa essencia, qui es infinida, no produhia be e gran, con sia ço que ninguna essencia no sia infinida mas la sua tan folament.

DE LA MAXIMA IV

DEVS *es eternal.* Car Deus es eternal, ha s a eternar; e car es eternal ab bonea, granea e les altres, ha s a eternar ab bonea, granea e les altres, eternat bo e gran. Ayço Deus no poria ser, si de sa eternitat, bonea e les altres no produhia eternat bo e gran. Es, donchs, Deus eternal bo e gran, per ço que produga eternat bo e gran.

DE LA MAXIMA V

DEVS *ha poder infinit.* Con sia aço que Deus haja poder infinit, ha s a possificar possificat infinit e eternal, e ayço coue effer de necessitat, per ço que la infinitat de son poder no sia ociosa; la qual ociositat feria infinidament mala contra infinida bonea e contra granea infinida.

d'aquella bonea, per la qual infinida malea priuaria en Deu fi de bonea infinida, granea e les altres, la qual cosa es impossíbol. Ha, donchs, Deus, per son infinit poder que se haja a infinir possificar, possificat infinit e eternal.

DE LA TERÇA QVESTIO

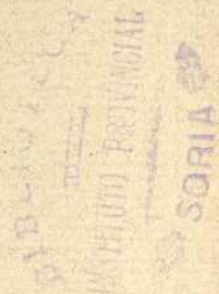
Es demanat: Deus ¿que es?

DE LA MAXIMA I

DEVS es aquell esser qui es pus luny a no esser que negun altre esser. Deus no poria esser pus luny a no esser que altre esser, fens que no fos infinit e eternal; con tot altre esser sia finit e començat, e encara que sia pus luny a no esser que altre esser, per infinir e eternar, con sia ço que eyl pufca esser pus luny majorment per infinitat e infinir, per eternitat e eternar, que per infinitat e eternitat tan solament.

DE LA MAXIMA II

DEVS es aquell esser que no participa ab no esser. On con tot altre esser, enfora aquell de Deu, participa ab no esser, en quant pot esser en priuacio. La diffinició que de Deu dita hauem coue esser vera. Empero no seria vera, si en la diuina bontat no eren coefferencials bonificant, bonificable e bonificar, fens los quals la diuina

bontat participaria ab no effer, en quant seria ociosa, e no se hauria a fi de ço per que es, segons que en la segona questio dit hauem. E ayço mateix se seguiria de la diuina granea, si en eyla priuauen coefferentials e naturals magnificent, magnificentable e magnificar. E ayço mateix de eternitat e les altres, en qui no fossen eternant, eternable e eternar.

DE LA MAXIMA III

DEVS es aquell ens en qui s conuertexen bonea, eternitat, poder, sauiesa e volentat e les altres sues dignitats. En Deu no s poden conuertir sauiesa e volentat, ab bonea, granea, eternitat, poder e les altres, si enaxi no hauia coefferentials e naturals bonificant, bonificat e bonificar en bontat e en granea coefferentials magnificent, magnificentat e magnificar. E ayço mateix en eternitat, eternant, eternat e eternar, e en poder, possificant, possificat e possificar, con ha en sauiesa coefferentials e naturals entenent, entes e entendre, e en volentat amant, amat e amar.

DE LA MAXIMA IV

DEVS es aquell ens en qui sa bonea esta equal a son bonificar, e sa granea a son magnificar. e sa eternitat a son eternar. Deus aytal ens effer no poria sens que son bonificar no fos de tota sa bontat, e son magnificar de tota sa granea, e son eternar de tota sa eternitat, e encara que son bonificar fos de bonificant e bonificable, e

fon magnificar de magnificant e magnificable, e fon eternar de eternant e eternable.

DE LA MAXIMA V

DEVS es aquell ens qui esta luny a contrarietat eternalment e infinida. Deus no poria estar luny a contrarietat eternalment e infinida, sens coefferencial e natural concordança, con sia ço que concordança e contrarietat sien contraris; e encara Deus no poria esser luny a contrarietat infinidament e eternal, sens infinit e eternal concordar, ¹ que sia eternament e infinida de infinit e eternal concordant e concordable.

DE LA QVARTA QVESTIO

Es demanat: Deus, ¿que ha en si mateix coefferencial e natural?

DE LA MAXIMA I

DEVS ha coefferencial e natural obra. Deus no poria hauer coefferencial e natural obra, si aquella obra no era Deu, ² con sia ço que tot ço que es en Deu coefferencial e natural sia Deu; ³ ni aquella obra no poria esser Deu, si no era de coefferencial e natural ⁴ deificant, deifica-

¹. Concordat.—². No era Deus.—³. Sia Deus.—⁴. En un códice queda omitida esta palabra; los demás concuerdan.

ble e deificar. Ha, donchs, Deu, Deu, per deificant, deificable e deificar.

DE LA MAXIMA II

DEVS *ha coefferencial e connatural bontat, granca, eternitat, poder e les altres.* Deus no poria hauer coefferencial e connatural bontat e les altres, sens coefferencials e connaturals bonificant, bonificable e bonificar; car sens eyls feria sa bontat defectiua, e qui no se hauria a fi coefferencial e connatural de si mateix, la qual cosa es impossibol. Ha, donchs, Deus, per sa bontat, coefferencials e connaturals bonificant, bonificable, e bonificar.

DE LA MAXIMA III

DEVS *ha infinit e eternal poder.* Deus, infinit e eternal, poder no poria hauer, sens infinit e eternal possificant, possificable e possificar. Ha, donchs, Deus, infinit e eternal possificant, possificable e possificar.

DE LA MAXIMA IV

DEVS *ha pur acte infinit e eternal.* Deus no poria hauer pur acte infinit e eternal, si aquell acte no hauia formalment e finalment. Formalment, qui sia eyl per sa essencia; e finalment, que se haja a, infindir e eternar, eternalment e infinida, infinitat e eternat. Ha, donchs, Deus, eternalment e infinida, infindir e eternar e infinitat e eternat.

DE LA MAXIMA V

DEVS *ha tot ço que s vol.* Deus no poria hauer tot ço que s vol, si en eyl no s conuertien infinitat, eternitat, poder, fauiesfa, volentat e les altres. Mas, car se conuertexen en eyl, pot hauer tot ço que s vol; car si vol infinir e infinitat, eternar e eternat, possificar e possificat, entendre e entes, amar e amat, pot ho hauer, pus que ho pot voler, con sia ço que son voler sia infinir, eternar e possificar, entendre e amar. Ha, donchs, Deus, tot ço que s vol, e coue que haja infinir e infinitat, eternar e eternat, possificar e possificat, entendre e entes, amar e amat, pus que son dignes de effer amats e volguts per la diuina volentat.

DE LA CINQVENA QVESTIO

Es demanat: Deus ¿que fa en si mateix?

DE LA MAXIMA I

DEVS *enten en si mateix entes.* Aquell entes qui Deus enten en si mateix, es produit per entenent e entendre, e si produit no ho era, ferien entenent e entendre debades, ¹ e superfluus ² en l'enteniment de Deu, la qual cosa es impossíbol. Produu, donchs, Deus, en si mateix, entes. ³

1. Adebades.—2. Superfluixs.—3. Deus, donchs, produu, en si mateix, entes.

DE LA MAXIMA II

DEVS *ha coessential e connatural bontat, granea e les altres*, Coue, donchs, que Deus sia agent segons essencia e natura de sa bontat, granea e les altres. Agent esser no poria sens coessential e connatural agible, produit de sa bonea, granea e les altres. Produu, donchs, Deus, agible en si mateix, a agent per agir, produit de agent e de agible per via d amor.

DE LA MAXIMA III

NEGVN *obrar pot esser sens distincionar*. Deus ha obra en si mateix, segons que prouat hauem en la quarta questio. Deus no poria hauer obra en si mateix, sens distincio de obrant, obrable e obrar. Produu, donchs, Deus, obrat e obrar ab distincionar e distincionant en si mateix essencialment e natural. On per raho d ayço pot hom conexas que es ço que Deus fa en si mateix, axi parla, ço es a saber, fa product e produir coessential e connatural, e aquell fa eternalment e infinida, per ço que no estiy en sa obra ocios.

DE LA MAXIMA IV

AQUELL *es complit qui compleix*. On, con Deus sia complit en si mateix, eternalment e infinida, compleix eternalment e infinida complit. Produu, donchs, Deus, eternalment e infinida complit, lo qual no poria

complir eternalment e infinida, fens que no l complis de
essencia eternal e infinida ab complir eternal e infinit.

DE LA MAXIMA V

EN *la diuina essencia no ha neguna dignitat ociosa.*
En Deus, donchs, no es ociosa fa bontat. Pot hom,
donchs, conexer que es ço que Deus obra en fa bontat,
ço es a saber, bonificat; e pot hom conexer qui es aquell
qui l obra, ço es, bonificant; e pot hom conexer ab que
l obra, ço es ab bonificar; e pot hom conexer de que
l obra, ço es a saber, de la essencia de fa bontat. E ayço
mateix pot hom conexer de obra e obrat per granea,
eternitat e les altres.

DE LA SISENA QVESTIO

Es demanat: si Deus es infinit

DE LA MAXIMA I

ENS *finit no pot empatxar que ens infinit no sia.* Con
sia ço que ens infinit haja major poder, e mils se co-
venga ab esser, e sia pus luny a no esser que ens finit,
coue que Deus sia ens infinit, lo qual es, segons que en la
primera questio prouat hauem, e lo qual es infinient, per
ço que sia aytan gran, poderos e noble, e aytan luny a
no esser per infinir, con eyl es per infinitat; e que ens fi-

nit no empatxe fon infinir. Es donchs, Deus, infinit per infinitat e per infinir.

DE LA MAXIMA II

NEGVN *ens qui no sia bonea, granea, eternitat, poder, fauiesfa e volentat no pot esser infinit.* On, con sia ço que la unitat e l conuertiment de la bonea de Deu, granea e les altres, sia infinitat, aquella infinitat no pot esser finitat; car si podia esser finitat, infinitat poria esser e no esser, aço es, la unitat de bonea, granea, eternitat, poder, fauiesfa e volentat per qui Deus es ço que es, no ho poria consentir. Es, donchs, Deus, infinit per unitat de sa bonea, granea e les altres, e ayço mateix per la unitat de lurs actes, ço es a saber, bonificar, magnificar, eternar, possificar, saber e amar, qui enaxi se conuertexen, con sa bonea, granea e les altres. Es, donchs, manifest e prouat que Deus es infinit per unitat e unir de fes dignitats e de sos actes.

DE LA MAXIMA III

SI *la unitat de Deu era finida, la sua finitat seria a eyla infinit mal.* Deus es eternitat, e eternitat es ens infinit en duracio; e si era finida en granea, serien dues essencies; l una seria essencia eternal, l altra seria gran finida; e aytal diuisio de essencies seria enaxi infinit mal, con es infinit be, si la diuisio de granea e de eternitat no es. E car infinit mal no pot esser, coue infinit be esser. Son, donchs, eternitat e la granea de Deu una ef-

fencia mateixa, la qual es enaxi infinida per la extensitat de granea, con per duracio de eternitat. E ayço mateix per infinir con per eternar, per ço que infinitat ni ociofittat en la granea e eternitat de Deu no pufquen hauer loch.

DE LA MAXIMA IV

NEGVN *ens finit pot hauer tot ço que pot voler.* Deus ha volentat e poder, e pot voler e amar infinitat e infinir, de fi mateix e de son amar. Ayço mateix de fa bontat e bonificar, de fa granea e magnificar e les altres. E car la volentat ayço pot voler e amar, e eyla fe conuerteix ab son poder, e son amar ab son possificar, pot hauer tot ço que pot voler e amar. Es, donchs, Deus, infinit per volentat en voler, per poder e per possificar, pus que pot hauer tot quant pot voler e amar.

DE LA MAXIMA V

NATVRALMENT *negun ens pot esser ajustat de effencia infinida e finida.* Deus es eternal per effencia; e eternitat es effencia infinida. E si la granea de Deu era effencia finida, seria la substancia ajustada de effencia finida e de infinida, e de infinit eternat e finit magnificar. E car ayço es impossibol, es manifest e prouat que Deus es enaxi infinit per granea extensament, axi parla, con per eternitat. § Prouat hauem que Deus es infinit, per que no cal querir Deus quant es, con sia ço que en ens infinit quantitat no pot caber.

DE LA SETENA QVESTIO

Es demanat: ¿on es Deus?

DE LA MAXIMA I

DEVS *es en sí mateix, fens loch.* Deus no seria en sí mateix, fens loch, si era en on que no fos de sa essencia, e seria finit. On, con hajam prouat Deus effer infinit per essencia de granea extensa e per infinir, deim que Deus no es en on qui no sia de sa essencia, mas que es en sí mateix fens loch, e es en sí mateix, en quant es en sa bontat, qui es sa essencia e es fon on, axi parla, en qui ha fon coefferencial e connatural bonificar; e ayço mateix de sa infinida granea e les altres, en qui ha fon infinit magnificar.

DE LA MAXIMA II

DEVS *es en fon amar.* On con l amar de Deu sia fon acte, es Deus amant en fon acte, con sia fon amar a eyl coefferencial e connatural. E per consequent, es en fon amat coefferencial e connatural, con sia ço que en fon amar no pufca effer fens que no sia en fon amat. E car Deus e sa volentat se conuertexen, e eyl es amant qui es en amar e amat, los quals son en sa volentat, es Deus en sa volentat matexa.

DE LA MAXIMA III

Al poder de Deu se coue enaxi possificar, con a la sua voluntat amar. Deus es en amar, segons que prouat hauem. E car es en amar, coue que sia en possificar, car si no hi era, poria amar sens poder, la qual cosa es impossibol. E car Deus es en possificar, es en possificat; e car possificar e possificat son en poder, e Deus es possificant en poder, es Deus en son poder mateix a eyl coefferencial e connatural.

DE LA MAXIMA IV

Deus es en aquella granea qui infinidament esta luny a loch. Deus no poria estar infinidament luny a loch sens infinida granea indiuisible, immutable, simpla e incorporal. E en aytal granea esta Deus infinidament luny a loch, e per ayço coue que Deus sia en tot loch comprement loch, no collogat en loch, e encara que sia fora loch, pus que es infinida granea. Empero en infinida granea, Deus no poria effer sens infinit magnificant, magnificat e magnificar, qui sien de granea infinida, e Deus sia eyls, e per eyls sia en sa granea.

DE LA MAXIMA V

Deus es en bonea bo, e en granea gran, e es en eternitat eternal. Deus no poria effer en bonea bo, ni en granea gran, ni en eternitat eternal, e enaxi de les

altres, si en bonea estaua ocios. E ayço mateix de granea e eternitat, ¹ ans estaria Deus en bonea mal, con fia ço que ociositat de be sia mala. E ayço mateix de ociositat de granea, la qual feria gran mal, e ayço mateix de ociositat de eternitat, la qual feria eternal gran mal, lo qual eternal gran mal es impossibol. No es, donchs, Deus ocios en fa bonea, granea e eternitat. Es, donchs, Deus en fa bonea bo, en bonificant, e en fa granea gran en magnificant, e en fa eternitat eternal, en eternant, e enaxi de les altres.

DE LA VUITENA QVESTIO

Es demanat: ¿Con Deus es en loch?

DE LA MAXIMA I

DEVS *es en loch sens figura.* Deus en loch no pot effer ab figura, con figura no pufca effer sens cors affigurat per lonch, ample e pregon, e per cercle, cuadrangle e triangle. E car Deus no es cors, no empren loch en eyl figura, ja sia ayço que Deus sia en aquell loch on cors ha figura; e encara fora aquell loch on cors no ha figura, ço es a saber, fora l cel, fora l qual Deus es infinidament per fa essencia infinida. E es enaxi en loch dins lo cel sens figura, con defora l cel, con sia ço ² que la sua essencia sia infinidament sens figura, en la qual infinitat figura no ha loch.

1. E de eternitat.—2. Con sia aço.

DE LA MAXIMA II

LA *manera con Deus es en loch no pot effer imaginada.* Ço per que la manera con Deus es en loch no pot effer imaginada, es per ço car imaginacio no pot hauer açte sens figura circular, cuadrangular e triangular. On per raho d ayço deim que Deus no es en loch per figura, mas que es en loch e fora loch, e ayço podem entendre, pus que hauem entes e prouat que Deus es infinit per essencia e per infinir, lo qual no poria effer infinit per essencia ni per infinir, si en lo loch en que eyl es la sua essencia reebia figura.

DE LA MAXIMA III

LOCH *es creatura.* Deus es enaxi en loch, con es creador en creatura. Es, donchs, Deus en loch con agent; e l loch es agible. E enaxi con creador e creatura no s poden conuertir per natura, enaxi Deus, estant en loch, no s pot conuertir ab loch. Esta, donchs, Deus en loch sens que no ha loch en qui fia collogat, ni es collogant loch per natura, mas que compren loch, e es en loch per natura de sa essencia extensa e infinida.

DE LA MAXIMA IV

ANS *que l mon fos, Deus no era en loch; e cant lo mon fo, Deus fo en loch.* Ço perque Deus no fo en loch con lo mon no era, es car Deus era tot fol; e cant lo

mon fo, Deus fo ço qui era d abans, e ayço enaxi eternalment e infinida con es sa eternitat e infinitat. Es, donchs, Deus enaxi ara en loch, con es ab companya, axi parla, ço es a faber, ab effectü; car enaxi con Deus no s conuerteix ab fon effectü, con eyl sia causa, no s conuerteix ab loch, con eyl sia causa de loch.

DE LA MAXIMA V

DEVS *es en loch, segons natura de ço que eyl es, e no segons natura de ço que loch es.* Deus es en aquell munt en la nit de diffapte, adonchs con es en lo munt del dia de dicmenge, e ayço preentment e coessentialment. La raho per que ayço es, esta en ayço car Deus es en lo loch on es lo diffapte, e en lo loch on es lo dicmenge. Pot hom, donchs, per ayço, conexer con Deus es en loch e en cascun loch, sens diuisio de sa essencia e mutacio de sa natura. E lo loch es enaxi en la essencia de Deus, con creatura en fon creador per creacio, per conferuacio e per termenacio.

DE LA NOVENA QVËSTIO

Es demanat. ¿Con obra Deus infinidament e eternal?

DE LA MAXIMA I

DEVS, *en son enteniment eternal e infinit ha entendre eternal e infinit.* Deus no poria hauer en fon ente-

niment, entendre eternal e infinit, fens infinir e eternar. Obra, donchs, Deus infinidament e eternal en son enteniment eternal e infinit entes, per eternal e infinit entendre.

DE LA MAXIMA II

EN *neguna essencia Deu no pot hauer tan gran bonificar con en la essencia de Deu.* On, con Deus haja eternal e infinida bontat, obra bonificat, eternalment e infinida en la essencia de sa bontat. Empero nol poria obrar eternal e infinit en essencia de bontat, si lo bonificat no era coefferencialment de bontat eternal e infinida.

DE LA MAXIMA III

EN *Deu infinitat e eternitat, poder e les altres se conuertexen.* Obra, donchs, Deus, eternalment e infinida en la unitat, e l conuertiment que han sa infinitat, eternitat, poder, infinient Deus infinitat per essencia de infinitat, e eternant eternat per essencia de eternitat, e possificant possificat per essencia de poder eternal e infinit.

DE LA MAXIMA IV

DEVS *obra son amat eternal e infinit en essencia de bontat.* Deus no poria obrar son amat, eternal e infinit en essencia de bontat, si aquell amat no era de essencia de bontat eternal e infinida; ni nol poria obrar

bo de effencia de bontat, fora effencia de bontat. Obra, donchs, Deus en fa bontat bo amat eternalment e infinida.

DE LA MAXIMA V

D*EVNS obra en si mateix entenent e amant si mateix.*
Deus no poria obrar en si mateix eternalment e infinida, amant e entenent si mateix, sens infinitar e eternar, los quals couenen esser en effencia de infinitat e eternitat; e en eyles no poden esser sens que no sien de eyles, e d eyles no poden esser sens que no sien en eyles. Obra, donchs, Deus en si mateix infinitat e eternat, entes e amat, con sia ço que Deus sia eternitat e infinitat.

DE LA DEZENA QVESTIO

Es demanat: Si Deus es eternal

DE LA MAXIMA I

T*OT ens infinit es eternal.* On con en la sisena questio hajam prouat que Deus es infinit, coue que Deus sia eternal, con sia ço que effencia infinida sia inmouable e inalterable. Es, donchs, Deus, eternal, pus que es infinit. E car Deus infinit no poria esser en granea de bontat e en les altres, si bontat no hauia acte infinit, ço es a saber, bonificar, enaxi Deus no poria esser eternal sens acte infinit, ço es, infinir e eternar per natura de bontat, infinitat e eternitat.

DE LA MAXIMA II

NEGVN *ens no pot començar si mateix*. Deus es, segons que hauem prouat en la primera questio. Es, donchs, Deus eternal, con sia ço que eyl no püsca començar si mateix. Empero, Deus no poria esser començament eternal sens eternal començable començat, en eternitat de eternal començament, per eternal començar. On con Deus no püsca començar si mateix ni esser començament, fora la essència de eternitat, es Deus començament eternal per començar començat eternal en la essència de eternitat.

DE LA MAXIMA III

DEVS *ha infinit poder*. Deus no poria hauer infinit poder, sens que eyl no fos ens eternal. Infinit poder nō poria hauer per eternitat, si no hauia poder de eternar eternat, en eternitat e de la essència de eternitat. Es, donchs, Deus eternal, pus que ha poder eternal.

DE LA MAXIMA IV

TOT *ens qui no es eternal pot no esser*. Deus es ens infinit, segons que prouat hauem; e ens infinit no pot esser en priuacio. Empero poria esser en priuacio, si en infinitat era ociofitat de infinir; car en aytant feria Deus en priuacio, con feria la ociofitat en infinitat de infinir. E per consequent, en eternitat de eternar, e en bon-

tat de bonificar, e en poder de possificar, e ayço mateix de fauiefa e volentat, qui ab la diuina bontat, infinitat, eternitat e poder se conuertexen. Coue, donchs, que Deus sia eternal per bonificar, infinir, eternar, possificar, entendre e amar.

DE LA MAXIMA V

DEVS *es eternal per fi*. Ço es a saber, que Deus ha fa fi en eternitat, sens la qual hauer no la poria hauer, con hagues aquella en temps, en lo qual ens infinit no pot hauer sa fi ni son compliment. E car Deus es ens infinit, segons que prouat hauem, ha fa fi en eternitat, d on se-gueix se que Deus sia eternal, pus que ha fa fi en eter-nitat per essencia infinida, la qual fi es son infinit bonifi-cat, infinitat, eternat, possificat entes e amat.

DE LA ONZENA QVESTIO

*Es demanat: Deus ¿quant hac obra
en si mateix*

DE LA MAXIMA I

DEVS *es denant a quant per eternitat*. On con sia ço que quant no pusca esser sens temps, e Deus sia denant a temps, hac Deus obra en si mateix enans que fos temps. No poch hauer obra en si mateix enans

que fos temps, si de si mateix no obras obrat eternat, e de effencia de eternitat, per ço que son obrar fos eternar en qui temps ni mouiment no poden estar.

DE LA MAXIMA II

EN *Deu, amar es obrar.* L'amar de Deu es Deu, e es de amant e amat. On, con hajam prouat en la dezena ¹ questio que Deus es eternal, fegueix se que son amar es denant a temps, e ayço mateix de son coefferencial e connatural bonificar, magnificar e possificar, con sia ço que la diuina volentat se conuertesca ab la diuina bontat, granea e poder.

DE LA MAXIMA III

DEVS *ha poder infinit.* On, con en Deu poder e enteniment se conuertesquen, coue que en eyl se conuertesquen entendre e possificar. E aytal conuersio ² coue effer eternal e infinida. ³ Ha, donchs, Deus, possificar e entendre en eternar e infinir, e per son eternar, qui es obra, es enaxi Deus denant a temps, con per son infinir ha quantitat ⁴ e ha mesures. ⁵

DE LA MAXIMA IV

EN *eternitat, temps no pot effer començat.* Es, donchs, temps fora eternitat començat. On, con ⁶ Deus no

1. Deena.—2. Conuertiment.—3. Infinit.—4. Cantitat.—5. En un còdice: Mesura.—6. Començat. E con.

ſia ocios de ſa bontat, granea, eternitat, poder e les altres, comença fora temps començar, qui es obrar; lo qual obrar conferua que en la eſſencia de Deu no pot, per temps, ni per crear, neguna nouitat començar; la qual conferuacio no feria, ſi Deu no hauia coeſſencial e connatural començar qui ſia denant a temps, a quantitat¹ e als altres accidents primers qui foren començats per crear.

DE LA MAXIMA V

ENAXI *eſta Deu luny a temps per eternitat, con a mala per bontat, e a quantitat per infinitat.* On, con tota obra temporal ſia finida, coue que en temps ſia començada, no en eternitat, ni per conſequent en infinitat, con ſia ço que en Deu infinitat e eternitat ſe conuertefquen. Es, donchs, altra la obra de Deu, qui es fora temps e quantitat; la priuacio de la qual fora mala e contra infinida e eternal bontat, ſi Deu, qui es infinit e eternal be, no puſques² hauer obra bona, eternal e infinida denant a temps e a quantitat. Es, donchs, manifeſt e prouat que Deu hac obra en ſi mateix, ans que ſoffen temps ni quantitat; e aquella matexa obra que hac denant temps e quantitat, ara ha e eternalment e infinida l'altra.

1. Cantitat — 2. Pogues.

DE LA DOTZENA QVESTIO

Es demanat: ¿De que es Deus?

DE LA MAXIMA I

DEVS *es de sí mateix e no de altre.* Prouat hauem que Deus es infinit e eternal; e ens infinit e eternal no pot effer de altre qui no sia infinit e eternal. Es, donchs, Deus de sí mateix e no de altre. Deus, empero, no poria effer de sí mateix, si de sí mateix no podia produir infinit e eternal be, ans seria sotfmes a aquell qui l'empatxaria a produir eternal e infinit be, la qual cosa es impossíbol.

DE LA MAXIMA II

EN *Deu bonea, granea, eternitat, poder, sauiésa e volentat se conuertexen.* En Deu bonea, granea e les altres no s'porien conuertir, fens que Deus no fos de eyles e fos eyles; e ayço mateix de lurs actes. Es, donchs, Deu de Deu. Deus es de Deu, en quant es de bonea e de bonificar, de granea e de magnificar, de eternitat e de eternar e enaxi de les altres.

DE LA MAXIMA III

EN *Deu amiar es d'amant e d'amat.* On con l'amar de Deu sia Deu, e l'amant e l'amat en Deu sien

Deu, e l amar sia d amant e d amat, coue que Deus sia de Deu. Es, donchs, manifest e prouat que Deus es de Deu, e l contrari es impossibol, con sia ço que en Deu eternitat e les altres dignitats se conuertesquen ab la sua volentat e amar, ab la qual no s porien conuertir si enaxi no couenia effer distincio entre amant, amat e amar, con entre eternant, eternat e eternar.

DE LA MAXIMA IV

NEGVNA bontat es plena, sens que no haja en si mateixa bonificant, bonificat e bonificar qui sien d eyla coessentialment e connatural. D eyls no poria effer plena, sens que en eyla bonificar no fos de bonificant e de bonificat, e aquell bonificat sia del bonificant, e aquell bonificant no sia de negun. On, con la diuina bontat sia plena, e molt pus plena que neguna altra bontat, e tot ço qui es en eyla sia Deu, segueix se que en la essencia d eyla Deu sia de Deu.

DE LA MAXIMA V

DEVS en aytant con es, son ES se ha a es. Deus es bonea, e ha s aytant a bonificar bonificat, con es la essencia de sa bonea; e ayço coue effer enaxi, per ço que la fi de sa bonea sia tan gran con sa bonea; e no poria sa fi e sa bonea effer tan gran con la bonea, si no era de la essencia de bonea. E car en Deu bonea e la sua fi son Deu, e ayço mateix de granea, eternitat e les altres, segueix se de necessitat que en la diuina bonea Deu sia de Deu.

DE LA TRETZENA QVESTIO

*Es demanat: La obra que Deus ha en si
mateix ¿de que es?*

DE LA MAXIMA I

LA obra que Deus ha en si mateix es bona e gran. No poria effer bona ni gran eternalment e infinida, fens que no fos de gran bonea infinida e eternal. Es, donchs, de gran bonea infinida e eternal. De gran bonea infinida e eternal no poria effer, fens que l' obrant, obrat e obrar no fossen gran bonea infinida e eternal.

DE LA MAXIMA II

BONEA no pot hauer sa fi, fens bonificar a eyla coessential e connatural. Lo bonificar, empero; bonea no pot hauer, fens que no la haja de coessential e connatural bonificant e bonificat. E car la diuina bonea ha coessential e connatural bonificar, conexem que la bona obra que Deus ha en si mateix es de si mateix. De si mateix effer no poria, fens que eyla, en la essencia de sa bontat, no fos bonificant, bonificat e bonificar.

DE LA MAXIMA III

NEGVNA obra es pus simple que aquella en qui un simple, de tota sa simplicitat e unitat, produu un al-

tre simple. On con la obra que Deus ha en si mateix sia la pus simple obra que effer pusca, coue que sia de molts uns simples qui sien aquella matexa obra. E car aquella simplicitat coue effer eternal e infinida, coue que tots enfemps sien una comuna unitat e simplicitat, per ço que sien luny eternalment e infinida a compoficio de temps e quantitat. Es, donchs, conegut e prouat que la obra que Deus ha en si mateix es de una comuna simplicitat eternal e infinida.

DE LA MAXIMA IV

LA obra que Deus ha en si mateix coue que sia eternal e infinida. Coue, donchs, que aquella obra sia de infinitat e de eternitat, sens qui no poria effer eternal ni infinida. E car ayço conexem, som disposits a amar aquella obra, en tant que mes no poden; e conexem que a Deu propriament pertany obra eternal e infinida. E encara que conexem, per ço que damunt conegut hauem, que a Deu molt mils li pertany obrar en lo mon gran be e durable, que petit.

DE LA MAXIMA V

DEUS ha poder infinit. Deus sap que ha poder infinit, e la sua volentat vol que aquell poder sia infinit. Sap, donchs, la sauiesa e vol la volentat en Deu obra infinida, per ço que la sauiesa no sapia infinida ociositat de poder, ni la volentat no am aquella ociositat, qui seria infinida malea, ni finit vici contra infinida bonea e

virtut de diuinal poder, fauiefa e volentat. Ha, Deus, donchs, obra infinida; e aquella obra coue que sia de ef-fencia infinida e eternal per infinir e eternar. § Com ha-jam mostrat ço de que es Deus, e de que es la obra que ha en si mateix, per aquell *de que*, que dè Deu dit ha-uem, pot hom respondre a tot *de que* qui Deus haja en si mateix.

DE LA CATORZENA QVESTIO

Es demanat: ¿Com es Deus?

DE LA MAXIMA I

ENAXI *com Deus no ha manera en effer ço que no es, ha manera en effer ço que es.* Naturalment e per natura de bontat no pot effer ociositat de be, la qual ociositat es mal. Segueix fe, donchs, per natura de bontat, que bo ha manera de fer be e no mal. On, con effer de bontat e fa obra sia be, ha Deus manera con sia bo e haja bona obra. Es, donchs, ab manera de effer bo e de fer be, per la qual manera no pot effer ocios ni mal.

DE LA MAXIMA II

DEVS *es eternat.* Prouat hauem en la dezena questio que Deus es eternal. Ens eternal no pot hauer manera que no sia, car si la podia hauer, no feria ens eternal ni hauria natura de eternitat. E car Deus es eter-

nal, e ha natura eternal, per la natura ha manera con sia eternal, la qual manera ha per eternant, eternable e eternar, fens los quals eternitat no feria ço que es, car no hauria manera ab que ho fos; ans per sa ociositat, qui feria ens mal, feria eternitat ço que no es, ço es, eternal malea, contraria a eternal bonea, la qual cosa es impossíbol. Hauen, donchs, conegut con eternitat es bona, e con ha manera en esser ço que es, la qual eternitat Deus es.

DE LA MAXIMA III

LA *diuina fauiesfa ha manera per entenent, entes e entendre.* Sens aquella manera que de la fauiesfa de Deu dita hauem, la fauiesfa, qui es Deu, esser no poria Deu, con sia ço que essencia en qui sia priuacio de entenent, entes e entendre no pusca esser complida. Coue, donchs, que si la fauiesfa de Deu es Deu, que sia Deu ab manera de entenent, entes e entendre, eternalment e infinida. Es, donchs, demostrat con la fauiesfa de Deu ha manera en esser Deu; e per aytal demostracio conexem com Deus es Deu.

DE LA MAXIMA IV

E*NAXI con Deus no ha manera con pusca esser finit, cone que haja manera con pusca esser infinit.* No poria Deus hauer manera en esser infinit, fens infiniment, infinitat e infinir, fens los quals la coessential e natural obra de Deu feria finida, la si de la qual feria infinit mal,

en quant emplegueria infinida ociofitat de bontat, eternitat, poder, fauiesa e volentat, ab la qual Deus no poria esser ço que es, car no hauria manera ab que ho fos. E car Deus es ço que es, hauem coneguda la manera con Deus es, la qual es per infinient, infinitat e infinir, segons que damunt significat hauem.

DE LA MAXIMA V

DEVS *es axi con se vol.* Deus se vol esser un, e vol esser bo, gran, infinit, eternal, poderos, faui, amoros e virtuos e les altres; e vol que en eyl les fues coeffencials dignitats e lurs coeffencials actes se conuertesquen. Es, donchs, Deus per aquella manera per que s vol, e encara per aquella manera per que s sap. Ayço mateix per aquella manera per que s bo, gran, infinit e les altres. Es, donchs, mostrat la manera con Deus es ço que es; e per ço que mostrat ne hauem, es significada general responso a tota questio que sia feyta de la manera de Déu.

DE LA QVINZENA QVESTIO

Es demanat: ¿Con obra Deus en si mateix?

DE LA MAXIMA I

EN *Deu, bonea, granea, eternitat, poder, volentat e les altres, se conuertexen.* Con sia ço que en Deu bonea

granea e les altres se conuertefquen, pot hom conexer per aquell conuertiment la manera segons la qual Deus obra en fi mateix, ço es a saber, que Deus, per fa bontat e per fa granea, eternitat e les altres, ha manera con fia obrant bo, gran, eternal e los altres, e que lo obrat fia aytant bo, gran, eternal e los altres, con lo obrant, e ayço mateix de l obrat.

DE LA MAXIMA II

EN *la obra de Deu cascuna dignitat hi ha fa manera.* Axi con bonea, qui esta en la obra per manera de coefferentials e connaturals magnificant, magnificable e magnificar, e aço mateix de eternitat e les altres, per coefferentials e connaturals eternant, eternable e eternar. On, con cascu d'aquests, en la obra de Deu se responguen e s comuniquen secondalment e complidament, pot hom conexer la manera que Deus ha en la obra que ha en fi mateix e que ha de fi mateix. E per aquella manera que hom de fa obra coneix, ha hom manera e dispoicio de molt amar Deu e fa obra.

DE LA MAXIMA III

DEVS *enten que enten son poder infinit.* Al entendre que Deus ha en quant enten que enten son poder infinit, conciuira bonificar per bontat, magnificar per granea, eternar per eternitat, e amar los altres per volentat, per ço que l entendre e l poder no sien ocioses, e que totes les dignitats hagen en aquell entendre eternat, entes

e amat. On, per ço que de Deu enaxi conexem, hauem conexença de la manera que Deus ha en fa obra coessentialment e connatural.

DE LA MAXIMA IV

DEVS *ama en son voler tots los actes de ses dignitats.* Ço es a saber, bonificar, magnificar, eternar e los altres; e enaxi con los ama en sen voler, son en eyl, e ayços conuerteix, axi con en lo bonificar en qui son voler, magnificar, eternar e los altres actes. On, con ayço sia enaxi, e molt mils encara, per ayço de la manera que Deus ha en fa obra confubstancialment, conexença hauem.

DE LA MAXIMA V

CAR *Deus ha natural granea, ha natural magnificar.* Segueix se, donchs, que a Deu es propria cosa obrar gran e no poch, e que aquell gran sia tan gran, que en si mateix no haja neguna poquea. E enaxi con de granea dit hauem, se pot dir de eternitat, poder e les altres. Conexem, donchs, per aytals propietats, la manera segons la qual Deus obra en si mateix; e encara la manera que ha en la obra, la qual ha en les creatures, ço es a saber, que Deus, segons la obra que ha en si mateix per granea, mils li coue produir grans creatures que petites. Mas, car les unes creatures couenen esser pus grans que les altres, segons la ordenacio del mon, fa Deus les unes creatures grans e les altres poques.

DE LA SETZENA QVESTIO

Es demanat: Deus, ¿com es complit?

DE LA MAXIMA I

AYTANT *con Deus es ES, aytant se ha a ES.* Deus es complit, e aytant con es ES complit, se ha a complir ES. La raho per que Deus se ha a complir ES, es per ço que fon compliment haja enaxi acte, ço es, complir; con fon enteniment qui ha entendre, e fa voluntat qui ha amar, e fa bonea bonificar e enaxi de les altres. On, enaxi con l'enteniment de Deu ha fon entendre en bonificar, magnificar, eternar e los altres, enaxi lo compliment de Deu ha fon complir en tots los actes, per ço que fon acte se conuertesca enaxi ab los altres actes, con se conuerteix ab les dignitats. On, con ayço sia enaxi conegut, per ayço pot hom hauer conexença de la manera segons la qual Deus es complit.

DE LA MAXIMA II

EN *Deu, bonea, granea, eternitat, poder, sciència, voluntat e les altres son una cosa mateixa en nombre.* Enaxi con Deus no seria ens complit, si fa bonea no era fa granea e les altres, ni fa granea no era fa bonea e les altres, e ayço mateix de eternitat e les altres, enaxi Deus es complit, per ço car casuna de ses dignitats es l'altre. Es, donchs, Deus, per aytal unitat de dignitats, ens complit.

DE LA MAXIMA III

DEVS *no seria ens complit si ls açtes de ses dignitats no eren eguals.* Ço es a saber, que l'entendre e lo amar de Deu, lo bonificar, magnificar e eternar fossen los uns majors que los altres. Es, donchs, Deus ens complit, per ço car los açtes son eguals, e son enaxi uns en nombre con les dignitats,

DE LA MAXIMA IV

EN *la essencia de Deu esta cascuna dignitat complida.* Axi con bontat, qui esta complida per bonificant, bonificable e bonificar, e eternitat per eternant, eterna-ble e eternar, e enaxi de les altres; e per raho d'ayço la essencia esta complida, con sia ço que ab ses dignitats se conuertesca. On, con Deus se conuertesca ab sa essencia e ab ses dignitats, e sa essencia e ses dignitats se conuertesquen, per ayço Deus es complit e ha manera con sia complit.

DE LA MAXIMA V

QVI *ha concordar en infinir e eternar, bonificar e los altres, coue que haja compliment.* Deus ha infinir per infinitat e eternar per eternitat; axi con ha entendre per enteniment e amar per volentat; e ayço requer la diuina bontat per infinit e eternal bonificar, e l' poder per infinit e eternal possificar, e enaxi de los altres. Es, donchs, Deus complit, pus que en bontat, infinitat, e les al-

tres, ha concordar, en lo qual negun contrariar ni deffayliment no pot caber. Pot hom, donchs, conexer con es Deus ens complit, per ço que d eyl damunt dit hauem. E per aytal conexença pot hom remoure los duptes que hom de Deu pot hauer per temptacio o per deffayliment de sciencia.

DE LA DESETENA QVESTIO

Es demanat: ¿Deus con ha obra en creatura?

DE LA MAXIMA I

DEUS, *ab ses dignitats, ha manera de obrar en creatures.* Ço es a faber, ab manera de bontat coefferencial e connatural, la qual, per bonificant, bonificat e bonificar, ha manera de obra bona creatura, donant a eyla coefferencial e connatural bonificant, bonificable e bonificar; e ayço fa, per tal que creatura sia bona, e haja bontat natural, per ço que en eyla reeba fa bona semblança.

DE LA MAXIMA II

CAR *Deus ha gran granea, requer fa granea connatural que sia gran granea creada.* E per ayço Deus ha manera en crear gran creatura e posar eyla en gran orde de magnificent, magnificable e magnificar, per ço que la granea sia gran semblança de la diuinal granea e de la orde de aquella.

DE LA MAXIMA III

LA *diuina volentat, car es gran, ha gran amor.* Empero d'ayço Deus ha manera en amar gran creatura; e la manera que ha es tan gran, que si la creatura ho pufques fostenir, creara la sua granea infinida, a la qual donara bonea infinida. Mas ayço la creatura no pot fostenir, car si era infinida e eternal per bonea, granea, eternitat, poder e les altres, no feria creatura ço que es. Mas, car Deus obra en creatura, segons que a eyl pertany, e segons ço que creatura pot reebre d'eyl, creatura roman creatura, e Deus ha la creada a tan gran granea de fi, que no pot aquella, en general, a pus gran fi crear, ni a pus bona, a pus durable, a pus poderofa, pus scibla, pus amable, pus virtuofa, pus vera, pus gloriofa e pus complida.

DE LA MAXIMA IV

EN *Deu, poder, volentat, libertat e liberalitat se conuertexen.* Empero, d'aytal conuertiment pot hom conexer la manera que Deus ha en crear, gouernar, dotar, fenycrejar, e amar les creatures, ço es a saber, vol Deus que sien creatures e fon, pus que per eyl fon volgudes; car lo poder francament pot complir tot ço que vol la volentat, con sia ço que eyl haja enaxi franch posificar con la volentat amar. E car la volentat ama ab libertat, lo poder dona axi gran do, donat a creatura, con la volentat ha gran amar per liberalitat e libertat. Pot hom, donchs, en aqueft pas, conexer la manera segons

la qual la diuina volentat ama que a creatura sia gran do donat. E per lo poder pot esser dat, e la diuina bontat requer que sia dat, e la sauiesa sap que lo do pot esser pus gran a creatura donat. E aquell do pus gran la diuina veritat posa en ver, pus que per la sauiesa es entes, e per la volentat amat ab manera de poder e de bontat.

DE LA MAXIMA V

DEVS *obra en les creatures e de les creatures axi con vol.* Vol Deus obrar en les creatures e de les creatures, per manera de gran fi, ço es a saber, que totes les creatures sien reduytes a la pus gran bonea de fi, e les altres, que esser pufca, la qual es Deu molt conexer, amar, honrar, e seruir, laudar e benehir. E per aytal fi se fegueix que Deus obra en creatura sobre cors de natura, e per cors de natura, per ço que en la fi major granea de bonea e les altres pufca caber.

DE LA DEVUYTENA QVESTIO

Es demanat: Deus, ¿con no ha ço que no ha?

DE LA MAXIMA I

DEVS *ab infinitat no ha quantitat.* Deus ab infinitat no ha quantitat, con sia ço que tota quantitat sia finida, e ab infinir no ha ociositat de infinitat, con sia ço que en infinir ociositat no pufca caber. Pot hom, donchs, conexer con Deus no ha quantitat, ni en fi ociositat.

DE LA MAXIMA II

DEVS *no ha poca bontat, eternitat, poder e les altres.* Deus hauria poca bontat, si fa bontat era buyda de coefferencial, substancial e connatural bonificant, bonificable e bonificar; e hauria poca eternitat, si la hauia buyda de coefferencial, substancial e connatural eternant, eternable e eternar; e hauria poch poder e les altres, si lo hauia buyt de coefferencial, substancial e connatural possificant, possificable e possificar. Pot hom, donchs, conexer con Deus no ha ço que no ha, hauent en si mateix lo contrari de ço que no ha.

DE LA MAXIMA III

DEVS *no ha en sa bontat contrarietat.* Deus no ha en sa bontat contrarietat, per ço car ha en eyla concordança de bonificant, bonificable e bonificar. Pot hom, donchs, conexer con Deus no ha ço que no ha, con sia ço que concordança e contrarietat sien contraries; e pot hom encara conexer con Deus no pot hauer ço que no ha, con haja concordança de bonificant, bonificable e bonificar eternalment e infinida, e ayço mateix per concordança de les fues altres dignitats.

DE LA MAXIMA IV

DEVS *no ha peccat.* Car Deus es bo, e peccat e bontat son contraris. Deus no ha peccat, per ço car

es bo, e peccat es mal. E car la diuina bontat es infinida, no ha poca bontat; e car es eternal, temps no cap en fa bontat, e no ha poder freuol, pus que ha poder infinit. Hauria, empero, poca bontat, si en eyla era ociositat eternal e infinida e enaxi de les altres.

DE LA MAXIMA V

DEVS *no ha pena.* Deus no ha pena, per ço car ha gloria; e hauria pena, si hauia poca gloria. Poca gloria hauria, si en la gloria no hauia coefferentials, substancials e connaturals gloriejant, gloriejable e gloriejar; e encara hauria pena, si la obra que ha en si mateix coefferencial, substancial e natural, ab sa effencia, substancia e natura, no podia egualar. E encara hauria pena, si no podia crear, reuocar, perdonar e jutjar ab franca voluntat. On, con ayço sia enaxi, pot hom, donchs, conexer con Deus no ha ço que no ha.

DE LA DENOVENA QVESTIO

Es demanat: ¿Com ha hom Deus?

DE LA MAXIMA I

HOM *ha Deus entenen e amant d'eyl veres coses.* Con sia ço que Deus sia veritat, e la sua veritat sia bontat, granea e les altres, qui la sua veritat enten e ama ab bo, gran, durable, poderos e virtuos entendre e amar,

a Deu responen la bonea de Deu a la bonea que hom ha, e la granea a la granea que hom ha, e enaxi dels altres responiments entenen e amant d'eyl veres cofes. E on mes de Deu veres cofes hom enten, e ama la bonea increada e la bonea creada, e enaxi de les altres, mils se ressemblen e s' responen; e on mes se ressemblen e s' responen, mes ha hom Deu.

DE LA MAXIMA II

HOM ha *Deus per creure e amar d'eyl veres cofes*. Qui de Deu creu e ama veres cofes, ha vera fe, la qual es bona, gran, durable e les altres, per raho de la veritat de Deu creeguda, en la qual es bona, gran, eternal e les altres. E on mes hom de la veritat de Deu creu, ama mes a Deu. E en aquest pas pot hom conixer, ab l'altre pas damunt dit, con los uns homens han Deu per sciencia e los altres per creença, e con los uns han pus Deu ¹ que los altres.

DE LA MAXIMA III

DEVS *es bo*. On, con Deus sia bo per natura, crea hom bo, a'l qual dona bona natura. E car Deus fa be, lo home fa be a Deu, per lo be que fa; e on mes de be fa, lo be ² que Deus fa, e l' be que hom fa se responen e ressemblen. E per ayço pot hom conixer con los homens han Deu per manera de bontat, e con los uns han mes Deus que los altres.

1. Han mes Deu.—2. Lo bo.

DE LA MAXIMA IV

QVI mes ama si mateix que Deu, no ha Deu. Qui ama Deu per ço que li do o que li ha dat, o que l perdo e que pena no li do e ha, e no ama Deu per ço car es bo ni per lo bonificar que Deus ha en si mateix coefencial e connatural, no ha Deu, e no pot hauer Deu, con lo home mal faça, en quant ama mes si mateix que Deu, e ama Deu ab amor feruil e no filial. On, con la diuina bontat e la malea que hom fa e ha, no s pufquen respondre, per ayço hom mal no pot hauer Deu. Pot hom, donchs, conexer per lo contrari con los homens bons poden hauer Deu.

DE LA MAXIMA V

AQUELL qui ha en Deu esperança e les altres virtuts, ha Deu. Con fia ço que home qui haja esperança en Deu, no s confiy en fon poder ni en fon faber, mas en lo diuinal poder e faber, e en la diuina bontat, volentat e les altres. E car esperança es virtut, e Deus fia virtut, ha hom, ab fa virtut, la virtut de Deu, per la qual hom ha Deu, qui es fa matexa virtut, e qui ama tots aquells qui ab virtut la sua virtut amen. On, con ayço fia enaxi, pot hom, donchs, conexer la manera segons la qual los homens viciofes e peccadors no poden hauer Deu, con fia ço que la virtut de Deu, e ls vicis, e ls peccats dels homens no s responguen ni hajen ninguna semblança.

DE LA VIGESSIMA QVESTIO

Es demanat: Deus, ¿ab que es?

DE LA MAXIMA I

DEVS *es ab sa bontat e ab les sues altres dignitats.* Deus no poria effer ab sa bontat, sens que sa bontat no fos ab bonificant, bonificable e bonificar, ab los quals pot effer gran, e sens lo quals pot effer poca. E car Deus no pot effer ab poca bontat, mas ab gran, per ayço pot hom conexer que Deus es ab gran bontat, e que la sua bontat es ab gran bonificant, bonificat e bonificar, sens la granea dels quals eyla no poria effer gran. E si la granea d'eyls no era eternal, la granea de la bontat eternal effer no poria.

DE LA MAXIMA II

DEVS *es ab unitat de sa bonea, granea, eternitat e les altres.* Si en Deu bonea no era granea, ni granea no era bonea, e enaxi de les altres, la bonea feria gran per accident e no per sa essencia ni per sa natura; e ayço mateix de granea, qui no feria bona per sa essencia ni per sa natura, mas per accident. E car Deus no pot effer ab accident, ni en eyl no pufquen effer moltes effencies ni natures, car ab moltes effencies e natures distinc̄tes, e les quals ferien fenides, pus que fossen diffe.

rents, seria Deus ens compost e ajustat. E per ayço coue que Deus sia ab unitat de sa bonea, granea a les altres, ab la qual pot effer una essencia e natura eternal e infinida.

DE LA MAXIMA III

DEVS *es ab sa fi matexa*. Lo marteyl no es ab sa fi matexa, con sia ço que eyla sia per la fi del clau, qui es pus nobla fi que la fi del marteyl. Mas Deus no es enaxi, con sia ço que la fi a la qual se ha, no sia d'altra cosa mas de sa essencia e natura. E en aquest pas pot hom conexas que en la diuina bontat, e enaxi de les altres, lo bonificant es ab sa fi matexa, con sia ço que son coessential e natural bonificat no sia de altra cosa mas de la essencia de sa bontat. E ayço mateix de bonificar coessential e natural, qui no es d'altra essencia ni natura mas de la essencia e natura del bonificant e bonificat.

DE LA MAXIMA IV

DEVS *es ab vida*. Deus no poria effer ab vida, sens que vida no fos ab viuificant, viuificat e viuificar, con sia ço que sens aquests tres, vida en Deu fos buyda e ociosa, per que seria mala e no bona, poca e no gran, defectiua e no complida; e ab aytal vida Deus effer no pot, con sia ço que eyl sia ens bo, gran e complit. Es, donchs, la vida de Deu ab viuificant, viuificat e viuificar, qui son de la essencia e natura d'eyla; e ab lo viuificant es la vida luny a mortificant, e ab lo viuificat es luny a

mortificat, e ab lo viuificar es lunny a mortificar. Cone-
xem, donchs, per ço que dit hauem, ab que Deus es ens
inmortal.

DE LA MAXIMA V

DEVS *es ab poder eternal e infinit.* Deus no poria ef-
fer ab poder eternal e infinit, si eyl era ocios de
son poder eternalment e infinida, ço es a faber, que no
possificas, ab son poder infinit, eternal possificat, coessenc-
cial e natural de la essència de eternitat, infinitat e de si
mateix; la priuacio del qual possificat seria infinit e eternal
mal contra infinida e eternal bontat, granea e les altres,
la qual cosa es impossibol. Pot hom, donchs, conexer la
si ab la qual Deus ha infinit poder.

DE LA VIGESSIMAPRIMERA QVESTIO

Es demanat: ¿Ab que fa Deus ço que fa?

DE LA MAXIMA I

DEVS *ab fa bontat fa be, e ab fa granea fa gran.*
Deus ab fa bontat no poria en si mateix fer be,
axi parla, fens natura de fa bontat. Ab natura de fa bon-
tat Deus no poria fer be en si mateix, fens que l be no
fos de la essència de fa bontat. E ayço mateix que deim
de la bontat de Deu, se pot dir de fa granea, eternitat e
les altres.

DE LA MAXIMA II

DEVS *francament fa ço que fa e no costreta.* Deus no poria fer francament ço que fa, si en eyl son poder, fa fauiesfa e fa volentat no s conuertien; car fa volentat no poria voler lo be per son poder, pus que no fos poder, ni l poria faber, pus que no fos fauiesfa, ni l poder no poria faber e amar lo be que poria per si mateix, pus que no fos fauiesfa ni volentat. E ayço mateix de la fauiesfa, que no poria per si mateix entendre ni amar veritat ni be, pus que no fos poder ni volentat. Seria, donchs, cascuna dignitat costreta en fer ço que fa, en quant la una no poria fer ço que fa, sens l altra, lo qual costrenyiment es impossibol. Son, donchs, en Deu poder, fauiesfa e volentat una effencia matexa, per ço que Deus ab eyles pusca hauer libertat en fer ço que fa. Empero si enaxi Deus no hauia simple possificar per coeffencial e connatural possificant e possificable, con ha simple entendre per coeffencial e connatural entenent e enteligi-ble, e enaxi de simple amar, lo poder no poria esser franch en ço que Deus fa, la qual cosa es impossibol.

DE LA MAXIMA III

EN *Deu eternitat, poder e volentat se conuertexen.* Per ço car en Deu eternitat, poder e volentat se conuertexen, fa Deus ço que fa ab lur conuertiment, axi con amant, qui ab son poder e ab sa eternitat, fa, ço es produu. E aquest fa, entenem en est libre per produir

amat e amar. Empero l'amat no poria fer l'amat ni lamar, sens que possificant no fees possificat e possificar, e lo eternant, eternat e eternar; car si fer ho podia, lo conuertiment de eternitat, poder e volentat seria destruit.

DE LA MAXIMA IV

DEVS *fa ço que fa ab poder infinit e eternal.* Feent Deus ço que fa ab poder infinit e eternal, fa ab infinir, eternar e possificar; e ab aquells actes mateixs fa Deus ço que fa en les creatures. Mas les creatures no poden esser feytes infinides ni eternals, con les couengue tals condicions, ab les quals pufquen esser ço que son, ço es a saber, que hajen temps, quantitat, loch, e començament, sens qui no porien esser ço que son.

DE LA MAXIMA V

DEVS, *tot quant fa, fa ab fi.* Con Deus fa tot ço que fa ab fi, fa be ab fi de bontat, e gran ab fi de granea, e eternal ab fi de eternitat, e enaxi de les altres; e per ayço negu no pot defuiar ço que Deus fa de la fi per que Deus ho fa.¹

1. En uno de los códices que confrontamos, esta última máxima precede á la anterior. En la duda que la variante nos ofrece, seguimos el códice más antiguo y más correcto.

DE LA VIGESSIMA SEGONA QVESTIO

*Es demanat: Deus ¿ab que nombre ço
que ha en si mateix coessential
e connatural?*

DE LA MAXIMA I

EN tota essència cap mes de bonea, granea, duracio e poder per unitat e pluralitat, que per la una tan solament. Con sia ço que en la essència on no ha pluralitat ne pufca caber bonea, granea e les altres de concordança, obra e egualtat; e ayço mateix en pluralitat sens unitat de essència. E car en la essència de Deu ha tan gran bonea, granea, eternitat, poder e les altres, que no pot esser major, coue se de necessitat que ab unitat e ab distincio de moltes cofes, qual que sien, Deus nombre en sa essència un e molts o moltes qui sien coessential e connaturals de sa essència; car si no, no porien en eyl caber bonea, granea e les altres en tan gran granea, con farien si en eyla no era ¹ unitat e pluralitat.

DE LA MAXIMA II

TOT un es començament de nombre. Deus es un, e car es un, es començament de nombre, axi con en lo feu enteniment en qui eyl es un entenent qui nombre

¹. En un códice: Si en eyla era.

un entes nombrat e si mateix nombrador, en quant se enten que es nombrador qui nombre un nombrat; e del nombrador e l nombrat ix un nombre qui es nombrar, sens lo qual no poria effer lo nombre del nombrador e l nombrat. Nombre, donchs, Deus en si mateix, ab distincio de nombrador, nombrat e nombrar, sens la qual distincio negun dels tots tres no poria effer un per nombre, car si l nombrador era l nombrat, e l nombrat lo nombrador, no poria effer nombre ni nombrar, ni Deus no poria entendre qual es lo nombrador ni qual es lo nombrat; e enaxi feria destruida la proposicio, en quant Deus feria un qui en si mateix no feria començament de nombre, la qual cosa es impossibol. Hauem, donchs, significat e mostrat ab que Deus nombre en si mateix ço que es en eyl coefferencialment e connatural, e con es un lo nombrador, qui es començament de nombre eternal e infinit, qui nombre si mateix effer nombrat per son començament, e eyl e son començament nombren un nombre qui nombre si mateix effer per amdos nombrat.

DE LA MAXIMA III

IMPOSSIBOL *cosa es que sia obrar sens distincio de obrant e de obrat.* Deus obra en si mateix, en quant enten e ama si mateix; e en quant enten e ama si mateix, nombre en si mateix, ab distincio de obrant, obrat e obrar, nombrant que un es lo obrant, entenent e amant, altre es lo obrat, entes e amat, e que altre es lo obrar, entendre e amar, e l un es l entendre e amar, qui es lo obrant, entenent e amant, e lo obrat entes e amat,

e altre es lo obrar, entendre e amar, qui es de lo obrant e lo obrat.

DE LA MAXIMA IV

IMPOSSIBOL *cosa es que amar sia gran sens distincio de amant e de amat.* Cor sens diferencia de amant e d amat, l amar no feria concordança ni egualtat d amdos, ni l amar no fe hauria a derrerana fi, e feria debades; e per la priuacie de la concordança, egualtat e fi, l amar feria poch, e per la sua poquea l amor feria poca, la qual poquea li feria gran maliciositat ¹ e gran deffayliment. On, con l amar de Deu sia gran, e l amor per l amar sia gran, e l amar per l amor, nombre Deus son amar e fa amor ab diferencia d amant e amat.

DE LA MAXIMA V

DEVS, *per lo bonificar de sa bontat, nombre sa bontat, e per lo magnificar de sa granea, nombre sa granea, e per lo eternar de sa eternitat, nombre sa eternitat, e enaxi de los altres aētes.* Con sia ço que sens bonificar connatural de sa bontat, Deus no poria nombrar sa bontat esser una, ni sens coessential magnificar no poria nombrar sa granea esser una, ni sens coessential eternar no poria nombrar sa eternitat esser una, e enaxi de les altres. No poria, donchs, Deus nombrar entenent una bontat sens bonificar, una granea sens magnificar, una eternitat sens eternar. Nombre, donchs, Deus en si mateix,

¹. Sic, en los cōdices que tenemos á la vista.

les unitats de ses dignitats ab les unitats de lurs actes, e nombre cascun de fos actes ab distincio de unient, de unit e de unir, qui ix d amdos, segons que damunt ha- uem significat. E nombre un si mateix per una essencia e natura e unitat de ses dignitats e de fos actes.

DE LA VIGESSIMA TERÇA QVESTIO

Es demanat: ¿Qual es Deus?

DE LA MAXIMA I

DEVS *es qual sens accident.* Car en Deu bonea, gra- nea, eternitat e les altres fon quals substancial- ment sens accident, per ayço es Deus bo, gran e les al- tres, e es aquell qual bo, qui en fon bon obrar, eternal e infinit, no implega accident.

DE LA MAXIMA II

DEVS *es aquell qui ha poder eternal e infinit.* Es, donchs, Deus un qual al qual nuyl altre qual no pot effer equal; car si a eyi podia effer equal, poria hauer poder eternal e infinit, e ferien dos Deus; d on se seguiria contradicció, en quant ferien infinits e eternals per poder, e no infinits ni eternals per poder, con la un fos poderos sobre l altre. E car contradicció no pot estar, es, donchs, Deus aquell qui no ha par ni equal.

DE LA MAXIMA III

DEVS *es qual qui es liberal.* Deus no poria effer liberal, sens qualitat accidental, si no era liberal infinidament e eternal de tota fa bontat e les altres, qui es eternal e infinida. Es, donchs, en fa bontat un qual qui es liberal de tota fa bontat, la qual dona a un altre qual qui es do donat a si mateix eternalment e infinida. E amdos donen a un altre qual donar, qui ab donar es conuertit eternalment e infinida.

DE LA MAXIMA IV

DEVS *es aquell qual a qui es pus propria cosa donar gran do que petit.* E ayço es per raho de fa propria granea eternal e infinida, e ayço mateix de fa propria bontat, poder, sauiesa e volentat, virtut, gloria, veritat e libertat.

DE LA MAXIMA V

DEVS *es aquell qual qui es creador e general senyor.* On, con Deus sia creador e general senyor, es aquell qual qui deu effer pus membrat, entes e amat, temut, honrat, lausat e feruit que negun altre qual. Aytal qual Deus no poria effer si per fa bontat e les altres, no era pus bo que per creacio ni per senyoria. ¹

1, En un còdice: Ni per senyor,

DE LA VIGESSIMA QVARTA QVESTIO

Es demanat: ¿Si l mon es eternal?

DE LA MAXIMA I

SEGONS *natura*, *impossibol cosa es que essencia infinida e essencia finida pusquen comprendre un*. Si lo mon es eternal, la sua eternitat es infinida en duracio, e totes les altres parts del mon son finides per quantitat; axi com lo mon qui no ha bontat infinida, ni granea, poder ni les altres. No pot, donchs, lo mon effer de essencia infinida e de essencies finides. Es, donchs, la duracio del mon enaxi finida per temps e començament, con per quantitat de sa granea, bonea, poder e les altres. Es, donchs, lo mon nou e començat. Nou e començat effer no poria, fens que no fos creat.

DE LA MAXIMA II

EN *Deu la sua bonea e eternitat, e enaxi de les altres, han equal poder*. Don se segueix que enaxi con en la essencia de Deu les sues dignitats han equal poder, que enaxi hagen equal poder en lo mon. Equal poder en lo mon no porien hauer, si lo mon era eternal, car la eternitat de Deu hauria poder eternal en lo mon, en quant caufaria eternal duracio, e la diuina bonea, granea, e les altres caufarien lo mon fenit, caufat per finida bontat, granea e les altres del mon ab finit poder. No pot, donchs,

lo mon esser eternal, pus que per la sua eternitat, les diuines dignitats en eyl no pufquen esser eguals.

DE LA MAXIMA III

IMPOSSIBOL *cosa es que la sauiesa de Deu no sapia fi e orde, en son effectu.* Si lo mon era eternal, no feria primer home ni darrer, ni primer dia ni darrer, d on se seguiria que la sauiesa de Deu no pufques saber primer ni darrer en son effectu, ni per consequent orde, con sia ço que orde no pufca esser en effectu sens primer e darrer. No sabia, donchs, la diuina sauiesa general si e compliment en son effectu, si lo mon era eternal, pus que per sa eternitat no pufques saber orde, ni primer ni darrer. E car se coue de necessitat que la diuina sauiesa sapia orde en son effectu, coue se que lo mon sia nou e creat.

DE LA MAXIMA IV

DEVS *no pot injuriar la gran bonea de sa eternitat.* Gran bonea de la eternitat de Deu es que eyla sia singular; e si lo mon era eternal no feria singular, car la eternitat del mon feria, e per consequent moltes eternitats ferien, ço es a saber, de la bonea, granea, poder e les altres del mon, qui son d eyl parts generals, en quant lo mon sens eyles esser no pot. No poden, donchs, esser moltes eternitats, mas una, pus que Deus per moltes eternitats no pufques esser singular en eternitat, en la qual coue que eyl sia enaxi singular con es en la infinida granea, bonea e les altres.

DE LA MAXIMA V

DEVS, *fora sa effencia, no pot causar negun poder qui al seu poder sia equal.* Si lo mon es eternal, no ha per natura primer; e si no ha per natura primer, no ha per natura darrer, con sia ço que darrer sia consequencia de primer. E si lo mon no pot hauer per natura darrer, no pot per natura deffaylir. Pot, donchs, per sa natura, durar eternalment, e Deus pot en altra effencia causar poder equal al seu per natura de durar. On, con ayço sia impossíbol, coue se de necessitat que l mon, per sa natura, pusca deffaylir, e en priuacio esdeuedir; e pus que pot en priuacio esdeuenir per darrer, coue que haja primer, ço es a saber, nou començament per creacio. Es, donchs, maniffest e prouat que lo mon es nou creat.

DE LA VIGESSIMA QVINTA QVESTIO

Es demanat: Si sera general resurreccio.

DE LA MAXIMA I

DEVS *es fi de son effectu.* Deus no poria effer fi de home, qui es sa factura, sens que no fos general resurreccio de homens, con sia ço que sens resurreccio fossen tots los homens en priuacio, en la qual Deus no poria effer fi de homens. Coue, donchs, que sia resurreccio, per ço que Deus sia fi de homens, qui en esta vida lo hauran conegut, amat, honrat e feruit.

DE LA MAXIMA II

DEVS *no pot esser contra ses dignitats.* Seria Deus contra ses dignitats per son effectu, sens resurreccio, ço es a saber, contra la bonea e granea, eternitat, poder e les altres, qui no porien vsar de homens en bonificant, magnificant, perpetuant, possificant e los altres, los homens sens resurreccio, con sia ço que en lur priuacio les diuines dignitats en eyles influir no pufqueffen lurs semblançes. E car Deus no pot injuriar ¹ ses dignitats ni empatxar a eyles lurs actes, coue que sia resurreccio.

DE LA MAXIMA III

PROPRIA *cosa es a Deu amar mes gran be que petit.* Ço per que a Deu es propria cosa amar mes gran be que petit, es per ço car eyl es gran be e no poch. E car es gran be, vol fer als homens gran be en la altra vida, en la qual gran be pot fer representant perpetuament sa essencia e sa obra coefferencial, sens mija, als homens. Ayço no pot Deus fer en aquesta vida, en qui no s pot reebre d eyl gran be, segons comparacio del gran be de l'altra vida. On, si Deus fa poch be en aquesta vida, con a eyl no sia propria cosa fer poch be, mas que fa aquell per ço que per eyl se pufca hauer a fer gran be als homens, be s segueix ² que sia altra vida en qui Deus pufca fer gran be a homens.

1. Injuria.— 2. Be se segueix.

DE LA MAXIMA IV

DEVS *pot mes influir, jutjar e perdonar als homens per resurreccio, que sens resurreccio.* On, con Deus no pufca contradir a majoritat de sa justicia e misericordia, a qui contradiria si no era resurreccio, per la qual e ab la qual ab granea de bonea, perpetuitat, poder e les altres, Deus ab sa gran justicia e misericordia ha concordança, a la qual concordança pufcam venir.

DE LA MAXIMA V

TOT *ço perque hom generalment pot mes amar e tembre Deu, coue effer ver.* Car si ver effer no podia, feria Deus contra veritat de sa gran amabilitat e temabilitat, la qual cosa es impossíbol. On, con pufcam mes amar Deu e tembre per resurreccio que sens resurreccio, coue se que la diuina volentat, qui ama sa gran amabilitat e que Deus sia molt temut, pos en ver resurreccio de homens; per la qual homens pufquen molt amar e tembre Deu.

FENI RAMON son libre, lo qual libre es molt util a conexer e amar Deu, en la guarda del qual aquest libre sia comanat, e per eyl honrar e seruir sia multiplicat e en diuerfes lenguatges posat. E fenit es lo libre en Maylorcha la ciutat, en l any de .M.CCC. de la encarnacio de Deu, en lo mes de vuytobri.

LIBRE DEL ES DE DEV

☛ DEVS, PER VOSTRA AMOR,
començam aqueft libre qui es del vofre ES.

DEL PROLECH

PEYLAM LES de Deu ço que eyl es, e fobre aqueft ES, edificam e deufim aqueft libre, lo qual fem segons lo proffes de la *Art general*, per ço que pus subtilment e breument lo pufcam fer e ordonar. § Aqueft libre fem de ES, per ço car es lo pus simple vodable que hom pufca confiderar, e aquell qui es pus luny a no ES. On, per raho d aço, lo fobject d aqueft libre es

ÉS, ço es a faber, l'ES de Deu, lo qual confiram en .VIII. maneres. Primera: es en prouar Deus effer. Segona: en prouar que Deus sia ES complit. Terça: que en Deu ES sia de ES. Quarta: que en Deu ES sia en ES. Quinta: que en Deu ES sia per ES. Sifena: que en Deu ES sia ab ES. Setena: que en Deu ES haja ES. Vuytena: es enfercar e prouar com en Deu es ES. § Per aquestes .VIII. parts que dites hauem, pot hom hauer gran conexença de Deu. No deym, empero, que l' puscam comprendre, con eyl sia ES infinit, e nostre ES sia fenit. E segons que de Deu pot hom hauer conexença, per est libre pot hom hauer conexença del ES creat, confirant eyl segons les .VIII. parts damunt dites, e atribuent a Deu ES pus noble que ha ES creat, e ha ES espiritual creat que ha ES corporal. On per raho d'aço, aquest libre dona doctrina a enfercar veritat de les natures de les coses ¹ e de lurs secrets. Nos, empero, sotfmetem aquest tractat a correccio de la fançta sgleya romana, si en neguna cosa en eyl errat hauem. E fem aquest libre per ço que hom pusca hauer conexença de la fançta diuina trinitat e unitat; e no volem parlar emplicadament ² de les diuines propietats perfonals, ço es a faber, de paternitat, filiacio e spiracio, per ço cor aquest libre proposam metre en arabich, e los farrahins esquiuen parlar que en Deu sia paternitat, filiacio e spiracio. Mas, per ço que direm del ES de Deu, les diuines propietats perfonals hi seran emplicades ³ e significades e enaxi declarades, que ls farrahins fauis no les poran negar, con hajen a consentir que l'ES de Deu sia complit e fens tot deffayliment, lo qual

1. Causes.—2. Implicadament.—3. Implicades.

complit no poria effer, fens ço que d'eyl direm, e que a
eyl de necessitat se coue. § Aquest libre es molt vtil a
amar Deu, car on pus lo huma enteniment entendra del
ES de Deu compliment e perfeccio, pus declarara e apa-
reylara a la volentat con haja a Deu gran amor e a son
prohifme per fa amor. § Es encara aquest libre vtil a
orar confirant l'ES de Deu, segons lo profess que direm,
con fia ço que en oracio, aytant con l'enteniment a Deu
puja, aytant puja la deuocio, l'amor e la contemplacio,
e puja aytant mes, con mes enten del ES de Deu. § Es
encara aquest libre vtil a disputar ab los farrahins, ju-
heus e pagans donant rahons veres, forts, e que lur con-
trari es impossibol del ES de Deu, segons les .VIII. maneres
damunt dites. Aquest libre prosseeix per proposicions e
condicions necessaries, e a cascuna part ne signam .VIII.
e per ço que de la se n segueix, concluym lo proposit de
nostre intencio. E car nos no poriem be declarar, ni alt
enteniment hauer, fens alguns vocables noueyls que di-
rem, couen a vfar d'aquells, e encara d'alguns vocables
los quals hom no vfa en romans.

DE LA PRIMERA PART

Prouam Deus effere

DE LA PROPOSICIO I

IOTA la major distancia qui effere pusca esta entre ES e no ES. § Al començament a confirrar nos coue que Deus sia un ES bo, infinit e eternal, poderos, faui, amoros, virtuos, ver, glorios, complit, e si de tot quant es; e que eyl sia un per vnitat, bo per bontat, infinit per granea, eternal per eternitat, poderos per poder, faui per fauiesfa, amoros per volentat, virtuos per virtut, ver per veritat, glorios per gloria, e complit per compliment; car ab aytals condicions nos coue Deus confirrar, fens les quals effere no poria. E ab aquestes proposam proceir e enfercar e declarar lo seu ES, segons que poreu, e de eyl ajuda, gracia e benediccio haurem. § Deym, donchs, que la major distancia que effere pusca, es entre aytal ES qui ha les condicions damunt dites, e ES qui no n ha ninguna. On, si aytal ES es, la distancia es; e si no es, la distancia no es, con sia ço que en tot ço qui es participen ES e no ES, ço es a saber, que en tot ço qui es, ha deffayliment qui es de part no ES; axi con en lo cel e en tot ço que conten, cor lo cel participa ab no ES, en quant defora eyl, res no es; e en quant que no es infinit per

bontat, granea, poder, fauiesca, volentat, e enaxi de les altres condicions qui a ES complit se pertanyen. Açò mateix dels elements e de tot ço qui de eyls es elementat, e de totes les animes dels homens, car en tot ha mes de deffayliment que de compliment. Participen, donchs, si Deus no es res, ES e no ES. Appeylam ES complit qui es sens deffayliment, e no ES appelam ES qui ha deffayliment e no compliment. On, con ES complit haja concordança ab effer, e ES on ha deffayliment haja concordança ab no effer, e priuacio e effer sien contraris per compliment e deffayliment, coue que sia distancia tan gràn enfre ES e no ES, que la vn no participe ab l'altre. Açò effer no poria, sens que Deus no fos res. Es, donchs, Deus, lo qual es tan luny a no ES, que en eyl no ha negun deffayliment e eyl es tot complit.

DE LA PROPOSICIO II

TOT ES *natural se concorda mils ab effer que mathematich*. Si, empero, Deus no es, mils se concorda ES *matematich* ab effer, que ES *natural*, con sia ço que en anima confirmam Deus effer, qui es tot complit, sens negun deffayliment, e aquell amam e temem mes que quant es, e per eyl esperam hauer perpetual benediccio en l'altre fetgle, e amam virtuts, e esquiua vicis per sa amor. E tot ço que per eyl fem es fals e no vtil, si eyl res no es. Val, donchs, plus ES *matematich* e *fantastich* que ES *natural*, si Deus no es. On, com açò sia impossibol que ço qui, en si, res no es per natura, vayla plus que ço que es per natura, coue, donchs, que Deus sia, per si mateix, ES *natural*,

DE LA PROPOSICIO III

SI *Deus es infinit e eternal, es ES; e si Deus no es infinit, es no ES per infinida granea.* Segueix se, donchs, que si Deus res no es, fola eternitat es infinida per duracio tanfolament, e es finida per bontat, granea, poder, e enaxi de les altres propietats qui a ES infinit se pertanyen. Es, donchs, si Deus no es, eternitat per sa essencia, ES infinit, lo qual es finit per totes les essencies differents a sa essencia, sens les quals effer no pot; axi con bonea, granea, poder e les altres, e totes ensemps, son lo mon, e els primers començaments d eyl. Es, donchs, lo mon compost de infinitat e de finitat; de infinitat per eternitat, e de finitat per ço cor ha finida bonea, granea, poder e les altres; e en la eternitat es mes gran, car no es bona per si mateixa que lo be que ha, per ço car es bona per accident, e es pus poca, per ço car no es gran per si mateixa que gran per granea. E aço mateix de poder, car mes de deffayliment ha per ço car no pot effer per si mateixa, mas per poder, e enaxi de les altres. Ha, donchs, eternitat mes de deffayliment que de compliment, e plus de no ES que de ES, en tant que ES subjecta ha sobira ES, ço es, ha sobirana malea que es ES, pus que eternitat a eylla subjecta ES; e aço mateix de sobirana poquea e priuacio de poder, e enaxi de les altres. Si sobira ES que sia Deu res no es, e qui sia sobirana bonea, granea, poder e les altres, e aço es impossibol que sia sobira mal e no sobira be, sobira poch e no sobira gran, sobirana debilitat de poder e no sobira poder complit, d on se-

gueix se de necessitat que Deus sia, per l'esser del qual sia infinida granea, per la qual eternitat sia infinidament gran per si mateixa, e bona e poderosa per si mateixa, e enaxi de les altres, en tant que bonea, granea, poder e les altres sien vna mateixa essencia ab eternitat, e la vna l'altra. Açò esser no poria, si Deus res no era. Es, donchs, manifesta cosa que Deus es.

DE LA PROPOSICIO IV

SI *Deus es, sobirana unitat es; e si Deus no es, sobirana priuacio de sobirana unitat, es.* Deym que si Deus es, sobirana unitat es, la qual unitat es sobirana bonea, granea, duracio, poder, fauiesca, volentat, virtut, veritat, gloria e perfeccio, ultima si, e estant cascuna d'aquestes dignitats, rahons e propietats la vna l'altra, e cascuna si mateixa, e totes enfemps vna sobirana unitat e sobira ES. E si Deus res no es, negun d'aquests sobirans començaments no es la un l'altre, ans son moltes essencies diferents, de les quals no pot esser sobirana unitat, la qual d'eyles esser no pot, sens que eyles no sien la una l'altra, e cascuna si mateixa, con sia ço que fos composta d'eyles, e no simpla; e sobirana unitat composta no pot esser sobirana unitat simpla, con sia ço que simplicitat sia pus noble ES que ES compost. Segueix se, donchs, de necessitat que si no es sobirana unitat simpla, que sia son contrari, ço es, sobirana unitat composta, la qual es subjecte a priuacio de sobirana simplicitat, la qual priuacio esta ES infinit e eternal per totes les condicions de la sobirana unitat composta, en tant que la priuacio es pus gran que

LES compost, con sia ES infinit priuat per priuacio de vna essencia eternal e infinida. On, con sia impossibol que priuacio diga plus Deus que esser, segueix se de necessitat que Deus es, l'esser del qual es infinit e eternal, e per lo qual bonea, granea e les altres son la vna l'altra, e cascuna si mateixa, e totes ensemps vna sobirana unitat simpla.

DE LA PROPOSICIO V

SI *Deus no es, posibol cosa es que tot quant es esdeuenga en priuacio.* Si Deus no es eternitat e poder, son diuerfes essencies, e aço mateix dels altres començaments generals e abstracts que dits hauem. Deffayl, donchs, a eternitat bontat, en quant no pot esser vna essencia ab poder; e aquest deffayliment mateix se sguarda a poder; e aço mateix es de granea, qui deffayl a eternitat e a poder, en quant no poden esser vna mateixa essencia, e aço mateix es de eternitat e de poder, car poder deffayl a eternitat, en quant no pot eternitat esser poder, e deffayl poder a si mateix, en quant no pot esser eternitat. On, enaxi con poder, granea e bonea deffaylen a eternitat, eternitat a eyls pot deffaylir e a si mateixa. Pot, donchs, esser tot quant es, no res car deffaylent eternitat, negun ens durar no pot. On, con sia impossibol que tot quant es pufca esser no res, que si podia esser no res, poria començar no res, la qual cosa es impossibol, es, donchs, manifest e prouat que Deus es, con per son esser, poder pot esser bastant a eternitat e eternitat a eyl, e aço mateix de granea e bontat, en quant la vn es l'altre

en aquell ES que Deus es, per raho del qual tot ço qui es no pot esdeuenir en priuacio.

DE LA PROPOSICIO VI

S*I Deus no es, tot ens pot esser pus poderos per altre que per si mateix.* Con sia ço que si Deus no es, tot ES es different ab altre, axi con poder qui es vn ES, e volentat altre ES, e aço mateix de bonea, granea, eternitat e les altres; car si no eren differentes effencies bonea, granea e les altres, e que fossen vna effència simpla, ja hauriem nostre proposit e aquell ES que enfercam, lo qual es Deu, ¡beneyt sia eyl! fens l'esser del qual los començaments damunt dits no porien esser la vn l'altra. Segueix se, donchs, que si Deus no es, eternitat es pus poderosa per poder que per si mateixa, en quant pot durar per poder e no per si mateixa, e poder pot esser infinit en duracio per eternitat, qui es infinida effència, e no per si mateixa, qui ha finida effència; e aço mateix de bonea, qui pot esser pus bona per eternitat, per la qual pot esser infinida en duracio, e per si mateixa no pot esser bona en infinida bonificacio, con sia ço que bontat sia effència finida, e enaxi de les altres. On, con sia impossíbol que tot ES sia pus poderos per altre que per si mateix, segueix se de necessitat que Deus es; per l'esser del qual e per vnitat de sa bontat, granea, eternitat, poder e les altres, pot cascuna de ses dignitats aytant per si mateixa, con per l'altra. Es, donchs, maniffest e prouat que Deus es.

DE LA PROPOSICIO VII

SI *Deus es, mes es ES que no ES; e si Deus no es, mes es no ES que ES.* Si Deus no es, ens infinit no es; e si Deus es, ens infinit es. Es, donchs, si Deus es, major effer de bonea, granea, eternitat e les altres; e si Deus no es, es lur effer menor, con sia ço que si Deus no es, bonea no es infinida, ni granea atretal, e aço mateix de poder, sauiesa e les altres, e eternitat no ha infinida bonea, granea, poder e les altres, e bonea es finida, e granea, e axi de les altres; d on se fegueix que pus l ES es, lo no ES de bonea, es, qui diu que eyla no es infinida, qual feu ES, qui diu que eyla es finida, con sia plus la priuacio que ha bonea per ço cor no es infinida, que l effer que ha per ço cor es finida; e aço mateix de lo no ES de granea e de les altres, qui diu pus per priuacio de infinitat que l feu effer per finitat. On con sia impossíbol que no ES sia plus que ES, con sia ço que no ES e priuacio se conuertesquen, e effer se conuertesca ab ES, es, donchs, manifest e prouat que Deus es, per lo effer del qual es mes que no es.

DE LA PROPOSICIO VIII

SI *Deus es, lo major, e lo pus noble, e lo pus complit effer qui effer pusca, es; e si Deus no es, lo menor, e lo menys noble, e lo menys complit effer qui effer pusca, es.* On, si Deus es, tot ES on major es, mes se coue ab effer; e si Deus no es, mes se coue ab no effer; d on se fegueix que

tot effer on menor es, e menys noble, e menys complit, mes se concorda ab effer; e lo major e pus noble e pus complit, menys se concorda ab effer. On con aço sia contradiccio, e contradiccio effer no pufca, coue concluir de necessitat, que Deus es; car si conluem que Deus no es, emplegariem contradiccio. Es, donchs, Deus, l effer del qual sia laufat, conegut e amat per tot lo mon.

DE LA SEGONA PART

Que Deus es complit ES

PROVAT hauem que Deus es. Ara volem prouar que eyl es ES complit; la qual prouacio fem per .VIII. proposicions e maneres, de les quals es aquesta la primera.

DE LA PROPOSICIO I

AQUEST ES, *en qui bonea, granea, eternitat, poder, fauiesfa, volentat, virtut, veritat, gloria e perfeccio se conuertexen, es ES complit.* La raho perque aytal ES en qui s conuertexen bonea, granea e les altres, es ES complit, es per ço car cascuna esta raho, ab son acte, a l'altra e a si mateixa, axi con bonea, qui per sa natura esta raho a bonificar, e granea a magnificar, e eternitat a eternar, e poder a possificar, fauiesfa a saber, volentat a amar, virtut a virtuificar, veritat a verificar, gloria a gloriejar e compliment a complir; e per raho de la lur conuersio, lurs actes se conuertexen, axi con lo bonificar qui s conuerteix ab magnificar, eternar, possificar e axi dels altres, e aço mateix de magnificar qui s conuerteix, ab bonificar, eternar, e enaxi ab los altres; e aço mateix de eternar qui s conuerteix ab bonificar, magnificar e los altres, e aço mateix de possificar e los altres. On, per raho d'aquesta

conuersio l'ES, qui es subject a eyla e es eyla, couen effer complit. Complit couen effer per bonea, pus que per eyla es bo; e car aquella bonea se conuertex ab granea, eternitat, poder e los altres, se conuertexen, e aquell ES en qui s conuertexen ha tan gran bonea eternal e poderosa, que no pot effer mal, ne la sua bonea pot effer poca, pus que es gran, ni pot effer temporal pus que es eternal, ne debil pus que es poder, e enaxi de les altres. Es, donchs, manifest e prouat que l'ES de Deu, lo qual enfercam, es complit e no pot effer en eyl negun deffayliment.

DE LA PROPOSICIO II

ES, *en qui abstract e concret se conuertex esta complit.*
Es, donchs, l'ES de Deu complit, per ço car en eyl se conuertexen les fues dignitats; e couen effer complit, per ço car en eyl se conuertexen son abstract e son concret, axi con fa bonea e son ben, fa granea e son gran, fa eternitat e son eternal, e enaxi de les altres; car si no s conuertien, Deu no poria effer bonea e bo, granea e gran, eternitat e eternal, e axi de les altres, d on se seguiria que Deus no seria ES complit, ni en eyl bonea, granea e les altres no s conuertirien, car deffayliria bonea a granea e a les altres, e granea deffayliria a bonea e a les altres. E car se conuertexen, segons que prouat hauem, es manifest e prouat que en Deu abstract e concret se conuertexen, per raho del qual conuertiment l'ES de Deu es complit. Complit es per bonea e per bon, per granea e per gran, e enaxi de les altres; car pus Deus es bonea e es bon, couen que fassa ben, car sens fer ben, bonea e bon con-

uertir no s porien, e couen que l ben sia tan gran con la bonea e l bon; car si no ho era, en Deu bonea e gran conuertir nos porien, e aço mateix de eternitat eternal e les altres.

DE LA PROPOSICIO III

SI *Deus es infinit, es ES complit.* Couen que Deus sia infinit, per ço que pusca esser complit, car sens infinitat complit esser no poria. Que Deus sia complit volem ho prouar per aquesta manera: Deus es, segons que prouat hauem, e es eternal per eternitat; car si no era eternal, no hauria les condicions que a Deu se pertanyen, con a Deu se pertanya eternitat; e encara que si eternitat no era Deu, e Deu eyla, no s conuertirien abstract e concret en Deu, en qui s conuertexen, segons que prouat hauem; e encara, que si eternitat no era, tot quant es seria començat, e Deu hauria començat si mateix, e fora començador enans que fos; e car aço es impossibil, couen esser de necessitat eternitat, la qual eternitat es infinit ES per duracio. E car Deus se conuerteix ab eternitat, es ES infinit, con sia ço que eternitat sia ES infinit. On, enaxi con Deus es infinit per eternitat, couen que sia infinit per bonea, granea, poder, fauiesfa, volentat, virtut, veritat, gloria e compliment, con sia ço que en Deu les sues dignitats e lurs actes, e abstract e concret se conuertexen, segons que dit hauem. Es Deus, donchs, infinit, enaxi per bontat e bon, per granea e gran, e enaxi de les altres, con per eternitat e eternal; e s Deus infinit per totes ses dignitats e per lurs actes, e per consequent es Deus ES complit, con sia ço que tot ES infinit sia complit.

DE LA PROPOSICIO IV

AQUELL ES qui pot en bonea, granea, eternitat, poder e les altres, pogut e possible, es complit. Deus pot, pogut e possible en bonea, granea, eternitat, poder e les altres, con sia Deus son poder, fa bonea, granea, eternitat e les altres; e en eyl totes ses dignitats sia la vna l'altra, segons que prouat hauem. On, con aço sia enaxi, pot, donchs, Deus, en si mateix e en ses dignitats, pogut e possible. Pot ho per ço cor es poder infinit, segons que prouat hauem, e pot ho voler, pus que es volentat e poder; e car en eyl poder e volentat se conuertexen, enaxi ho pot complir per poder, con ho pot voler, e pot ho en eternitat e en infinitat, pus que eternitat e infinitat, ab son poder e volentat se conuertexen. E pot, pogut e possible, sens diuisio de essencia e natura, e sens loch, temps, quantitat e mouiment, qui no poden ésser en ES eternal e infinit. Pot, donchs, Deus, pogut e possible, e encara couen que ho pufca, per ço que los actes de les sues dignitats pufquen hauer facunditat e exercici e continuacio, sens quantitat, temps, loch e diuisio, eternalment e infinida. On, con aço sia enaxi de necessitat, pot Deus, pogut e possible, segons que hauem prouat. No deym, empero, que l'pogut sia en temps, ni que l'possible sia disposicio accidental, mas que enaxi nos couen parlar, parlam enaxi, cor no hauem propnis vocables a significar ço que de Deu entenem per pogut e possible, eternal e infinit, e per qui conexem que Deus es ES complit.

DE LA PROPOSICIO V

AQUELL ES *qui en si mateix ha compliment, e no ha, fora sa essencia e natura, necessitat de neguna cosa, es complit.* Aytal ES con dit hauem, no pot esser creat, con sia ço que tot ES creat haja necessitat de ES no creat que lo haja començat e quel sostenga e li don totes aquelles cofes, sens les quals no pot esser. Couen, donchs, quel ES no creat no haja mester l'ES creat, e que en si mateix haja son compliment, en tant que a fer be per sa bontat no haja indigencia de ben creat, e a fer gran, axi parla, ço es, produir gran, no haja indigencia de gran creat, e a produir eternal per eternitat, no haja fretura de durable creat. Aytal ES, enaxi demostrat e significat, qui en si mateix ha fos actes, sens que ha necessitat de neguna cosa defora, es complit, e en si mateix negun deffayliment hauer no pot.

DE LA PROPOSICIO VI

AQUELL ES *que es necessari a tot quant es, es complit.* Deus es ES necessari ab son ES a tot altre ES creat, e ab sa bontat es necessari e creada bontat, e ab sa granea es necessari a granea creada, e enaxi de les altres. Açò mateix se fegueix de fos actes no creats, ab los quals es necessari, ço es a saber, que lo han mester a lurs actes; axi con lo bonificar de bonea creada, qui ha mester lo bonificar de bonea no creada, e lo durar de duracio creada, qui ha mester lo durar de duracio no

creada, e enaxi de les altres, con sia ço que en Deu, segons que dit hauem, les dignitats e lurs actes se conuertefquen. Segueix se, donchs, de necessitat, que Deus es complit, ab lo qual compliment abasta a tot ES creat.

DE LA PROPOSICIO VII

AQUELL ES, *lo qual son contrari es impossibol, es necessari e complit.* Prouat hauem que Deus es infinit; es, donchs, impossibol que eyl sia finit. En Deu bonea, granea, eternitat e les altres se conuertexen, segons que prouat hauem; es, donchs, impossible que no s conuertefquen. Aço mateix del conuertiment dels actes de Deu; lo qual no conuertiment es impossibol. Aço mateix de abstract e concret, segons que dit hauem. On con per totes aquestes cofes, e per les altres damunt dites, hajam prouat que Deus es ES complit, eyl no esser complit es impossibol; e si es impossibol, de necessitat se segueix que Deus sia ES complit. No deym, empero, que eyl sia complit per ço que altre lo haja complit, mas que es complit per si mateix, e per la obra que ha en si mateix, eternalment e infinida.

DE LA PROPOSICIO VIII

AQUELL ES *qui esta luny a deffayliment es complit.* Aytant con es ES pus bo, esta pus luny a mal, e aytant con es pus gran, esta pus luny a poch, e enaxi de les altres. Segueix se, donchs, que tot ES, aytant cant es pus luny a deffayliment que altre, aytant sia pus com-

plit. Negun be no pot effer pus luny a mal que altre, fens pus gran granea de bontat e de bonificar, e fens pus gran granea e magnificar. Aço mateix se segueix de pus gran compliment e complir. Es, donchs, Deus, ab ses dignitats e ab sos açtes, pus luny a deffayliment e a deffaylir que negun altre ES. Es, donchs manifest e pro- uat que l ES complit, lo qual enfercat hauem, hauem trobat; e per totes aquelles maneres per les quals lo hauem trobat, placia a eyl que sia per son poble entes e amat.

DE LA TERÇA PART

Que en Deu es ES de ES

DE LA PROPOSICIO I

DEVS *es ES de ES*. Con sia ço que n Deu fa vnitat e volentat sien vna cofa matexa, enaxi s coue que de la vnitat de Deu sia vnir, con de la volentat amar. Es, donchs, de la vnitat de Deu vnir, del qual coue effer vn d altre, con sia ço que vnir no pufca effer, sens que vn no fos d altre. Es, donchs, en Deu vn ES d altre, e aquell ES qui es vn, del qual es altre, vn es vnient e l altre es vnit; e d amdos es vnir eternalment e infinida.

DE LA PROPOSICIO II

NEGVN ES *no pot effer en altre, sens multiplicacio*.
On, con en Deu bonea sia en granea, e granea en bonea, e enaxi de les altres, segueix se multiplicacio que sia d eyles. E car cascuna es eternal e infinida, simpla e complida, coue que la multiplicacio sia eternal e infinida, simpla e complida. Aquella multiplicacio appeylam ES, qui es de bonea e granea, en tant que bonea e granea son la effencia don ix l ES multiplicat, qui ix ES de lur effencia.

DE LA PROPOSICIO III

TOT *bonificar coue esser de bonificant e bonificable.* En la essencia de Deu coue esser bonificar, per ço que la bonea d'aquella essencia no sia ociosa eternalment e infinida. Es, donchs, en la essencia de Deu bonificar, e per consequent bonificant, bonificat e bonificable eternalment e infinida; e lo bonificar es del bonificant el bonificable. Es, donchs, manifest e prouat que en Deu vn ES es d'altre.

DE LA PROPOSICIO IV

AQUELLA *obra qui es de granea infinida e de eternitat, es eternal e infinida.* On, con a Deu se couenga, segons sa noblea e altea, obra eternal e infinida, coue se de necessitat que n'eyl vn ES sia d'altre, con sia ço que obra no pufca esser, sens que vn ES no sia d'altre. Es, donchs, en Deu vn ES d'altre, e aço eternalment e infinida.

DE LA PROPOSICIO V

CON *Deu haja poder infinit e eternal, coue que de infinit, sia infinit, e de eternal, eternal.* Con sia ço que si de infinit, no es infinit, e de eternal, eternal, lo poder que Deus ha eternal e infinit coue esser ocios, e per fa ociositat estan ocioses totes les dignitats de Deu eternalment e infinida, en tant que de bonea no s'pot seguir be, ni de granea gran, ni de sauiesa entendre, ni de volentat

amar eternalment e infinida. E car aytal ociositat es en Deu impossíbol, coue se de necessitat que en Deu sia infinir e eternar. Açò esser no poria, sens que infinir no sia de infinient e de infinible, e eternar de eternant e eterna-ble. Es, donchs, manifest e prouat que en Deu vn ES es de altre; e açò eternalment e infinida.

DE LA PROPOSICIO VI

AQUELL *qui pot de infinit infinir, e de eternal eternar, mes pot que aquell qui no pot de infinit infinir, ni de eternat eternar.* On, con Deus sia pus luny a no ES que negun altre ens, coue que en eyl sia ES de ES, per ço que pusca esser pus luny a no ES que altre ES, per ES qui sia de ES essencialment e natural, eternalment e infinida. Es, donchs, manifest e prouat que Deus es ES de ES, no que sia en Deu ES de ES materialment, mas formalment, con Deus sia Deus per essencia e natura, simplement, eternal e infinida.

DE LA QVARTA PART

Que n Deu es ES en ES

DE LA PROPOSICIO I

EN *Deu es ES en ES*. Si en Deu es ES en ES, mes e pus gran e pus noble es fon effer, que si en eyl no es ES en ES; con sia ço que si en eyl no fos ES en ES, fa bontat, qui es ES, no seria en fa granea, qui es ES, ni fa granea en fa bonea, e aço mateix de fon bonificar, qui es ES, qui no fora en fon magnificar, qui es ES, ni l magnificar en fon bonificar, e enaxi de les altres dignitats e lurs actes; d on se seguiria en Deu disgregacio e separacio de les diuines dignitats e lurs actes, la qual cosa es impossibol. Conclueix fe, donchs, que en Deu es ES en ES.

DE LA PROPOSICIO II

ENAXI *con en essencia d amor amant es en amat, enaxi en la essencia de Deu, Deu es en Deu*. En essencia d amor, amant es ES, e amat es ES; e si cascu no era ES, amant no poria effer en amat, ni amat en amant. Coue, donchs, per semblant manera, que en la essencia de Deu sia Deu en Deu, con sia ço que en l amor de Deu, amant sia Deu, e amat sia Deu.

DE LA PROPOSICIO III

E^N *l'enteniment de Deu es entendre, e en la volentat de Deu es amar.* En l'enteniment de Deu ama la fua volentat entendre, e l'enteniment enten en la volentat amar. E l'entendre es ES, e l'amar es ES; e aço mateix de l'enteniment e de la volentat, qui son ES. Es, donchs, en Deu ES en ES, per amar e entendre; e aço mateix de les altres dignitats e lurs actes.

DE LA PROPOSICIO IV

E^N *l'enteniment de Deu es entendre.* En l'enteniment de Deu no pot esser entendre, fens entenent e entes, e que cascu sia ES; car si cascu no era ES, no poria esser en l'enteniment entendre, ni en l'entendre no poria esser entenent ni entes; e aço mateix del enteniment, en qui no ferien entenent ni entes. Seria, donchs, l'enteniment de Deu ocios e buyt de entenent, entes e entendre, e hauria appetit a entendre les creatures, fora sa essencia, per les quals hauria en eyles entenent, entes e entendre, e no dintre si mateix, per sa essencia e natura. E car aço es impossibol, segueix se de necessitat que en l'enteniment de Deu ES sia en ES.

DE LA PROPOSICIO V

D^{EVS} *ha poder infinit e eternal, bo e complit.* Coue, donchs, que l poder de Deu sia en infinir e eter-

nar, be complit; car si no era en infinir e eternar, no feria lo poder complit, car feria ocios de sa infinitat e eternitat; per la qual ociositat seria mal, e hauria deffayliment, e seria infinit e eternat per existencia e no per agencia. En tant que infinir e eternar, bonificar e complir serien en lo poder en potencia e no en acte. E car aço es impossibol, conclueix se de necessitat que l poder de Deu sia en infinir e eternar, bonificar e complir. Aço esser no poria, sens que en la infinitat infinir no fos ES qui fos en infinient e infinible, e eyls en infinir. Aço mateix de eternar qui fos en eternant e eternable, e eyls en eternar.

DE LA PROPOSICIO VI

C*o perque Deus sia pus luny a ociositat coue esser ver.*
Coue, donchs, que en la diuina bontat sia essencialment e natural bonificar, e en la granea magnificar, e en la eternitat eternar, e enaxi de les altres. On, con Deu sia bontat, granea, eternitat, e les altres, coue esser en bonificar, per ço que pus luny sia a malea; e que sia en magnificar, per ço que pus luny pufca esser a poquea; e que sia en eternar, per ço que pufca esser a temps. Deus, empero, no poria esser en bonificar, e enaxi de los altres actes, sens que bonificar no fos ES, e bonificant altretal, e enaxi de bonificat, e que cascu ES sia en altre.

DE LA PROPOSICIO VII

L*a diuina sauiesa ateny nombre d'entenent, entes e entendre en si mateix. Nombre d'entenent, entes e*

entendre no poria entendre, fens que los nombrats no fossen en lo nombre, e l nombre en eyls, estant cascu ES, e la vn en l altre. E aço appar manifestament al huma enteniment qui subtilment sap considerar la conuersio qui es en Deu de nombre en nombrat, per ço que la fauiesca pufca atenyer lo nombrat e l nombre, e la conuersio d amdos. Es, donchs, manifest e prouat que en Deu es ES en ES.

DE LA PROPOSICIO VIII

Es qui pot dintre si mateix altre, es ES infinidament e ha mes de interioritat e poder que altre ES. Coue, donchs, que Deus qui es infinit e eternal, pufca dintre si mateix metre ES infinit e eternal, per ço que son ES pufca effer pus luny a no ES que altre ES, e effer pus gran e pus poderos ES, que altre ES. Aço Deus effer no poria, si en si mateix no podia metre ES eternal e infinit. Pot lo, donchs, en si mateix metre, e vol lo en si mateix metre, per ço que sia major que altre ES, e pus luny a no ES. No deym, empero, que en Deu vn ES sia en altre conclus ni compres, con la essencia de Deu sia eternal e infinida.

DE LA CINQVENA PART

Que en Deu es ES per ES

DE LA PROPOSICIO I

EN *Deu es ES per ES*. Deym empero, que en Deu no es ES per ES casualment, cón causa e efecte, mas con fi per fi. § Aquell ES qui es per fi mateix e per altre es pus luny a no ES, que aquell ES qui es per fi mateix e no per altre, e qui es per altre e no per fi mateix. E aço es per raho de dobla fi, la qual ha ES qui esta per fi e per altre; e l ES qui esta per fi e no per altre, o per altre e no per fi, no ha dobla fi, mas singular. E car dobla fi diu plus que singular, coue que en Deu sia ES per ES, axi con en essencia d amor, en qui amador es per amat e amar, ço es a faber, per ço que eyls sien en amor, e l amat es per ço que en amor sien amador e amar. E aço mateix es de amar, qui es per ço que eyls sien en amor, e tots tres son per l amor, e l amor per eyls. Es, donchs, en Deu ES per ES, fegons que significat hauem, per ço que son ES sia pus luny a no ES que altre ES.

DE LA PROPOSICIO II

EN *Deu cascuna dignitat es per fi mateixa e per altra*. Axi con bonea qui es per fi mateixa e per altra, e

granea altretal. E aço coue effer enaxi, per ço que les fins sien eguals. Bonea no poria effer per granea, fens que granea no fos ES, e aço mateix de granea, que no poria effer per bonea, fens que bonea no fos ES. No deym, empero, que sia diferencia entre vn ES e altre, per existencia e essencia, mas per manera de fi, ço es a saber, que bonea es, per ço que granea sia bona, e granea es, per ço que bonea sia gran, e aço mateix de lurs açtes; axi con bonificar de bonea, qui es per ço que lo magnificar de granea sia bo, e lo magnificar de granea, qui es per ço que lo bonificar de granea sia gran. E axi de les altres dignitats e lurs açtes.

DE LA PROPOSICIO III

DEVS *es aytan luny a no ES per son entendre, con per son ES.* On, con Deus haja entendre per entenent e per entes, coue que haja ES per ES, car si no, no seria tan luny a no ES per ES, con per entendre, la qual cosa es impossibol, con sia ço que en Deu no haja vna cosa major ni pus necessaria que altra.

DE LA PROPOSICIO IV

DEVS *ha natura per naturar, e naturar per natura.* Ha Deus natura per naturar, per ço que haja natural entendre e amar. Ha naturar per natura, per ço que haja naturan e naturat, con sia ço que natura no pusca effer fens naturan e naturat. Ha, donchs, en Deu ES per ES, con sia ço que en Deu, natura e naturar sien

ES, e aço mateix d'entendre e d'amar; car si no eren ES, no poria Deus hauer natura per naturar, ni naturar per natura en son enteniment e volentat, entendre e amar; e aço mateix de les altres dignitats e lurs actes.

DE LA PROPOSICIO V

DEVS *es ES per si mateix.* Deus no poria effer ES per si mateix, fens la si que ha per si mateix, la qual si es fa bontat, ço es a saber, que sia bo, fa granea e que sia gran, fa eternitat e que sia eternal, son poder e que sia poderos, e enaxi de les altres dignitats. On, con en Deu la sua si sia ES, e la sua essencia sia ES, e la vn no püsca effer fens l'altre, coue que en Deu vn ES sia per altre.

DE LA PROPOSICIO VI

DEVS *es vn per vnitat, e es vnitat per ço car es ES.* Deus no poria effer vn per vnitat, ni poria effer vnitat, per ço car es vn, si en la sua essencia no hauria vn ES per altre, ço es, que haja vna bontat, vna granea, vna eternitat, e enaxi de les altres, e que n'la bonea haja vn bonificant, vn bonificat e vn bonificar, e enaxi de les altres; e encara que la bonea, granea e les altres, sien cascuna l'altra; e l bonificant, magnificant e los altres, que sien vn; e l bonificar, magnificar e los altres, que sien vn; e l bonificat, magnificat e los altres, que sien vn. E aço coue effer enaxi de necessitat, per ço que la diuina vnitat haja si perque sia vn, e son vn altretal, ço es, Deus, qui es vn. Es, donchs, en Deu vn ES per altre.

DE LA PROPOSICIO VII

DEVS *es bo per bontat.* En Deu bontat es ES; es, donchs, Deus bo per ES, qui es bontat. Coue que la bontat sia Deu, per l ES que Deus es. E car en Deu, eyl e fa bontat se conuertexen per effencia e natura, e Deus es bo per bontat, e bontat es Deu per Deu, coue que en Deu e bontat, e enaxi de les altres dignitats, sia ES per ES, ço es a saber, deificar e bonificar, qui sien per deificant e deificat, bonificant e bonificat, e eyls per deificar e bonificar; e aço esser no poria, si en Deu vn ES no es per altre.

DE LA PROPOSICIO VIII

DEVS *es indiuisible per infinida granea, e es immutable per infinida duracio.* Deus no poria esser indiuisible per infinida granea, sens infinir, ni immutable per infinida duracio, sens eternar, con sia ço que infinida granea sia pus luny a diuisio de effencia e natura per infinir, que sens infinir, e infinida duracio sia pus luny a mutacio per eternar, que sens eternar. E car infinir ni eternar no poden esser, sens que vn ES no sia per altre, coue que n Deu sia vn per altre.

DE LA SISENA PART

Que en Deu vn ES es ab altre ES.

DE LA PROPOSICIO I

EN *Deu vn ES es ab altre ES.* No deym, empero, que en Deu vn ES sia ab altre per manera de habit ni de instrument, mas per manera de natura, axi con en effencia d'enteniment qui ha natura ab entendre, e volentat ab amar, e bonea ab bonificar, e enaxi de les altres diuines dignitats e de lurs propis actes essencials e naturals. § Deus es vn ab vnitat. Enaxi es Deus vn ab vnitat, con es entenent ab entendre, con sia ço que en Deu fa vnitat e son entenent sien vna matexa essencia. D'on se segueix que enaxi con Deus es entenent ab entendre, sia vnient ab vnir. Es, donchs, Deus, vnient ab vnir, e per consequent ab vnit, en tant que l vn es ES vnient, e l altre es l ES vnit. E per aço pot effer Deus vn ab fa vnitat, pus que en eyl ha vn ES qui es ab altre.

DE LA PROPOSICIO II

DEVS *es bo ab bontat.* Enaxi con Deus no poria effer amat sens amar, no pot effer bo sens bonificar, con sia ço que n Deu bontat e amor sien vna essencia

matexa. D on se segueix que enaxi sia en la essencia de bontat, bonificar ab bonificant e bonificable, con en la essencia d amor, amar ab amant e amable.

DE LA PROPOSICIO III

DEVS *es Deus ab ses dignitats.* Deus no poria esser Deus ab ses dignitats, sens lurs propis actes de cascuna, ço es a saber, sens bonificar de bontat, magnificar de granea, eternar de eternitat, e enaxi de los altres. Empero Deus no poria esser ab ses dignitats ni ab lurs actes, sens vnitat de les dignitats e dels actes, enaxi que les dignitats sien l vna l altra; e l bonificar, e l magnificar e los altres, sien la vna l altra, saluant empero distincio entre bonificant, bonificable e bonificar, magnificant, magnificat, magnificable e magnificar, e enaxi dels altres; cor per aytal distincio, pot esser Deus ab ses dignitats e ab lurs actes; e priuada eyla, serien la essencia, les dignitats e ls actes confuses, e ab priuacio de fi; e Deus no hauria ab que fos, pus que en eyl, vn ES no fos ab altre.

DE LA PROPOSICIO IV

AB *la vnitat que les vnes dignitats han ab les altres, e ab la vnitat que cascuna dignitat ha ab son propi acte, pot Deus saber e fer tot ço que s vol.* Coue, donchs, que n Deu vn ES sia ab altre si mateix; car si no ho era, la vnitat que les diuines dignitats han, e aço mateix de lurs actes, no hauria ab que fos. Es, donchs, en

Deu vn ES ab altre. E car cafcu es ES, cafcuna de les dignitats e lurs aâtes, pot vn ES ab altre de bonea, granea, eternitat e les altres, faber e fer tot ço que s vol eternalment e infinida.

DE LA PROPOSICIO V

AB *poder eternal e infinit pot Deus, eternalment e infinida, multiplicar ço que s vol.* Deus no pot multiplicar ço que s vol eternalment e infinida, fens que en eyl vn ES no fia ab altre, axi con de fon enteniment, de qui no poria multiplicar eternal e infinit entendre, fens que l entendre no fos ab eternal e infinit entenent e entes; e aço mateix de bonea, granea e de les altres dignitats e lurs aâtes, axi com ab bonea, ab qui ha bonificar, e ab infinitat infinir, e ab eternitat eternar, e enaxi de les altres.

DE LA PROPOSICIO VI

DEVS *ha natura ab naturar, e naturar ab natura.* Aço Deus hauer no poria, fi en eyl vn ES no era ab altre, con fia ço que natura no poria hauer naturar, fens naturant e naturat, con fia ço que naturar couenga effer ab naturant e naturat, fens los quals effer no poria. Es, donchs, en Deu vn ES natural ab altre, los quals ha natura ab fi mateixa, e eyls han eylla ab eyls mateixs, ço es a faber, naturant, naturat, e naturar, e en aquefts han totes les dignitats e lurs aâtes, natura. ¹

1. E en aquefts han natura totes les dignitats e lurs aâtes.

DE LA PROPOSICIO VII

DEVS *es immortal ab sa vida.* On con Deus fia immortal ab sa vida, coue que fia immortal ab viure. Ab viure no poria esser immortal, fens que fon viure natural no fos ab natural viuent e viuible, eternalment e infinida. Es, donchs, en la diuina vida immortalitat ab eternal e infinit viuent, viuible e viuir. E enaxi es manifestat e prouat que en Deu un ES es ab altre.

DE LA PROPOSICIO VIII

AB *distincio esta Deus different a ES creat.* On con distincio couenga esser ab molts ES differents, coue que en la essencia de Deu fia ES, qui fia distincio, ab la qual fia distincta a essencia creada; cor si no, essencia creada seria different ab sa distincio natural, qui es finida, a la essencia increada, qui es infinida; la qual no hauria ab que fos distincta per sa natura a essencia creada e finida. Estarien, donchs, infinida essencia e finida differents per natura de essencia finida e no de infinida. On con aço fia impossíbol, segueix se de necessitat que n la diuina essencia haja natural distincio e infinida, qui fia de distincionant, distincionable e distincionar, ab qui essencia infinida different ha essencia creada. Es, donchs, manifest e prouat que en Deu vn ES es ab altre. § Prouat hauem que en Deu es ES ab ES. E aquest ensercament hauem feyt, per ço que signifiquem e mostrem que Deus es ab Deu.

DE LA SETENA PART

Que n Deu ES ha ES

DE LA PROPOSICIO I

EN *Deu ES ha ES*. No entenem a dir, empero, que vn Deu haja altre Deu, ni que l Deu qui ha sia fenyor del Deu haut, lo qual no deym que sia sotsmes, mas que deym que enaxi ha Deus Deu, con entenent ha entes.

DE LA PROPOSICIO II

NEGVN *pot hauer major acte, que acte eternal e infinit.* Ha, donchs, Deus acte eternal e infinit, con sia ço que eyl sia eternal e infinit, segons que prouat hauem. Eternal e infinit no poria effer, fens acte eternal e infinit, lo qual haja en eternal e infinida bonea, granea e les altres. Ha, donchs, Deus, acte eternal e infinit, lo qual hauer no poria, fens que en eyl vn ES eternal e infinit no haja altre ES eternal e infinit.

DE LA PROPOSICIO III

VNITAT *en qui vn haja vn e vnir eternalment e infinida, es complit.* On, con la vnitat de Deu sia com-

plida, coue que en eyla vn haja vn e vnir eternalment e infinida, ço es a faber, que vn ES sia aquell qui ha, e altre ES sia aquell qui es haut, e que l haja per manera de vnir, lo qual vnir sia del ES qui ha e del ES haut eternalment e infinida.

DE LA PROPOSICIO IV

DEVS *ha si mateix*. On, con Deus sia si mateix, Deus no pot hauer si mateix, sens que en eyl vn ES no haja altre. Ha, donchs, en Deu vn ES, altre, per ço que Deus pufca hauer si mateix; don se fegueix que l ES haut sia don donat a si mateix per ES donant qui dona, eternalment e infinida, aytant con si mateix.

DE LA PROPOSICIO V

ES *qui no ha altre ES per effencia e natura no es complet*. La raho per que no es complet esta en aço que tot ES qui ha altre ES per effencia e natura, ha pus gran effencia e natura, per bonea, granea, duracio e les altres, que ha aquell ES qui no ha altre ES; con sia ço que mes sia aquell qui es e qui ha, que aquell qui es e res no ha.

DE LA PROPOSICIO VI

QVI *Deus ha per natura, no pot mes hauer*. On con Deus haja tant per natura que no pufca mes hauer, con sia ço que sa effencia e natura sia eternal e infinida, fegueix se de necessitat que Deus haja Deus. Deus

no poria hauer Deus, fens que aquell qui ha no fos ES, e aquell qui es haut no fos altre ES. No deym, empero, que vn Deu haja altre Deu, con sia ço que aquell qui ha, haja l ES haut, de tota sa effència e natura.

DE LA PROPOSICIO VII

QUI *no ha fi, no ha res.* Ço per que aquell qui no ha fi, no ha res, es per ço car fens fi, no ha compliment en res. On, con Deus sia tot complit, coue que haja fi, la qual fi coue que sia ES haut per l ES qui ha. Es, donchs, en Deu, ES qui ha ES, ço es, Deus qui ha fi, la qual fi appeylam compliment de quant es.

DE LA PROPOSICIO VIII

COVE *que Deus haja tot, per que sia complit e luny a deffayliment.* On, con complit e complir diguen mes e sien pus luny a deffayliment, que complit fens complir o complir fens complit, coue que n Deu complit haja complir eternalment e infinida, per ço que per infinitat e eternitat, complit abaft a complir, e que complir pufca effer eternal e infinit. Segueix se, donchs, que complit sia ES qui haja complir, e que l complir sia ES atretal, ab lo qual e per lo qual complit pufca effer luny a deffayliment e a deffaylir eternalment e infinida.

DE LA VUYTENA PART

Con en Deu es ES, ES

EN aquesta part nos no entenem a dir que en Deu sia manera accidental, mas natural orde substancial, per lo qual Deus ha manera en effer ço que es, e en fer en si mateix ordenadament ço que a eyl se coue, segons manera de fa bontat, infinitat, eternitat e les altres.

DE LA PROPOSICIO I

ES *qui no era e es, ha manera per que es.* On, con Deus sia, segons que prouat hauem, deym que en quant es, es luny a no es. E car eyl es ES complit, es luny a ES no complit. Es luny, donchs, Deus a la manera de ES qui no era, e ES ab manera eternal. Manera eternal no pot hauer Deus, fens eternant, eternable e eternar. Ha, donchs, en Deu ES manera con sia ES; e enaxi con ha manera per eternitat, ha manera per bontat, poder e les altres.

DE LA PROPOSICIO II

PECCAT *es, empero, peccat no es ES.* Ço perque peccat no es ES, esta en aço que si era ES, seria ens creat, e en quant seria ES, seria semblant per genre al ES de

Deu, la qual cosa es impossibol, con sia ço que peccat sia contra tot ES, e diga priuacio de ES virtuos. No ha, donchs, peccat, manera perque sia ES. On, con Deus e peccat sien los majors oposits qui effer pusquen, e aquells qui pus luny estan la vn al altre, ha Deus manera con sia ES, e aquesta manera es virtuosa essencialment, natural e bonament, infinidament, eternalment e los altres, en tant que n fa essencia ha virtut manera en virtuificant, virtuificat, e virtuificar. Es, donchs, manifest e prouat con Deus es ES virtuos, obrant e produent de sa virtut, virtuos. § Deus es ES formalment en ço qui esta forma, e aço es per fi. Ha s, donchs, en Deus, ES a ES, ço es a dir, ES formal qui se ha a ES final. ES formal no s poria hauer a ES final, sens manera formal e complida. Coue, donchs, que ES formal haja manera en enformar ES format, qui de ES formant sia nat ab enformar. Es, donchs, manifest e prouat que en Deu ha manera per la qual es ço que es LES qui enforma e LES enformat.

DE LA PROPOSICIO IV

EN *Deu bonea, granea, eternitat e les altres son vna cosa matexa en nombre.* E car bonea, granea e les altres se conuertexen en Deu, e bonea e son bonificar, granea e son magnificar, eternitat e son eternar, coue que bonificar, magnificar, eternar e los altres se conuertesquen. E aquest conuertiment aytal, esta manera per la qual Deus es ço que es, e ha tot ço que s vol; e tot ço que pot voler pot fer e saber; e sens aytal manera Deus no seria ço que es.

DE LA PROPOSICIO V

DEVS es bonea, infinitat, eternitat, poder, entenciment e les altres. Car Deus es bonea, ha manera a fer be, e car es infinitat ha manera a infinir, e enaxi de les altres. Per la qual manera Deus es bo ab fa manera, ço es a saber, ab manera que ha en bonificant, bonificable e bonificar; e aço mateix per manera de infinir en infinient e infinible. Es, donchs, manifestada e prouada la manera que Deus ha en estar e obrar.

DE LA PROPOSICIO VI

EN Deu es ES de ES, segons que prouat hauem. En Deu no poria esser ES de ES, fens manera eternal e infinida, ço es a saber, que tot sia de tot, fens quantitat e diuisio, ¹ a les quals no consent infinitat que sien en eyla, e fens temps e mouiment, a qui no consent eternitat que sien en Deu. E aço mateix de manera de bontat, poder e les altres. ² Es, donchs, la manera de Deu en comunicant se tot a son tot, en tant que tot sia de tot.

DE LA PROPOSICIO VII

EN Deu es ES en ES, segons que prouat hauem. On, con tot ço qui es en Deu sia Deu, e en Deu es ES en ES, coue que Deu sia en Deu. E car Deus es eternal e infinit Deus, no pot esser en Deu, fens manera de eter-

1. Quantitat ne diuisio.—2. De bontat, de poder e de les altres.

nar e infinir, de eternant e eternable, de infinient e inflexible. Es, donchs, significada e mostrada la manera de Deu, per la qual eyl es ES, qui es en ES.

DE LA PROPOSICIO VIII

AYTANT *con enteniment mes de be enten, aytant la volentat ha manera a amar be.* ¹ On, con l'enteniment de Deu enten lo be qui es, ha la volentat manera a amar tot lo be qui es. E car la volentat de Deu es aytant principal raho con l'enteniment de Deu, per la volentat de Deu qui ama lo be, ha l'enteniment de Deu manera a entendre aquell be. E per aço cascuna dignitat, per sa manera, esta manera a l'altra dignitat que haja manera; axi con l'enteniment, qui ab la manera que ha per enteniment, entes e entendre, esta manera a la volentat, que haja manera en amant l'entenent, l'entes e l'entendre, los quals sien amats per la volentat ab amar. E per aço, ² Deus, en ço que fa, ha manera de entendre la cosa entesa, e la volentat ama aquell entes, e lo poder lo fa effer, e la bonea lo fa eftar bo, e la granea gran, e enaxi ³ de les altres. Es, donchs, enforcada e atrobada la manera que Deus ha en ço que es e en ço que fa, la qual manera es diuina.

FENIT ⁴ es aquest libre, per gracia e ajuda de nostre Senyor Deus; e a eyl fia comanat, pus que per eyl co-

1. Lo be.—2. E per ço.—3. E axi.—4. Finit.

nexer es atrobat e es fenit a Maylorca la ciutat, en l any
.M.CCC. en lo mes de septembre, en la encarnacio de
nostre senyor Deus Jhesu-Christ.

FIN

APÉNDICE

DESCRIPCIÓN DE LOS PRINCIPALES CÓDICES
DE DONDE SE HAN TRANSCRITO LOS TEXTOS LULIANOS
INCLUIDOS EN ESTE TOMO

I

DEL «ARBRE DE FILOSOFIA DAMOR»

EL más antiguo y mejor manuscrito de los varios utilizados por el Sr. Rosselló para copiar y publicar el texto original del *Arbre de Filosofia damor*, hállase en un notable códice perteneciente hoy al Colegio de la Sapiencia: uno de los contados que allí quedan como menguado resto de los muchos y muy valiosos que atesoraba la biblioteca de aquel establecimiento en el siglo XVII (que fué, como es sabido, el de su fundación por el canónigo Dr. Bartolomé Lull) y conservaba todavía en el siglo siguiente.

Aunque muestra el volumen visibles huellas de haber sido frecuentemente usado y haber andado en manos inexpertas, tal vez de imberbes escolares, mantiénese aún en buen estado de conservación y ofrece desde el comienzo al fin una lectura fácil y cabal, sin mutilaciones ni lagunas.

Se compone en conjunto de 113 folios de pergamino, que miden unos 24 por 19 centímetros; están escritos á dos columnas de 35 á 37 renglones cada una, y así por el lugar que ocupa en su

BIBLIOTECA DEL INSTITUTO PROVINCIAL DE HISTORIA Y GEOGRAFIA DE BARCELONA

ángulo derecho superior la primitiva foliación, como por lo incompleto de algunas acotaciones ó apostillas marginales, se ve que dichos folios fueron recortados en época posterior á su escritura.

Las tapas ó cubiertas, de vitela pergamínacea sin más refuerzo que el de sus bordes doblados, están totalmente desligadas del libro, protegido únicamente por dos guardas de papel *verjurat* al principio y otras dos al fin, y distribuido en cuadernos compuestos cada uno de cuatro hojas de pergamino plegadas por su mitad, y cosidos con hilo de brabante.

Diversas apuntaciones manuscritas, de letra muy posterior á la del cuerpo del códice, nos indican que éste fué sucesivamente propiedad del presbítero Pedro Juan Gili, vicario perpetuo de la parroquia de Artá; del canónigo y doctor Pedro Bennazar, oriundo del predio *Massana* en Campanet, y tan conocido en la historia del lulismo (v. Bover, *Bibl. de Escr. Bal.*, I, 88); de Juan y Jaime Bennazar, probables parientes ó deudos suyos; de un Felipe Garau, estudiante (*auditoris*) de aquel mismo pueblo, y finalmente del Colegio de la Sapiencia.

Tan estimable códice nos ha conservado una buena y en general muy correcta lección original de tres obras lulianas, conforme indica la apuntación que se lee en la segunda guarda anterior: *Est Collegii B.æ M.æ Sapientie Majoricensis. In hoc volumine continentur: 1. Lib. Arbor Philosophie Amoris. 2. Cantus Raymundi. 3. De Gentili et tribus sapientibus: in vulgari.*

Hállase desde luego á faltar el folio inicial del primer cuaderno, visiblemente cortado á cercén y que si no estaba todo en blanco, probablemente sólo contendría la rúbrica titular del libro. El siguiente folio en su *recto* lleva pegado un trozo de papel donde una tosca mano dibujó á la pluma el busto de R. LULL en actitud extática y con la inscripción *Ramon Llull* escrita en la manga del sayal; al pié y de letra insegura: *Ex libris Petri Bennazar. Llibre d'amor compost per lo Illuminat Doctor lo sacro y venerable martir Ramon Llull mallorquí*, junto á un esquema del escudo heráldico de la familia Bacó (v. la descripción del códice siguiente), y al *verso* la miniatura policromada cuya fiel reproducción en tamaño exacto y en los propios colores del original figura al comienzo de este tomo.

En la hoja subsiguiente, foliada con el número 1 en notación romana, empieza el texto del *Arbre de Filosofia d'amor*; escrita con tinta carmín la invocación preliminar, destacando la letra R inicial cuyo facsímile (no enteramente exacto) se reproduce en la página 3 de esta edición, y con tinta negro-parduzca lo demás del texto que sin interrupción prosigue hasta finalizar en el folio 49. Sobre

el margen superior de dicho folio 1 léese: *Est Petri Joannis Egidii maj. Artaniensis Ecclesie vicarii perpetui*; y en el inferior: *Ex libris Petri Bennaçar de Massana, in Theologia baccalaurei et auditoris*.

En las sendas rúbricas y letras capitales de los capítulos y párrafos en que el tratado se halla dividido, alternan las dos tintas roja y azul, adornadas y perfiladas dichas letras según el estilo y costumbre de la época.

Tanto á juzgar por este indicio paleográfico como por las formas filológicas ú ortográficas del texto y el aspecto y trazado de la escritura gótica-monacal, gruesa y holgada, idéntica y de una sola mano hasta la conclusión, resulta ese texto evidentemente escrito hacia mediados del siglo XIV. En el margen superior del folio 11, hállase tachada por una raya de tinta la apuntación: *Ex libris Philippi Garau, auditoris oppidi de Campanet*, y en algunas de las hojas siguientes nótanse dos foliaciones concordantes: la primitiva recortada en parte, y otra de fecha posterior, puesta, á lo que se ve, para suplirla.

En la segunda columna del folio 49 empieza, á renglón seguido del texto precedente y de igual letra, el *Cant de Ramon*, que llena todo el *verso* del folio y concluye en el comienzo del 50. En el *recto* de éste se ven escritas por mano muy poco versada, más probablemente de aprendiz escolar que de amanuense de profesión, las siete primeras estrofas del *Consili*, (v. *Obras Rimadas*, pág. 611); y al *verso* del mismo unas apuntaciones medicinales, á manera de fórmula ó receta.

Los 63 folios restantes, sin foliación, escritos de otra letra no muy posterior y que primitivamente formaron acaso un libro ó volumen por separado, contienen el texto completo del *Libre del Gentil e los tres Savis*, en vulgar catalán, excepto la invocación preliminar que se halla escrita en latín por rara anomalía, con tinta roja y llenando su conclusión el espacio ó blanco divisorio de las dos columnas. Preceden al comienzo del texto, en tres distintos folios, cinco curiosos y característicos dibujos en colores, que representan los consabidos árboles simbólicos; en uno de aquellos vese además *la dona Intelligencia* montada en su palafreñ, delante de los tres sabios sentados al pié del árbol; y en su *verso* éstos mismos, discutiendo con el gentil, de pié y en bizarra actitud en frente de ellos. Bien merecerían ambos dibujos de este folio, por lo típicamente pintorescos y singulares, los honores de una reproducción en adecuado facsímile.

Siguen todavía dos folios más, totalmente raspados; en el segundo de ellos léese la apuntación *Hic liber est Petri Bennaçar*

Massane, oppidi de Campanet, y á la vuelta, apenas legible: *Ex libris Jacobi Bennazar de Campanet*, juntamente con una rúbrica.

En el verso del postrer folio que cierra el códice, se lee arriba: *Aquest libre es de Juan Bennazar: á continuació y medio borrado: Qui uolrà sobre lo llibre de qui es, es de mi P. Juan Gilli puere.*, y más abajo, después de unos rasgueos ó ejercicios de pluma: *En l'any 1663 (corregido 33) he comprat est llibre jo Juan Bennazar.* Las dos guardas finales están completamente en blanco.

Parece que el Sr. Rosselló tuvo á la vista esa copia del libro del *Gentil*, al mismo tiempo que las otras dos, *franciscana* y *dominicana* (v. el Prólogo del anterior volumen), al estamparlo en esta edición por vez primera.

Casi tan antiguo como el anterior y no menos precioso y estimable, es otro códice que nos ha conservado igualmente el texto íntegro original de tres obras lulianas: del *Arbre de Filosofia d'amor*, del *Cant de Ramon* y del *Concili*.

Forma un volumen de 59 folios, no numerados, de excelente y grueso pergamino cuyas dimensiones son de 23 cms. por 17: están escritos á dos columnas, de clara y correcta letra gótica de principios del siglo XV, y todos de una sola mano al parecer, bien que en diversos folios sea la escritura más espaciada y luego más estrecha ó metida; de modo que si en ciertas páginas no pasa de 32 el número de líneas ó renglones, llega hasta 40 en otras.

Adornan y resaltan los frecuentes comienzos de sección, capítulo ó estrofa, hermosas letras iniciales, donde alternan aquellas tintas de colores vivos y permanentes, rojo, azul y morado, 'en cuya preparación tan diestros eran los amanuenses y miniaturistas medioevales; y ostentan estas letras tan rica y gallarga profusión de finísimos fondos y rasgos á perfil, que llenan éstos á veces de arriba abajo todo el margen.

El códice se conserva en muy buen estado: apenas en algún folio ha palidecido ó se ha puesto pulverulenta la materia colorante de la tinta gris negruzca con que el texto fué escrito; pero aun en aquellos pasajes donde mayormente esta injuria del tiempo es de notar, no resulta difícil ni incierta ni queda truncada la lectura.

Protegido el volumen solamente por unas cubiertas de pergamino basto sin refuerzo interior, lleva escrito en el lomo transversalmente: *RAMON LVLL*, y á lo largo: *Filosofia de Amor, Cant y Concili de St. Remon*: no tiene guardas de ninguna especie al prin-

cipio ni al fin, y sólo en raras hojas aparecen algunas correcciones ó adiciones coetáneas, alternando con apostillas y notas posteriores.

Ninguna de éstas hay que indique el nombre de tal ó cual antiguo poseedor del volumen. Sólo en el primer folio, que no forma cuaderno con los siguientes, aparece dibujado con tintas roja y parda el emblema ó escudo heráldico de la familia ó linaje de BACÓ: dos cruces unidas, encarnadas, en campo de plata sembrado de arañes negros.—Según Bover, acabó en Mallorca aquel apellido, al morir el P. Juan Antonio Bacó en 1 de Enero de 1665, heredando el convento de Agustinos la hacienda de aquella familia (V. *Nobiliario Mallorquin*, págs. 41 y 42). Y si efectivamente es exacto, como afirma el citado autor, que «Bernardo Bacó á últimos del siglo XIII estuvo casado con la hija única de Pedro de Sentmenat, lo que aumentó extraordinariamente su opulencia,» nada extraño parecería, antes bien muy pertinente y natural, el hecho de que hubiese poseído y conservado éste y otros preciosos códices lulianos la familia Bacó, estando desde tal época estrechamente emparentada con la del mismo RAMÓN LULL, cuya hija Magdalena, nombrada é instituida heredera con su hermano Domingo Lull en el testamento del insigne escritor, figura como esposa del supradicho Pedro de Sentmenat (*de Sanctominato*), al cual nombra albacea su suegro, y en cuyo domicilio dice que tiene un cofre lleno de libros, que lega al monasterio de la Real. Así la memorada esposa de Bernardo Bacó resultaría ser la nieta de RAMÓN LULL, y nos daría en cierto modo la clave ó explicación, á falta de otros datos más comprobados ó precisos, de hallarse tal blasón familiar al frente de un códice luliano del siglo XV.

Gallardamente encabezado con una grande R ornamental policromada, de perfil y contorno más finos y elegantes que los de su similar reproducida en la pág. 3 de este volumen, empieza en el 2.º folio del códice el texto del *Arbre de Filosofia d'amor*, y concluye en el 53. A renglón seguido y sin otra separación ni espacio que el del título en letras rojas, sigue una copia muy correcta *Del Cant de Ramon*, y después de ésta, la *Del Consilii que ffeu Maestre Ramon Lull malorqui*, que llena los seis postreros folios, 54 á 59. La hoja final del último cuaderno, que fué acaso la primitiva guarda ó cubierta del códice, ha desaparecido.

Desde hace muchos años, este notable é interesante códice se custodia en la librería de casa Palou de Comasema.

II

DEL «LIBRE DE ORACIÓ»

SIRVIÓ de base ó texto principal para la transcripción y publicación de este libro un códice compuesto de 69 folios de pergamino, numerados en su ángulo derecho superior con notación romana antigua, y otra más moderna en cifras arábigas ó usuales. Desde el f.º 42 hasta el fin, la foliación romana está raspada y borrada, y la moderna salta desde el 68 al 70, notándose la huella bien visible de haber sido cortado el f.º 69.

Miden dichos folios 19 cms. de largo por unos 13 de ancho, de modo que el reducido tamaño del volumen se acomoda á la antigua forma de devocionario manual ó *libre de hores*, en consonancia con el devoto asunto del texto que contiene.

La letra de éste es la llamada gótico-monacal, del siglo XV, notablemente grande y muy clara; la tinta es de color negro intenso, excepto la de las letras titulares y capitales, en azul y carmín, y la de las rúbricas de capítulos, según costumbre en tinta roja.

Cada página tiene 19 renglones, y el rayado ó pauta es muy fino y bastante marcado en todas ellas. Algún folio, como el 52, presenta un agujero natural del pergamino. Todo el códice es fácilmente legible y se halla bien conservado, gracias á sus dos tapas resistentes y gruesas, de madera recubierta de cuero, con bellas orlas y relieves.

Los broches metálicos que antiguamente lo cerraban, han desaparecido, y sólo queda de uno la pieza posterior, donde se ve un sol en relieve, y en el centro el monograma YHS. Casi totalmente suelto ó descosido de las tapas el bloque formado por las hojas, no presenta guardas al final ni al principio.

En la cara interna de la cubierta delantera, forrada de papel, léese entre otras apuntaciones la siguiente, de letra más moderna: *Aquest libre ha fet mestre Ramon Lull doctor illuminat*; y en la posterior, de igual letra, copiado el *Pater noster* en latín, hasta el *da nobis hodie*.

Sobre el encabezamiento del folio 1.º y de la misma supradicha letra, vese añadido: «*Deus, a vostra honor comens les oracions de Ramon*» y de otra escritura aun más reciente, prosigue: «*Lull,*

fetes per Dona Blanca Reyna de Arago. En el margen inferior de este folio 1.º aparecen copiadas posteriormente las primeras frases del texto: «*Com molts homens desigen saber hauer manera...*» etc.

En los márgenes laterales se repiten algunas veces, también de letra cursiva, menos antigua que la del cuerpo del códice, las rúbricas de los capítulos; y en el superior de casi todos los folios se leen las apuntaciones «*primera part, segona*», etc. hasta la *dotzena* y última. En algunos esta apuntación se ve raspada.

La segunda parte del libro, «*De doctrina e art de amar Deu*» falta casi completamente.

Forma parte este manuscrito de la excogida colección de códices lulianos que la paciente asiduidad del Sr. Rosselló logró reunir, durante largos años de estudios y pesquisas.

III

DE LOS TRES «LIBRES DE DEU»

UNO de los más hermosos y bien conservados códices lulianos que hasta ahora hemos visto, es el que tuvo á mano y aprovechó casi exclusivamente el Sr. Rosselló para copiar y sacar á luz los tres libros, *de Deu, de Conexença de Deu y del Es de Deu*, que llenan la última parte de este volumen.

El manuscrito que nos ha conservado su texto original es un precioso ejemplar del siglo XIV, concienzudamente elaborado; y en su bellísima ejecución, aun sin traspasar los límites de una severa sobriedad, se nos revela sin dar lugar á duda la experta mano de un ejercitado y hábil pendolista.

Los 49 folios de que consta el códice, de pergamino bastante grueso, miden 28 cms. de largo por 21 de anchura; están escritos á doble columna de 38 líneas, cuya proporcionada amplitud deja arriba, abajo y lateralmente un espacioso margen, y se conservan todos en excelente estado, viéndose sólo los diez ó doce del principio algo picados de polilla, sin que la exigua dimensión de los agujeros llegue en ningún pasaje á estorbar ni interrumpir la más cabal lectura.

El texto de los tres libros, escrito de una sola mano desde el principio al fin, puede exhibirse como tipo y modelo de la clara y gallarda letra gótico-monacal trecentista, que permite al paleógrafo

BIBLIOTECA
INSTITUTO LULIANO

menos versado una transcripción exacta y fácil. Las dificultades que puedan suscitársele dimanarán, si acaso, de la acertada interpretación de las abreviaturas, cuya usual frecuencia es común á todo texto de aquel tiempo; ó sino, de la abstrusa materia y fraseología enrevesada que dan especial carácter á esos libros.

La tinta negra que el amanuense empleó, si en ciertos folios ha conservado la intensidad primitiva de color, en otros la ha perdido, poniéndose pardusca por la dilatada acción del tiempo; mas no ha podido el transcurso de cinco siglos alterar ni menguar la frescura y viveza de tonos de las otras tintas, roja, azul y morada, con que fueron trazadas las letras iniciales de cada libro y las frecuentes capitales de cada párrafo y sección, y que como por milagro se mantienen espléndidamente inalterables. Tal gallardía y soltura de contornos ostentan, así en el *lleno* de la letra como en la inexhausta variedad de perfiles con que el consumado pendolista las exornó, que no dudamos en recomendar el atento examen y la consulta de este códice á los dibujantes y grabadores de nuestro tiempo, que afanosos andan á caza de esos viejos modelos caligráficos, para dar más carácter de fidelidad á las reproducciones ó imitaciones del arte medioeval, que ha puesto en boga el reciente *modernismo*. Otros códices hemos visto de más rica y profusa ornamentación; pero ninguno recordamos donde el *scriptor* hiciera sobria gala y discreto derroche de mayor aplomo en el trazado del cuerpo de las letras ni de más firmeza de pulso é irreprochable nitidez, en los delicados fondos y elegantísimos perfiles.

No se ve en todo el códice huella ó vestigio alguno de foliación antigua ni reciente. Los 27 primeros folios contienen el *Libre de Deu*; desde el 28 hasta el 40 se lee el *de Conexença de Deu*, y ocupa el *del Es de Deu* los subsiguientes hasta el 49. En estos dos últimos tratados, gracias á la brevedad de sus párrafos y capítulos, es donde el copista pudo hacer mayor alarde y gala de profusa exornación, trazando en sendas páginas hasta cinco y seis letras capitales á dos colores; las que juntamente con las rúbricas y epígrafes también escritos con intenso y brillante carmín, ofrecen un aspecto de conjunto deliciosamente pintoresco.

El traslado de estos tres libros debió de formar en su origen un volumen por separado. Posteriormente se le añadió y encuadernó, con tapas de vitela pergaminácea forradas por dentro de papel *verjural*, una copia, hecha en el siglo XV, de otros dos libros lulianos vertidos al latín: la *Ars compendiosa inveniendi veritatem* y el *Liber propositionum secundum Artem Demonstrativam*, cuya versión presenta numerosas variantes de la que de dichos tratados se im-

primió en los tomos I y III respectivamente, de la edición maguntina.

La copia de la *Ars compendiosa* ocupa 26 folios, escritos á una sola columna y distribuidos en cuadernos de pergamino y de papel (*sisternats*). En forma igual y llenando 39 folios (en blanco los tres últimos) sigue la del otro tratado, que en la invocación preliminar se denomina *Liber de cognitione particularis in suo universali secundum Artem Demonstrativam*, y que algunos bibliógrafos lulistas catalogan como tratado distinto de la citada *Lectura*.

Resulta, pues, errónea la inscripción que en el lomo del volumen se lee: B. LVLL. DE DEO; VIRT. & VI.: MANUSCRIPT.; así como la apuntación, de letra más moderna, puesta en la primera guarda: *In hoc volumine reperiuntur tractatus de Deo et Jesu Christo: de Virtutibus et Vitiis: Ars inveniendi particularia in universalibus.*

Sobre el margen superior del primer folio se lee, de letra relativamente moderna: *Es de la Librería de los P.P. Capuchinos de Mallorca.* Y en dicha guarda delantera va puesto un sello en seco, cuya leyenda, alrededor del blasón heráldico del linaje de Sureda, dice: *De la librería del Marqués de Vivot.*

No contiene el volumen dato ni indicio alguno por donde pueda venirse en conocimiento de otros más antiguos poseedores. Solamente al *verso* del postrer folio útil se lee una firma rubricada (tachado el apellido) que dice: *Juan Berard.*

Muy de encarecer sería la cuidadosa conservación de este importante y hermoso códice luliano, si su afortunado poseedor actual no fuese persona tan experta en arqueología y bibliografía mallorquinas como el Sr. D. Juan Sureda, Marqués de Vivot.

CORRECCIONES Y NOTAS

Págs.	Línea	DICE	DEBE DECIR
5	19	Encare	Encara
6	7	departim	departí
16	24	lo home	lome
31	5	a dur	adur
36	21 y nta. 2	fretura - sient	fretura—sicut
40	nota 2	Amorum	amorem
41	9	FI DE AMOR	FI E AMOR
43	15	demaüen	demanaren
45	18-20	lo has—demaneren	las—demanaren
60	8	defirar	defirar
62	21-24	fermament—defefes	fermament—defefes
73	15	de los rams	de fos rams
80	17	vestimets	vestiments
87	6	matelx	mateix
89	4	trebalys	trebayls
91	17-19	differenria—car fi	diferencia—car fi
108	17	la carçre	lo carçre
111	14	fe lix	fe lig
112	16	fe lix	fe lig
113	13 y 15	lo hac	lac
116	18 y 19	lo efcampas—lo hauia	la efcampas—lauia
117	20 y 21	lo faes	la faes
123	9	Per foyl	Per fals
125	3	que es lig	ques lig
149	12	contrar,	contrari
154-166	25-4	fia	fia
167-169	22-9 y 22	lo home	lome
172	4	que es cuyl	ques cuyl
173	1-19	lo ha—lo han	la—lan
»	25	poran	pora

Págs.	Línea	DICE	DEBE DECIR
179	6	qui es	que es
206	11	deuaylats	deuaylat
212	3	voftre	voftra
213	8 y 9	e per ayço eus	per que us
214	10-15	emperadiu—eyls	emperadriu - eyl
234	23	lo cors	lo cor
238	25	demenar	demanar
255	18 21	viat—viar	ujat—ujar
262	21	per fin a ton efforç	per fina força
267	9	no amen molt,	no amen, molt
273	29-40	fe—deffayliment	fe - deffayliment
331	2-5	de est—tratarem	deft—traçtarem
347	25 y 26	fobre el tro	fobrel tro
356	14	empaxament	empatxament
368	19	fem	fem
375	6	lo home	lome
412	23	cafuna	cafcuna
453	5	Deeus	Deus
465	5	cafalment	caufalment
473	8	ha entes.	ha entes e entendre.
484	28	gallarga	gallarda

N. B.—Frecuentemente se ve impresa en el texto la forma *fauiefa* por la de *fauiea* que, en armonía con sus similares *bonea*, *granea*, etc., es la que ofrecen los códices antes descritos.

También en repetidos pasajes, acaso para obviar dificultades de ajuste tipográfico, imprimióse *lo amich*, *lo amat*, cuando en los códices se nota constantemente la lección *lamich*, *lamat*, de igual modo que *lome* y no *lo home*.

Finalmente las formas *del amor* y *al amor* deben corregirse por las *de lamor* y *a lamor* que se leen en los códices; para no dar apariencia de masculino al sustantivo *amor* que, como otros de igual terminación, (*color*, *honor*, *dolor*, etc.) se ve siempre en los textos lulianos usado como femenino.

RVBRIQVES

DEL ARBRE DE PHILOSOFIA D AMOR

DEL PROLECH	3
DE LA DIVISIO DEL ARBRE DE PHILOSOFIA D AMOR	6
DE LA PRIMERA PART.—De les rails del arbre d amor . .	7
De les diffinicions d amor.	7
De les diffinicions simples de les rails d amor	8
De les diffinicions compostes d amor	9
Del mesclament de les rails d amor.	12
De les cogitacions d amor.	19
DE LA SEGONA PART.—Del tronch del arbre d amor. . .	23
De la forma d amor.	24
De la materia d amor	26
De la conjuncio qui es de la forma e materia d amor. .	28
DE LA TERÇA PART.—De les branques del arbre d amor. .	31
De les condicions de amor	32
De bonea e amor.	32
De granea e amor	33
De duracio e amor.	34
De poder e amor.	34
De fauiefa e amor	35
De volentat e amor.	36
De virtut e amor.	37
De veritat d amor	37
De gloria e amor.	38
De diferencia e amor	39

De concordança e amor	39
De contrarietat e amor	40
De començament e amor	40
De mijsa e amor	41
De fi de amor	41
De majoritat e amor	42
De egualtat e amor	42
De les questions de amor	42
De bonea e amor	43
De granea e amor	44
De duracio e amor	45
De poder e amor	46
De fauiefa e amor	47
De volentat e amor.	48
De virtut e amor	49
De veritat e amor	49
De gloria e amor	50
De diferencia e amor	51
De concordança e amor	52
De contrarietat e amor	52
De començament e amor	53
De mijsa e amor	53
De fi e de amor.	54
De majoritat e amor	54
De egualtat e amor	55
De pregueres d amor.	55
De bonea e amor.	55
De granea e amor	57
De duracio e amor.	59
De poder e amor.	61
De fauiefa e amor.	62
De volentat e amor.	63
De virtut e amor.	64
De veritat e amor	65
De gloria e amor.	66

De diferencia e amor.	67
De concordança e amor.	68
De contrarietat e amor.	69
De començament e amor.	70
De miya e amor.	70
De fi e amor.	71
De majoritat e amor.	71
De egualtat e amor.	72
DE LA QVARTA PART.—Dels rams del arbre de amor . . .	73
De liberalitat de amor.	74
De beylea de amor.	78
De folaç de amor.	82
DE LA CINQVENA PART.—De les fuyles del arbre de amor	89
Dels suspirs de amor	90
Dels plors de amor.	92
De la temor de amor	97
De la malaltia que l'amich hac per amor.	105
De la prefo de l'amich que fugi al amat	107
Com l'amich fo jutjat a mort per amor.	109
Quant l'amich sabe que l'amat lo hac jutjat a mort. . . .	113
Del testament d'amich qui mor per amor.	116
De la oracio que l'amich feu com se dech morir.	117
Quant l'amich no poch morir.	122
Quant l'amich espira e mori per amor.	126
De la sepultura del amich qui mori per amor	130
De la consolacio de la dona de amor.	132
DE LA SISENA PART.—De les flors d'amor.	137
De les altefes d'amor	137
De les laufors de amor.	141
De les honors d'amor	147
DE LA SETENA PART.—Del fruyt de arbre de amor . . .	155
De les questions que un donzeyl d'amor fchia al amich	156
De les questions de Deu e amor.	157
De les obres de Deu e de sa amor.	164

BIBLIOTECA DEL
 INSTITUTO PROVINCIAL
 DE HISTORIA Y
 GEOGRAFIA

Del fruyt de la benaurança de amor	172
De la habituació del arbre de amor	177
De la fi del ARBRE DE PHILOSOFIA D AMOR	178

RVBRIQVES

DEL LIBRE DE ORACIO

DEL PROLECH	183
CAPITOL PRIMER.— <i>De vn Deu.</i>	185
CAPITOL II.— <i>De trinitat.</i>	186
CAPITOL III.— <i>De les diuines dignitats</i>	189
De bonea	189
De granea	191
De eternitat	192
De poder	194
De fauiefa.	195
De volentat	197
CAPITOL IV.— <i>De nostre senyor Deu Jhesuchrist</i>	200
De encarnació	200
De natiuitat	201
De passio	203
De deuaylament als inferns	206
De refurreccio.	208
Del pujament al cel.	210
Del dia del judici.	211
CAPITOL V.— <i>De nostra dona Santa Maria</i>	213
CAPITOL VI.— <i>Dels angels</i>	215
CAPITOL VII.— <i>Dels christians.</i>	216
CAPITOL VIII.— <i>Dels infaels.</i>	218
CAPITOL IX.— <i>De morts.</i>	219
CAPITOL X.— <i>De parents e amichs</i>	221
CAPITOL XI.— <i>De oracio per si mateix.</i>	223
De justícia.	223
De prudencia.	225
De fortitudo.	227

De temprança.	229
De fe	230
De eſperança.	232
De caritat.	234
De auaricia	236
De glotonia	237
De luxuria	239
De erguyl.	240
De accidia.	242
De enueja.	244
De ira	245
CAPITOL XII.—De gracies	247
DE LA DOCTRINA DE AMAR DEV QVI ES PRACTI-	
CA DELS CAPITOLS DAMVNT DITS	250
De la fi d aqweſt libre.	267

RVBRIQVES

DEL LIBRE DE DEV

DEL PROLECH	271
DE LA PRIMERA PART QVI ES DE DEV	375
De la diuifio de aqweſt libre.	272
CAPITOL PRIMER.— <i>Es demanat ſi Deus es o. no es.</i>	275
CAPITOL II.— <i>Es demanat que es Deus</i>	286
CAPITOL III.— <i>Es demanat de que es Deu</i>	292
CAPITOL IV.— <i>Es demanat per que es Deu</i>	297
CAPITOL V.— <i>Es demanat quant es Deu.</i>	302
CAPITOL VI.— <i>Es demanat qual es Deu</i>	307
CAPITOL VII.— <i>Es demanat quant es Deu</i>	310
CAPITOL VIII.— <i>Es demanat on es Deu.</i>	315
CAPITOL IX.— <i>Es demanat con es Deu.</i>	320
CAPITOL X.— <i>Es demanat Deus ab que es</i>	324
DE LA SEGONA PART DE EST LIBRE, QUI ES DE	
JHESVCHRIST.	331
CAPITOL PRIMER.— <i>Es demanat ſi Deus es encarnat,</i>	331

CAPITOL II.— <i>Es demanat que es Jhesus</i>	337
CAPITOL III.— <i>Es demanat de que es Jhesus</i>	341
CAPITOL IV.— <i>Es demanat per que es Jhesus</i>	344
CAPITOL V.— <i>Es demanat quant es Jhesus</i>	348
CAPITOL VI.— <i>Es demanat qual es Jhesus</i>	351
CAPITOL VII.— <i>Es demanat quant fo Jhesus</i>	355
CAPITOL VIII.— <i>Es demanat on es Jhesus</i>	359
CAPITOL IX.— <i>Es demanat con es Jhesus</i>	362
CAPITOL X.— <i>Es demanat ab que es Jhesus</i>	365
De la practica ab que mostram folre questions artificials per aquest libre	368
De les questions qui s pertanyen a la primera part de est libre	369
De les questions qui s pertanyen a la segona part de est libre	370

RVBRIQVES

DEL LIBRE DE CONEXENÇA DE DEV

DEL PROLECH	375
DE LA QVESTIO PRIMERA.— <i>Es demanat si Deus es o no.</i>	377
De la maxima I.	377
De la maxima II.	378
De la maxima III.	378
De la maxima IV.	379
De la maxima V.	380
DE LA SEGONA QVESTIO.— <i>Es demanat, Deus ¿a que es?</i>	381
De la maxima I	381
De la maxima II.	381
De la maxima III.	382
De la maxima IV.	382
De la maxima V.	382
DE LA TERÇA QVESTIO.— <i>Es demanat Deus ¿que es?</i>	383
De la maxima I	383
De la maxima II.	383

De la maxima III	384
De la maxima IV	384
De la maxima V.	385
DE LA QVARTA QVESTIO.— <i>Es demanat: Deus, que ha</i> <i>en si mateix coessential e natural?</i>	385
De la maxima I.	385
De la maxima II	386
De la maxima III	386
De la maxima IV	386
De la maxima V.	387
DE LA CINQVENA QVESTIO.— <i>Es demana: Deus que fa</i> <i>en si mateix?</i>	387
De la maxima I	387
De la maxima II.	388
De la maxima III	388
De la maxima IV	388
De la maxima V.	389
DE LA SISENA QVESTIO.— <i>Es demanat: si Deus es infinit</i>	389
De la maxima I	389
De la maxima II.	390
De la maxima III	390
De la maxima IV.	391
De la maxima V.	391
DE LA SETENA QVESTIO.— <i>Es demanat: ¿on es Deus</i>	392
De la maxima I.	392
De la maxima II.	392
De la maxima III	393
De la maxima IV	393
De la maxima V.	393
DE LA VUYTENA QVESTIO— <i>Es demanat: ¿Con Deus es</i> <i>en loch?</i>	394
De la maxima I	394
De la maxima II.	395
De la maxima III.	395
De la maxima IV.	395

De la maxima V.	396
DE LA NOVENA QVESTIO.— <i>Es demanat: ¿Con obra Deus</i> <i>infinítament e eternal?</i>	396
De la maxima I.	396
De la maxima II.	397
De la maxima III.	397
De la maxima IV.	397
De la maxima V.	398
DE LA DEZENA QVESTIO.— <i>Es demanat: Si Deus es eter-</i> <i>nal.</i> —De la maxima I.	398
De la maxima II.	399
De la maxima III.	399
De la maxima IV.	399
De la maxima V.	400
DE LA ONZENA QVESTIO.— <i>Es demanat: Deus ¿quant</i> <i>hac obra en si mateix?</i>	400
De la maxima I.	400
De la maxima II.	401
De la maxima III.	401
De la maxima IV.	401
De la maxima V.	402
DE LA DOTZENA QVESTIO.— <i>Es demanat: ¿De qui es</i> <i>Deus?</i>	403
De la maxima I.	403
De la maxima II.	403
De la maxima III.	403
De la maxima IV.	404
De la maxima V.	404
DE LA TRETZENA QVESTIO.— <i>Es demanat: La obra que</i> <i>Deus ha en si mateix ¿de que es?</i>	405
De la maxima I.	405
De la maxima II.	405
De la maxima III.	405
De la maxima IV.	406
De la maxima V.	406

DE LA CATÓRZENA QUESTIO.— <i>Es demanat: ¿Com es</i>	
<i>Deus?</i>	406
De la maxima I.	407
De la maxima II.	407
De la maxima III.	408
De la maxima IV.	408
De la maxima V.	409
DE LA QVINZENA QUESTIO.— <i>Es demanat: ¿Con obra</i>	
<i>Deus en si mateix?</i>	409
De la maxima I.	409
De la maxima II.	410
De la maxima III.	410
De la maxima IV.	411
De la maxima V.	411
DE LA SETZENA QUESTIO.— <i>Es demanat: Deus, ¿com es</i>	
<i>complet?</i>	412
De la maxima I.	412
De la maxima II.	412
De la maxima III.	413
De la maxima IV.	4 3
De la maxima V.	413
DE LA DESETENA QUESTIO.— <i>Es demanat: ¿Deus, con ha</i>	
<i>obra en creatura?</i>	414
De la maxima I.	414
De la maxima II.	414
De la maxima III.	415
De la maxima IV.	415
De la maxima V.	416
DE LA DEVUYTENA QUESTIO.— <i>Es demanat: Deus ¿con</i>	
<i>no ha ço que no ha</i>	416
De la maxima I.	416
De la maxima II.	417
De la maxima III.	417
De la maxima IV.	417
De la maxima V.	418

DE LA DENOVENA QVESTIO.— <i>Es demanat: ¿com ha hom</i>	
<i>Deus?</i>	418
De la maxima I	418
De la maxima II	419
De la maxima III	419
De la maxima IV	420
De la maxima V.	420
DE LA VIGESSIMA QVESTIO.— <i>Es demanat: Deus, ¿ab</i>	
<i>que es?</i>	421
De la maxima I	421
De la maxima II.	421
De la maxima III	422
De la maxima IV	422
De la maxima V.	423
DE LA VIGESSIMAPRIMERA QVESTIO.— <i>Es demanat: ¿Ab</i>	
<i>que fa Deus ço que fa?</i>	423
De la maxima I	423
De la maxima II.	424
De la maxima III	424
De la maxima IV.	425
De la maxima V.	425
DE LA VIGESSIMA SEGONA QVESTIO.— <i>Es demanat: Deus,</i>	
<i>¿ab que nombre ço que ha en si mateix coeſſencial e con-</i>	
<i>natural?</i>	426
De la maxima I	426
De la maxima II.	426
De la maxima III	427
De la maxima IV	428
De la maxima V.	428
DE LA VIGESSIMA TERÇA QVESTIO.— <i>Es demanat: ¿Qual</i>	
<i>es Deus?</i>	429
De la maxima I	429
De la maxima II.	429
De la maxima III.	430
De la maxima IV.	430

De la maxima V.	430
DE LA VIGESSIMA QVARTA QVESTIO.— <i>Es demanat: ¿Si l</i>	
<i>mon es eternal?</i>	431
De la maxima I.	431
De la maxima II.	431
De la maxima III.	432
De la maxima IV.	432
De la maxima V.	433
DE LA VIGESSIMA QVINTA QVESTIO.— <i>Es demanat: Si</i>	
<i>fera general refureccio</i>	433
De la maxima I.	433
De la maxima II.	434
De la maxima III.	434
De la maxima IV.	435
De la maxima V.	435

RVBRIQVES

DEL LIBRE DEL ES DE DEV

DEL PROLECH	439
DE LA PRIMERA PART.— <i>Prouam Deus effer</i>	
De la propoficio I	443
De la propoficio II	444
De la propoficio III.	445
De la propoficio IV.	446
De la propoficio V.	447
De la propoficio VI.	448
De la propoficio VII.	449
De la propoficio VIII	449
DE LA SEGONA PART.— <i>Que Deus es complit es.</i>	
De la propoficio. I.	451
De la propoficio II.	452
De la propoficio III.	453
De la propoficio IV.	454
De la propoficio V.	455

De la propoficio VI.	455
De la propoficio VII.	456
De la propoficio VIII.	456
DE LA TERÇA PART.— <i>Que en Deu es ES de ES</i>	458
De la propoficio I	458
De la propoficio II.	458
De la propoficio III.	459
De la propoficio IV.	459
De la propoficio V.	459
De la propoficio VI.	460
DE LA QVARTA PART.— <i>Que n Deu es ES en ES</i>	461
De la propoficio I	461
De la propoficio II.	461
De la propoficio III.	462
De la propoficio IV.	462
De la propoficio V.	462
De la propoficio VI.	463
De la propoficio VII.	463
De la propoficio VIII.	464
DE LA CINQVENA PART.— <i>Que en Deu es ES per ES</i>	465
De la propoficio I	465
De la propoficio II.	465
De la propoficio III.	466
De la propoficio IV.	466
De la propoficio V.	467
De la propoficio VI.	467
De la propoficio VII.	468
De la propoficio VIII.	468
DE LA SISENA PART.— <i>Que en Deu vn ES es ab altre ES</i>	469
De la propoficio I.	469
De la propoficio II.	469
De la propoficio III.	470
De la propoficio IV.	470
De la propoficio V.	471
De la propoficio VI.	471

De la propoficio VII	472
De la propoficio VIII	472
DE LA SETENA PART.— <i>Que n Deu es ha es.</i>	473
De la propoficio I	473
De la propoficio II	473
De la propoficio III	473
De la propoficio IV.	474
De la propoficio V	474
De la propoficio VI.	474
De la propoficio VII	475
De la propoficio VIII.	475
DE LA VUYTENA PART.— <i>Con en Deu es es, es.</i>	476
De la propoficio I	476
De la propoficio II.	476
De la propoficio III	477
De la propoficio IV.	477
De la propoficio V	478
De la propoficio VI.	478
De la propoficio VII	479
De la propoficio VIII	479

Esta edición de las OBRAS DEL B. RAMÓN LULL seguirá publicándose por volúmenes en 4º, ilustrados con estudios bibliográficos y glosarios, notas y variantes, láminas y facsímiles, para dar más completa idea de los textos originales.

EN PUBLICACIÓN

LIBRE DEL GENTIL E LOS TRES SAVIS: LIBRE DE LA PRIMERA E SEGONA INTENCIO: LIBRE DE MIL PROVERBIS: publicados con notas y variantes por *Jer. Rosselló*; prólogo y glosario de *M. Obrador y Bennassar*: 1 vol. de LXVIII-524 páginas, con láminas alegóricas 10 ptas.

ARBRE DE FILOSOFIA D AMOR: LIBRES DE ORACIO, DE DEU, DE CONEXENÇA DE DEU, DEL ES DE DEU: transcripción, notas y variantes, por *Jer. Rosselló*; prólogo de *Miguel Costa y Llobera, Pro.*: 1 vol. de más de 500 páginas, con facsímile polícromo de un códice 10 »

FELIX DE LES MARAVELLES DEL MON: publicado con variantes y notas por *Jer. Rosselló*; prólogo de *Miguel S. Oliver*: 2 tomos en 1 vol. de más de 700 páginas 12 »

EN PREPARACIÓN

LIBRE DE CONTEMPLACIO (*Magnus Liber Contemplationis in Deum*): formará 6 ó 7 volúmenes como los anteriores.

LIBRE DE EVAST E ALOMA, altrement dit BLANQUERNA, ab lo *Libre de Amic e Amat*; 1 volumen.

ARBRE DE SCIENCIA: 2 volúmenes.

LIBRE DE SANCTA MARIA, seguido del *De Benedicta Tu*: 1 vol.

DOCTRINA PUERIL, con otros tratados lulianos: 1 volumen.

VIDA E ACTES DEL REVERENT MESTRE RAMON LULL: texto catalán inédito de la antiquísima *Vida* anónima (según un códice del s. XV. del *British Museum*) concordado con muchos documentos coetáneos y las biografías posteriores.

Los tomos publicados se hallan de venta, en las principales librerías de Palma, y en Barcelona, en la de *Álvaro Verdaguer*, —Rambla del Centro, 5.—Los pedidos de librería (que obtendrán los descuentos de costumbre) á *D. Jaime L. Garau*, —Calatrava, 34.

OPBRAS

DE

R. L. J. L.

FILOSOFIA D'AMOR

L. DE ORACIO

LIBROS DE ID

TEXTOS

ORIGINALES

Preçios 10 OTRAS

EM. I

D-2
2731